

Funded by
the European Union

OBČAN SVETA

1. KAPITOLA

O PROJEKTE A PROJEKTOVOM TÍME

Financované Európskou úniou. Uvedené názory a stanoviská sú však výlučne názormi autora (autorov) a nemusia nevyhnutne odzrkadľovať názory Európskej únie alebo národnej agentúry. Európska únia ani národná agentúra za ne nenesú žiadnu zodpovednosť.

Ako vznikla myšlienka tohto projektu

Základ tohto projektu bol položený počas workshopu Erasmus zameraného na písanie, ktorý zorganizoval Montessori Institute Prague. Tu sa zišla skupina montessori pedagógov z rôznych krajín, ktorí sa spočiatku nepoznali, ale okamžite ich spojila spoločná skúsenosť. Rýchlo sme si uvedomili, že napriek našim rozličným zázemiam čelíme rovnakým výzvam v montessori základnom vzdelávaní.

Hovorili sme o boji za uznanie našej práce, o ťažkostiach pri vysvetľovaní bohatstva základných tried tým, ktorí ich nikdy nezažili. Zdieľali sme obavy o tom, ako komunikovať krásu a hĺbku kozmickej výchovy prostredníctvom kompetenčného učenia, a uvedomili sme si neviditeľnú prácu, ktorú učitelia vykonávajú každý deň. Každá konverzácia odzrkadľovala spoločnú tému: naši učitelia odvádzajú mimoriadnu prácu, ale svet to často nevidí.

Toto spoločné pochopenie – táto spoločná bolesť – vyvolalo nápad. Čo keby sme mohli dať učiteľom nástroje, jazyk a sebavedomie, aby ukázali, čo sa deje v montessori základných triedach? Čo keby sme im mohli pomôcť brániť ich prax a demonštrovať jej hodnotu širšiemu svetu? Motivácia bola jasná: chceli sme osvetliť skrytý poklad montessori vzdelávania, aby bol viditeľný pozoruhodný rast a učenie, ktoré sa deje každý deň.

Spoločne sme vypracovali žiadosť o projekt Erasmus+. Európska únia uznala hodnotu našej vízie a udelila nám finančnú podporu vo výške 60 000 eur, aby sme ju mohli zrealizovať. Bol to začiatok cesty, ktorá vznikla zo spolupráce, spoločných skúseností a vzájomnej túžby podporovať učiteľov aj žiakov.

Náš projekt „Citizen of the World“ (Občan sveta), ktorý vznikol zo spoločného pohľadu a oddanosti, je našim spôsobom, ako sa odvdáčiť montessori komunitě – ponúknuť podporu, jazyk a praktické nástroje učiteľom a zároveň osláviť pozoruhodnú prácu, ktorá sa každý deň odohráva v triedach základných škôl po celom svete.

Cieľ projektu

V dnešnej spoločnosti je montessori základné vzdelávanie stále často prehliadané alebo nesprávne chápané a považované za nezodpovedajúce moderným potrebám. Prostredníctvom tohto projektu sa snažíme zmeniť toto vnímanie. Naším cieľom je odhaliť skutočnú hodnotu Montessori: prostredie, v ktorom sa deti vychovávajú k tomu, aby sa stali premýšľavými, schopnými a globálne uvedomenými občanmi. Rozvoj ôsmich kľúčových kompetencií stanovených Európskou úniou – zručností nevyhnutných pre budúcich lídrov a inovátorov – nie je len rámcem, ale žitou realitou. Triedy Montessori Elementary už roky rozvíjajú tieto kompetencie a ticho pripravujú deti na to, aby prosperovali v prepojenom svete.

Cieľom tohto projektu je vytvoriť cenný digitálny zdroj zadarmo pre učiteľov a školských správcov, ktorý poskytuje usmernenia, ako sa kompetencie Európskej únie v **oblasti** celoživotného vzdelávania teoreticky a prakticky začleňujú do montessori základného vzdelávania.

Naše posolstvo učiteľom: každý deň sa venujete dôležitej a inšpirujúcej práci formovania mladých myslí a my sme tu, aby sme vás podporili tým, že dáme hlas vašim snahám, aby ste sa cítili posilnení a sebedomí vo svojej úlohe.

Naše posolstvo rodičom: dôverujte montessori základnému vzdelávaniu – vaše deti každý deň rozvíjajú osem kľúčových kompetencií EÚ.

Aktivity projektu

Online stretnutia – KOMUNITNÉ ROZHOVORY

Kde sme diskutovali o budovaní kľúčových kompetencií EÚ v triedach základných škôl s širšou komunitou učiteľov základných škôl a rodičov

Organizovali sme osem komunitných rozhovorov:

- [Kozmické vzdelávanie a kľúčové kompetencie EÚ](#) s *Kylou Morenz*
- [Úloha vymysleného pravopisu a gramatiky](#) s *Madlenou Ulrichovou*
- [STEM – kompetencie v oblasti vedy, techniky, inžinierstva a matematiky a pedagogika založená na vede podľa Marie Montessori](#) s *Veronikou Kánovou*
- [Montessori základná škola: Rozvíjanie celoživotných zručností pre digitálny vek](#) s *Indré Vitkuviené*
- [Montessori vzdelávanie a občianstvo – nad rámec sociálnej súdržnosti](#) s *Kavitou Doodnauth*
- [Montessori filozofia a kultúrne povedomie](#) s *Allanom Nguyenom*
- [Viacjazyčnosť v triedach Montessori Elementary v kontexte kľúčových kompetencií EÚ](#) s *Luciou Urbančíkovou*
- [Montessori a kompetencie EÚ pre celoživotné vzdelávanie: Podnikanie](#) s *Mirkou Vlčkovou*

Všetky sú nahraté a dostupné ako sprievodný digitálny zdroj v našich usmerneniach.

Usmernenia „Občan sveta“

Vypracoval ich náš metodický tím zložený zo zástupcov všetkých partnerských organizácií projektu. Tieto usmernenia sú vhodné pre učiteľov a predstavujú osvedčené postupy pri budovaní kľúčových kompetencií v montessori základnej škole. Každá kompetencia má vlastnú kapitolu s teoretickým zázemím a príbehmi z triedy, ktoré ukazujú súlad konkrétnej kompetencie EÚ s činnosťami vykonávanými v montessori základnej škole.

Medzinárodná online konferencia o *dieťaťi* v základnej škole ako občianovi sveta

Montessori Elementary Teachers in Action bola online konferencia pre učiteľov pracujúcich s deťmi vo veku 6–12 rokov. Prostredníctvom hlavných prednášok, diskusných skupín a rozhovorov s kolegami táto konferencia vytvorila bezpečný a podporný priestor na nadviazanie kontaktov s kolegami, zamyslenie sa nad bežnými problémami v triede a hľadanie praktických riešení.

Bolo prednesených 11 prezentácií:

- Carla Foster & Kyla Moren. **Dieťa na základnej škole: Kto si?**
- Nina Johansen. **Montessori + kompetencie EÚ = cesta k uznaniu**
- Amanda Kirchner. **Otvorenie novej triedy: Budovanie pracovných návykov, keď sú všetci nováčikovia v Montessori**
- Hanka Chramostová. **Kolegiálna spolupráca a školská kultúra: budovanie dôvery a odolnosti v montessori tímoch**
- Indrė Vitkuvienė. **Budovanie mostov s rodičmi: Dôvera, komunikácia a partnerstvo v montessori vzdelávaní**
- Kristyna Turkova. **Ťažkosti pri implementácii kozmickej výchovy**
- Madara Spurava. **Spolupráca medzi dospelými zamestnancami v triede**
- Radka Jandová. **Podpora žiakov s neurologickou diverzitou a špeciálnymi potrebami**
- Veronika Kanová. **Vyvažovanie Montessori s národným kurikulumom alebo skúškami**
- Veronika Kotulková. **Riadenie času a preťaženie**
- Vierka Machalková. **Štruktúra, ktorá posilňuje: systémy a rutiny pre úspech Montessori**

Všetky prezentácie z konferencie sú zaznamenané a dostupné ako sprievodný digitálny zdroj v našich usmerneniach.

Oficiálna karta projektu

Typ projektu: Malý partnerský projekt Erasmus

Koordinátor projektu: UAB Montessori Akademija (LT)

Identifikátor: 2023-2-LT01-KA210-SCH-000184526

Trvanie: 1. január 2024 – 31. december 2025

Príspevok EÚ: 60 000 EUR

Partneri: Montessori Institute Prague s.r.o. (CZ) , MONTE PLUS (SK) , Montessori školy Andilek - materska skola a zakladni skola, o.p.s (CZ) , Jolly HOMESCHOOL, s.r.o. (SK)

Karta projektu:

<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2023-2-LT01-KA210-SCH-000184526>

**Funded by
the European Union**

Projektový tím: **Montessori Akademiya,** **Litva**

V srdci Litvy, v Kaunase a Vilniuse, je Montessori Akademiya (UAB Montessori akademija) viac ako len škola – je to miesto, kde sa pedagógovia, rodičia a širšia miestna komunita spájajú na základe spoločných hodnôt: rešpektu k každému dieťaťu, pestovania autentických montessori princípov a vytvárania prostredia založeného na spolupráci a podpore.

Od svojho založenia v februári 2019 Montessori Akademiya privítala viac ako 120 detí vo veku od 1½ do 11 rokov a vo svojich dvoch pobočkách dôsledne uplatňuje medzinárodné montessori kurikulum. Od samého začiatku bolo naše poslanie jasné: vytvoriť priestor, kde sa deti môžu rozvíjať po duševnej, telesnej i duchovnej stránke pod vedením autentických montessori metód. Pod vedením Indrė Vitkuvienė, ktorej cesta od akademického výskumu k propagácii Montessori formuje každý aspekt školy, Montessori Akademiya spája starostlivo pripravené prostredie s emocionálnym základom zakoreneným v empatii, zvedavosti a slobode. Kreativita, bádanie a uznanie jedinečného tempa každého dieťaťa definujú každodenný život v našich triedach.

Montessori Akademiya je formálne registrovaná ako materská škola aj základná škola v Litve. Kaunas slúži ako naše hlavné sídlo, zatiaľ čo Vilnius rozširuje náš dosah na viac rodín a pedagógov, čím posilňuje náš komunitný prístup. Montessori Akademiya je v Litve jedinečná aj ako jediná škola, kde základné triedy vedú lektori vyškolení AMI 6–12. Táto odbornosť zaručuje, že naše programy verne dodržiavajú autentické montessori princípy a zároveň deťom ponúkajú bohaté a zmysluplné zážitky, ktoré podporujú nezávislosť a spoluprácu.

Okrem každodenných tried slúži Montessori Akademiya ako centrum vzdelávania, profesionálneho rozvoja a spolupráce. Ponúkame krátkodobé kurzy Montessori,

prednášky a mentorské programy prispôsobené rodičom, pedagógom a novo založeným školám. Aktívne partnerstvá s miestnymi univerzitami nám umožňujú vykonávať výskum v oblasti vzdelávania a posilňovať širší ekosystém Montessori v Litve. Prostredníctvom našej mentorskej siete podporujeme školy pri implementácii medzinárodných učebných osnov Montessori, udržiavaní metodologickej vernosti a zdieľaní osvedčených postupov.

Ako koordinátor projektu Erasmus+ „Občan sveta: Usmernenia k budovaniu kľúčových kompetencií v montessori základnej škole“ vedie Montessori Akademijska tvorbu bezplatných digitálnych zdrojov pre učiteľov a správcov, čím pomáha školám v celej Európe integrovať kľúčové kompetencie EÚ do montessori vzdelávania.

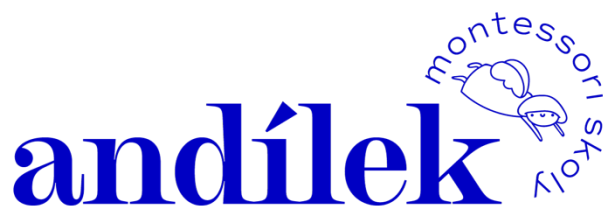
Montessori Akademijska je viac ako len miesto vzdelávania. Je to hodnotami riadený, komunitou zameraný líder v oblasti vzdelávania, zakorenený v rešpekte, spolupráci a autenticite Montessori metódy.

Webová stránka: <https://www.montessoriakademija.lt>

Projektový tím: Montessori škola Andílek, Česká republika

Montessori Andílek je škola, ktorá vznikla z túžby vytvoriť prostredie, kde sa deti učia slobodne, radostne a s rešpektom. Nachádzame sa v centre Prahy 5 a už viac ako desať rokov ponúkame vzdelávanie založené na princípoch montessori vzdelávania deťom vo veku od 1,5 do 15 rokov.

Veríme, že každé dieťa sa narodí s obrovským potenciálom. Našou úlohou nie je naplniť tento potenciál zvonku, ale ponúknuť deťom podmienky, aby objavili, čo je v nich. Vytvárame láskyplné, bezpečné a podnetné prostredie, v ktorom sa deti učia prirodzene – prostredníctvom vlastných skúseností, spolupráce a objavovania.

História školy sa začala v roku 2008, kedy bolo založené Rodinné centrum, po ktorom nasledovali ranné workshopy s deťmi a prvá skupina detí v materskej škole. V roku 2013 sme otvorili základnú školu a odvtedy sa Andílek postupne rozrástol na živú komunitu, ktorá dnes zahŕňa viac ako sto detí vo veku od 1,5 do 15 rokov, desiatky učiteľov a sprievodcov a širokú základňu rodičov a priateľov školy. Každý rok pribúdajú nové zážitky, programy a príležitosti.

Andílek je jedným z najlepších montessori centier v Českej republike. Celý náš tím učiteľov je vyškolený podľa medzinárodných štandardov AMI (Association Montessori Internationale). Sme jednou z iba dvadsiatich škôl na svete, ktoré boli vybrané do akreditačného procesu AMI – najvyššej možnej známky kvality v montessori vzdelávaní. Sme tiež akreditovanou školou v programe Erasmus+, ktorý otvára dvere medzinárodnej spolupráci a inšpirácii pre naše deti a učiteľov. Úzko spolupracujeme s Montessori Institute Prague – globálnym školiacim centrom AMI, kde sa vzdelávajú budúci učitelia z celého sveta. Andílek je ich školou pre výcvik „“, čo znamená, že

naše prostredie a náš tím spĺňajú najvyššie štandardy a stali sme sa vzorom pre študentov aj profesionálov.

Každá z našich tried je plne vybavená originálnymi Montessori materiálmi a spĺňa potreby danej vekovej skupiny. V skupine batolat (1,5–3 roky) deti robia prvé kroky k nezávislosti a učia sa prispôbovať sa skupine. V materskej škole (3–6 rokov) nájdú bohatú prípravu prostredia, ktoré rozvíja ich zmysly, jazyk a schopnosť sústrediť sa. Na základnej škole (6–12 rokov) sa učia spájať vedomosti, spolupracovať v skupinách a objavovať svet prostredníctvom projektov a výskumných činností. Program pre dospelých (12–15 rokov) potom poskytuje prepojenie s praktickým životom a výučbou v teréne a na farme, kde študenti preberajú zodpovednosť, učia sa spolupráci a riadeniu a pripravujú sa na ďalšiu etapu svojho života.

Naše hodnoty sú založené na rešpekte, partnerstve a autenticite. Rešpektujeme deti ako plnohodnotné osobnosti, ktoré majú právo rozhodovať sa a niesť zodpovednosť za svoje rozhodnutia. Veríme, že učenie má zmysel, ak vychádza z vnútornej motivácie. Preto vytvárame prostredie, ktoré deťom dáva príležitosť objavovať veci samy, pričom dospelí fungujú ako sprievodcovia, ktorí ich podporujú a inšpirujú. Veľký dôraz kladieme aj na komunitu – sme presvedčení, že deti potrebujú nielen učiteľov, ale aj širokú komunitu ľudí, ktorí sú pre ne vzormi a s ktorými môžu zdieľať svoje skúsenosti.

Bohatý spoločenský život je preto súčasťou našej práce. Každý rok organizujeme asi sto podujatí, ktoré spájajú deti, rodičov a učiteľov – od spoločných osláv a výletov až po vzdelávacie programy a workshopy. Detí už od útleho veku zoznamujeme s hudbou, tvorivosťou a láskou k vareniu. Kladieme dôraz na nezávislosť, zodpovednosť a motiváciu k celoživotnému vzdelávaniu – nielen u detí, ale aj u dospelých, ktorí tvoria komunitu Andílka. Škola prevádzkuje aj ateliér, tvorivý priestor, ktorý spája vzdelávanie s umením, tvorivosťou a komunitnými stretnutiami. Ponúka kurzy, workshopy a programy, ktoré rozširujú školské vzdelávanie a otvárajú ho verejnosti.

Pracujeme ako tím, ktorý zakladá svoje aktivity na jasnej stratégii, spoločných hodnotách a spolupráci. Naša vízia a každodenná prax sú založené na rešpekte, partnerstve a autenticite. Veríme, že vzdelávanie je spoločná cesta, na ktorej sa deti a dospelí učia jeden od druhého, inšpirujú sa a rastú spolu.

Ako prirodzené rozšírenie školy bola založená Akadémia Andílek Montessori – centrum ďalšieho vzdelávania učiteľov, asistentov a vedúcich pracovníkov. Akadémia vychádza z praxe školy Andílek (viac ako 20 rokov skúseností) a riadi sa najvyššími štandardmi AMI. Ponúka pokročilé kurzy, mentoring a praktické workshopy, ktoré reagujú na konkrétne potreby v triedach. Akadémia kladie dôraz na individuálny prístup, odbornú prax a podporu osobného a profesionálneho rastu – s cieľom zlepšiť kvalitu montessori prostredia nielen v Andílke, ale aj v širšom vzdelávacom kontexte.

Montessori Andílek je škola pre život – miesto, kde je učenie radosťou a kde sa každý deň pripravujeme na svet, ktorý nás čaká.

Webová stránka: <https://montessoriandilek.cz>

Projektový tím: Súkromná základná škola Jolly HOMESCHOOL, Slovensko

Súkromná základná škola Jolly HOMESCHOOL je súkromná škola so sídlom na dvoch príjemných miestach v Pezinku a Viničnom na Slovensku. V tradícii Asociácie Montessori Internationale (AMI) poskytujeme služby 75 deťom a mladým ľuďom vo veku 6–15 rokov spolu s ich rodinami.

Naša história sa začala pred 11 rokmi. Hoci cesta nebola vždy ľahká, postupovali sme vpred s odhodlaním, tvrdou prácou a vytrvalosťou – neustále sme rástli a mali jasnú víziu.

Našimi každodennými vzdelávacími cieľmi sú pestovanie príkladného charakteru, kreatívneho myslenia, globálneho pohľadu na svet a služby ľudstvu. Jolly HOMESCHOOL je miestom, kde sa deti snažia stať sa najmilšími, najohľaduplnejšími a najschopnejšími verziami samých seba. Našou misiou je vytvoriť prostredie, v ktorom deti vyrastú do zodpovedných dospelých, ktorí prinesú spoločnosti pozitívne zmeny.

Dospievanie je obdobím mimoriadnej energie a kreativity. Naša mladá komunita sa stará o farmu Jolly Farm, kde prebieha špeciálny program Production and Exchange. V kombinácii s akademickým vzdelávaním to ponúka dospievajúcim vzdelávaciu skúsenosť 21. storočia, ktorá ich pripravuje na to, aby sa stali aktívnymi činiteľmi zmien vo svete.

Od svojho založenia sa Jolly HOMESCHOOL zaväzuje budovať skutočné partnerstvo medzi školou a rodičmi vo vzdelávaní každého dieťaťa. Spoločne vytvárame bohaté prostredie pre rozvoj detí vo veku 6–15 rokov, kde sa múdrosť a vedomosti o svete stretávajú s zdvorilosťou, láskavosťou, akceptáciou a pracovitými rukami, ktoré sú pripravené zlepšovať svoje okolie.

Náš prístup k vzdelávaniu je zameraný na podporu a udržanie lásky k učeniu sa, pričom prehlbujeme múdrosť, láskavosť, zmysel pre krásu a zodpovednosť. Vedíme deti k rozvoju sebadisciplíny, rozpoznavaniu a uplatňovaniu svojich silných stránok a talentov a formovaniu svojho života spôsobom, ktorý im prináša pocit osobného naplnenia.

V budúcnosti by sme radi podporovali ostatných v ich raste a ponúkali im príležitosti učiť sa z nášho príbehu. Preto sme hrdí na to, že sme partnermi v tomto programe Erasmus, pretože učenie, zdieľanie a prepojenie nás robia udržateľnými a inšpirujú nás k neustálej inovácii, spolupráci a pozitívnym zmenám.

Webová stránka: <https://www.jollyhomeschool.sk>

Projektový tím: Montessori vzdelávacie centrum MONTE PLUS, Slovensko

MONTE PLUS je montessori vzdelávacie centrum so sídlom v Bernolákove na Slovensku, ktoré v roku 2016 založili Hanka Horáková a Veronika Kánová. Našou misiou je priblížiť autentického ducha a prax filozofie Marie Montessori učiteľom, rodičom a deťom na celom Slovensku – vytvoriť komunitu založenú na rešpekte, zvedavosti a celoživotnom vzdelávaní. Zameriavame sa na vzdelávanie učiteľov, rodičovské poradenstvo a propagáciu montessori pedagogiky pre deti od narodenia do 18 rokov.

Prostredníctvom našich kurzov, seminárov a webinárov pomáhame dospelým znovuobjaviť radosť z učenia a pochopiť skutočné vývojové potreby detí.

Naše poslanie a vízia

V MONTE PLUS je **naším poslaním** posilniť dospelých, aby oživil montessori vzdelávanie – v triedach, v rodinách a v komunitách. Veríme, že podporou učiteľov a rodičov môžeme vytvoriť prostredie, v ktorom sa každé dieťa môže vyvinúť v sebavedomého, zodpovedného a súcitného človeka.

Naša vízia presahuje rámec výučby. Naším cieľom je vybudovať silnú montessori sieť na Slovensku, kde pedagógovia a rodičia spolupracujú na vytváraní škôl a komunít, ktoré odrážajú mier, slobodu a udržateľnosť – princípy, ktoré Maria Montessori predpokladala pre ľudstvo.

Srdce MONTE PLUS

Srdcom MONTE PLUS je hlboké presvedčenie, že vzdelávanie je cestou duše – nielen mysle. Učiteľov nevnímame len ako sprievodcov detí, ale ako celoživotných študentov,

ktorí rastú prostredníctvom reflexie, prepojenia a komunity.

Každý z našich programov je navrhnutý tak, aby oslovil profesionálnu aj osobnú stránku dospelých – aby im pripomenul, prečo sa vôbec rozhodli pracovať s deťmi.

V našich školeniach sa smiech mieša s hlbokým pochopením a teória sa stretáva s reálnymi skúsenosťami z triedy. Montessori nielen učíme – my ju žijeme. V spôsobe, akým spolu komunikujeme, v spôsobe, akým pripravujeme naše priestory, a v spôsobe, akým veríme, že zmena vo vzdelávaní začína vnútornou transformáciou dospelých.

Montessori vzdelávanie učiteľov a profesionálny rozvoj

MONTE PLUS je akreditovaný poskytovateľ inovatívnych a aktualizovaných programov vzdelávania učiteľov, oficiálne uznaný Ministerstvom školstva, výskumu, rozvoja a mládeže Slovenskej republiky. Účastníci, ktorí absolvujú viac ako 50 hodín školenia, môžu získať certifikát v oblasti inovatívneho vzdelávania (Inovačné vzdelávanie). Naše kurzy kombinujú praktické, hands-on vzdelávanie s teoretickou hĺbkou. Učitelia majú možnosť oboznámiť sa s autentickými Montessori materiálmi pod vedením skúsených lektorov, ktorí vysvetľujú nielen to, ako ich používať, ale aj prečo sú dôležité – prepojenie vzdelávacích nástrojov s vývojom dieťaťa, koncentráciou a radosťou z objavovania.

Ponúkame:

- Certifikované ďalšie vzdelávanie a inovatívne školenia pre učiteľov
- Interaktívne workshopy a semináre pre školy a jednotlivcov
- Webináre a online programy pre širšiu dostupnosť
- Programy pokrývajúce všetky úrovne Montessori: 0–3, 3–6, 6–12 a dospelievajúci

Budovanie Montessori komunity

MONTE PLUS spája učiteľov, rodičov a vzdelávacie inštitúcie, ktorí zdieľajú presvedčenie, že skutočné vzdelávanie začína rešpektom k dieťaťu.

Vytvárame bezpečné a inšpirujúce priestory pre spoluprácu – lokálne aj medzinárodne.

Ako partner v projekte Erasmus+ *Citizen of the World* (Občan sveta) Monte Plus aktívne prispieva k medzinárodnej spolupráci a výmene osvedčených postupov medzi montessori pedagógmi z rôznych krajín.

Okrem našich vzdelávacích programov organizujeme komunitné podujatia, prednášky a verejné webináre, ktoré pomáhajú preklenúť priepasť medzi formálnym vzdelávaním a autentickými montessori princípmi. Náš cieľ je jednoduchý: sprístupniť montessori vzdelávanie čo najväčšiemu počtu detí na Slovensku.

Náš tím

Náš tím skúsených lektorov Montessori – vrátane Veroniky Kánovej, Anny Šulákovej, Lucie Hudecovej a ďalších hosťujúcich odborníkov – spája desaťročia praktických skúseností z učební a spoločnú vášeň pre kvalitné vzdelávanie učiteľov.

Ich odborné znalosti zaručujú, že každý kurz MONTE PLUS je založený na praxi a filozofii a účastníkom ponúka zmysluplné a transformatívne vzdelávacie zážitky.

MONTE PLUS – Šírenie myšlienok Marie Montessori a porozumenia medzi ľuďmi. Prinášame pozitívne zmeny pre deti, rodičov a pedagógov – jeden kurz, jedna trieda, jedno srdce po druhom.

Webová stránka – <https://www.monteplus.sk>

Projektový tím: Montessori Institute Prague, Česká republika

Kto sme a čo robíme?

Montessori Institute Prague (MIP) založila v roku 2013 Miroslava Vičková, nadšená montessori pedagogička, podnikateľka a budovateľka komunity. Pôvodná myšlienka bola jednoduchá, ale naliehavá: montessori škola, ktorú Miroslava založila, potrebovala prístup k vysokokvalitnému vzdelávaniu učiteľov, ktoré by zodpovedalo štandardom Association Montessori Internationale (AMI). Namiesto toho, aby čakala, až to niekto iný poskytne, prevzala iniciatívu a založila vzdelávacie centrum v Prahe, ktoré by slúžilo nielen učiteľom jej školy, ale stalo by sa aj zdrojom pre širšie montessori hnutie v strednej a východnej Európe.

Od týchto počiatkov sa MIP rozrástlo do prosperujúcej vzdelávacej organizácie AMI s naozaj globálnym dosahom. Dnes poskytujeme vzdelávanie učiteľov Montessori pre všetky vekové skupiny: asistenti pre dojčatá (0–3 roky), predškolský vek (3–6 rokov) a základný vek (6–12 rokov). Naše kurzy poskytujeme v online aj kombinovanej forme, čím sprístupňujeme vysokokvalitné montessori vzdelávanie študentom na všetkých kontinentoch. Okrem vzdelávania učiteľov ponúkame aj certifikačné kurzy pre asistentov v triedach, profesionálny rozvoj pre vedúcich pracovníkov a správcov škôl a širokú škálu tematických seminárov a workshopov. Nech ste už skúsený montessori pedagóg, riaditeľ školy, nový asistent alebo zvedavý rodič, u nás nájdete miesto, kde sa môžete učiť a rásť.

Naše poslanie a vízia

V Montessori Institute Prague je našim poslaním posilňovať dospelých, aby mohli prinášať montessori vzdelávanie deťom všade. Veríme, že podporou učiteľov, vedúcich

pracovníkov a rodičov formujeme nielen školy, ale aj komunity, rodiny a v konečnom dôsledku aj budúcnosť spoločnosti.

Naša vízia presahuje rámec učebne. Montessori vzdelávanie vnímame ako globálne hnutie za mier, dôstojnosť a ľudský potenciál. Každé dieťa si zaslúži prostredie, v ktorom sa môže rozvíjať, a každý dospelý si zaslúži školenie a podporu, aby takéto prostredie mohol vytvoriť.

Budovanie globálnej montessori komunity

Vzdelávanie neprebíha izolovane. Od samého začiatku sa MIP venuje vytváraniu priestorov pre spojenie a komunitu. Každý rok organizujeme desiatky bezplatných online stretnutí, kde sa môžu Montessoriáni z celého sveta stretnúť, aby sa podelili o svoje skúsenosti, učili sa a kládli otázky. Tieto stretnutia sú neformálne, interaktívne a veľmi podporujúce. Pripomínajú nám, že hoci naše triedy sú lokálne, naša komunita je skutočne globálna.

Organizujeme tiež bezplatné webináre s trénermi AMI. Tieto stretnutia prinášajú špičkové odborné znalosti na dosah každého, kto má pripojenie na internet. Stovky účastníkov sa k nám pripájajú, aby si vypočuli trénerov hovoriť o praktických a filozofických témach, klásť otázky a prehĺbiť svoje chápanie montessori praxe.

Okrem výučby si uvedomujeme aj potrebu mentorstva a poradenstva. Mnoho ľudí sníva o otvorení montessori škôl, spustení programov pre rodičov alebo dokonca o založení vzdelávacích organizácií vo svojich krajinách. Takýchto priekopníkov podporujeme prostredníctvom mentorských skupín, ktoré sa zameriavajú na písanie žiadostí o granty, navrhovanie projektov a budovanie komunity. Tieto skupiny už pomohli priniesť montessori do nových komunít a zabezpečili, že sa hnutie naďalej šíri udržateľným a fundovaným spôsobom.

Profesijný rozvoj pre vedúcich pracovníkov

Montessori školy potrebujú nielen dobre vyškolených učiteľov, ale aj silné, na hodnotách založené vedenie. Preto MIP ponúka kurzy pre riaditeľov a správcov Montessori škôl. Tieto programy sa zaoberajú základmi finančnej stability, komunikácie

a organizačnej kultúry – všetko založené na Montessori princípoch. Veríme, že prosperujúce školy sú postavené na pedagogickej excelentnosti a zdravom, udržateľnom vedení.

Prostredníctvom workshopov, online sérií a mentoringu vybavujeme vedúcich praktickými nástrojmi, aby mohli čeliť reálnym výzvam: vyrovňovanie rozpočtov, zapájanie rodín a podpora zamestnancov. Zároveň ich povzbudzujeme, aby viedli s dôverou, láskavosťou a jasnosťou, a tak dospelým poskytovali rovnaký rešpekt a vedenie, aké si želáme pre deti.

Pomáhame nadšencom priniesť Montessori do ich komunit!

Webová stránka: <https://amiprague.cz>

2. KAPITOLA

POROZUMENIE

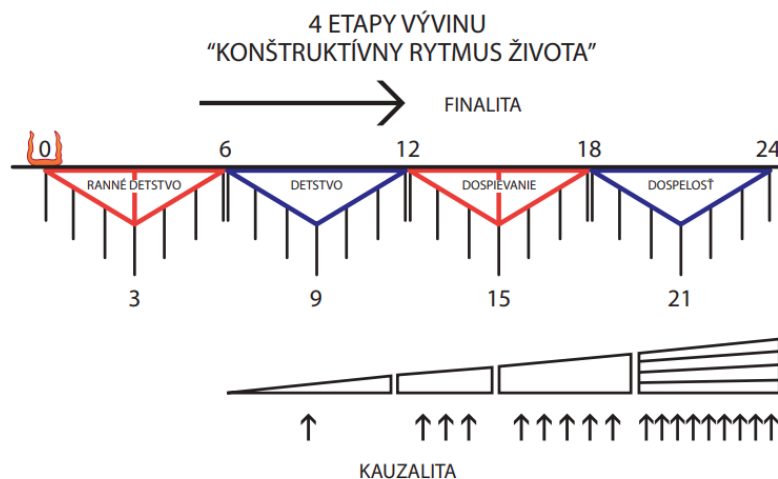
DIEŤAŤA V

ZÁKLADNEJ ŠKOLE

Úrovne vývoja

Maria Montessori opísala ľudský vývoj ako rozvíjajúci sa v konštruktívnom rytme života alebo, ako to nazývame my, „úrovne vývoja“, z ktorých každá sa vyznačuje jedinečnými fyzickými, psychickými a duchovnými potrebami. Tieto úrovne – od narodenia do 6 rokov, od 6 do 12 rokov, od 12

MARIA MONTESSORI
PERUGIA - 1950

monte
plus

do 18 rokov a od 18 do 24 rokov – predstavujú cykly transformácie, podobne ako fázy metamorfózy motýľa. Pri prechode medzi fázami prechádza dieťa akousi „znovuzrozením“, zbavuje sa vlastností predchádzajúcej fázy a objavujú sa u neho nové schopnosti a citlivosti. Montessori verila, že keďže sa charakteristiky každej fázy tak výrazne líšia, prostredie a prístup k vzdelávaniu sa musia tiež transformovať, aby vyhovovali vyvíjajúcej sa povahe dieťaťa. Pripravené prostredie preto nie je statické – prispôsobuje sa, rovnako ako dieťa, aby poskytovalo správnu výživu pre rast v každej fáze.

Druhá fáza vývoja, od šiestich do dvanástich rokov, je obdobím intelektuálneho a morálneho prebudenia. Dieťa, ktoré kedysi vnímalo svet prostredníctvom zmyslov, teraz túži po rozume, predstavivosti a prepojení. Toto „znovuzrodenie“ prináša prechod od fyzickej nezávislosti k intelektuálnej a sociálnej nezávislosti: dieťa sa snaží pochopiť, ako funguje svet a ako sa v ňom ľudia vzájomne vzťahujú. Ako motýľ, ktorý roztiahne krídla, dieťa v základnej škole siaha von, skúma rozsiahle myšlienky, morálne otázky a prepojenosť života. Montessori prostredie pre túto fázu sa preto musí rozšíriť za steny triedy a ponúkať príbehy, výskum a príležitosti na spoluprácu, ktoré uspokojujú potrebu dieťaťa po skúmaní, spravodlivosti a príslušnosti.

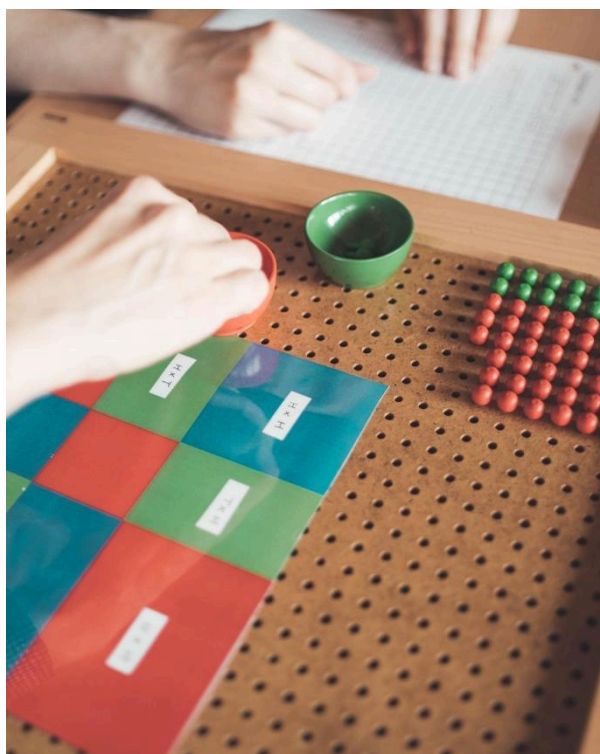
Charakteristické črty dieťaťa v základnej škole

Rozum je nástroj

V základnej fáze sa rozumové myslenie dieťaťa stáva primárnym prostriedkom učenia. Dieťa sa už neuspokojí s jednoduchým zmyslovým objavovaním, chce pochopiť logiku vecí. Rozumové myslenie umožňuje dieťaťu analyzovať, porovnávať a syntetizovať informácie, čím sa učenie stáva vedomým, úmyselným činom. Montessori to opísala ako vek *rozumového myslenia*, v ktorom intelektuálne objavovanie nahrádza spontánne vstrebávanie informácií v ranom detstve. Príprava prostredia musí preto poskytovať príležitosti na objavovanie a výskum, ktoré dieťa podnecujú k kritickému mysleniu, dedukcii a samostatnému vyvodzovaniu záverov.

Prečo a ako?

Dieťa v tomto veku neustále kladie otázky „Prečo?“ a „Ako?“, ktoré odrážajú jeho hlbokú potrebu pochopiť vzájomné súvislosti vo vesmíre. Tieto otázky nie sú len prejavom zvedavosti, ale intelektuálnou motiváciou, ktorá vedie dieťa k skúmaniu morálnych, vedeckých a sociálnych právd. Montessori vzdelávanie reaguje na túto potrebu tým, že dieťaťu ponúka „Veľké lekcie“, príbehy, ktoré poskytujú veľkolepé, kozmické odpovede a zároveň inšpirujú k ďalšiemu skúmaniu. Učiteľ sa stáva rozprávačom a sprievodcom, ktorý pomáha dieťaťu vytvoriť rámec porozumenia, ktorý podporuje samostatné bádanie a celoživotnú lásku k učeniu.

Sila predstavivosti

Predstavivosť je kľúčom, ktorý odomyká schopnosť dieťaťa v základnej škole preskúmať viac, ako je možné vidieť alebo ohmatať. Prostredníctvom predstavivosti si dieťa môže predstaviť vznik vesmíru, evolúciu života a neviditeľné sily prírody. Montessori nevníkala predstavivosť ako fantáziu, ale ako most medzi konkrétnymi skúsenosťami a abstraktným pochopením. Pripravené prostredie ponúka nástroje – príbehy, experimenty, časové osy a grafy –, ktoré podnecujú predstavivosť a umožňujú dieťaťu intelektuálne a emocionálne sa zapojiť do nekonečnej rozmanitosti stvorenia.

Uctievanie hrdinov

Počas základnej školy deti začínajú vzhliadať k osobnostiam, ktoré predstavujú ideály odvahy, inteligencie a morálnej sily. Tento jav, známy ako *uctievanie hrdinov*, odzrkadľuje ich rozvíjajúci sa morálny zmysel a obdiv k veľkosti. Montessori pedagógovia môžu tento inštinkt nasmerovať tým, že deťom predstavia príbehy skutočných hrdinov – vedcov, výskumníkov, umelcov, svätcov –, ktorí pozitívne prispeli k ľudstvu, ale aj neznámych hrdinov, ktorí sú každý deň okolo nás, napríklad neviditeľnú prácu rastlín. Prostredníctvom týchto príbehov sú deti inšpirované k tomu, aby si vytvorili vlastný zmysel pre cieľ a hodnoty a internalizovali myšlienku, že aj oni môžu významne prispieť k svetu.

Veľká práca

Deti na základnej škole sú priťahované „veľkou prácou“ – ambicioznymi, komplexnými projektami, ktoré im umožňujú spolupracovať, hlboko výskumovať a aplikovať vedomosti naprieč disciplínami. Veľká práca uspokojuje ich potrebu intelektuálnych výziev a sociálnych

väzieb. Môže mať formu skupinových projektov, výskumných štúdií, dramatických rekonštrukcií alebo komunitnej služby. Tento druh práce rozvíja vytrvalosť, nezávislosť a zodpovednosť a zároveň integruje akademické vzdelávanie s reálnymi skúsenosťami. Pedagógovia Montessori podporujú veľkú prácu tým, že poskytujú čas, zdroje a slobodu a dôverujú vnútornej motivácii dieťaťa dokončiť zmysluplné úlohy.

Morálny rozvoj: spravodlivosť a česťnosť

Morálny rozvoj sa stáva ústrednou témou v druhej fáze vývoja. Dieťa v základnej škole si vyvíja silný zmysel pre spravodlivosť a česťnosť a často vyjadruje silné názory na to, čo je správne a čo je nesprávne. Toto vznikajúce morálne vedomie je súčasťou ich procesu uvažovania – chcú pochopiť dôvody pravidiel a dôsledkov. Montessori triedy podporujú morálny rast prostredníctvom komunitného života: triednych schôdzí, zdieľanej zodpovednosti a príležitostí na riešenie konfliktov. Prostredníctvom priameho zažívania česťnosti a spolupráce si deti osvojujú etické princípy a rozvíjajú empatiu voči ostatným.

Stádový inšťinkt

„Stádový inšťinkt“ dieťaťa v základnej škole sa týka silnej túžby patriť do skupiny a spolupracovať s rovesníkmi. Sociálne vzťahy sa stávajú ústrednou súčasťou ich vývoja, pretože deti sa učia prostredníctvom interakcie, spolupráce a spoločného objavovania. Skupinová práca poskytuje prirodzený kontext pre učenie sa sociálnej zodpovednosti, vyjednávania a rešpektovania názorov druhých. Montessori prostredie podporuje tento inšťinkt tým, že povzbudzuje spoluprácu detí rôzneho veku a spoločné objavovanie, čo deťom umožňuje rozvíjať individualitu aj sociálnu harmóniu prostredníctvom autentických skúseností v komunite.

Prostredie pre dieťa v druhom období

V montessori vzdelávaní je prostredie pripravené pre deti v druhom období (6–12 rokov) starostlivo navrhnuté tak, aby podporovalo ich intelektuálnu zvedavosť, morálny rozvoj a sociálny rast. Na rozdiel od prostredia raného detstva, ktoré kladie dôraz na zmyslové objavovanie a praktické životné zručnosti, prostredie základnej školy je rozsiahle, bohaté na materiály a štruktúrované tak, aby podporovalo uvažovanie, predstavivosť a objavovanie. Zahŕňa oblasti jazyka, matematiky, geometrie, geografie, histórie, biológie, umenia a hudby, z ktorých každá je prezentovaná spôsobom, ktorý spája predmety a povzbudzuje dieťa, aby vnímalo svet ako prepojený celok – kozmický prístup k vzdelávaniu. Materiály a aktivity sú často usporiadané v postupných sekvenciách, ktoré dieťaťu umožňujú pracovať samostatne alebo v skupinách, sledovať svoje vlastné záujmy a venovať sa hlbším projektom, čím sa podporuje autonómia aj zodpovednosť.

Okrem akademických vedomostí prostredie pripravené pre druhú fázu podporuje sociálny a morálny rozvoj. Deti spolupracujú na skupinových projektoch, zapájajú sa do spoločenských povinností a zúčastňujú sa diskusií, ktoré podporujú empatiu, spravodlivosť a česťnosť. Učebne sú navrhnuté tak, aby boli usporiadané, ale zároveň flexibilné, poskytovali priestor pre „veľké práce“, dramatické rekonštrukcie, spoločný výskum a riešenie problémov ako tím, pričom sa deti učia spolupráci, empatii a česťnosti v reálnych sociálnych kontextoch. Rozprávania príbehov stimuluje predstavivosť a kritické myslenie.

Montessori kládla dôraz na dvojité prostredie pre túto rovinu: zatiaľ čo trieda poskytuje štruktúru, materiály a vedenie, zážitky vonku a v komunite rozširujú učenie za hranice triedy. Nazýva sa to zážitok z výletu, ktorý môže byť spojený s exkurziami, objavovaním prírody a interakciami s miestnymi komunitami, čo deťom umožňuje prepojiť svoje štúdium s reálnymi situáciami, prehĺbiť porozumenie a podporiť zodpovednosť. Týmto spôsobom pripravené prostredie podporuje nielen intelektuálny rast, ale aj sociálne povedomie, praktické zručnosti a pocit príslušnosti v triede aj vo väčšom svete za dverami triedy.

Učiteľ v tomto prostredí pôsobí ako sprievodca, starostlivo pozoruje a predstavuje zdroje, ktoré spĺňajú vývojové potreby dieťaťa, pričom rešpektuje jeho rozvíjajúcu sa nezávislosť.

Týmto spôsobom sa pripravené prostredie stáva živým ekosystémom, ktorý odzrkadľuje rozširujúcu sa myseľ a ducha dieťaťa a ponúka výzvy a príležitosti, ktoré podporujú holistický rast.

3. KAPITOLA

KLÚČOVÉ

KOMPETENCIE EÚ

V 21. STOROČÍ

Financované Európskou úniou. Uvedené názory a stanoviská sú však výlučne názormi autora (autorov) a nemusia nevyhnutne odzrkadľovať názory Európskej únie alebo národnej agentúry. Európska únia ani národná agentúra za ne nenesú žiadnu zodpovednosť.

Dokument EÚ o kompetenciách celoživotného vzdelávania

Koncepcia kompetencií celoživotného vzdelávania vznikla na základe uznania Európskej únie, že vzdelávanie a odborná príprava sú kľúčové pre sociálnu súdržnosť, zamestnateľnosť a osobný rozvoj v rýchlo sa meniacom svete. Na začiatku 21. storočia sa EÚ zamerala na vytvorenie rámca na definovanie vedomostí, zručností a postojov potrebných pre úspech občanov v moderných spoločnostiach. Toto úsilie vyvrcholilo v roku 2006 odporúčaním Európskeho parlamentu a Rady o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie, v ktorom bolo identifikovaných osem základných kompetencií nevyhnutných pre všetkých jednotlivcov bez ohľadu na vek alebo pôvod. Dokument bol vypracovaný na základe rozsiahlych konzultácií s členskými štátmi, odborníkmi v oblasti vzdelávania a sociálnymi partnermi a odzrkadľuje spoločnú víziu inkluzívneho, vysoko kvalitného vzdelávania v celej Európe.

Tento dokument je dôležitý, pretože poskytuje jasný a komplexný rámec pre systémy vzdelávania a odbornej prípravy v celej EÚ. Definovaním kľúčových kompetencií pomáha tvorcom politik, pedagógom a inštitúciám zabezpečiť, aby vzdelávanie bolo relevantné, holistické a prispôsobiteľné celoživotným potrebám. Rámec kladie dôraz nielen na vedomosti, ale aj na zručnosti, postoje a hodnoty, čím podporuje osobný rozvoj, sociálne začlenenie, aktívne občianstvo a zamestnateľnosť. Okrem toho podporuje rovnosť tým, že povzbudzuje všetkých študentov, aby si osvojili kompetencie, ktoré im umožnia plne sa zapojiť do spoločnosti a na trh práce. Dokument tak slúži ako referenčný bod pre zosúladenie národných učebných osnov, programov odbornej prípravy a vzdelávacích iniciatív v členských štátoch.

Rámec EÚ pre kompetencie celoživotného vzdelávania je navrhnutý tak, aby bol flexibilný a praktický a slúžil ako vodítko pre politiku aj prax v triedach. Členské štáty ho využívajú na formovanie národných vzdelávacích stratégií, definovanie štandardov učebných osnov a navrhovanie hodnotiacich nástrojov, ktoré odzrkadľujú komplexný rozvoj študentov. Pedagógovia využívajú tento rámec na plánovanie vzdelávacích skúseností, ktoré integrovaným spôsobom rozvíjajú vedomosti, zručnosti a postoje, zatiaľ čo vzdelávacie inštitúcie a pracoviská ho môžu využívať na rozvoj odborných kompetencií a príležitostí celoživotného vzdelávania. Dokument slúži aj ako referenčný bod pre monitorovanie a hodnotenie výsledkov vzdelávania v celej Európe, čím sa zabezpečuje, že jednotlivci sú pripravení čeliť sociálnym, ekonomickým a osobným výzvam počas celého svojho života.

Kompetenčné vzdelávanie

Rozvoj kľúčových kompetencií u detí v základnom veku je postupný a holistický proces, ktorý kombinuje **vedomosti, zručnosti a postoje**. Tieto tri zložky spolupracujú, čo deťom umožňuje rozumieť svetu, aplikovať vedomosti a interagovať s ním zmysluplným spôsobom.

Znalosti tvoria základ kompetencií. Pre deti v základnom veku znalosti zahŕňajú pojmy, fakty, myšlienky a teórie, ktoré sú už v danej oblasti ustanovené. V tomto veku sú deti prirodzene zvedavé a túžia pochopiť „prečo“ a „ako“, takže znalosti sa nielen memorujú, ale aj skúmajú, spochybňujú a spájajú s reálnymi životnými skúsenosťami. Napríklad, učenie sa o ekosystémoch v prírodovedných predmetoch alebo o historických udalostiach v spoločenských vedách je najúčinnšie, keď deti dokážu vidieť vzťahy, vzory a dôsledky, a nie len si spomínať na izolované fakty. Znalosti slúžia ako surovina, ktorú deti používajú na kritické a kreatívne premýšľanie o svete okolo seba.

Schopnosti sú zručnosti, ktoré deti rozvíjajú, aby mohli vedomosti efektívne využívať. V základnej škole patria medzi tieto schopnosti logické uvažovanie, riešenie problémov, výskum, komunikácia, spolupráca a sebarozvoj. Schopnosti umožňujú deťom využiť svoje vedomosti a premeniť ich na činy – či už ide o vedecký experiment, skupinový projekt alebo prezentáciu svojich nápadov pred rovesníkmi. Triedy Montessori podporujú rozvoj zručností poskytovaním praktických materiálov, otvorených projektov a príležitostí na objavovanie, kde deti môžu v autentických kontextoch precvičovať rozhodovanie, plánovanie a reflexiu. Aktívnym zapájaním sa do

učenia deti posilňujú svoju schopnosť aplikovať vedomosti praktickým a kreatívnym spôsobom.

Postoje sa týkajú dispozícií a myslenia, ktoré ovplyvňujú správanie detí a ich reakcie na nápady, ľudí a situácie. Postoje ako zvedavosť, vytrvalosť, empatiu, zodpovednosť a otvorenosť novým nápadom sú nevyhnutné pre budovanie kompetencií. U detí v základnej škole sa postoje formujú prostredníctvom individuálnych skúseností aj sociálnych interakcií. Dieťa, ktoré pristupuje k projektu so zvedavosťou a vytrvalosťou alebo ktoré počas skupinovej práce rešpektuje svojich rovesníkov, si rozvíja myslenie potrebné na efektívne využívanie vedomostí a zručností v rôznych situáciách. Montessori vzdelávanie kladie dôraz na pestovanie pozitívnych postojov prostredníctvom praktických skúseností, morálnych diskusií a príležitostí na reflexiu, čo deťom umožňuje internalizovať hodnoty, ktoré podporujú celoživotné vzdelávanie.

Kľúčové kompetencie sa nevyvíjajú izolovane – rastú prostredníctvom **formálnych, neformálnych a informálnych vzdelávacích skúseností**, ktorých je v základnej škole hojnosť. Prostredie v triede, komunitné projekty, výlety do prírody a interakcie s rovesníkmi poskytujú deťom bohaté príležitosti na integráciu vedomostí, precvičovanie zručností a rozvoj konštruktívnych postojov. Napríklad spoločný výskumný projekt o miestnej histórii zapája deti do faktického učenia (vedomosti), tímovej práce a prezentačných zručností (zručnosti) a zodpovednosti a rešpektu k myšlienkam druhých (postoje). Týmto spôsobom sa kompetencie budujú dynamicky a vzájomne závisle, čím sa deti pripravujú nielen na akademický úspech, ale aj na aktívnu a zodpovednú účasť v spoločnosti.

V montessori triedach starostlivo pripravené prostredie v kombinácii s prirodzenou zvedavosťou a túžbou detí po objavovaní vytvára ideálne podmienky pre tento holistický rozvoj. Podporovaním detí v skúmaní, spolupráci a reflexii montessori vzdelávanie zabezpečuje, že vedomosti, zručnosti a postoje rastú spoločne a tvoria základ ôsmich kľúčových kompetencií EÚ pre celoživotné vzdelávanie.

Osem kľúčových kompetencií pre celoživotné vzdelávanie

1. Gramotnosť

Schopnosť vyjadrovať a interpretovať pojmy, myšlienky, pocity, fakty a názory v ústnej aj písomnej forme v rôznych kontextoch. Táto kompetencia zahŕňa schopnosti čítať, písať, hovoriť a počúvať, ktoré umožňujú jednotlivcom efektívne rozumieť textom a vytvárať ich.

2. Viacjazyčná kompetencia

Schopnosť efektívne komunikovať vo viac ako jednom jazyku, zahŕňajúca schopnosť porozumieť, hovoriť, čítať a písať. Táto kompetencia podporuje medzikultúrne porozumenie a uľahčuje komunikáciu v rôznych jazykových kontextoch.

3. Matematická kompetencia a kompetencia v oblasti vedy, techniky a inžinierstva (STEM)

Schopnosť uplatňovať matematické pojmy a uvažovanie na riešenie problémov, ako aj rozumieť vedeckým, technologickým a inžinierskym pojmom a zaoberať sa nimi. Táto kompetencia je kľúčová pre inovácie a riešenie zložitých výziev v rôznych oblastiach.

4. Digitálna kompetencia

Sebavedomé, kritické a zodpovedné využívanie digitálnych technológií na účely vzdelávania, práce a účasti na živote spoločnosti. Zahŕňa schopnosť používať digitálne nástroje na prístup k informáciám, ich správu a tvorbu, ako aj na komunikáciu a spoluprácu online.

5. Osobná, sociálna a schopnosť učiť sa

Schopnosť reflektovať vlastné procesy učenia, stanovovať si ciele a efektívne riadiť svoje učenie. Zahŕňa tiež interpersonálne zručnosti, empatiu a schopnosť spolupracovať s ostatnými.

6. Občianska kompetencia

Znalosti a zručnosti potrebné na aktívne a zodpovedné zapájanie sa do občianskeho života, pochopenie demokratických princípov, ľudských práv a dôležitosti sociálnej súdržnosti. Táto kompetencia podporuje aktívnu účasť na rozvoji komunity a spoločnosti.

7. Podnikateľské kompetencie

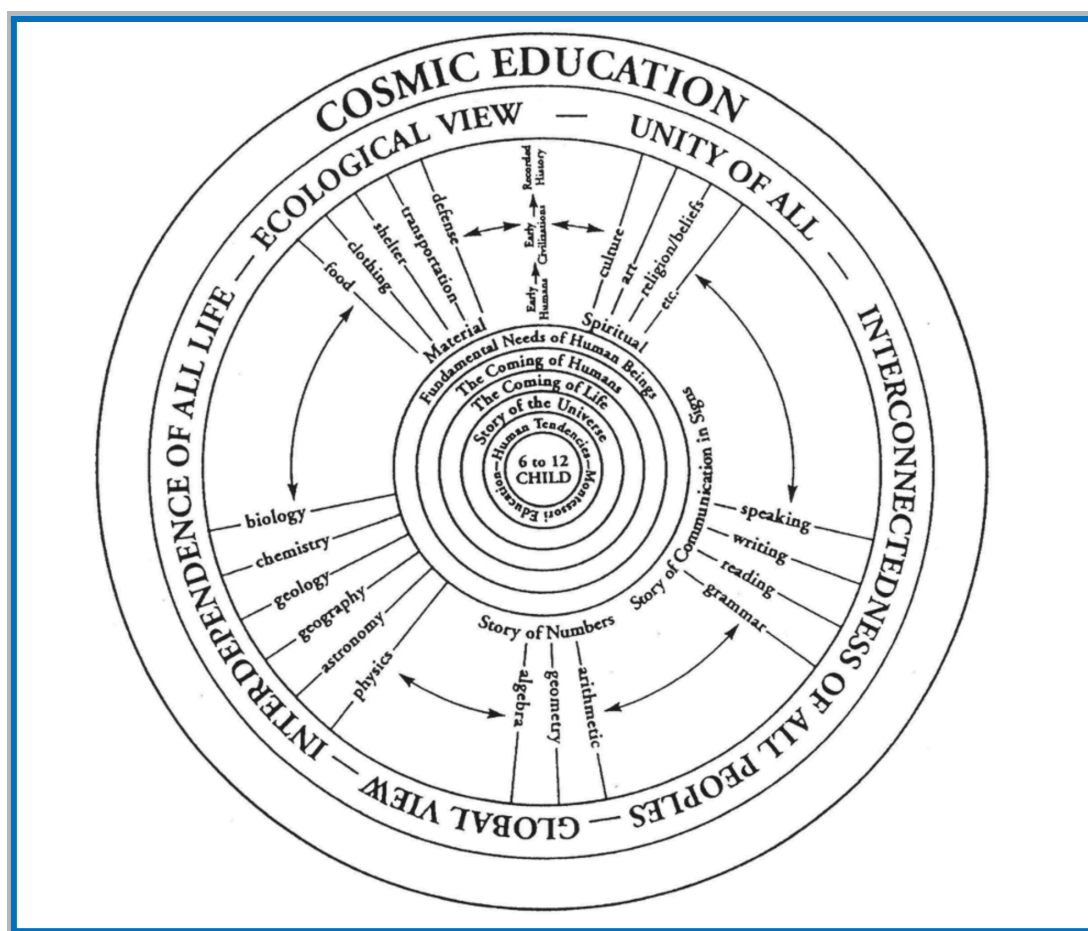
Schopnosť premeniť nápady na činy, preukázať kreativitu, inovatívnosť a ochotu riskovať pri hľadaní príležitostí. Zahŕňa zručnosti ako plánovanie, riadenie zdrojov a hodnotenie výsledkov, ktoré sa dajú uplatniť v rôznych kontextoch, vrátane podnikateľských a sociálnych iniciatív.

8. Kompetencia v oblasti kultúrneho povedomia a vyjadrovania

Porozumenie a ocenenie významu kreatívneho vyjadrovania nápadov, skúseností a emócií v rôznych médiách, vrátane hudby, divadelného umenia, literatúry a výtvarného umenia. Táto kompetencia podporuje kultúrnu rozmanitosť a osobné vyjadrovanie.

Prepojenie s kozmickou výchovou Montessori

Montessori vzdelávanie prirodzene korešponduje s rámcom EÚ, keďže obidve kladú dôraz na holistický rozvoj jednotlivca a rozvíjanie zručností celoživotného vzdelávania. V triedach Montessori sa vzdelávanie neobmedzuje len na získavanie vedomostí; je to spoločná cesta, na ktorej deti, učitelia a rovesníci tvoria podpornú komunitu. Prostredníctvom samostatnej práce, spoločných projektov a praktických životných skúseností deti rozvíjajú komunikačné zručnosti, kritické myslenie, kreativitu a sociálne kompetencie v prostredí, ktoré si cení zvedavosť, rešpekt a zodpovednosť. Príprava montessori prostredia funguje ako dynamický priestor, kde každé dieťa môže objavovať vo svojom vlastnom tempe, vedené pozorovaním a mentorstvom, a zároveň prispievať k životu komunity v triede.

Tento komunitný prístup odzrkadľuje zámer rámca kľúčových kompetencií EÚ: vybaviť študentov nielen vedomosťami, ale aj schopnosťou zmysluplne ich uplatňovať v sociálnych, kultúrnych a profesionálnych kontextoch. Montessori triedy povzbudzujú deti, aby preberali iniciatívu, spolupracovali s ostatnými a zamýšľali sa nad svojim učením, čím sa podporuje občianske povedomie, kultúrne porozumenie a morálna zodpovednosť. Digitálna gramotnosť, environmentálne povedomie a schopnosti riešiť problémy sú prirodzene integrované prostredníctvom spoločného bádania, projektov a prepojení so skutočným svetom. Pestovaním autonómie, predstavivosti a zmyslu pre cieľ v starostlivej komunite vytvára montessori vzdelávanie ideálne podmienky pre rozvoj ôsmich kľúčových kompetencií EÚ od raného detstva až po dospelosť.

V nasledujúcej kapitole týchto usmernení sa budeme hlbšie zaoberať každou z ôsmich kompetencií a preskúmame praktické stratégie a montessori prístupy, ktoré pomáhajú deťom v základnej škole budovať tieto zručnosti, postoje a hodnoty zmysluplným spôsobom. Nasledujúca časť prepojí teóriu a prax a ukáže, ako rámec EÚ a montessori filozofia spoločne poskytujú cestovnú mapu pre celoživotné vzdelávanie.

Súlad medzi kľúčovými kompetenciami EÚ a montessori kozmickou výchovou

KOMPETENCIE EÚ	KOSMICKÁ VÝCHOVA
učenie sa prostredníctvom zapájania sa do aktívnych, autentických, kooperatívnych úloh	Praktické skúsenosti s Montessori materiálmi
medzipredmetové prístupy, pri ktorých sa študenti stretávajú s kontextmi, ktoré kombinujú niekoľko predmetových oblastí	Kozmické vzdelávanie (kontextové vzdelávacie skúsenosti)
kombinácia individuálnych (autonómnych a samostatných) a kolaboratívnych príležitostí na učenie	Práca v skupinách, medzi rovesníkmi a individuálne
kombinácia prístupov zameraných na žiaka a vedených učiteľom	Individuálna práca dieťaťa, prezentácie a nadväzujúce aktivity
učebné skúsenosti v škole a mimo nej	Skúsenosti z výletov, dvojité prostredie
relevantné využívanie digitálnych zdrojov a virtuálnych vzdelávacích platforiem	využívanie rôznych materiálov, rôznych učebných techník v triede
celoškolský prístup k blahobytu podpora sociálneho a emocionálneho rozvoja žiakov	pripravení dospelí, zmiešané vekové triedy, každodenné príležitosti na zmysluplnú sociálnu interakciu

4. KAPITOLA

GRAMOTNOSŤ

Kompetencia v oblasti gramotnosti

Gramotnosť je schopnosť identifikovať, pochopiť, vyjadriť, vytvoriť a interpretovať pojmy, pocity, fakty a názory v ústnej aj písomnej forme s využitím vizuálnych, zvukových/audio a digitálnych materiálov v rôznych disciplínach a kontextoch. Predpokladá schopnosť efektívne komunikovať a nadväzovať kontakty s ostatnými vhodným a kreatívnym spôsobom. Rozvoj gramotnosti tvorí základ pre ďalšie vzdelávanie a podporuje jazykovú interakciu.

Znalosti

Táto kompetencia zahŕňa znalosť čítania a písania a dobré porozumenie písomných informácií, a preto vyžaduje, aby jednotlivec mal znalosti slovnej zásoby, funkčnej gramatiky a funkcií jazyka. Zahŕňa povedomie o hlavných typoch verbálnej interakcie, rôznych literárnych a neliterárnych textoch a hlavných charakteristikách rôznych štýlov a registrov jazyka.

Zručnosti

Jednotlivci by mali mať zručnosti potrebné na ústnu a písomnú komunikáciu v rôznych situáciách a na monitorovanie a prispôsobovanie svojej komunikácie požiadavkám danej situácie. Táto kompetencia zahŕňa aj schopnosť rozlišovať a používať rôzne typy zdrojov, vyhľadávať, zbierať a spracovávať informácie, používať pomôcky a formulovať a vyjadrovať svoje ústne a písomné argumenty presvedčivým spôsobom primeraným kontextu. Zahŕňa kritické myslenie a schopnosť hodnotiť informácie a pracovať s nimi.

Postoj

Pozitívny postoj k gramotnosti zahŕňa sklon k kritickému a konštruktívnemu dialógu, ocenenie estetických kvalít a záujem o interakciu s ostatnými. To znamená uvedomenie si vplyvu jazyka na ostatných a potrebu rozumieť jazyku a používať ho pozitívnym a spoločensky zodpovedným spôsobom.

Základy gramotnosti v materskej škole

V montessori materskej škole sú základy gramotnosti ticho a krásne položené dávno predtým, ako dieťa začne čítať alebo písať. Do veku šiestich rokov sa deti nachádzajú v tom, čo Maria Montessori nazvala *citlivým obdobím* pre jazyk – v čase, keď prirodzene absorbujú slová, výrazy a dokonca aj rytmus jazyka zo svojho okolia. Práve v tejto fáze začínajú klíčiť semená gramotnosti.

Cesta začína hovoreným jazykom. Konverzácia je jadrom všetkého, čo robíme. Hovoríme s deťmi, nie k nim. Počúvame ich otázky, príbehy a objavy. Počas týchto výmen nielen budujeme vzťahy, ale aj rozvíjame slovnú zásobu, vetnú štruktúru a radosť z komunikácie.

Môžete vidieť učiteľa, ako sedí na podlahe alebo pri stole s dieťaťom a v trojfázovej lekcii pomenúva predmety – kľúčový montessori prístup k učeniu sa novej slovnej zásoby. „Toto je vaňa,“ hovorí a jasne predstavuje slovo. Deti počúvajú, opakujú a nakoniec si ho zapamätajú samy. Prostredníctvom nespočetných takýchto skúseností si deti budujú bohatú a presnú slovnú zásobu, ktorá sa stáva základom pre neskoršie čítanie a písanie.

Rozprávanie príbehov je ďalšou dôležitou súčasťou tohto procesu. Rozprávame pravdivé príbehy o svete – o zvieratách, prírode, ľuďoch a vzdialených miestach. Čítame aj knihy, ktoré podnecujú predstavivosť a empatiu. Každý príbeh sa stáva pozvánkou k premýšľaniu, kladeniu otázok a vyjadrovaniu sa. Jazyk tu nie je predmetom štúdia, je živou, dýchajúcou súčasťou každodenného života.

Ako dieťa rastie, zvuky začínajú nadobúdať tvar v jeho vedomí. Montessori materiály, ako napríklad *písmená z brúsneho papiera*, pomáhajú spojiť zvuk a symbol – hmatové sledovanie každého písmena umožňuje dieťaťu internalizovať jeho formu a zvuk súčasne. Čoskoro potom sa stane niečo úžasné: dieťa začne písať skôr, ako sa naučí čítať.

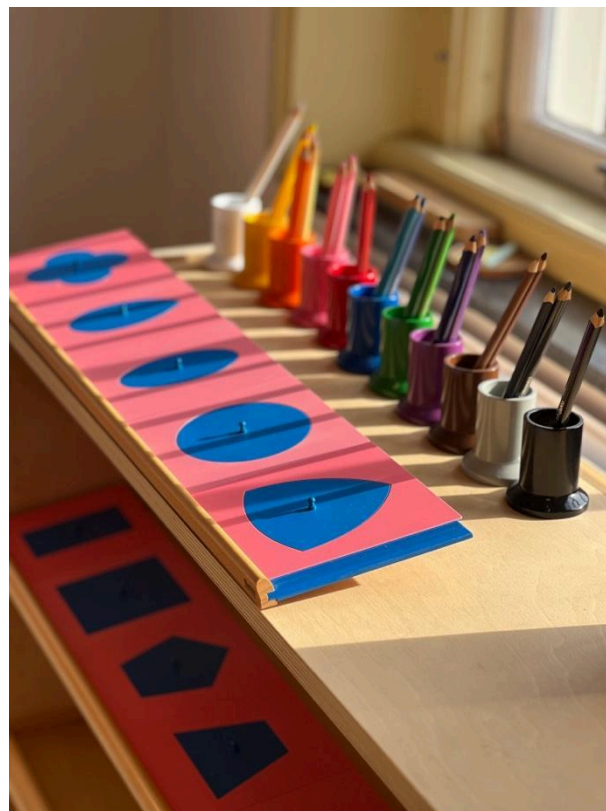
Toto písanie nezačína pracovnými listami alebo vopred pripravenými úlohami. Vychádza skôr z vlastnej túžby dieťaťa vyjadriť svoje myšlienky a pocity. Keď

štvorročné alebo päťročné dieťa vezme do ruky *pohyblivú abecedu* a usporiada písmená tak, aby napísalo „Milujem svojho psa“, sme svedkami gramotnosti v jej najprirodzenejšej forme – jazyka ako sebavyjadrenia.

Naša úloha ako montessori učiteľov nie je „učiť gramotnosť“ v tradičnom zmysle. Neposkytujeme vedomosti krok za krokom, ale pripravujeme prostredie bohaté na jazyk, konverzáciu a inšpiráciu.

Poskytujeme deťom príležitosti počúvať, hovoriť, písať a nakoniec čítať v zmysluplných kontextoch. *Lekcie zdvorilosti a slušného správania* ich vedú k tomu, ako používať jazyk v spoločenskom živote láskavo a s rešpektom – ako pozdravovať, ako sa ospravedlňovať, ako vyjadrovať vďačnosť.

Postupom času sledujeme krásnu premenu. Dieťa, ktoré kedysi hovorilo len pár slov, začína rozprávať príbehy, klásť otázky, písať správy a čítať nápisy v triede. Neučia sa len čítať a písať – objavujú silu jazyka ako nástroja myslenia, kreativity a spojenia. V Montessori Children's House nie je gramotnosť lekciami – je to živá skúsenosť, ktorá prirodzene rastie v starostlivo pripravenom prostredí, vedená vlastnou zvedavosťou a radosťou z vyjadrovania sa dieťaťa.

4. Veľký príbeh ako otvorené dvere do sveta gramotnosti v 2.fáze vývoja:

„Abeceda ovplyvnila pokrok ľudstva viac ako akýkoľvek iný vynález, pretože zmenila samotného človeka a vybavila ho novými schopnosťami, ktoré presahujú schopnosti prírody. Urobila z človeka nositeľa dvoch jazykov: prirodzeného a nadprirodzeného. S pomocou druhého môže človek prenášať svoje myšlienky ľuďom vzdialeným. Môže ich zachovať pre svojich potomkov. Môže prakticky budovať poklad intelektuálnych produktov celého ľudstva cez čas a priestor.“ Maria Montessori. Formovanie človeka

Keď deti vstúpia do druhej fázy vývoja – približne od šiestich do dvanástich rokov – začínajú sa pozerat' von. Ich mysle sa otvárajú nekonečnosti sveta a začínajú klásť tie najľudskejšie otázky: *Odkiaľ pochádzam? Prečo sú veci také, aké sú?* Poháňa ich predstavivosť a túžba po poznaní, ktorá presahuje súčasnosť. V montessori základnej škole uspokojujeme túto veľkú túžbu po porozumení prostredníctvom veľkých príbehov. Týchto päť kľúčových príbehov tvorí základ osnov základnej školy. Každý z nich slúži ako pozvánka – brána – k objavovaniu vesmíru, života, ľudskej histórie a sily jazyka a čísel.

Štvrtý veľký príbeh s názvom „Príbeh komunikácie prostredníctvom znakov“ predstavuje špeciálny moment v živote dieťaťa. Otvára dvere do sveta gramotnosti – nie prostredníctvom drilov alebo cvičení, ale prostredníctvom úžasu. Tento príbeh je rozprávaný ako dobrodružstvo. Vyzýva deti, aby si predstavili najstarších ľudí, ktorí ešte dávno pred vynálezom papiera alebo pier hľadali spôsoby, ako zdieľať svoje myšlienky a skúsenosti. Rozprávame o prvých znakoch vytesaných do kameňa, o správach namaľovaných na stenách jaskýň, o symboloch vyrytých do hlíny. Predstavujeme si ľudí, ktorí si uvedomili, že môžu znázorniť zvuky znakmi – a že prostredníctvom týchto znakov môžu ich myšlienky cestovať cez čas a priestor. Prostredníctvom tohto príbehu deti objavujú, že písaný jazyk je ľudský vynález, ktorý

vznikol z najhlbšej túžby spojiť sa. Každý znak, písmeno a slovo je súčasťou pokračujúceho príbehu – kolektívneho úsilia nespočetných ľudí, ktorí odmietli nechať myšlienky stratiť sa v čase. Príbeh spája históriu, vynálezy, migráciu a komunikáciu a pomáha deťom pochopiť, že abeceda sama osebe je jedným z najväčších nástrojov spolupráce a kreativity ľudstva. V tomto príbehu sú hrdinovia: nie bojovníci ani králi, ale myslitelia, snílkovia a riešitelia problémov – ľudia, ktorí pretvorili zvuky na symboly a tým pretvorili samotnú civilizáciu. Táto myšlienka hlboko rezonuje s dieťaťom druhého stupňa, ktoré sa začína vnímať ako súčasť širšieho ľudského príbehu.

Deti si uvedomujú, že rovnako ako tí prví vynálezcovia, aj oni sú výskumníkmi v oblasti jazyka. Budú čeliť výzvam – pravopis, interpunkcia, štruktúra –, ale podobne ako hrdinovia v príbehu nájdu svoje vlastné riešenia. Príbeh im pripomína, že gramotnosť nie je len o zvládnutí pravidiel, ale o používaní jazyka na zdieľanie myšlienok, pocitov a objavov. Skutočne magické je, že poznaním hlások abecedy získa dieťa mimoriadnu schopnosť: čítať myšlienky druhých a vyjadrovať svoje vlastné myšlienky slovami. S pomocou len niekoľkých symbolov môžu odomknúť múdrosť kníh, listov, piesní a príbehov z celého sveta. Nie je to zázrak ľudského vynálezu?

Maria Montessori opísala jazyk ako výtvar, ktorý vychádza z troch veľkých ľudských darov: srdca, ktoré cíti, mysle, ktorá myslí, a rúk, ktoré pracujú. Po vypočutí tohto príbehu sa trieda často oživí aktivitou. Deti môžu skúmať staroveké písma, vymýšľať si vlastné abecedy, písať správy v kóde alebo skladať príbehy inšpirované tým, čo sa naučili. Učiteľ tieto aktivity nepredpisuje, vznikajú prirodzene z detskej zvedavosti. Okrem historických a jazykových lekcií nesie príbeh o komunikácii prostredníctvom znakov aj hlbšie posolstvo. Pomáha deťom vnímať jazyk ako most medzi ľuďmi – spôsob, ako porozumieť, vcítiť sa a nadviazať kontakt. Ako rastú vo svojej vlastnej ceste k gramotnosti, učia sa, že komunikácia nie je len o slovách, ale o tom, ako osloviť druhých s láskavosťou a jasnosťou. Týmto spôsobom štvrtý veľký príbeh nerobí len to, že deti uvádza do čítania a písania, ale prebúda v nich hlboké ocenenie toho, čo znamená byť človekom: bytosťou, ktorá cíti, myslí a používa jazyk, aby sa podelila o svoj vnútorný svet s ostatnými.

Príbeh z triedy

Inšpirácia po štvrtom veľkom príbehu

Po rozprávaní štvrtého veľkého príbehu, *Komunikácia znakmi*, sme si všimli, že deti fascinovala myšlienka, že ľudia v rôznych dobách a kultúrach používali na komunikáciu rôzne symboly. Ich oči sa rozžiarili, keď videli, ako starovekí Egypťania vyrezávali hieroglyfy a ako iné civilizácie vytvárali svoje vlastné systémy písma. Čoskoro to chceli vyskúšať sami – písali svoje mená a krátke príbehy rôznymi písmami a experimentovali so symbolmi z minulosti aj súčasnosti.

Ako učitelia sme rýchlo pochopili, aké dôležité je pripraviť prostredie, ktoré by mohlo podporiť túto iskrú zvedavosti. Pridali sme nové materiály – hlinené a drevené tyčinky na vyrezávanie, štetce na kaligrafiu a tabuľky s rôznymi abecedami a návody na pochopenie hieroglyfov. Trieda ožila výskumom a kreativitou. Jedného dňa sa deti inšpirované príbehom a svojimi experimentami s písaním rozhodli vyrobiť si vlastný papier. Zozbierali zvyšky z koša na recykláciu, rozrezali ich, namočili a vytvorili krásne listy ručne vyrobeného papiera. Neskôr ich použili na výrobu malých brožúr pre svoje písacie projekty. Prostredníctvom tejto skúsenosti sme videli, ako príbeh otvoril nielen ich predstavivosť, ale aj ich zmysel pre cieľ. Neučili sa len písať – stali sa súčasťou dlhej a nepretržitej histórie komunikácie ľudstva.

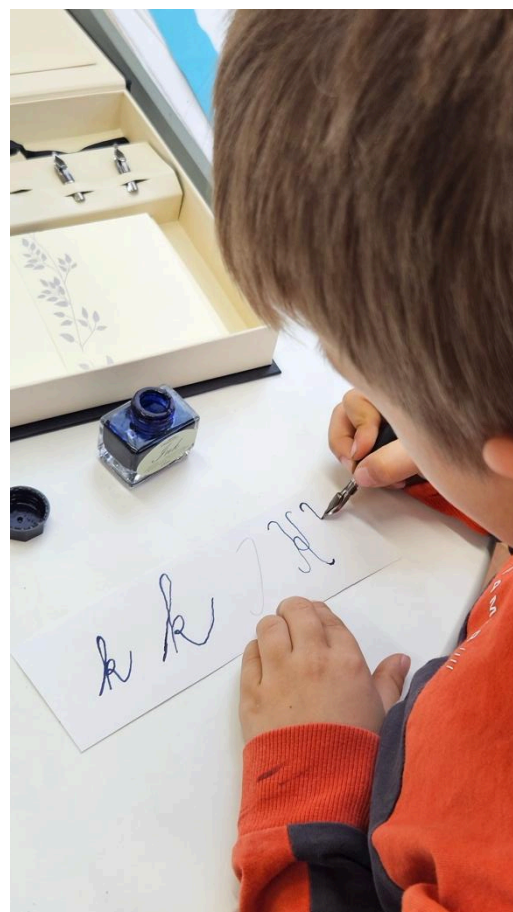
Montessori akademija, Litva

Písomné zručnosti: od zmyslového bádateľa k výrečnému spisovateľovi

Písanie je jedným z najsilnejších spôsobov komunikácie. Umožňuje nám formovať naše myšlienky, dávať tvar našim nápadom a rozširovať naše konverzácie za hranice prítomného okamihu. Prostredníctvom písania sa náš vnútorný svet stáva viditeľným – a môže siahať ďaleko za hranice nás samých.

V montessori prostredí základnej školy pomáhame deťom rozvíjať sebavedomie a dôveru v seba samých, aby mohli vyjadriť svoj jazyk. Písanie je viac ako formovanie písmen alebo dodržiavanie pravidiel – je to spôsob, ako deti zdieľajú to, čo si myslia, cítia a objavujú. Pestujeme presvedčenie, že ich nápady sú dôležité a môžu prežiť prostredníctvom písaného slova. Ako bolo opísané v predchádzajúcej kapitole, základy písania sa kladú v detskom domove. Keď deti nastúpia do základnej školy, zvyčajne už poznajú súvislosť medzi zvukmi a symbolmi a zažili radosť z vyjadrovania sa pomocou pohyblivého abecedného systému. Teraz sa pozornosť presúva na zdokonaľovanie týchto schopností a rozširovanie ich vyjadrovacích schopností.

Zavádzame umenie písania rukou – učíme sa písať na riadky, používať abecedné tabuľky a objavovať kaligrafiu. Tieto činnosti zdokonaľujú jemnú motoriku a rozvíjajú cit pre písané slovo. Prostredníctvom rôznych skúseností si deti budujú mechanickú istotu, aby mohli svoje myšlienky slobodne a krásne vyjadriť na papieri. Nezostávame však len pri samotnej zručnosti. Akonáhle deti pochopia, ako písať, otvárame im

dvere k tomu, prečo píšeme. Objavujeme mnoho spôsobov (), ako písanie môže vyjadriť ľudského ducha – básne, ktoré zachytávajú emócie, rozprávky, ktoré rozširujú predstavivosť, správy, ktoré organizujú vedomosti, alebo plagáty, ktoré zdieľajú informácie o zvieratách alebo historických osobnostiach. Písanie sa stáva mostom medzi sebavyjadrením a komunikáciou s ostatnými.

V našich triedach sa písanie nikdy neobmedzuje na zošit alebo sa nerobí len pre schválenie učiteľom. Je určené na zdieľanie – so spolužiakmi, rodinami a širšou komunitou. Deti čítajú svoje básne nahlas, vydávajú malé brožúrky a prezentujú svoje výskumy rovesníkom. Prostredníctvom týchto skúseností objavujú, že písanie nie je izolovaná úloha, ale živá výmena myšlienok. Naším cieľom ako montessori pedagógov je podporovať deti v ich prechode od zmyslových bádateľov k expresívnym spisovateľom – jednotlivcom, ktorí píšu nie preto, že musia, ale preto, že majú čo zmysluplné povedať.

Príbeh z triedy

Projekt školských novín

V Jolly HOMESCHOOL sa každé štvrt'ročné obdobie deje niečo úžasné – vznikajú naše živé školské noviny. Nie sú to však obyčajné noviny, ale živá oslava gramotnosti, kreativity a spolupráce medzi deťmi všetkých vekových kategórií. Proces začína najmladšími žiakmi, ktorí noviny oživujú svojimi príbehmi, kresbami a nápaditými myšlienkami. Ich nadšenie naplňa triedu vzrušením, keď sa delia o to, o čom chcú písať – o zvieratách, dobrodružstvách na ihrisku, obľúbených knihách alebo objavoch v triede. Ich príspevky tvoria srdce a dušu novín a pripomínajú všetkým čistú radosť z vyjadrovania sa.

Kým mladší snívajú a tvoria, starší žiaci zasahujú ako sprievodcovia a mentori. Pomáhajú upravovať texty, organizovať rozloženie a pripravovať konečný dizajn na tlač. Toto partnerstvo medzi vekovými skupinami podporuje nielen gramotnosť, ale aj vodcovské schopnosti, spoluprácu a trpezlivosť. Každý má svoju úlohu – spisovatelia, ilustrátori, anketári, redaktori a

dizajnéri – a pracovný tok sa odvíja prirodzene, odrážajúc montessoriho ducha zmysluplnej spolupráce.

Keď je noviny konečne hotové, celá školská komunita sa zide, aby to oslávila. Deti žiaria hrdosťou, keď vidia svoje mená v tlači, a s nadšením sa o hotové výťažky delia s rodičmi a učiteľmi. Rodiny sú často prekvapené, ako premyslene sa ich deti vyjadrujú, zatiaľ čo učitelia sú svedkami rastu sebavedomia, hlasu a prepojenia medzi svojimi žiakmi.

Každé vydanie novín Jolly HOMESCHOOL skúma mnoho foriem písania – spravodajské články, názorové články, básne, príbehy a rozhovory. Prostredníctvom tohto pokračujúceho projektu deti objavujú, že písanie nie je len zručnosťou, ktorú sa naučia izolovane, ale živým prostriedkom komunikácie. Naučia sa, že ich myšlienky môžu informovať, inšpirovať a zjednocovať ostatných.

Školské noviny sa stali viac než len publikáciou, stali sa symbolom spoločného cieľa našej komunity – pripomínajú nám, že keď deti spolupracujú pod vedením zvedavosti a rešpektu, ich slová môžu vytvoriť niečo krásne a trvalé.

SZŠ Jolly HOME SCHOOL

JOLLY NEWS

21 December, 2023 Špeciálne vydanie

S blížiacim sa koncom kalendárneho roka 2023 je čas na rýchly pohľad späť na niekoľko nezabudnuteľných momentov, ktoré sme spolu prežili v priebehu posledných mesiacov. Toto je nielen obdobie na zamyslenie sa nad uplynulým obdobím, ale aj na radosné očakávanie toho, čo nám budúcnosť prinesie.

Nez sa ponoríme do radosných udalostí, úprimne ďakujem patri všetkým – učiteľom, žiakom, rodičom a všetkým, ktorí prispeli k tomu, aby bol tento rok taký úžasný. Vaša podpora, oddanosť a energia nás inšpirujú každý deň. Spoločne sme vytvárali nezabudnuteľné spomienky, a za to vám patrí naša vďaka.

Prajeme vám krásne chvíle nadchádzajúcich dní, veselé prázdniny a tešíme sa na stretnutie s VAMI v Novom roku 2024!

**"NOVÉ SNY,
NOVÉ NÁDEJE
NOVÉ
SKÚSENOSTI
ŠŤASTNÝ
NOVÝ ROK!"**

www.jollyhomeschool.sk

SZŠ Jolly HOME SCHOOL

JOLLY NEWS

27. apríl, 2024 Jarné vydanie

Jar prichádza a s ňou reaktívna nielen svet okolo nás, ale aj naša myseľ. Účenie v prírode, či pestovanie a predávanie domácich výrobkov z našej farmy - to všetko nás ešte len čaká. Dovoľte nám sa však podeliť o zážitky, skúsenosti a poznania, čo sme nabrali od minulého vydania.

Jarné vydanie - JOLLY NEWS -
Editor: Alexandra Trnávová, 14
Asistentka editora: Sára Krupová

**"Spring adds
new life and
new beauty to
all this."**

www.jollyhomeschool.sk

jollyhomeschool

SZŠ Jolly HOME SCHOOL

JOLLY NEWS

31. mája 2024 špeciálne vydanie

V každom človeku je zakódovaná základná morálnosť a dobro. Ak konáš podľa nich, veľkým dielom prispievaš k tomu, čo táto planéta potrebuje.

Nie je až také dôležité, kde sa práve nachádzaš, ale ktorým smerom sa uberáš.

Where you are at the moment does not really matter. What does, is the direction, you are heading

In every man encoded essential morality and good. If you listen and act accordingly you contribute substantially to what this planet needs most.

Editor - Zuzka
Asistentka editora - Jaga a Milla

www.jollyhomeschool.sk

jollyhomeschool

Jolly HOMESCHOOL, Slovensko

Financované Európskou úniou. Uvedené názory a stanoviská sú však výlučne názormi autora (autorov) a nemusia nevyhnutne odzrkadľovať názory Európskej únie alebo národnej agentúry. Európska únia ani národná agentúra za ne nenesú žiadnu zodpovednosť.

Komplexné čítanie v montessori triede

V montessoriovej triede je čítanie oveľa viac ako len dekodovanie písmen na stránke – je to akt objavovania a porozumenia. Maria Montessori použila termín „*totálne* čítanie“ na opis tejto hlbokej úrovne porozumenia, keď dieťa nielen číta slová, ale skutočne rozumie, cíti a interpretuje ich význam. Naším cieľom je pomôcť deťom dosiahnuť túto úroveň, kde sa čítanie stáva oknom do ľudského myslenia a predstavivosti, a nie len mechanickým cvičením.

Cesta k totálnemu čítaniu začína silnými základmi vybudovanými v ranom veku. Prostredníctvom zmyslového bádania a ústnych jazykových aktivít si deti rozvíjajú fonologické povedomie – schopnosť počuť a rozpoznať zvuky v slovách. Hrajú jazykové hry, ako napríklad „I Spy“, alebo počúvajú prvé, stredné a posledné zvuky slov. Nahlas predlžujú slová, spájajú zvuky a priradujú ich k písmenám pomocou hmatových materiálov, ako sú písmená z brúsneho papiera a pohyblivé abecedy. Tieto skúsenosti pripravujú myseľ a ruky na čítanie a pomáhajú deťom „rozlúštiť kód“ medzi symbolmi a zvukmi.

Keď deti nastúpia do základnej školy, mnohé z nich už vedia čítať základné slová a vety. Tu sa naše zameranie rozširuje z toho, ako čítať, na to, čo čítanie znamená. Rozvíjame porozumenie, interpretáciu a reflexiu. Čítanie sa stáva rozhovorom medzi dieťaťom a textom. Aby sme toto prepojenie oživil, používame praktické materiály a aktivity, ktoré premenia čítanie na zážitok. Napríklad *kartičky s pokynmi* vyzývajú deti, aby zahrlo to, čo čítajú – „Postav sa k oknu“ alebo „Nakresli trojuholník a vyfarbi ho na modro“. Prostredníctvom takýchto cvičení sa čítanie stáva aktívnym a radostným a porozumenie sa prehlbuje prostredníctvom pohybu a zážitku. Ožívajú aj hodiny gramatiky: namiesto memorovania slovných

druhov učiteľ prezentuje zážitok, že jedno slovo môže zmeniť význam, napríklad „Spievaj potichu“ alebo „Spievaj nahlas“. Gramatika nie je abstraktná – prežíva sa v triede a zážitkom aj prostredníctvom textu.

Výber textu je tiež dôležitý. Deti musia nájsť zmysel v tom, čo čítajú. Suché pasáže plné informácií sú nahradené príbehmi, opismi a textami, ktoré vyzývajú k prepojeniu a reflexii. Vedíme deti k vizualizácii, kladeniu otázok, spájaniu toho, čo čítajú, s vlastnými skúsenosťami alebo so širšími témami, ktoré preberajú v triede. Keď dieťa číta napríklad o migrácii vtákov, môžeme vyjsť von a pozorovať oblohu alebo nájsť paralely s ľudskými cestami. Prostredníctvom takýchto spojení sa porozumenie zakladá na skúsenostiach.

Čítanie v montessori triedach sa neodohráva len v oblasti jazyka – preteká všetkými predmetmi. Príbeh o starovekej civilizácii môže viesť k diskusii o geografii a kultúre. Čítanie o rastlinnom živote môže inšpirovať experiment v biológii. Každá predmetová oblasť ponúka materiály a čitateľské karty na rôznych úrovniach zložitosti, čo umožňuje každému dieťaťu nájsť texty, ktoré zodpovedajú jeho schopnostiam a zvedavosti. Týmto spôsobom sa trieda stáva komunitou čitateľov, z ktorých každý postupuje svojim vlastným tempom, ale spája ich spoločný entuziazmus pre objavovanie. Skupinové diskusie a práca s príbehmi povzbudzujú deti, aby interpretovali význam, robili predpovede a skúmali emócie v texte. Začínajú rozpoznávať jemnosť, humor a metafory. Čítanie sa stáva nielen zručnosťou, ale aj intelektuálnym a kreatívnym zážitkom.

V centre toho všetkého je láska ku knihám. Naše triedy obsahujú útulné čitateľské kútiky a malé knižnice, kde deti môžu voľne čítať – samy, s priateľom alebo v malých skupinách. Sú vyzvané, aby trávili čas s knihami kedykoľvek počas dňa, nielen počas hodín. Vďaka tejto slobode sa čítanie stáva celoživotným spoločníkom, zdrojom pohody, zvedavosti a radosti.

V montessori triede komplexné – alebo totálne – čítanie znamená viac ako len pochopenie slov. Znamená to pochopiť život prostredníctvom slov. Ide o prebudenie srdca a mysle dieťaťa k kráse jazyka a nekonečnému svetu, ktorý mu otvára.

Príbeh z triedy

Kultúra čítania doma a v škole

V Montessori Akademija veríme, že láska k čítaniu začína dávno predtým, ako dieťa začne čítať samostatne, a že táto láska sa pestuje ako v škole, tak aj doma. Z tohto dôvodu pozývame rodiny, aby sa stali aktívnymi partnermi pri vytváraní kultúry čítania, ktorá spája život doma a v triede. Povzbudzujeme rodiny, aby si doma vytvorili tradície čítania a premenili čítanie na príjemný spoločný zážitok, nie na povinnosť.

S rodičmi zdieľame malého sprievodcu čítaním v rodine – jemné pozvanie, aby sa čítanie stalo súčasťou každodenného rodinného života. Navrhujeme niekoľko jednoduchých, ale účinných návykov:

- **Kedy čítať:** Rodiny povzbudzujeme, aby si každý deň vyhradili určitý čas na čítanie, napríklad večer pred spaním. Čítanie, ako každá zmysluplná činnosť, potrebuje rytmus a zámer. Bez plánovania je príliš ľahké, aby deň prešiel bez čítania.
- **Kde čítať:** Útulný, príjemný priestor pomáha premeniť čítanie na niečo, na čo sa tešíme. Mäkká deka, obľúbený kútik alebo pohodlná pohovka môžu urobiť tento čas výnimočným. Pripomíname rodinám, aby knihy boli viditeľné a na dosah – pekne vystavené, nie schované.
- **S kým čítať:** Čítanie je rodinná záležitosť. Čítajú všetci – rodičia, starší súrodenci a dokonca aj najmenšie deti, ktoré objavujú obrázkové knihy. Keď deti vidia dospelých čítať, vstrebávajú posolstvo, že čítanie je hodnotné a radostné. Tieto spoločné chvíle vytvárajú trvalé spomienky a asociácie s teplotou a spojitou.

Aby sme posilnili prepojenie medzi domovom a školou, prinášame detské čitateľské zážitky z domova do triedy. Každý mesiac máme **kútik s odporúčanými knihami**, kde deti zdieľajú knihy, ktoré sa im páčili doma. Predstavujú svoje obľúbené príbehy spolužiakom a povzbudzujú ostatných, aby objavili nové tituly a autorov.

Pre deti, ktoré majú radosť z čítania rovnakej série alebo témy, vytvárame malé **čitateľské kluby**. V týchto skupinách deti čítajú doma rovnakú knihu a neskôr sa stretnú, aby o nej

diskutovali – niekedy pod vedením učiteľa, niekedy jednoducho ako rovesníci, ktorí si vymieňajú nápady. Tieto rozhovory o knižnej sérii „ sa často rozvinú do hlbších projektov, ako je výskum historického obdobia alebo vedeckých pojmov spomenutých v príbehu.

Aby sme oslávili a inšpirovali ostatných, organizujeme aj **výstavu fotografií z čítania**. Rodiny posielajú fotografie zo svojich čitateľských chvíľok doma – ako sa tulia na gauči, čítajú pod dekou alebo objavujú knihy v záhrade. Tieto fotografie sú vystavené v triede a slúžia ako radostná pripomienka, že čítanie je živé v každej domácnosti a v každom srdci.

Vďaka týmto spoločným snahám sa čítanie stáva viac než akademickým cieľom – stáva sa spôsobom života. Trieda a domov sa spájajú prostredníctvom spoločného rytmu príbehov, zvedavosti a lásky ku knihám. Spoločne vychovávame nielen čitateľov, ale aj komunitu, ktorá nachádza zmysel, útechu a inšpiráciu v písanom slove.

Montessori akademija, Litva

Základy ústneho jazyka a komunikácia medzi sebou

„Jazyk je niečo živé – je to niečo, čo má v sebe život. Dieťa ho buduje krok za krokom a táto práca prebieha ako veselá hra. Je to hra transformácie, vynaliezavosti, hra, ktorú ľudská inteligencia hrá sama so sebou.“

Maria Montessori. Absorbujúca myseľ

Maria Montessori často opisovala jazyk ako *živú vec* – niečo, čo sa rodí a rastie v dieťaťati prostredníctvom radostného objavovania a ľudských vzťahov. Jazyk tiež nazvala „nástrojom kolektívneho myslenia“, čo znamená, že nie je len prirodzeným javom, ale ľudským výtvorom – niečím, čo bolo vynájdené, aby ľudia mohli myslieť, zdieľať a budovať spoločne. Prostredníctvom jazyka ľudstvo vytvorilo kultúru, vedu, umenie a komunitu. Jazyk je hlasom ľudskej mysle a niťou, ktorá nás všetkých spája.

Keď deti nastupujú do základnej školy, veľká pozornosť sa venuje čítaniu a písaniu, ale je dôležité nezabúdať na význam hovoreného jazyka. Hovorený jazyk je základom, na ktorom je postavená celá gramotnosť. Práve prostredníctvom hovorenia a počúvania sa deti najskôr naučia formulovať myšlienky, komunikovať nápady a spolupracovať s ostatnými. Každá skúsenosť s čítaním, písaním a gramatikou v montessori triede je zakorenená v tejto živej, hovorenej výmene. V skutočnosti, ešte skôr ako deti začnú pracovať s gramatickými tabuľkami alebo materiálmi na analýzu viet, musia mať pevné základy v ústnom prejave. Každá montessori prezentácia – či už v matematike, geometrii alebo histórii – zahŕňa konverzáciu. Slová učiteľa vedú dieťa k uvažovaniu, premýšľaniu a predstavivosti. Jazyk nie je nikdy mechanický; je mostom medzi myslením a konaním.

Aby sme rozvíjali ústny prejav v triedach základnej školy, apelujeme na detskú predstavivosť – primárny nástroj učenia sa v druhej fáze vývoja. Prostredníctvom rozprávania príbehov pozývame deti na cestu časom a priestorom, pričom využívame iba silu slov. Keď rozprávame príbehy o veľkých vynálezoch, raných civilizáciách alebo

objavoch v prírode (), jazyk maľuje obrazy v ich myšliach. Prebúdza zvedavosť a emócie, povzbudzuje deti klásť otázky, zdieľať svoje vlastné nápady a spoločne budovať vedomosti.

Rovnako dôležité je aj to, ako deti používajú jazyk medzi sebou. Trieda je malá spoločnosť, v ktorej deti neustále cvičia komunikáciu: vyjednávanie, zdieľanie názorov, riešenie nezhôd a vyjadrovanie vďaky. Tieto momenty – či už v skupinovej práci, diskusiách v triede alebo neformálnych rozhovoroch – sú nevyhnutnými cvičeniami v rozvoji jazyka. Pripravujeme deti aj na interakcie v reálnom svete mimo triedy. Počas výletov musia komunikovať s vodičmi autobusov, sprievodcami v múzeách, predavačmi v obchodoch alebo knihovníkmi. Takéto momenty dávajú jazyku skutočný zmysel. Pomáhajú deťom pochopiť, že slová nie sú len pre školu – sú nástrojmi pre život. V tomto procese zohrávajú dôležitú úlohu lekcie zdvorilosti a slušného správania. Prostredníctvom jednoduchých, ale zmysluplných ukážok – ako pozdraviť návštevníka, ako slušne požiadať, ako s úctou počúvať – sa deti naučia používať jazyk premyslene a s láskavosťou. Tieto zručnosti sa stávajú súčasťou ich každodenných interakcií a vytvárajú základ pre empatiu a rešpekt v rámci triedy.

V prostredí Montessori je ústny jazyk všadeprítomný: v príbehoch, ktoré rozprávame, v otázkach, ktoré kladieme, v diskusiách, ktoré vedieme, a v tichých rozhovoroch medzi priateľmi. Či už dieťa prezentuje výskumný projekt, hrá v triednej hre alebo diskutuje o morálnom dileme, nielenže si precvičuje reč, ale objavuje aj silu jazyka spájať, vyjadrovať a rozumieť. Keď pomáhame deťom rozvíjať umenie komunikácie, robíme viac, ako ich učíme dobre hovoriť; vedieme ich k hlbokému premýšľaniu, pozornému počúvaniu a prispievaniu svojim hlasom k spoločnému príbehu ľudstva.

Príbeh z triedy

Kruh vďačnosti – montessori moment spojenia

Väčšina škôl má kruhový čas – špeciálnu časť dňa, keď sa deti a učitelia zhromažďujú, aby sa podelili o svoje zážitky. V montessori triede má tento moment jedinečnú formu známu ako Kruh vďačnosti a má v sebe naozaj niečo magické. V Jolly HOMESCHOOL praktizujeme Kruh vďačnosti už nejaký čas. Rovnako ako sa deti striedajú pri prihlasovaní sa na rôzne úlohy v triede, máme aj ceremoniára, ktorý vedie kruh. Je to dôležitá úloha a často nás dojme, keď vidíme, ako aj tie najplachšie deti vystúpia s odvahou a sebavedomím, aby ju prevzali.

Ceremoniálmajster pozve všetkých, aby sa zhromaždili – niekedy jemným hlasom, niekedy zvukom hudobného nástroja – a otvorí prvú časť stretnutia: zdieľanie toho, ako sa máme a ako sa cítime. Keď každé dieťa hovorí, pozorne počúvame a učíme sa rozumieť emóciám a zážitkom druhých – prečo sa niekto cíti šťastný, smutný, unavený alebo nadšený. Tento moment pestuje empatiu a posilňuje náš pocit spolupatričnosti. Druhá časť Kruhu vďačnosti je o uznaní – vyjadrení vďaky niekomu alebo niečomu. Je vždy dojmavé počuť deti ďakovať priateľom za pomoc, rodičom za spoločne strávený čas alebo dokonca slnku za to, že toho dňa svietilo. Nakoniec učitelia alebo dospelí v prostredí zdieľajú praktické informácie o tom, čo sa bude diať ďalej – plány pre triedu, nadchádzajúce udalosti alebo jednoducho slová povzbudenia a reflexie.

Kruh vďačnosti sa praktizuje vo všetkých vekových skupinách od 6 do 15 rokov. Ako študenti rastú, rastie aj hĺbka ich reflexií, bohatstvo ich slovnej zásoby a schopnosť vyjadriť vďačnosť premyslene. Stáva sa to milovanou súčasťou dňa – niekedy ráno, často na konci dňa a vždy v pondelok, keď začíname týždeň spoločne s úmyslom a prepojením.

Kruh vďačnosti nám pripomína, že učenie nie je len o vedomostiach, ale aj o prítomnosti, hlbokom počúvaní a ocenení ľudí a sveta okolo nás.

Jolly HOMESCHOOL, Slovensko

Hľadanie poriadku a štruktúry v jazyku

„Dieťa, ktoré sa v určitom veku zaujíma o slová, môže gramatiku využiť na dobrý účel, analyticky sa zameriavajúc na rôzne časti reči podľa toho, ako to určujú procesy jeho vnútorného duchovného rastu. Týmto spôsobom si osvojí svoj jazyk dokonale a získa určité ocenenie jeho kvalít a sily.“

*Maria Montessori
Pokročilá Montessori metóda II*

V montessoriovskej základnej škole sa štúdiom jazyka stáva cestou objavovania – spôsobom, ako deti odhaľujú skrytý poriadok za slovami, ktoré hovoria, čítajú a píšú. V tomto veku sú detské mysle prirodzene priťahované k klasifikácii a štruktúre. Hľadajú vzory, pravidlá a súvislosti, ktoré im pomáhajú pochopiť svet. Montessori to opísala ako *ľudskú tendenciu hľadať poriadok*, ktorý sa stáva hnacou silou ich skúmania jazyka.

Keď deti začínajú v triede Montessori objavovať gramatiku, nie je im prezentovaná ako súbor abstraktných pravidiel, ktoré si majú zapamätať, ale ako živý systém, ktorý *môžu vidieť, dotknúť sa ho a pochopiť*. Gramatické symboly – malé, farebne označené geometrické tvary – oživujú neviditeľnú štruktúru jazyka. Čierny trojuholník predstavuje pevné, spoľahlivé podstatné meno; jasne červený kruh predstavuje sloveso, plné energie a akcie. Prostredníctvom hry a objavovania dieťa začína vnímať jazyk ako usporiadaný vesmír, plný vzťahov a významov. Keď deti pracujú s týmito materiálmi, začínajú rozpoznávať, ako slová fungujú vo vetách. Všímajú si, ako každé slovo prispieva niečím podstatným – ako podstatné meno pomenúva, sloveso pohybuje, prídavné meno opisuje a predložka spája. Táto vizuálna a hmatová skúsenosť vytvára základ pre *funkčnú gramatiku* – pochopenie účelu každého slova a toho, ako spolu vytvárajú význam.

Neskôr, prostredníctvom *analýzy viet*, deti rozkladajú jazyk ako mladí lingvisti. Naučia sa identifikovať podmet, prísudok a prídavné mená a vidia, ako sa

frázy a klauzuly skladajú dohromady ako časti stroja. Ale namiesto toho, aby sa tento proces javil ako mechanický, vzbudzuje zvedavosť: *Prečo autor zvolil práve toto slovo? Ako funguje táto veta? Čo sa stane, ak zmeníme poradie?* Takáto analýza zdokonaľuje čitateľské porozumenie aj expresívne písanie.

Prostredníctvom tohto rastúceho uvedomenia si deti objavujú *funkcie jazyka* – ako používame slová na informovanie, presviedčanie, zabávanie, kladenie otázok alebo vyjadrovanie emócií. Začínajú chápať, že jazyk nie je statický, ale mení sa v závislosti od účelu a publika. Jedného dňa môže dieťa napísať faktografickú správu o sopkách, pričom použije presný, objektívny jazyk; inokedy môže napísať príbeh, v ktorom sa pri výbere slov nechá viesť svojou fantáziou a emóciami. Postupne sa naučia prechádzať medzi *rôznymi štýlmi a registrami* – formálnymi a neformálnymi, poetickými a vedeckými – a pochopia, že spôsob, akým používame jazyk, ovplyvňuje to, ako ostatní prijímajú naše posolstvo.

V montessori triede sa deti stretávajú aj s širokou *škálou literárnych a neliterárnych textov*. Od starovekých mýtov po vedecké články, od básní po životopisy, každý typ textu odhaľuje nové možnosti vyjadrenia. Čítanie a diskutovanie o týchto rôznorodých formách rozširuje ich povedomie o tóne, štruktúre a účele. Učí ich počúvať hlas, rytmus a význam – základné zručnosti pre gramotnosť.

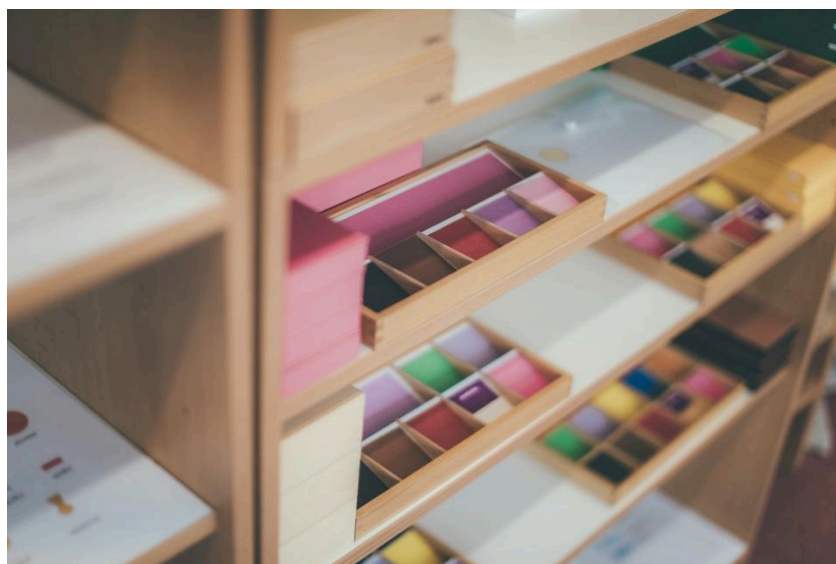
Jazyk sa tak stáva nielen predmetom štúdia, ale aj nástrojom na myslenie, tvorenie a spájanie. Poradie, ktoré deti nachádzajú v gramatike, im dáva sebavedomie na jasné a krásne formulovanie myšlienok. Keď sa učia organizovať slová, učia sa aj organizovať svoje myšlienky. Vizuálna prehľadnosť Montessori materiálov a logická krása gramatiky umožňujú deťom vyjadrovať sa presne a umelecky. *Nájdenie poriadku a štruktúry v jazyku* dáva Montessori žiakom viac ako len jazykové zručnosti – dáva im spôsob, ako pochopiť svet a svoje miesto v ňom. Začínajú vidieť, že jazyk, podobne ako vesmír, je plný vzorov, ktoré čakajú na objavenie. A keď raz rozpoznajú jeho štruktúru, môžu ju použiť na komunikáciu myšlienok, ktoré sú logické a zároveň hlboko ľudské.

Príbeh z triedy

Rovnaké vzory v rôznych jazykoch

V Montessori Akademija ponúkajú naše dvojjazyčné triedy deťom jedinečnú príležitosť objavovať štruktúru jazyka vo viac ako jednom jazyku. V týchto triedach sa rovnaké lekcie o jazykovom poradí a gramatike vyučujú v oboch jazykoch, čo deťom umožňuje pochopiť, že časti reči – podstatné mená, slovesá, prídavné mená a ďalšie – majú rovnaké funkcie bez ohľadu na to, ktorý jazyk používajú. Toto pochopenie pomáha deťom vytvoriť mentálny rámec pre jazyk, čo uľahčuje učenie sa a prechod medzi viacerými jazykmi.

Na rozdiel od tradičných párovacích aktivít nepoužívame farebné symboly len ako puzzle, ktoré treba poskladať. Namiesto toho deti vyzývame, aby si tieto symboly predstavili a internalizovali, čím sa premenia na živé mentálne obrazy. Napríklad sloveso, ktoré sa často znázorňuje červeným kruhom, sa opisuje ako slnko, ktoré dáva život všetkému vo vete. Táto obrazotvornosť pomáha deťom pochopiť sloveso ako slovo vyjadrujúce činnosť, časť, ktorá uvádza udalosti do pohybu.

Prepojením predstavivosti s gramatikou sú deti schopné lepšie analyzovať vety, vidieť funkciu každého slova a rozpoznať rovnaké vzory v rôznych jazykoch. Tento prístup im umožňuje vybudovať si pevné základy v ich prvom aj druhom jazyku, čo posilňuje ich sebavedomie a plynulosť.

Prostredníctvom tejto práce sa deti naučia, že všetky jazyky majú podobné vzory a štruktúry, čo im dáva pocit poriadku a predvídateľnosti. Nielenže si zapamätávajú pravidlá, ale budujú hlbšie pochopenie toho, ako jazyk funguje – nástroj, ktorý im umožňuje komunikovať, tvoriť a myslieť naprieč kultúrami.

Montessori Akademija, Litva

Kontextové učenie a výskumné zručnosti v ich veľkej práci

V montessoriovskej základnej škole sa jazyk neobmedzuje len na jazykové police. Je prítomný v každom kúte prostredia – prepletený príbehmi o vesmíre, objavovaním geografie, biológie a histórie a v rozhovoroch, ktoré vznikajú počas skupinových projektov. Tento prepojený prístup, známy ako *kozmicá výchova*, pomáha deťom uvedomiť si, že jazyk je všade: vo vedeckých názvoch rastlín, v poézii geografie, v symboloch matematiky a v príbehoch ľudskej civilizácie.

Keď sa deti zapájajú do svojej *veľkej práce* – rozsiahlych, interdisciplinárnych projektov, ktoré vznikajú zo zvedavosti – prirodzene sa stretávajú s novými slovami, myšlienkami a spôsobmi, ako sa vyjadriť. Dieťa, ktoré skúma sopky, sa učí nielen o tektonických platniach a magme, ale rozširuje si aj slovnú zásobu o pojmy ako „erupcia“, „tlak“ a „tok lávy“. Iná skupina, ktorá študuje staroveký Egypt, sa učí čítať mapy, analyzovať hieroglyfy a vytvárať písomné prezentácie, aby mohla zdieľať svoje zistenia. Týmto spôsobom sa slovná zásoba nezapamätáva izolovane – organicky rastie prostredníctvom zmysluplného kontextového učenia.

Úlohou učiteľa Montessori, alebo sprievodcu, je podporovať tento proces. Namiesto poskytovania priamych odpovedí učiteľ ukazuje, ako vyhľadávať a zbierať informácie. Môže predstaviť referenčné knihy, digitálne nástroje alebo terénne zdroje a ukázať, ako hodnotiť zdroje, organizovať poznámky a syntetizovať informácie do prehľadných prezentácií. Postupom času si deti osvoja tieto *výskumné zručnosti* – naučia sa klásť presné otázky, disciplinovane nasledovať svoju zvedavosť a komunikovať svoje zistenia presne a kreatívne.

Ako sa výskum prehľbuje, sprievodca podporuje deti v učení sa, ako *formulovať a vyjadrovať svoje myšlienky* – ústne aj písomne. Cvičia sa v krátkych prezentáciách, písaní správ alebo vytváraní vizuálnych prezentácií, ktoré komunikujú ich objavy.

Diskusie a kruhy spätnej väzby im pomáhajú zdokonaľovať schopnosť hovoriť s istotou a počúvať s rešpektom. Naučia sa, že presvedčivé argumenty nie sú postavené len na názore, ale na dôkazoch, uvažovaní a uvedomení si kontextu.

Tento proces výskumu a prezentácie prirodzene kultivuje *postoj spolupráce*. Montessori triedy sú komunitami spoločného bádania, kde si deti vymieňajú vedomosti, diskutujú o rôznych názoroch a podporujú navzájom svoje objavy. Jazyk sa stáva mostom – prostriedkom spojenia, nie súťaže. Prostredníctvom skupinových projektov sa deti učia, ako jasne vyjadrovať myšlienky, klásť premyslené otázky a reagovať skôr zvedavosťou ako súdením.

S rozširovaním ich výskumu sa rozširuje aj ich *vedomostná základňa a slovná zásoba*. Každá nová téma obohacuje ich jazykový svet: vedecké pojmy, historické výrazy, kultúrne idiomy a umelecký jazyk si nachádzajú miesto v ich rastúcom repertoári. Pretože sú tieto slová spojené so skutočnými zážitkami – experimentmi, exkurziami alebo tvorivou prácou – zapamätávajú si ich hlboko a používajú zmysluplne.

Kontextové učenie v montessori triede nakoniec učí deti, že jazyk nie je len predmet, ale živý nástroj na objavovanie. Prostredníctvom kozmickej výchovy začínajú chápať, ako slová spájajú všetko – ako veda, umenie, história a ľudské skúsenosti sú súčasťou jedného prepojeného príbehu. Výskum sa tak stáva nielen akademickým cvičením, ale aj cestou plnou zázrakov, ktorá deťom umožňuje objavovať, chápať a vyjadrovať svet okolo seba pomocou intelektu aj predstavivosti.

Príbeh z triedy

Tabuľky s otázkami o civilizáciách

Na Montessori Elementary nie je učenie sa histórie a kultúr len o memorovaní faktov – je to o objavovaní, zvedavosti a práci s textom hravým a zmysluplným spôsobom. Jednou z aktivít v triede, ktorá to oživuje, je **tabuľka otázok o civilizáciách**, určená pre deti vo veku od 6 do 12 rokov.

The Practical Activities of the People				
What kinds of natural resources were found there and how did people use them?	What tools and techniques did they have? What kind of technology did they use?	How did they satisfy their physical needs for food, clothing, shelter, transport and defence?	How did they find their country and how did they make it more habitable? What kinds of consequences did these changes have?	What did they produce? What types of work and occupations were there?

Pre najmenšie deti aktivita začína sadou kariet s jednoduchými otázkami a odpoveďami o významných ľudských kultúrach, ako sú Rimania, Gréci alebo Mayovia. Deti si prečítajú každú otázku a vyberú správnu odpoveď, čím si budujú sebavedomie a zoznamujú sa s písomnými informáciami. Tento hravý prístup mení čítanie na proces objavovania a pomáha im precvičovať porozumenie štruktúrovaným, ale zábavným spôsobom.

Ako deti rastú, aktivita sa stáva zložitejšou. Od veku približne siedmich rokov sa zavádzajú starostlivo vybrané knihy a texty o ľudských kultúrach. Deti voľne prezerať materiály, ktoré zodpovedajú ich úrovni čítania, a používajú tieto texty na odpovede na otázky na tabuliach. Tu sa aktivita posúva od jednoduchého rozoznávania k cieľavedomému výskumu: deti sa naučia formulovať konkrétne otázky, orientovať sa v knihách a vyberať informácie, ktoré potrebujú.

Prostredníctvom tohto procesu deti objavujú, ako kriticky hodnotiť texty. Naučia sa prijímať informácie, ktoré odpovedajú na ich otázky, a odkladať materiály, ktoré nie sú relevantné. To

podporuje nezávislosť, analytické myslenie a pochopenie toho, ako sú vedomosti organizované a prepojené.

Hlavným cieľom aktivity „Stôl s otázkami“ nie je len naučiť deti o starovekých kultúrach, ale naučiť ich, ako pracovať s textom sebavedome a s radosťou. Kombináciou štruktúry a slobody im táto aktivita pomáha rozvíjať gramotnosť, výskumné schopnosti a zmysel pre poriadok v učení. Deti z tejto práce získajú viac ako len historické vedomosti: získajú nástroje na preskúmanie akejkoľvek témy prostredníctvom čítania, kritického myslenia a samostatného objavovania.

Gramotnosť ako služba pre školskú komunitu

V montessori vzdelávaní nie je gramotnosť nikdy súťažou. Nejde o to, kto prečíta najviac kníh alebo získa najvyššie skóre. Gramotnosť je skôr nástrojom prepojenia, komunikácie a služby – niečím, čo deti používajú, aby pomáhali ostatným a prispievali k svojej komunite. Keď deti čítajú spolužiakom, vysvetľujú príbeh alebo zdieľajú nápady prostredníctvom písania, používajú jazyk na podporu, usmerňovanie a inšpirovanie.

V montessori školách existuje mnoho spôsobov, ako urobiť gramotnosť viditeľnou a zmysluplnou v živote komunity. Jedným z najjednoduchších a najúčinnějších je **školská knižnica**. Aj v malej škole sa môže špeciálny kútik plný kníh stať centrom zvedavosti, objavovania a spoločného čítania. Knižnica pozýva deti, aby objavovali nové príbehy a nápady a zdieľali ich so spolužiakmi. Ďalším prístupom je **organizovanie čitateľských podujatí**. Rozprávanie príbehov, knižné veľtrhy alebo návštevy autorov umožňujú deťom spoločne oslavovať gramotnosť. Žiaci môžu zdieľať svoje obľúbené knihy, básne a osobné príbehy so svojimi rovesníkmi a rodinami, čím vytvárajú kultúru čítania, ktorá presahuje steny triedy. **Rodinné večery gramotnosti** sú ďalšou príležitosťou na prepojenie školy a domova. Tieto workshopy pozývajú rodičov a opatrovateľov, aby sa naučili stratégie, ktoré podporujú čítanie a písanie doma. Rodiny si vyskúšajú praktické aktivity, zdieľajú knihy a zistia, ako sa gramotnosť môže stať radostnou súčasťou každodenného rodinného života.

Gramotnosť sa môže rozšíriť aj mimo školy prostredníctvom **spolupráce s komunitou**. Deti sa môžu zúčastňovať „výletov“, navštevovať miestne knižnice, kníhkupectvá alebo organizácie zaoberajúce sa gramotnosťou. Môžu organizovať čitateľské workshopy, zúčastňovať sa miestnych čitateľských súťaží alebo pozývať autorov, aby sa podelili o svoju prácu. Prepojením svojich gramotnostných zručností s širšou komunitou deti zažívajú radosť a zodpovednosť za používanie jazyka na pomoc iným pri učení sa a raste.

V montessori vzdelávaní je gramotnosť darom, ktorý je určený na zdieľanie. Keď deti využívajú svoje čitateľské a písacie zručnosti na pomoc iným, nielenže posilňujú svoje vlastné schopnosti, ale budujú aj starostlivú, premyslenú a prepojenú školskú komunitu.

Príbeh z triedy

Večer s Andersenom

*Už šesť rokov naša škola organizuje pre deti základnej školy špeciálne podujatie s názvom **Noc s Andersenom**, inšpirované tradíciou, ktorá začala v roku 2000 vo verejnej knižnici v Českej republike. Pôvodne deti strávili noc v knižnici, čítali príbehy, hrali hry a skladali puzzle a zaspali, keď ich k spánku uspali elf Good Night Elf a víla Borrowbook Fairy. Postupom času sa táto čarovná myšlienka rozvinula do medzinárodnej oslavy, ktorá spája školy, knižnice a sociálne inštitúcie v krajinách ako Slovensko, Slovinsko, Poľsko a mnohých ďalších.*

*Na našej škole sa táto udalosť každý rok teší veľkej obľube a zvyčajne sa jej zúčastňuje 20 až 40 detí. Sprievodcovia starostlivo pripravujú aktivity, deti si prinášajú podložky a spacie vaky a podieľajú sa na príprave večere a raňajok. Tento rok bola témou oslava 75. narodenín medzinárodne uznávaného autora detských kníh a ilustrátora **Petra Sís**. Deti objavovali jeho knihu *Ptačí sněm* (Vtáčie zhromaždenie) a sledovali príbeh od popoludnia do večera.*

V rámci tejto skúsenosti si deti vyrobili vlastné vtáčie masky a vybrali sa do parku, kde sa zapojili do aktivít inšpirovaných magickými vtákmi z príbehu. Každý vták mal svoje jedinečné vlastnosti a deti ich objavovali prostredníctvom hier a fantazijných hier. Po návrate do školy spoločne povečerali, pokračovali v čítaní – buď ďalších diel Sís alebo iných obľúbených autorov – a diskutovali o príbehoch, ktoré objavili. Večer zakončili sprievodcovia nahlasným čítaním, aby pomohli deťom uspať sa.

*Hlavným cieľom **podujatia Noc s Andersenom** je podporovať čítanie s porozumením. Zameriavajúc sa hlboko na jednu knihu, deti rozvíjajú schopnosť analyzovať myšlienky príbehu, interpretovať význam a zdieľať svoje myšlienky s rovesníkmi. Táto skúsenosť vytvára základ pre diskusie v seminárskom štýle, ktoré sú nevyhnutným nástrojom v montessori programoch pre adolescentov.*

Ďalšie ciele podujatia zahŕňajú:

- **Predstavenie nových kníh:** Deti sa zoznámia s rôznorodou literatúrou, čím sa rozširujú ich záujmy a fantázia.
- **Budovanie komunity:** Žiaci z rôznych tried spolupracujú, zdieľajú nápady a spoločne vytvárajú spomienky.
- **Nové dobrodružstvá:** Prespávanie v budove školy, objavovanie nezvyčajných priestorov, ako je podkrovie, a spoločné varenie a stolovanie posilňujú komunitné väzby a podporujú nezávislosť.

Prostredníctvom tejto radostnej a pohlcujúcej skúsenosti sa deti naučia, že čítanie nie je len individuálnou činnosťou, ale spoločným dobrodružstvom, spôsobom, ako premýšľať, fantazírovať a nadväzovať kontakty s ostatnými.

Montessori škola Andilek, Česká republika

Ako sa gramotnosť prejavuje v triedach Montessori Elementary?	
Základné vedomosti	
Široká škála slovnej zásoby	Deti sa stretávajú s bohatou slovnou zásobou prostredníctvom nomenklatúry materiálov, príbehov, tém kozmickej výchovy a praktických výskumných projektov alebo projektov Big Work. Slovná zásoba sa prirodzene rozširuje prostredníctvom čítania, rozprávania príbehov a ústnych diskusií.
Funkčná gramatika	Farebne označené gramatické symboly a cvičenia na analýzu viet pomáhajú deťom pochopiť funkciu každého slova vo vete, čo podporuje porozumenie a používanie gramatiky v písomnom aj ústnom prejave.
Funkcie jazyka	Žiaci si precvičujú používanie jazyka na informovanie, presvedčanie, vyjadrovanie emócií a spoluprácu počas diskusií v triede, prezentácií, rolových hier a výletov.
Hlavné typy verbálnej interakcie	Deti sa zapájajú do skupinových diskusií, vzájomného učenia, seminárnych konverzácií, rozprávania príbehov, debát, čítania nahlas a interakcií v reálnom živote počas výletov.
Škála literárnych a neliterárnych textov	Študenti čítajú beletriu (mýty, rozprávky, poéziu atď.), odbornú literatúru (história, veda, kultúrne štúdie) a výskumné texty v knižnici, počas veľkých projektov alebo pomocou rôznych kariet v pripravenej triede.
Rôzne štýly a registre jazyka	Deti prispôbujú svoj jazyk rozprávaniu príbehov, písaniu správ, básní, hier, presvedčivých textov alebo pokynov. Formálne a neformálne registre sa učia prostredníctvom rolových hier, prezentácií a korešpondenčných aktivít.
Jazyk a kultúra sa líšia v rôznych kontextoch	Aktivity ako skúmanie hieroglyfov a všetkých ostatných druhov písomností pomáhajú deťom pochopiť, že jazyk, komunikácia a vyjadrovanie sa líšia v rôznych kultúrach a kontextoch.
Základné zručnosti	
Komunikovať ako poslucháč, rečník, čitateľ a pisateľ v rôznych situáciách	Žiaci čítajú individuálne a v skupinách, prezentujú výskumy v rámci veľkých projektov, zapájajú sa do diskusií v triede, píšú príbehy a zúčastňujú sa čitateľských a komunitných podujatí.

Sledovať a prispôbovať svoju komunikáciu požiadavkám situácie	Prostredníctvom lekcí zdvorilosti a slušného správania, diskusií s rovesníkmi, zážitkov z výletov a skupinových projektov „“ sa deti naučia prispôbovať tón, výber slov a štýl podľa publika a kontextu.
Používať a rozlišovať rôzne typy textov	Deti sa orientujú v beletrii, odbornej literatúre, výskumných textoch, poézii a správach, pričom prispôbujú čitateľský materiál účelu a chápu rozdiely vo formáte, štýle a obsahu.
Vyhľadávať, zbierať a spracovávať informácie a používať pomôcky	Počas veľkých projektov a výskumných projektov študenti zbierajú informácie z kníh, referenčných materiálov, digitálnych zdrojov a sprievodcov, pričom sa učia vyberať relevantný obsah a organizovať svoje zistenia.
Formulovať a vyjadrovať svoje ústne a písomné argumenty presvedčivým spôsobom primeraným kontextu	Žiaci prezentujú výskum, píšú správy, vytvárajú plagáty alebo vedú diskusie s použitím dôkazov a štruktúrovaného uvažovania, často pod vedením učiteľov, ale s rastúcou nezávislosťou.
Postoje (študenti oceňujú)	
Sklon k kritickému a konštruktívnemu dialógu	Deti sa zúčastňujú diskusií, seminárnych rozhovorov, vzájomnej spätnej väzby a skupinového riešenia problémov, pričom rešpektujú rôzne názory.
Estetické kvality a ochota usilovať sa o ne	Cvičenia v písaní, kaligrafia, ilustrované výskumné projekty a aktivity spojené s tvorbou kníh kladú dôraz na krásu a starostlivosť v písomnej práci.
Interakcia s ostatnými	Aktivity zamerané na gramotnosť sú často založené na spolupráci: čitateľské krúžky, vzájomné učenie, výskumné skupiny a komunitné podujatia.
Vplyv jazyka na ostatných	Deti sa učia jasnej a premyslenej komunikácii a všímajú si, ako slová ovplyvňujú rovesníkov počas debát, rozprávania príbehov, čítania nahlas alebo prezentácií.
Používanie jazyka pozitívnym a spoločensky zodpovedným spôsobom	Prostredníctvom zdvorilosti a slušnosti, čítania pre komunitu a spoločných projektov sa študenti naučia používať jazyk na podporu, povzbudenie a nadviazanie kontaktu s ostatnými.

5. KAPITOLA

VIACJAZYČNÁ KOMPETENCIA

Financované Európskou úniou. Uvedené názory a stanoviská sú však výlučne názormi autora (autorov) a nemusia nevyhnutne odzrkadľovať názory Európskej únie alebo národnej agentúry. Európska únia ani národná agentúra za ne nenesú žiadnu zodpovednosť.

Viacjazyčná kompetencia

Viacjazyčná kompetencia je schopnosť používať viacero jazykov primerane a efektívne na komunikáciu. Podobne ako gramotnosť, zakladá sa na štyroch vzájomne prepojených zručnostiach – počúvaní, hovorení, čítaní a písaní – a na schopnosti rozumieť, vyjadrovať a interpretovať myšlienky, emócie a vedomosti v rôznych kontextoch. Dôležité je, že viacjazyčná kompetencia presahuje mechanické zvládnutie slovnej zásoby a gramatiky. Kladie dôraz na schopnosť orientovať sa v kultúrnych a historických súvislostiach, prispôbovať komunikáciu kontextu a potrebám a rozvíjať medzikultúrne povedomie.

Znalosti

Táto kompetencia vyžaduje znalosť slovnej zásoby a funkčnej gramatiky rôznych jazykov a povedomie o hlavných typoch verbálnej interakcie a jazykových registroch. Dôležité sú znalosti spoločenských konvencií a kultúrnych aspektov a variabilnosti jazykov.

Zručnosti

Základné zručnosti pre túto kompetenciu pozostávajú zo schopnosti rozumieť hovoreným správam, iniciovať, udržiavať a ukončovať konverzácie a čítať, rozumieť a navrhovať texty s rôznymi úrovňami znalosti rôznych jazykov. Podľa individuálnych potrieb by jednotlivci mali byť schopní primerane používať nástroje a učiť sa jazyky formálne, neformálne a informálne počas celého života.

Postoj

Pozitívny postoj zahŕňa ocenenie kultúrnej rozmanitosti, záujem a zvedavosť o rôzne jazyky a medzikultúrnu komunikáciu. Zahŕňa tiež rešpektovanie individuálneho jazykového profilu každej osoby, vrátane rešpektovania materinského jazyka osôb patriacich k menšinám a/alebo s migračným pôvodom, a ocenenie úradných jazykov krajiny ako spoločného rámca pre interakciu.

Montessori pohľad: Jazyk ako nástroj komunikácie a myslenia

Každá skúsenosť, ktorá bola dostatočne veľká, dostatočne krásna, priniesla slová, ktoré boli prijaté a cenené. Slová tak boli pomníkom. Pre ľudí, ktorí žili, radovali sa a trpeli. Z ticha vytvorili krásne slová. Taký je jazyk vo svojej majestátnosti a veľkosti. Musíme byť naplnení pocitom veľkosti. Musíme otvoriť oči, aby sme prijali dar a boli hodní všetkého, čo nám je odovzdávané. Musíte byť hodní, ak chcete byť sprievodcami a strážcami duší budúcnosti. Slová nie sú kamienky ani malé kúsky skla. Sú diamantmi nesmrteľných duší. Jazyk musí byť odovzdávaný s úctou voči všetkému, čo sa udialo, aby mohol vzniknúť.

Maria Montessori, Londýnske prednášky, prednáška 17

Jazyk bol vždy ústredným prvkom ľudskej histórie. Od najskorších spoločenstiev ľudia potrebovali spôsob, ako uspokojiť svoje základné potreby a spolupracovať medzi sebou. Z tejto potreby vznikol hovorený jazyk, nástroj prežitia a spojenia. Jazyk bol od samého začiatku spoločnou dohodou: určité zvuky boli spojené s predmetmi, činnosťami alebo myšlienkami a toto kolektívne porozumenie umožnilo komunikáciu. Postupom času sa tieto dohody rozšírili do písomných systémov, čím sa pridali nové vrstvy zložitosti a presnosti. Vytvorili sa symboly na reprezentáciu zvukov, zaviedli sa pravopisné konvencie a jazyky sa naďalej vyvíjali, ako sa spoločnosti menili, vynachádzali a zdokonaľovali svoje svety. Jazyk je teda viac ako systém slov; je živým svedectvom ľudskej spolupráce, kultúrnej identity a neustáleho vytvárania významu.

Keď montessori vzdelávanie uvádza deti do jazyka, robí tak prostredníctvom príbehu ľudstva. Jazyk nie je prezentovaný ako izolovaný školský predmet, ale ako ľudský vynález, ktorý umožnil spoluprácu, kultúru a civilizáciu. Týmto spôsobom sa montessori prístup prirodzene zhoduje s víziou EÚ o viacjazyčnej kompetencii. Oba pohľady uznávajú jazyk ako sociálny nástroj – dynamický, historický a hlboko spätý s ľudskými vzťahmi.

Pre deti vo veku od šiestich do dvanástich rokov, ktoré sa podľa montessori pedagogiky nachádzajú v druhej fáze vývoja, je toto prepojenie obzvlášť významné. V tejto fáze sú deti dychtivé objavovať kultúru, históriu a prepojenosť ľudských

spoločností. Ich rozum sa snaží pochopiť, *prečo* a *ako* veci vznikli, a jazyk sa stáva predmetom skúmania aj prostriedkom na vyjadrenie objavov. Rámec EÚ pre viacjazyčnú kompetenciu poskytuje súčasný pohľad, prostredníctvom ktorého môžeme pochopiť a podporiť túto vývojovú potrebu, zatiaľ čo montessori vzdelávanie ponúka konkrétne stratégie a materiály, ktoré deťom umožňujú túto kompetenciu uplatňovať v praxi.

V tejto kapitole sa budeme zaoberať tým, ako možno zmysluplne implementovať kompetenciu EÚ v oblasti viacjazyčnosti do montessori vzdelávania detí vo veku od šiestich do dvanástich rokov. Najskôr preskúmame teoretické základy jazykového vzdelávania na základnej úrovni, potom sa zameriame na praktické prístupy, ktoré sa používajú v montessori triedach na podporu jazykového rozvoja, a nakoniec poukážeme na to, ako tieto postupy korešpondujú so širšími cieľmi EÚ v oblasti viacjazyčného a medzikultúrneho vzdelávania.

Jazyk v základných rokoch a viacjazyčná kompetencia Európskej únie

Keď deti vstupujú do druhej fázy vývoja, ich vzťah k vedomostiam sa hlboko mení. Už sa nespokojujú so zhromažďovaním faktov, ale snažia sa pochopiť vzťahy, príčiny a dôsledky. Ich otázky sa menia z „čo je“ na „prečo“ a „čo keby“. Toto intelektuálne rozširovanie podporuje kreativitu a pomáha im zdokonaľovať to, čo už vedia, a zároveň formuje ich schopnosť pochopiť svet.

V tejto fáze vývoja sa jazyk sám stáva predmetom skúmania. Deti v základnej škole sú zvedavé nielen na *používanie* jazyka, ale aj na to, ako funguje. Zaujíma ich, prečo slová nasledujú v určitom poradí, či ich iné jazyky usporadúvajú inak, alebo ako môže rovnaký zvuk niesť rôzne významy v rôznych slovách. Táto prirodzená fascinácia odzrkadľuje ich rastúcu schopnosť uvažovať a túžbu preskúmať hlbšie štruktúry ľudskej komunikácie.

Montessori vzdelávanie podporuje túto zvedavosť tým, že jazyk prezentuje ako ľudský vynález, kultúrny úspech, ktorý sa vyvíjal po stáročia. Od detí sa nežiada, aby si jednoducho zapamätali gramatické alebo pravopisné pravidlá, ale aby vnímali jazyk ako živé, meniace sa dielo – niečo, čo bolo vytvorené a zdokonalené prostredníctvom spolupráce, dohody a kultúrnej histórie. Tento prístup robí štúdium jazyka zmysluplným a zaujímavým a vyzýva deti, aby sa vnímali ako účastníci pokračujúceho ľudského príbehu.

Zároveň sú roky základnej školy obdobím, keď deti začínajú rozvíjať morálny zmysel. Uvedomujú si, že slová nesú zodpovednosť, že každý „ja“, kto hovorí alebo píše, je zodpovedný za to, čo vyjadruje. Jazyk je prezentovaný nielen ako nástroj myslenia, ale aj ako etická voľba. Deti sa naučia pauzovať, premýšľať predtým, ako niečo povedia, a uvedomovať si, že jazyk môže inšpirovať alebo ublížiť, povzniesť alebo ponížiť. Trieda sa stáva tréningovým priestorom pre dialóg, zodpovednosť a empatiu.

Definícia *viacjazyčnej kompetencie* Európskej únie odzrkadľuje a obohacuje tento montessoriovský pohľad. Podľa EÚ viacjazyčnosť zahŕňa schopnosť efektívne a primerane používať rôzne jazyky v rôznych kontextoch. Nie je obmedzená na mechanické zručnosti, ale zahŕňa počúvanie, hovorenie, čítanie a písanie spôsobmi, ktoré umožňujú jednotlivcovi interpretovať a vyjadrovať myšlienky, emócie a vedomosti. Okrem toho zdôrazňuje kultúrne a historické rozmery jazyka a uznáva, že každý jazyk je formovaný spoločnosťami, ktoré ho používajú, a že kompetencia zahŕňa medzikultúrne porozumenie.

V tomto svetle sa montessori prístup a kompetenčný rámec EÚ zbiehajú. Oba zdôrazňujú, že jazyk nie je len technickou zručnosťou, ale aj ľudskou zodpovednosťou, hlboko prepojenou s kultúrou, identitou a komunikáciou. Pre dieťa vo veku od šiestich do dvanástich rokov to znamená, že výučba jazyka by mala byť viac než len postupným preberaním gramatiky. Malo by to byť tvorivé, morálne a kultúrne objavovanie, ktoré dieťa pripraví na používanie viacerých jazykov, ocenenie ich rozmanitosti a zodpovedné používanie v širšej spoločnosti.

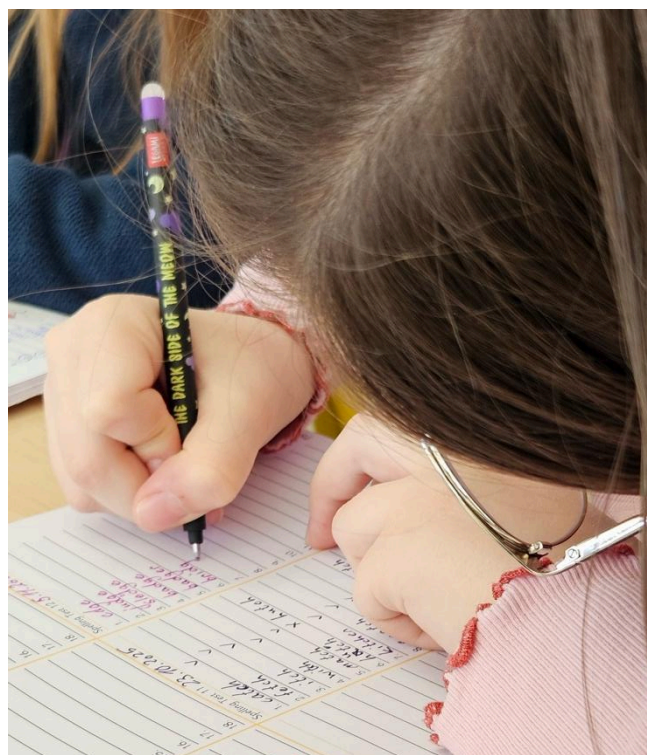
Praktická implementácia viacjazyčnej kompetencie v montessori základnom vzdelávaní

Európska únia definuje viacjazyčnú kompetenciu ako kombináciu vedomostí, zručností a postojov. Montessori vzdelávanie pre deti vo veku od šiestich do dvanástich rokov ponúka prirodzený rámec na rozvoj týchto kompetencií prostredníctvom zmysluplného, prepojeného učenia. Jazyk je kľúčový a učebný plán umožňuje deťom objavovať a porovnávať viacero jazykov, čím sa zvyšuje ich jazyková zdatnosť a ocenenie jazykovej rozmanitosti. Od hovorenia cez čítanie až po kreatívne písanie si žiaci budujú vedomosti, zručnosti a postoje opísané v rámci EÚ. Pozrime sa, ako je jazyk organizovaný a ako ho možno kombinovať s inými jazykmi v triede.

Deťom predstavujeme dôležitosť hovoreného jazyka prostredníctvom histórie ľudstva, pričom zdôrazňujeme, ako kreatívni boli ľudia pri rozvoji jazyka. Deti objavujú, že slová nesú kultúru, pamäť a predstavivosť. Prostredníctvom rozprávania príbehov a diskusií sa stretávajú s novou slovnou zásobou, objavujú rôzne spôsoby používania jazyka a zamýšľajú sa nad pôvodom svojho materinského jazyka a nad tým, odkiaľ pochádza. V rámci svojej „veľkej práce“ môžu deti skúmať, koľko krajín uznáva angličtinu ako úradný jazyk, a zamýšľať sa nad historickou myšlienkou jediného univerzálneho jazyka. Tieto aktivity rozvíjajú schopnosti počúvania a hovorenia v autentických kontextoch a zároveň podporujú povedomie o viacjazyčných prepojeniach a kreatívnej povahe jazyka.

Deti sa dozvedia príbeh o tom, ako písmo vzniklo u Feničanov, Egypťanov, Grékov a Rimanov. Pozrú si znaky, ktoré používala každá kultúra, porovnajú ich a zistia, že každý písomný systém má svoj vlastný príbeh. Preskúmajú tiež nástroje, ktoré ľudia používali, ako napríklad papyrus, pergamen a rané tlačiarenské lisy. Týmto spôsobom deti pochopia, že jazyky sú odlišné, ale prepojené. Začnú chápať, ako viacjazyčnosť existovala vždy, a zaujímavo sa pýtajú, odkiaľ pochádza ich vlastný jazyk a ako súvisí s ostatnými.

V triede deti vidia, že hovorené slová sa dajú zachovať prostredníctvom písania. Prostredie ich povzbudzuje, aby začali cvičiť tvorbu slov a písanie správ nielen vo svojom materinskom jazyku, ale aj v iných jazykoch. Pomocou Montessori materiálov, ako sú písmená z brúsneho papiera a pohyblivá abeceda, objavujú rôzne abecedy z histórie písaného jazyka – fénickú, egyptskú, grécku, rímsku – a uvedomujú si, že každý jazyk nesie myšlienky, ktoré stojí za to zapísať. Týmto spôsobom deti rozvíjajú svoje čitateľské a písacie zručnosti a zároveň chápu, že jazyk môže existovať aj mimo reči a naprieč kultúrami.

Deti napredujú smerom k plynulému čítaniu tým, že najskôr vnímajú dospelých ako vzory v čítaní a potom cvičia s kartami, textami a príbehmi. Pri učení sa angličtiny sa zameriavajú na zvuky anglických písmen a dekodovanie písmen. Akonáhle zvládnu abecedný kód, môžu čítať samostatne. Toto podporuje prostredie v triede, ktoré ponúka materiály na policiach – karty, texty a literatúru – nielen v ich materinskom jazyku, ale aj v iných jazykoch. To umožňuje deťom precvičovať čítanie v rôznych jazykoch, interpretovať význam, sledovať písomné pokyny a zaoberať sa čoraz zložitejšími textami.

V montessoriovských triedach základných škôl deti skúmajú slová, ich formy a ako fungujú vo vetách – predpony, prípony, synonymá, antonymá a slovné druhy. Toto štúdium možno zaviesť ako výskumný projekt, v ktorom sa porovnávajú slová a gramatika v rôznych jazykoch vo viacjazyčnej triede. Deti vidia vzory, podobnosti a rozdiely, čím prehĺbujú svoje chápanie jazykovej štruktúry a zároveň rozvíjajú zručnosti v čítaní, písaní a jasnom vyjadrovaní myšlienok vo viac ako jednom jazyku.

V triede Montessori je jazyk nástrojom, pomocou ktorého deti vyjadrujú svoje myšlienky a kreativitu. Píšu príbehy, básne, výskumné projekty a postupne objavujú svoj vlastný hlas. Deti tiež vytvárajú svoje vlastné knihy, ktoré zdieľajú so spolužiakmi

na policiach v triede „“ (Knihy, ktoré sme napísali), píšú triedne noviny a spravodajstvo pre rodičov, vytvárajú plagáty a pripravujú pozvánky na výlety. Vedú denníky, do ktorých zaznamenávajú svoju prácu, myšlienky a úvahy.

V viacjazyčnej triede sa tieto aktivity môžu uskutočňovať v rôznych jazykoch. Deti môžu písať príbehy, správy alebo denníky v angličtine, svojom materinskom jazyku alebo iných jazykoch, ktoré sa používajú v triede. Porovnávajú, ako sa líšia slová, vetné konštrukcie a výrazy, čo prehľbuje ich chápanie samotného jazyka. Písanie v rôznych jazykoch im pomáha komunikovať širšie, vyjadrovať myšlienky viacerými spôsobmi a nadväzovať kontakty s rôznymi kultúrami, čím podporuje ciele EÚ v oblasti viacjazyčnej kompetencie a celoživotného vzdelávania v jazykoch.

V triede Montessori sa pri učení jazykov kombinujú vedomosti, zručnosti a postoje v flexibilnom viacjazyčnom prostredí. Deti získavajú **vedomosti** o slovnej zásobe, gramatike a kultúrnych konvenciách a rozvíjajú **zručnosti** v hovorení, čítaní, písaní a interpretácii jazyka prostredníctvom činností, ako je štúdium slov, analýza viet a publikovanie vlastných textov, kníh alebo spravodajcov. Prostredie a materiály je možné prispôbiť tak, aby zahŕňali viacero jazykov podľa potrieb detí, čo im umožňuje objavovať a vyjadrovať sa v rôznych jazykoch. Prostredníctvom tohto prístupu deti tiež rozvíjajú **postoj** zvedavosti, rešpektu a otvorenosti voči jazykovej a kultúrnej rozmanitosti, čo plne odzrkadľuje víziu EÚ v oblasti viacjazyčnej kompetencie.

Plynulosť, kultúra a sebavedomie pri učení sa jazykov

V montessoriovskej základnej škole nie je výučba jazykov len akademickým predmetom, ale živým, dynamickým procesom, ktorý spája dieťa s kultúrou, ľudstvom a širším svetom. Deti v druhej fáze vývoja (vo veku 6 – 12 rokov) sú prirodzene zvedavé na to, ako ľudia v rôznych častiach sveta žijú, myslia a komunikujú. Táto zvedavosť sa stáva živnou pôdou pre viacjazyčné objavovanie, kde sa k učeniu jazykov neprístupuje prostredníctvom mechanického memorovania alebo opravovania chýb, ale prostredníctvom zmysluplného a radostného objavovania.

Hoci angličtina často slúži ako spoločný most pre globálnu komunikáciu, montessori vzdelávanie podporuje štúdium ďalších jazykov, aby sa rozšírili perspektívy detí. Každý jazyk so sebou prináša jedinečný spôsob chápania sveta – svoj vlastný rytmus, humor a kultúrne symboly. Prostredníctvom príbehov, piesní, geografie a kultúrnych štúdií deti zažívajú, ako je jazyk prepojený s každodenným životom, tradíciami a históriou. Tento interdisciplinárny prístup, typický pre Montessori metódu, pomáha deťom pochopiť, že učenie sa iného jazyka nie je len o slovnej zásobe – je to o nadväzovaní kontaktov s ľuďmi a pochopení krásy ľudskej rozmanitosti.

Plynulosť v montessori triedach nie je definovaná dokonalosťou, ale sebavedomím a komunikáciou. Deti sú povzbudzované, aby jazyk používali voľne, vyjadrovali sa, robili chyby a učili sa z nich. Či už prezentujú výskumný projekt v inom jazyku, pozdravujú hosťujúcu rodinu v ich materinskom jazyku alebo popisujú mapu v španielčine, tieto skúsenosti im pomáhajú vnímať jazyk ako živý nástroj – flexibilný, kreatívny a hlboko ľudský.

Tento proces tiež buduje odolnosť a sebavedomie. Keď deti zažijú, že ich snaha komunikovať je cenená – aj keď nie je dokonalá – rozvíjajú si pocit jazykovej odvahy. Rozumejú, že jazyk slúži na spojenie a spoluprácu, nie na posudzovanie. Týmto spôsobom montessori vzdelávanie pomáha deťom vyrastať v sebavedomých viacjazyčných občanov, ktorí používajú svoj hlas na premostovanie kultúr, zdieľanie nápadov a oslavovanie spoločnej histórie ľudstva.

Angličtina ako prvý cudzí jazyk: budovanie plynulosti a viacjazyčnej kompetencie

Komunikačný prístup nad presnosťou

V celej Európe sa angličtina vo veľkej miere vyučuje ako prvý cudzí jazyk v mnohých školách, čo odzrkadľuje jej úlohu ako globálneho lingua franca. Pri výučbe angličtiny sa dôraz často presúva z absolútnej presnosti na plynulosť komunikácie – schopnosť efektívne používať jazyk na vyjadrenie myšlienok, interakciu s ostatnými a pochopenie významu v reálnych kontextoch. V tomto prístupe sa chyby nepovažujú za zlyhania, ale za prirodzené kroky v procese učenia. Vytvorenie prostredia v triede, kde sa deti cítia bezpečne experimentovať, riskovať a hovoriť bez strachu z posudzovania, je nevyhnutné pre budovanie sebavedomia a rozvíjanie skutočnej komunikačnej kompetencie.

Princíp „jedna tvár – jeden jazyk“

Základným princípom pri výučbe angličtiny – alebo akéhokoľvek cudzieho jazyka – je, že by sa mal zavádzať prostredníctvom **úplného ponorenia**, ideálne učiteľom, ktorý v triede používa iba tento jazyk. Prístup „jedna tvár – jeden jazyk“ zabezpečuje, že deti si jazyk konzistentne spájajú s komunikáciou a významom, namiesto toho, aby prekladali zo svojho materinského jazyka a späť. Táto metóda podporuje prirodzené osvojovanie si jazyka, povzbudzuje priame myslenie v cudzom jazyku a pomáha deťom efektívnejšie rozvíjať plynulosť.

Učenie sa jazyka je tiež bohatšie, keď je zakomponované do **kultúrnych zážitkov**. Učitelia, ktorí sú rodenými hovoriacimi alebo hovoria plynule, prinášajú do triedy autentické kultúrne odkazy, idiomatické výrazy a tradície, čím deťom poskytujú živý kontext pre jazyk. Príbehy, piesne, oslavy a interakcie v reálnom živote umožňujú študentom vnímať jazyk ako nástroj na pochopenie ľudí a ich sveta, a nie ako abstraktný školský predmet.

Kultúrne ponorenie a translanguaging

Zároveň môže byť pre výučbu prínosom **translanguaging**, pedagogická stratégia, v rámci ktorej sú deti povzbudzované, aby pri vytváraní významu využívali všetky svoje jazykové zdroje. Translanguaging umožňuje žiakom diskutovať o myšlienkach vo svojom materinskom jazyku a zároveň experimentovať s angličtinou, pričom postupne prenášajú porozumenie a vyjadrovanie do cieľového jazyka. Tento prístup znižuje úzkosť, potvrdzuje jazykovú identitu detí a podporuje rozvoj viacjazyčnej kompetencie. Kombináciou pohlcujúceho vyučovania, kultúrnych zážitkov a premysleného využívania translanguagingu môžu školy vytvoriť prostredie, v ktorom **sa** deti nielen **plynule naučia anglicky**, ale aj rozvinú zvedavosť, sebavedomie a zručnosti potrebné na osvojenie si **d'alších jazykov**, čím sa naplní vízia EÚ o viacjazyčnej kompetencii.

Rozprávanie príbehov v montessori základnej škole

Rozprávanie príbehov je jedným z najstarších a najúčinnějších spôsobov, ako odovzdávať vedomosti medzi generáciami. Počúvanie a zdieľanie príbehov zapája mozog, integruje rôzne predmety a zlepšuje kognitívne schopnosti. Posilňuje tiež jazykové zručnosti, obohacuje slovnú zásobu a podporuje gramotnosť. Okrem toho rozprávanie príbehov podporuje pocit spolupatričnosti, keďže deti sa učia spoločne, pozorne počúvajú a zdieľajú interpretácie, čím sa zdôrazňuje sociálny rozmer učenia.

Rozprávanie príbehov je prepletené všetkými predmetmi v montessori základnej škole. Poskytuje tiež silný základ pre rozvoj jazyka a viacjazyčné vzdelávanie. Počúvanie, rozprávanie a účasť na príbehoch pomáha deťom rozširovať slovnú zásobu, intuitívne rozumieť gramatike a vyjadrovať zložité myšlienky. Keď sa cudzie jazyky zavádzajú prostredníctvom rozprávania príbehov – v ideálnom prípade učiteľmi, ktorí hovoria výlučne týmto jazykom – deti si osvojujú jazyk v zmysluplných kontextoch, spájajú slová s kultúrou, emóciami a životnými skúsenosťami. Tento prístup podporuje plynulosť, povzbudzuje experimentovanie bez strachu z chýb a pestuje pozitívny postoj k učeniu sa viacerých jazykov. Kombináciou ústnych tradícií, kultúrnych zážitkov a intenzívneho používania jazyka montessori triedy podporujú deti v rozvoji jazykových zručností, zvedavosti a medzikultúrneho porozumenia, ktoré sú kľúčové pre viacjazyčnú kompetenciu v rozmanitej a prepojenej Európe.

Príbeh komunikácie znakov: písaný jazyk ako ľudský výdobytok

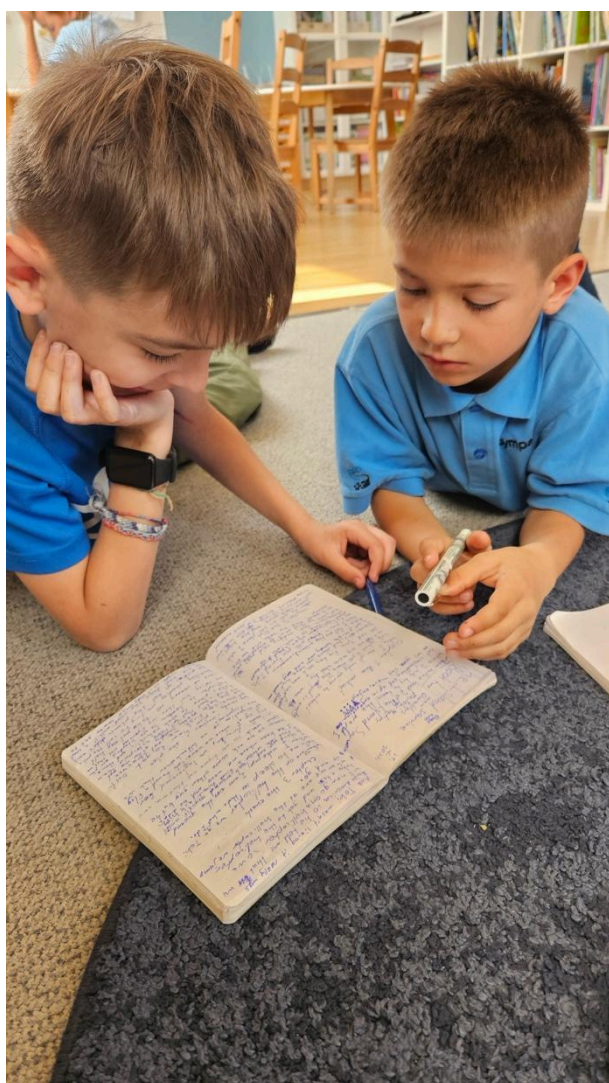
Jazyk je jedným z najväčších nástrojov ľudstva, ktorý umožňuje definovať, zdieľať a zachovávať myšlienky naprieč generáciami. V montessori triedach základných škôl **príbeh o komunikácii znakov** uvádza deti do histórie a vývoja písomného jazyka ako pozoruhodného ľudského úspechu. Príbeh je prezentovaný tak, aby ukázal, že písomný jazyk nevznikol v úplnej podobe, ale **sa vyvíjal v priebehu času**, formovaný potrebami a kreativitou rôznych komunít. Písmo umožnilo ľuďom zapamätať si informácie, viesť záznamy a komunikovať na diaľku. Šíril sa aj prostredníctvom interakcie a spolupráce – cestovaním, migráciou a stretávaním sa rôznych národov. Tento príbeh zdôrazňuje prínos často neznámych hrdinov z minulosti, ktorých inovácie nám prinášajú úžitok dodnes. Deti sa učia, že jazyk a písmo sú výsledkom adaptácie, spolupráce a ľudskej vynaliezavosti.

Učitelia Montessori prispôsobujú tento príbeh tak, aby odrážal históriu **miestneho písomného jazyka**, a zároveň uvádzajú príklady z iných jazykových tradícií. Napríklad vývoj abecedy odvodený zo stredomorskej tradície možno porovnať s logografickými systémami, ako je čínština alebo japončina, čím sa zdôrazňuje, že písomná komunikácia sa v rôznych kultúrach vyvíjala odlišne. Deti skúmajú zmeny v abecedách, písmach a písacích nástrojoch – od kameňa, hliny a dreva po papyrus a

papier – a učia sa, ako tieto inovácie sprístupnili gramotnosť. Skúmajú tiež tlačiarenské techniky a iné vynálezy, ktoré umožnili šírenie myšlienok širšiemu publiku, čím posilňujú pochopenie, že riešenia ľudských potrieb sa líšia v závislosti od času a miesta.

Príbeh sa prirodzene hodí na **praktické, viacjazyčné vzdelávacie aktivity**. Deti si užívajú experimentovanie s rôznymi písomnými systémami, precvičujú si svoje mená v rôznych abecedách a objavujú kaligrafiu s použitím štetcov, atramentu alebo hliny. Môžu vymýšľať svoje vlastné symbolické jazyky, vytvárať príbehy s piktogramami alebo experimentovať s kódmi, ako je morseovka alebo posunkový jazyk. Aktivity, ako je tkanie vzorov alebo kreslenie časových osí vynálezov v oblasti komunikácie, posilňujú historické aj praktické aspekty písania a zároveň podporujú kreativitu, jemnú motoriku a ocenenie rôznych foriem vyjadrovania.

Tento prístup tiež podporuje **multilingválne povedomie**. Deti začínajú vnímať, že hovorené jazyky sa líšia zvukmi a štruktúrami – niektoré jazyky môžu používať 300 fonetických zvukov, zatiaľ čo iné majú len 15 až 40. Naučia sa, že písomné systémy odrážajú kultúrnu adaptáciu, migráciu a kontakty medzi národmi. Objavovaním viacerých jazykov a písem deti rozvíjajú rešpekt k jazykovej rozmanitosti a zvedavosť o tom, ako ľudia na celom svete komunikujú svoje myšlienky rôznymi spôsobmi. Príbeh písma sa tak stáva nielen lekciami gramotnosti, ale aj vstupnou bránou k **viacjazyčnej kompetencii**, ktorá povzbudzuje deti, aby si vážili jazyk ako živý, vyvíjajúci sa nástroj formovaný kultúrou, históriou a ľudskou spoluprácou.

Príbeh z triedy

Viacjazyčnosť ako most

V malej španielskej montessori škole, kde som kedysi pracovala, sa chodbami ozývala angličtina – aj napriek tomu, že sme boli v samom srdci Španielska. V mojej triede pre deti vo veku 6–12 rokov sme mali rovnaký pomer miestnych španielskych detí a detí z expat rodín z celého sveta. Napriek ich zvedavosti a láskavosti však existovali trochu ako olej a voda: blízko seba, ale nie celkom zmiešané. Španielski žiaci sa ešte stále snažili nájsť si miesto v angličtine. Expatrioti zase nevedeli takmer žiadnu španielčinu. Pracovali bok po boku, vymieňali si zdvorilé úsmevy a pomáhali si, keď mohli, ale jazyk medzi nimi vytvoril jemnú, neviditeľnú bariéru.

Jedného rána som im rozprával príbeh o abecede. Niektoré deti počúvali s obvyklým nadšením, iné sa naklonili, ako keby počuli tajomstvo po prvýkrát. Keď príbeh skončil, v triede sa niečo jemne zmenilo – ako keby sa potichu otvorili dvere.

Prvý, kto prekročil tieto nové dvere, bol britský chlapec. Pristúpil ku mne s jasnými očami a povedal: „Chcem sa naučiť japonsky. Chcem tam raz ísť a chcem byť pripravený.“

Perfektné. Spolu sme napísali malú zmluvu o štúdiu jazyka – jeho cieľ, obdobie štúdia a množstvo času, ktoré bude každý deň venovať cvičeniu na počítači. Ticho, bez veľkého rozruchu, začal.

Spočiatku si nikto nevšimol, že sa počas pracovného cyklu venuje jazykovému štúdiu. Až kým jedného popoludnia za mnou neprišli dve španielske dievčatá. Boli plaché, ale odhodlané.

„Chceme sa naučiť poľsky,“ zašepkali.

„Poľsky?“ spýtala som sa prekvapená.

Pokývali hlavami. „Chceme sa rozprávať s našou spolužiačkou. Ona nehovorí po španielsky... a my ešte nehovoríme po anglicky.“

Ich dôvody boli tak krásne jednoduché. Tak sa vydali – so svojimi vlastnými študijnými zmluvami – na každodenné štúdium poľštiny. Donútili ma sľúbiť, že to nikomu nepoviem; chceli, aby to bolo prekvapenie pre poľsky hovoriacu dievčinu. Krátko na to sa ku mne priblížil jeden z najstarších chlapcov zo zahraničia. „Chcem sa naučiť španielčinu,“ povedal. „Chcem lepšie rozumieť nášmu inštruktorovi potápania.“

Ďalšia zmluva. Ďalší jazyk. Ďalšia iskra.

Potom sa jedno dieťa rozhodlo naučiť sa jazyk, ktorým hovorili jeho starí rodičia. Iné si vybralo jazyk len preto, že znel krásne. Každé nové rozhodnutie pridalo ďalšiu niť do rastúceho gobelínu.

A pomaly – spočiatku takmer nepostrehnuteľne – sa miestnosť začala meniť.

Študenti, ktorí predtým takmer nekomunikovali, teraz zdieľali svoje dojmy z hodín. Pozerali sa na obrazovky jeden druhého, vymieňali si objavy, smiali sa nad mäťúcimi frázami a oslavovali, keď niekto odomkol novú úroveň v jazykovej aplikácii.

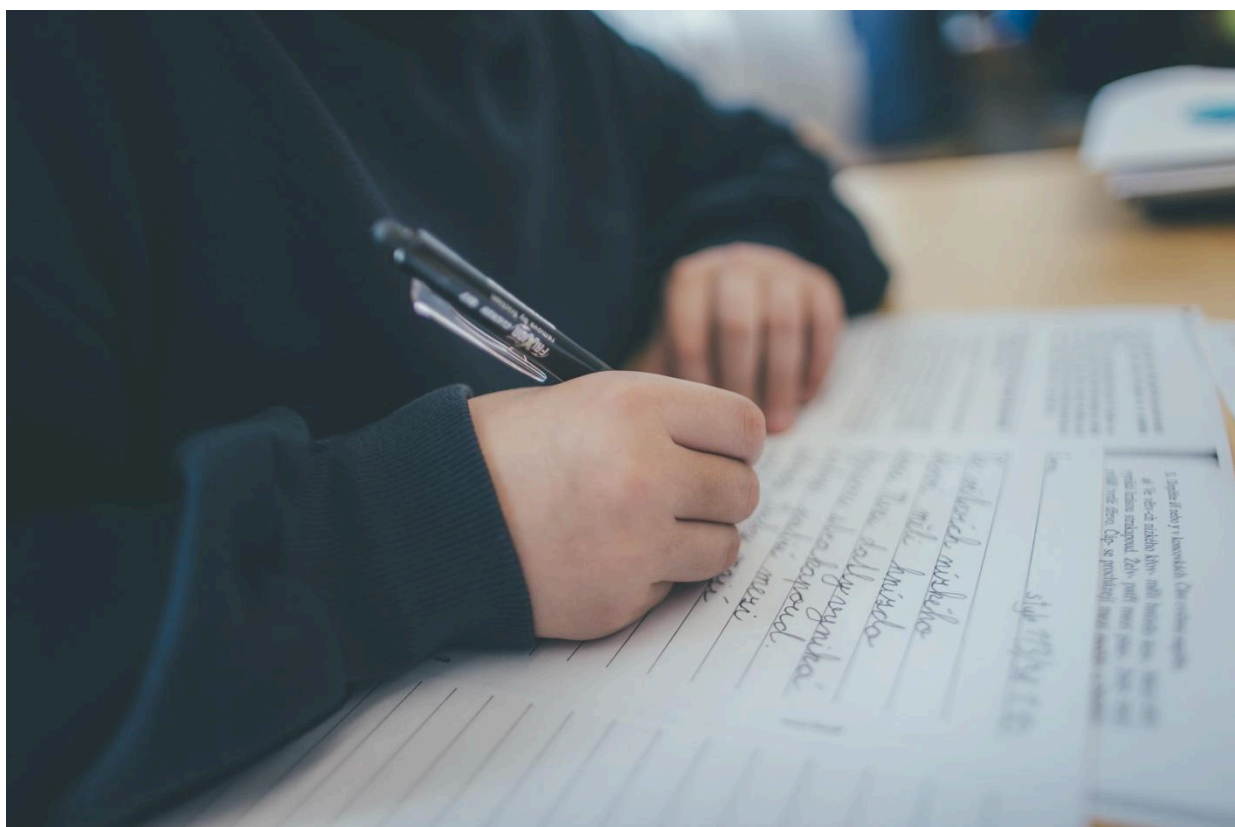
Kedysi paralelné skupiny sa začali stretávať uprostred. Spoločná zvedavosť o jazykoch, podnietená jedným starovekým príbehom, sa stala jemným tmelom, ktorý ich spájal. Viacjazyčnosť už nebola len kompetenciou – bola mostom. Mostom, ktorý stavali deti jedno po druhom, slovo po slove, prostredníctvom svojej vlastnej radostnej práce.

Skúsenosť učiteľky AMI Guny Petermane

Písanie ako grafický výraz myšlienok

V montessori triede sa písanie skúma ako dynamický nástroj na myslenie, komunikáciu a sebvýjadrenie, nie len ako kopírovanie písmen. Deti spájajú históriu a kultúrny vývoj písaného jazyka s praktickými skúsenosťami a premieňajú myšlienky, otázky a pozorovania na text. Cvičia sa v písaní v rôznych predmetoch pomocou príkazových kariet, projektov z oblasti non-fiction, matematických úloh, opisných cvičení a beletrie, pričom sa učia čítať, interpretovať a analyzovať texty. Prostredie podporuje viacero jazykov, čo deťom umožňuje vyjadrovať sa vo svojom materinskom jazyku aj v iných jazykoch. Prostredníctvom týchto aktivít sa písanie stáva zmysluplným spôsobom komunikácie, reflexie a rozvoja gramotnosti, kreativity a multilingválneho povedomia.

Príbeh z triedy

Kúzlo príkazových kariet

V triede Jolly HOMESCHOOL sú príkazové karty všade – na policiach, stoloch a v malých košíkoch. Sú napísané v slovenčine a angličtine a každá z nich súvisí s aktuálnou témou. Dnes Mia vyberie kartu, na ktorej je napísané: „Otvor atlas a napíš 10 vlastných mien do zošita.“ Na chvíľu sa zastaví, neistá, čo má robiť. Namiesto toho, aby čakala na učiteľa, ide za svojim kamarátom Alexom a požiada ho o radu. Spoločne prelistujú atlas, nájdu zaujímavé krajiny a mestá a Mia ich starostlivo zapíše do zošita.

Medzitým sú aj jej spolužiaci zaneprázdnení: niektorí otvárajú knihy, nahlas čítajú prvú vetu, prepisujú ju do zošitov a analyzujú slová; iní postupujú podľa pokynov na kartách, cvičia matematiku alebo vedecké experimenty. Každá karta s pokynmi je malým dobrodružstvom. Deti sa učia nielen danú tému, ale aj to, ako byť nezávislé, riešiť problémy a spolupracovať s rovesníkmi.

Viete si predstaviť, že by ste mali tieto karty vo viac ako dvoch jazykoch pre svojich medzinárodných študentov? O koľko bohatšie by mohlo byť učenie, keby deti objavovali nápady a pokyny vo viacerých jazykoch!

Jolly HOME SCHOOL, Slovensko

Podpora viacjazyčnosti prostredníctvom knižnice v triede

Rozmanitosť kníh vo viacerých jazykoch

Bohatá triedna knižnica je mocným nástrojom na podporu viacjazyčnej kompetencie v montessori základnom vzdelávaní. Poskytnutím rozmanitej zbierky kníh, encyklopédií a slovníkov vo viacerých jazykoch sú deti vystavené širokej škále slovnej zásoby, vetných štruktúr a kultúrnych perspektív. Police venované rôznym jazykom umožňujú študentom objavovať texty v ich materinskom jazyku aj v cudzích jazykoch, čo podporuje prirodzené osvojovanie si jazyka a posilňuje prepojenia medzi jazykmi. Prístup k slovníkom, dvojjazyčným knihám a referenčným materiálom povzbudzuje deti k samostatnému skúmaniu slov, významov a gramatických štruktúr, čím podporuje zvedavosť a samostatnosť pri učení sa jazykov.

Vystavenie kultúrnej a jazykovej rozmanitosti

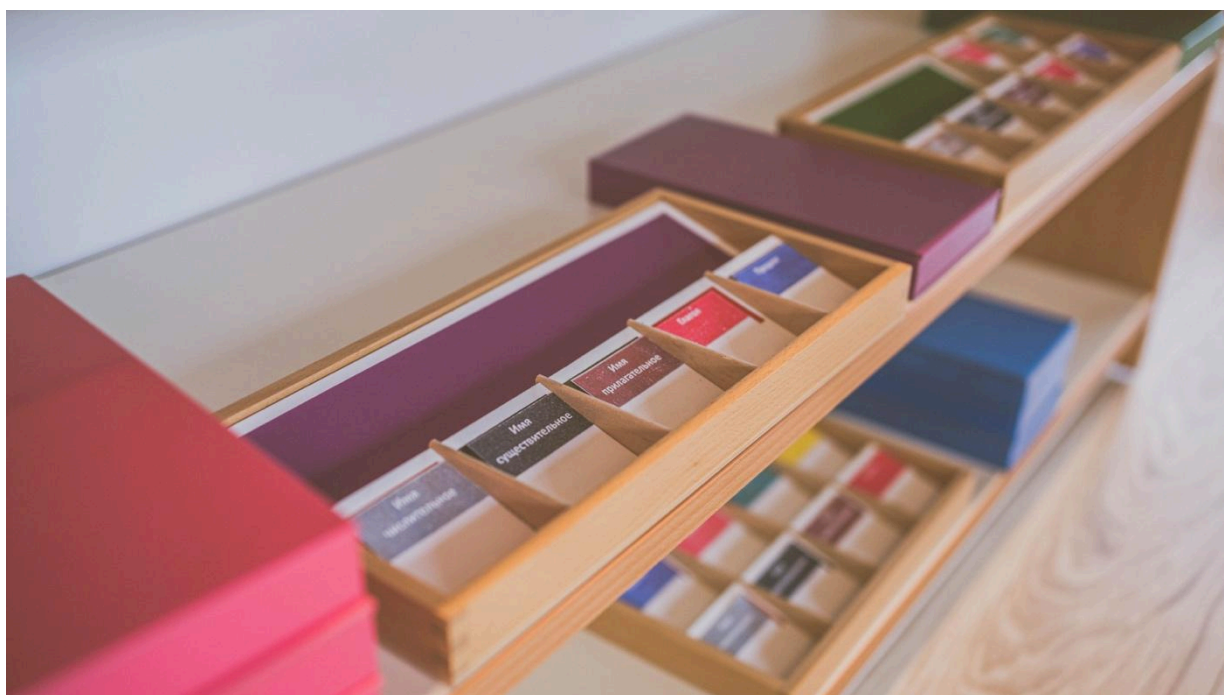
Knižnica tiež poskytuje príležitosti na medzikultúrne objavovanie: príbehy, ľudové rozprávky a odborné texty z rôznych jazykových tradícií pomáhajú deťom pochopiť, že jazyk je nielen nástrojom komunikácie, ale aj oknom do rôznorodých pohľadov na svet. Čítanie vo viacerých jazykoch posilňuje schopnosť porozumenia, pestuje empatiu a povzbudzuje deti, aby ocenili bohatstvo a rozmanitosť ľudského vyjadrovania. Integráciou viacjazyčných zdrojov do každodenného života v triede vytvárajú učitelia prostredie, v ktorom sú jazyky živými nástrojmi používanými na učenie, objavovanie a sebavyjadrenie, a nie abstraktnými predmetmi, ktoré sa treba naučiť naspamäť. Týmto spôsobom sa knižnica v triede stáva centrálnym bodom na podporu plynulosti, gramotnosti a medzikultúrneho porozumenia.

Knižničné aktivity podporujúce rozprávanie príbehov a písanie

Triedna knižnica prirodzene dopĺňa rozprávanie príbehov, písanie a ústne tradície ako súčasť holistického prístupu k viacjazyčnému vzdelávaniu. Príbehy čítané nahlas alebo samostatne preskúmané v rôznych jazykoch posilňujú slovnú zásobu, vetné štruktúry a kultúrne porozumenie, ktoré sa zavádzajú prostredníctvom ústnych rozprávání. Deti môžu tieto príbehy rozprávať, hrať alebo ich prispôsobiť do svojich vlastných písomných alebo umeleckých diel, čím prepoja čitateľské porozumenie s vyjadrovacími schopnosťami. Prístup k knihám v viacerých jazykoch im umožňuje porovnávať jazykové štruktúry, skúmať preklady a rozvíjať povedomie o podobnostiach a rozdieloch medzi jazykmi, čím posilňujú plynulosť a viacjazyčnú kompetenciu. Okrem toho integrácia knižnice do skupinových aktivít, ako je spoločné čítanie, výskumné projekty alebo spoločné rozprávanie príbehov, podporuje dialóg, spoluprácu a sociálne učenie, čím odzrkadľuje ústne tradície, ktoré sú základom ľudskej komunikácie. Knižnica tak nielen podporuje individuálne učenie, ale aj kultivuje bohaté, kultúrne uvedomelé a jazykovo rozmanité prostredie v triede, kde deti vnímajú jazyky ako dynamické nástroje myslenia, kreativity a spojenia so širším svetom.

Podpora viacjazyčnej kompetencie prostredníctvom montessori vzdelávania

Montessori vzdelávanie ponúka prirodzený a holistický rámec na podporu vízie Európskej únie o viacjazyčnej kompetencii. Prostredníctvom rozprávania príbehov, ústnych tradícií a histórie písaného jazyka sa deti zaoberajú jazykom ako živým, vyvíjajúcim sa nástrojom, ktorý odráža kultúru, históriu a ľudskú kreativitu. Praktické písomné aktivity, od príkazových kariet a projektov z oblasti literatúry faktu až po beletriu a opisné písanie, poskytujú deťom zmysluplné príležitosti na vyjadrenie svojich myšlienok a zároveň posilňujú ich čitateľské porozumenie. Premyslene zostavená triedna knižnica ďalej rozširuje tieto skúsenosti a vystavuje deti viacerým jazykom, rôznorodým textom a kultúrnym perspektívam. Vo všetkých týchto aktivitách je dôraz kladený na komunikáciu, plynulosť a porozumenie, a nie len na presnosť, čo povzbudzuje deti k riskovaniu, skúmaniu nápadov a spolupráci. Integráciou týchto postupov montessori triedy rozvíjajú nielen gramotnosť, ale aj zvedavosť, empatiu a medzikultúrne povedomie, čím deti pripravujú na orientáciu vo viacjazyčnej Európe s dôverou, kreativitou a rešpektom k jazykovej a kultúrnej rozmanitosti.

Svet je učebňa

Maria Montessori snívala o *nazione unica* – jednom zjednotenom ľudskom národe, kde by vzdelávanie pomáhalo deťom uvedomiť si ich spoločnú príslušnosť k ľudstvu. Predstavovala si školy nie ako izolované inštitúcie, ale ako brány do sveta, kde by deti mohli pochopiť, že každá kultúra, jazyk a spôsob života prispieva k veľkému príbehu ľudstva. V montessoriovskej základnej triede sa táto vízia stáva hmatateľnou. Tu je svet sám osebe našou triedou.

Keď otvoríme dvere našej triedy – doslova aj symbolicky – pozývame dovnútra celý svet. Medzinárodné projekty, výmeny a spolupráce dávajú deťom živú skúsenosť s tým, čo znamená patriť do globálnej komunity. Prostredníctvom iniciatív, ako je mobilita Erasmus+ alebo online prepojenia ako eTwinning, sa deti nielen učia o geografii alebo jazykoch – oni ich *žijú*. Môžu písať listy kamarátom v inej krajine, objavovať nové abecedy a idiomy alebo sa zúčastňovať spoločného vedeckého projektu, v rámci ktorého zdieľajú experimenty a údaje s inou montessori školou v zahraničí. Niekedy cestujú, navštevujú partnerské školy a na vlastnej koži zažívajú rytmus každodenného života v inej kultúre – spoločne varia, spievajú, učia sa a smejú sa.

Tieto stretnutia nie sú len doplnkom akademického vzdelávania, ale sú súčasťou Montessoriho *kozmickej výchovy*. V kozmickej výchove každé dieťa objavuje svoju úlohu v prepojenej sieti života. Keď dieťa stretne rovesníkov z inej krajiny, počúva, ako oslavujú sviatky, alebo sa dozvie, ako riešia výzvy v triede, toto prepojenie sa prehĺbuje. Začnú chápať, že rozmanitosť nie je prekážkou, ale darom. Jazykové rozdiely sa stávajú zdrojom zvedavosti namiesto rozdelenia a každé stretnutie sa stáva

príležitosťou pre empatiu, prispôsobivosť a spoluprácu.

Dieťa, ktoré pracuje na medzinárodnom umeleckom projekte, sa učí nielen kreatívne vyjadrovať, ale aj oceniť, ako umenie odráža miestne tradície a spoločné emócie. Študent, ktorý sa zapája do spoločného online výskumného projektu, rozvíja kritické myslenie aj digitálnu gramotnosť. Keď deti plánujú svoju vlastnú mobilnú návštevu, učia sa organizácii, komunikácii a rešpektu k zvykom a očakávaniam druhých. Každý okamih sa stáva lekciami globálneho občianstva.

V našich triedach nadšenie detí často rastie s každou novou výmenou. Pred online hovormi pripravujú malé darčeky, píšú úvody alebo si precvičujú základné slová v inom jazyku. Chcú rozumieť – nielen byť pochopení. Ako sprievodcovia sme svedkami tejto premeny: plachí čitatelia sa stávajú sebavedomými rečníkmi a váhaví pisatelia začínajú vyjadrovať svoje myšlienky s cieľom, pretože vedia, že niekto, niekde, číta ich slová. Už nepracujú len pre seba alebo svojho učiteľa, ale komunikujú so svetom.

Tento spôsob učenia je hlboko zakorenený v Montessoriovej viere v mierové vzdelávanie. Podporovaním porozumenia prostredníctvom priamych skúseností pomáhame budovať budúcu generáciu, ktorá je otvorená, súcitná a prepojená. Keď deti vyrastú s priateľmi v rôznych krajinách, začínajú vnímať planétu ako spoločný domov. To je snáď najhlbšia lekciami zo všetkých.

V montessoriovskej škole nie je svet ničím vzdialeným, čo sa študuje z máp a učebníc. Je to niečo, čo treba zažiť, preskúmať a rešpektovať. Prostredníctvom medzinárodných projektov – veľkých i malých, fyzických i digitálnych – ctíme Montessoriovú víziu *nazione unica*. Vychovávame deti, ktoré nielen poznajú svet, ale *cítia sa byť* jeho súčasťou, pripravené prispieť svojimi nápadmi, kreativitou a láskavosťou k veľkému, neustále sa odvíjajúcemu príbehu ľudstva.

Príbeh z triedy

Výmena detí v rámci programu Erasmus v Turecku

V našej montessori základnej triede v Litve deti začali medzinárodný projekt zameraný na environmentálne povedomie s montessori školou v Turecku. Spočiatku boli zvedavé aj nervózne – bolo to prvýkrát, čo sa učili s deťmi z inej krajiny. Pred prvým online stretnutím si nacvičili krátke predstavovanie v angličtine a naučili sa aj pár tureckých slov, ako napríklad merhaba (ahoj) a teşekkürler (ďakujem). Keď sa obe triedy konečne stretli online, obrazovky sa naplnili vzrušením a smiechom. Deti sa podelili o to, kto sú, čo majú rady a aké environmentálne problémy si všimli vo svojom okolí – lesy plné odpadkov alebo rieky, ktoré potrebujú starostlivosť.

Pri druhom online stretnutí sa rozhovory prehĺbili. Litovské deti hovorili o recyklácii, zatiaľ čo ich tureckí priatelia zdieľali nápady na šetrenie vodou a morským životom. Pomaly sa plaché hlasy stali silnejšími. Deti, ktoré boli spočiatku tiché, začali hovoriť hrdo, uvedomujúc si, že ich nápady sú dôležité. Bol to moment premeny – z nervózných rečníkov sa stali sebavedomí komunikátori, ktorých spájal spoločný cieľ. Keď litovské deti neskôr navštívili svojich priateľov v Turecku, vstúpili do sveta, ktorý bol pre nich nový a zároveň známy. Jazyk, jedlo a tradície boli odlišné, ale v montessori triede sa police, materiály a duch učenia cítili ako doma. Spoločne varili, hrali sa a pracovali na environmentálnych projektoch – sádzali, recyklovali a navrhovali plagáty, ktoré hovorili univerzálnym jazykom starostlivosti o Zem.

Na konci týždňa sa deti už nevnímali ako „litovské“ alebo „turecké“, ale ako členovia jedného spoločného sveta. Naučili sa, že jazyk sa môže líšiť, ale láskavosť a zvedavosť nás všetkých spájajú. To, čo začalo ako projekt o životnom prostredí, sa stalo lekciami empatie, odvahy a globálneho občianstva – pripomenutím, že svet sám osebe je učebňou.

Montessori akademija, Litva

Príprava viacjazyčného prostredia

Viacjazyčná montessori trieda nie je len miestom, kde sa hovorí viacerými jazykmi, ale živou, dýchajúcou komunitou, ktorá si cení jazyk ako prostriedok spojenia, myslenia a objavovania. Príprava prostredia umožňuje deťom prirodzene používať a počúvať viac ako jeden jazyk vo svojej každodennej práci, rozvíjať porozumenie skôr ako presnosť, komunikáciu skôr ako gramatiku a pocit príslušnosti skôr ako dokonalosť. Dospelí zohrávajú kľúčovú úlohu pri formovaní tohto prostredia. V ideálnom prípade je každý jazyk prítomný v triede zastúpený plynulým, vyškoleným montessori sprievodcom, ktorý ho používa autenticky a konzistentne. Dvaja sprievodcovia pre dva jazyky spoločne plánujú, podporujú sa navzájom a zabezpečujú, aby sa oba jazyky používali na skutočné účely – výučbu, podporu práce, riešenie každodenných situácií a konverzáciu. Trieda tak odráža jednotu v rozmanitosti, jednu komunitu s mnohými hlasmi. V takomto prostredí sa jazyk stáva viditeľným, počuteľným a živým. Materiály a štítky v triede sú dvojjazyčné, gramatické symboly a nomenklatúrne karty existujú vo viac ako jednom jazyku a knihy a zdroje odrážajú jazykovú a kultúrnu rozmanitosť komunity. Práce detí sú vystavené vo všetkých jazykoch, ktorými sa v triede hovorí, čo posilňuje fakt, že porozumenie a vyjadrovanie sa cenia rovnako bez ohľadu na použitý jazyk.

Každé dieťa prináša jedinečnú jazykovú a kultúrnu identitu a je nevyhnutné pochopiť pozadie každého dieťaťa. Niektoré deti môžu používať dva alebo viac jazykov doma, zatiaľ čo iné sa s druhým jazykom stretávajú len v škole. Úlohou učiteľa je stavať na tom, čo je už isté – posilňovať dominantný jazyk a postupne rozširovať kontakt s druhým jazykom. Konzistentný dialóg s rodinami pomáha udržiavať realistický obraz o vývoji dieťaťa a zabezpečuje, že oba jazyky sú podporované aj mimo triedu.

Montessori pedagogika sa prirodzene zhoduje s princípmi osvojovania si druhého jazyka. Proces učenia sa začína zmysluplnými zážitkami – experimentmi, rozprávaním príbehov a pozorovaním reálneho života –, z ktorých sa organicky vyvíja slovná zásoba a vyjadrovanie. Opakovanie v rôznych kontextoch, skôr ako cvičenia, pomáha dieťaťu internalizovať nový jazyk. Sloboda voľby umožňuje deťom rozhodnúť sa, v ktorom jazyku chcú čítať, písať alebo zaznamenávať svoju prácu, čím si budujú

autonómiu a sebedomie. Spolupráca v rámci zmiešaných vekových skupín ďalej podporuje prirodzený rozvoj jazyka, keďže staršie deti sú vzorom pre slovnú zásobu a vetnú štruktúru pre mladších rovesníkov.

V viacjazyčnej triede komunikácia vždy predchádza akademickému jazyku. Dôraz sa kladie najskôr na porozumenie, počúvanie a spontánnu reč, nie na formálnu gramatiku. Skutočné konverzácie, rozprávanie príbehov a skupinové diskusie poskytujú autentické príležitosti na komunikáciu. Namiesto prerušovania alebo opravovania chýb dospelí preformulujú slová dieťaťa, čím si zachovávajú dôveru a podporujú sebavyjadrenie. To podporuje rozvoj základných interpersonálnych komunikačných zručností, na ktorých sa neskôr môže budovať hlbšia akademická zdatnosť.

Dospelí sú tiež študentmi jazyka. Keď jeden sprievodca modeluje jeden jazyk a druhý sprievodca druhý jazyk, obaja prejavujú zvedavosť a ochotu učiť sa jeden od druhého, demonštrujú, že štúdium jazyka je celoživotný proces. Táto vzájomná otvorenosť buduje kultúru pokory, rešpektu a zvedavosti, ktorú deti prirodzene absorbujú. Pretože viacjazyčnosť presahuje rámec triedy, kľúčová je spolupráca s rodinami. Rodičia môžu udržiavať kontakt s oboma jazykmi prostredníctvom čítania, piesní, cestovania alebo jednoduchých každodenných rozhovorov. Škola môže usmerňovať rodiny zdieľaním nápadov, dvojjazyčných materiálov alebo organizovaním podujatí, ktoré udržiavajú oba jazyky nažive vo svete dieťaťa.

V konečnom dôsledku je viacjazyčná montessori trieda miestom mieru a kultúrneho porozumenia. Ctí jazykovú a kultúrnu identitu každého dieťaťa a zároveň podnecuje zvedavosť o ostatných. Slová, príbehy, piesne a tradície z rôznych jazykov sa prepletajú do života komunity, čo deťom umožňuje vnímať rozmanitosť ako niečo krásne a prirodzené. Keď sa jazyk stáva mostom namiesto bariéry, trieda sa stáva modelom prepojeného sveta, ktorý, ako dúfame, naše deti jedného dňa pomôžu vytvoriť.

Ako je viacjazyčná kompetencia viditeľná v montessoriovej základnej triede?

Základné vedomosti (študenti vedia o)

Vhodný rozsah slovnej zásoby	Deti prirodzene rozširujú slovnú zásobu prostredníctvom tematických štúdií (napr. geografia, zoológia, botanika) vo viacerých jazykoch – označovaním máp, pomenúvaním zvierat a používaním vedeckej terminológie v angličtine aj v druhom jazyku. Obrázkové karty, klasifikovaná nomenklatúra a dvojazyčné materiály podporujú budovanie slovnej zásoby v kontexte.
Funkčná gramatika	Používanie rovnakých montessori gramatických symbolov a materiálov na analýzu viet v oboch jazykoch pomáha deťom rozpoznať univerzálne gramatické vzorce. Porovnávajú vetné konštrukcie, slovesné časy a slovné druhy a uvedomujú si, že hoci sa slová líšia, ich funkcie zostávajú rovnaké.
Hlavné typy verbálnej interakcie	Deti sa zúčastňujú každodenných činností, konverzácií a prezentácií v oboch jazykoch – od ranných pozdravov a lekcií zdvorilosti až po diskusie o svojej veľkej práci. Zapájajú sa aj do dialógov počas výletov, kde musia prispôbiť používanie jazyka reálnym situáciám.
Rôzne štýly a registre jazyka	Prostredníctvom rolových hier, divadla a rozprávania príbehov deti objavujú, ako sa tón a výraz menia v závislosti od publika a situácie. Napríklad písanie formálneho listu miestnemu múzeu kontrastuje s písaním neformálnej poznámky pre priateľa.
Ako sa jazyk a kultúra líšia v rôznych kontextoch	Kultúrne štúdie, piesne, festivaly a tradičné príbehy odhaľujú, ako jazyky vyjadrujú identitu a hodnoty. Deti vidia, že idiomy, gestá a pozdravy majú kultúrny význam, ktorý sa líši od jednej komunity k druhej.

Úloha jazyka v ich vlastnej a iných kultúrach	Porovnávaním jazykov sa deti naučia, že jazyk zachováva históriu, tradície a pohľady na svet. Projekty ako mapy „Jazyky sveta“ alebo „Príslovia z rôznych kultúr“ () poukazujú na to, ako ľudia vyjadrujú spoločné ľudské pravdy rôznymi spôsobmi.
Spoločenské konvencie	Lekcie zdvorilosti a slušného správania, ktoré sa vedú vo viacerých jazykoch, učia deti zdvorilé formy komunikácie a vhodné výrazy pre rôzne situácie (napr. poďakovanie, ospravedlnenie, žiadosti).
Základné zručnosti (študenti by mali byť schopní)	
Rozumieť hovoreným správam v cudzom jazyku	Aktivity zamerané na počúvanie, ako napríklad rozprávanie príbehov, pesničky a konverzácie s rodenými hovoriacimi, pomáhajú deťom rozvíjať porozumenie. Učitelia používajú bohatý ústny jazyk podporený gestami, obrázkami a materiálmi.
Začať, udržať a ukončiť konverzáciu	V pároch alebo skupinách deti nacvičujú reálne dialógy – napríklad žiadanie o pomoc, vyjadrovanie názorov alebo vedenie rozhovorov v cieľovom jazyku. Scenáre rolovej hry (napr. v kaviarni, na výlete) simulujú autentické výmeny.
Čítať, rozumieť a vytvárať texty, vrátane digitálnych textov, primeraných ich potrebám	Deti čítajú dvojjazyčné knihy, jednoduché články a kultúrne príbehy a neskôr píšú reflexie alebo krátke slohové práce. Digitálne nástroje sa môžu použiť na výskum tém v inom jazyku alebo na vytváranie multimediálnych prezentácií.
Vhodne používať nástroje a formálne, neformálne a neformálne sa venovať jazykom	Slovníky, kartičky so slovami, jazykové aplikácie a dvojjazyčné displeje podporujú nezávislé objavovanie jazyka. Neformálne interakcie, ako napríklad rozhovor s rodičom, ktorý je na návšteve, v jeho materinskom jazyku, robia jazyk živým a vzťahovým.
Monitorovať a prispôbovať svoju komunikáciu požiadavkám situácie	Deti sa naučia prechádzať medzi jazykmi v závislosti od svojho publika a vyberať vhodné výrazy pre formálne alebo neformálne kontexty, napríklad pri prezentácii pred spolužiakmi alebo pri rozhovore s hosťami.

Oceň, ako kultúrne rozdiely ovplyvňujú používanie jazyka a komunikáciu	Porovnávaním zvykov a výrazov (napr. pozdravy, humor, gestá) deti získavajú citlivosť na kultúrne nuansy. Diskusie a reflexie v triede im pomáhajú oceň rozmanitosť a vyhnúť sa stereotypom.
Postoj (hodnoty študentov)	
Učenie sa nových jazykov	Učenie sa jazykov je prezentované ako dobrodružstvo – objavovanie nových svetov a vzťahov medzi ľuďmi. Zvedavosť a nadšenie sa podporujú prostredníctvom príbehov, piesní a praktických materiálov.
Kultúrna rozmanitosť	V prostredí triedy sa nachádzajú knihy, umelecké diela a mapy z celého sveta. Festivaly a spoločné kultúrne podujatia oslavujú rozmanitosť a jednotu.
Úloha jazykov pri poznávaní vlastnej a iných kultúr	Čítaním literatúry, štúdiom histórie a objavovaním tradícií v rôznych jazykoch deti spoznávajú, že jazyk je kľúčom k pochopeniu druhých a seba samých.
Medzikultúrna komunikácia	Výmenné projekty, korešpondencia a interakcie s rodinami z rôznych prostredí poskytujú autentické skúsenosti s komunikáciou medzi kultúrami.
Rešpektovanie individuálneho jazykového profilu každého človeka	Domáci jazyk a pôvod každého dieťaťa sú uznávané a rešpektované – v triede môžu byť vystavené pozdravy a nápisy vo všetkých zastúpených jazykoch.
Rešpektovanie materinského jazyka osôb patriacich k menšinovým skupinám a osôb s migračným pôvodom	Učitelia pozývajú rodiny, aby sa podelili o svoje jazyky a tradície. Deti sa učia pesničky, frázy alebo príbehy v jazykoch svojich spolužiakov, čím sa posilňuje inkluzívnosť a pocit príslušnosti.

6. KAPITOLA

MATEMATICKÁ KOMPETENCIA A KOMPETENCIA V OBLASTI VEDY, TECHNIKY A INŽINIERSTVA

Matematická kompetencia a kompetencia v oblasti vedy, techniky a inžinierstva

Matematická kompetencia je schopnosť rozvíjať a uplatňovať matematické myslenie a pochopenie s cieľom riešiť rôzne problémy v každodenných situáciách. Na základe solídneho ovládania matematických zručností sa kladie dôraz na proces a činnosť, ako aj na vedomosti. Matematická kompetencia zahŕňa v rôznej miere schopnosť a ochotu používať matematické spôsoby myslenia a prezentácie (vzorce, modely, konštrukcie, grafy, tabuľky).

Znalosti

Potrebné vedomosti v matematike zahŕňajú solídne znalosti čísel, mier a štruktúr, základných operácií a základných matematických prezentácií, pochopenie matematických pojmov a konceptov a uvedomenie si otázok, na ktoré matematika môže ponúknuť odpovede.

Zručnosti

Jedinec by mal mať zručnosti potrebné na uplatňovanie základných matematických princípov a postupov v každodennom kontexte doma a v práci (napr. finančné zručnosti) a na sledovanie a hodnotenie reťazcov argumentov. Jedinec by mal byť schopný matematicky uvažovať, rozumieť matematickým dôkazom a komunikovať v matematickom jazyku, používať vhodné pomôcky vrátane štatistických údajov a grafov a rozumieť matematickým aspektom digitalizácie.

Postoj

Pozitívny postoj k matematike je založený na rešpektovaní pravdy a ochote hľadať dôvody a posudzovať ich platnosť.

Kompetencia v oblasti vedy sa týka schopnosti a ochoty vysvetľovať prírodný svet s využitím súboru vedomostí a metodiky, vrátane pozorovania a experimentovania, s cieľom identifikovať otázky a vyvodiť závery založené na dôkazoch. Kompetencie v

oblasti techniky a inžinierstva sú aplikáciami týchto vedomostí a metodiky v reakcii na vnímané ľudské túžby alebo potreby. Kompetencia v oblasti vedy, techniky a inžinierstva zahŕňa pochopenie zmien spôsobených ľudskou činnosťou a zodpovednosťou ako jednotlivého občana.

Znalosti

V oblasti vedy, techniky a inžinierstva zahŕňajú základné vedomosti základné princípy prírodného sveta, základné vedecké pojmy, teórie, princípy a metódy, technológiu a technologické produkty a procesy, ako aj pochopenie vplyvu vedy, techniky, inžinierstva a ľudskej činnosti vo všeobecnosti na prírodný svet. Tieto kompetencie by mali jednotlivcom umožniť lepšie pochopiť pokrok, obmedzenia a riziká vedeckých teórií, aplikácií a technológií v spoločnosti ako celku (v súvislosti s rozhodovaním, hodnotami, morálnymi otázkami, kultúrou atď).

Zručnosti

Zručnosti zahŕňajú pochopenie vedy ako procesu skúmania prostredníctvom špecifických metodík, vrátane pozorovaní a kontrolovaných experimentov, schopnosť používať logické a racionálne myslenie na overenie hypotézy a pripravenosť vzdať sa vlastných presvedčení, ak sú v rozpore s novými experimentálnymi zisteniami. Zahŕňa schopnosť používať a ovládať technologické nástroje a stroje, ako aj vedecké údaje na dosiahnutie cieľa alebo na dosiahnutie rozhodnutia alebo záveru založeného na dôkazoch. Jednotlivci by tiež mali byť schopní rozpoznať základné črty vedeckého bádania a mali by mať schopnosť komunikovať závery a úvahy, ktoré k nim viedli.

Postoj

Kompetencia zahŕňa postoj kritického ocenenia a zvedavosti, záujem o etické otázky a podporu bezpečnosti a environmentálnej udržateľnosti, najmä pokiaľ ide o vedecký a technologický pokrok vo vzťahu k sebe samému, rodine, komunite a globálnym otázkam.

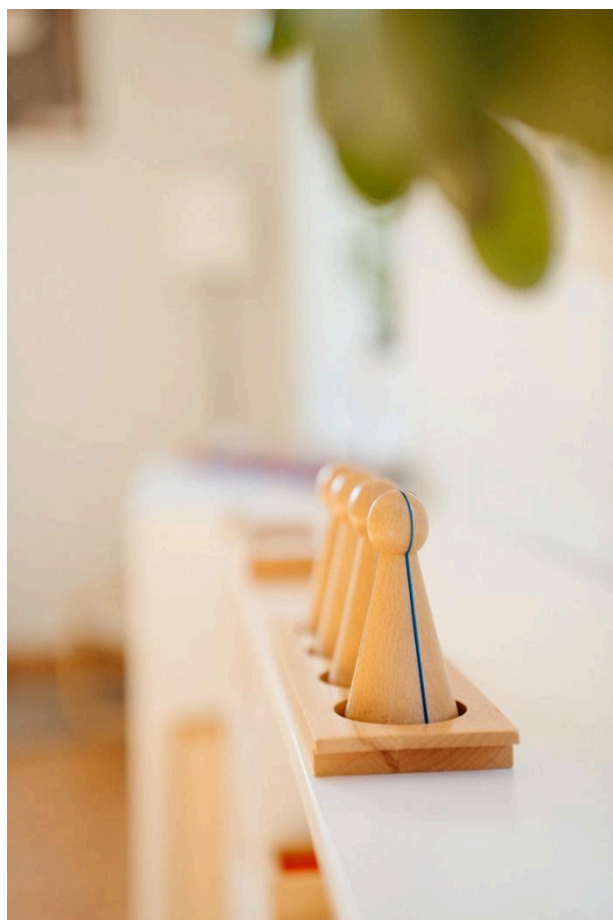
Skoré matematické základy v prostredí Montessori (vek 3–6 rokov)

V montessori materskej škole sa matematika začína dlho predtým, ako sa dieťa stretne s písomnými symbolmi alebo formálnymi lekciami. Začína v rukách, očiach a srdci dieťaťa – v rytme každodenných činností a radosti z objavovania. Pre deti vo veku od troch do šiestich rokov nie je učenie matematiky abstraktným cvičením, ale živou skúsenosťou, ktorá je prepletená s ich hrou, pohybom a objavovaním sveta.

V tejto fáze sa deti nachádzajú v tom, čo Maria Montessori nazvala fázou „*absorbujúcej mysle*“. Ich schopnosť bez námahy prijímať informácie je mimoriadna. Sú obzvlášť citlivé na jazyk a presnosť, čo im umožňuje prirodzene sa učiť matematickú slovnú zásobu a zmysluplne ju používať. Dieťa môže hrdo povedať: „Rozdelil som korálky do rovnakých skupín“, ešte dávno predtým, ako sa naučí písať symbol delenia. Prostredníctvom konverzácie, napodobňovania a radostného opakovania sa jazyk matematiky stáva súčasťou ich každodenného prejavu.

Trieda Montessori je starostlivo navrhnutá tak, aby podporovala tento proces. Každý materiál, od najmenšej krabičky s vretenami po zlaté korálky, vyzýva dieťa, aby preskúmalo vzťahy medzi množstvami. Materiály sú krásne, presné

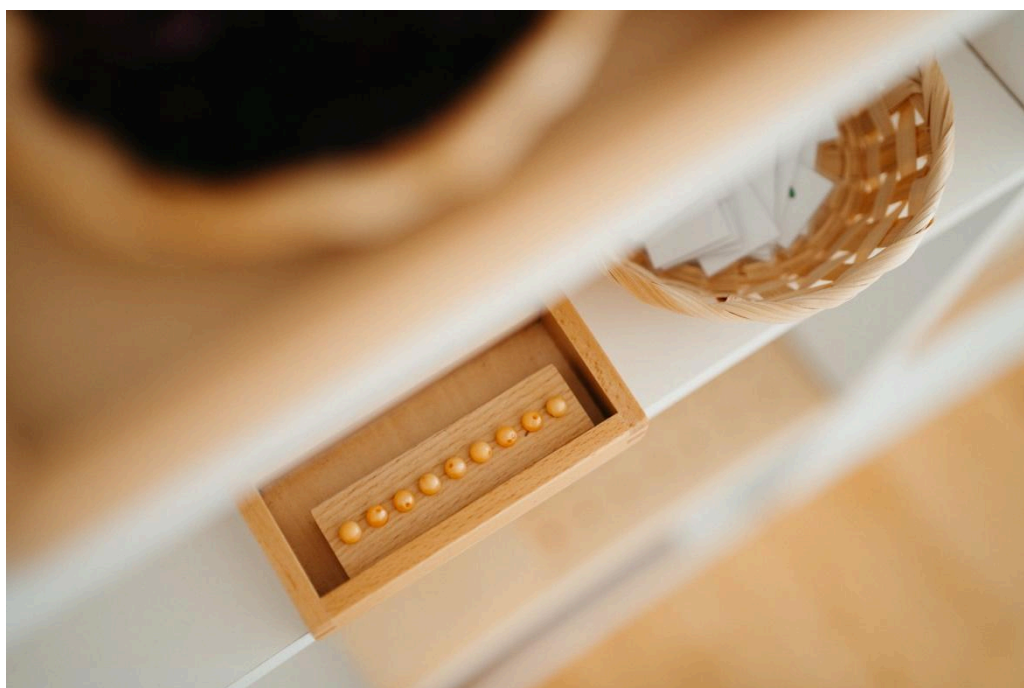
a samokorigujúce, čo vedie dieťa k sústredeniu a pochopeniu. Napríklad materiál so zlatými korálkami umožňuje deťom *vidieť* a *cítiť* rozdiel medzi jednotkou, desiatkou, stovkou a tisícovkou. Môžu držať čísla v rukách, prenášať ich po miestnosti, stavať z nich a vymieňať si ich. Fyzickým spájaním a oddeľovaním korálikov zažívajú sčítanie, odčítanie, násobenie a delenie hmatateľným a radostným spôsobom.

V tomto prostredí sa abstraktné matematické pojmy zavádzajú postupne prostredníctvom konkrétnych skúseností. Dôraz sa vždy kladie na *konanie pred myslením a myslenie pred písaním*. Keď dieťa počíta jablká na desiatu alebo delí pastelky medzi kamarátov, neučí sa len počítať – učí sa uvažovať, plánovať a spolupracovať. Reálne situácie, ako je prestieranie stola, pečenie chleba alebo meranie semien na sadenie, poskytujú nekonečné možnosti pre matematické myslenie.

Prostredníctvom týchto skúseností si deti začínajú osvojovať kľúčové matematické pojmy: poradie, postupnosť, množstvo a vzor. Montessori učiteľ pôsobí ako tichý pozorovateľ, ktorý v správnom momente ponúka materiály a jazyk, aby uspokojil zvedavosť dieťaťa. Výsledkom je prirodzená láska k číslam – láska, ktorá je zakorenená v realite, obohatená pohybom a posilnená úspechom.

Keď deti Montessori opúšťajú prostredie materskej školy, majú nielen pevné znalosti o množstve a operáciách, ale aj dôveru vo vlastnú schopnosť riešiť problémy. Matematiku nevnímajú ako niečo oddelené od života, ale ako spôsob, ako ho pochopiť. Tieto rané skúsenosti tvoria základ neskorších vedeckých a numerických kompetencií a pestujú zvedavosť, logiku a radosť z objavovania, ktoré ich budú sprevádzať počas základnej školy a ďalej.

Budovanie matematických pojmov v montessori prostredí základnej školy

Montessori prístup k matematike sa zameriava na podporu **prirodzeného rozvoja matematického zmyslu dieťaťa**. To sa dosahuje prostredníctvom systému vedecky pripravených materiálov, ktoré vedú deti od konkrétnych skúseností k abstraktnému chápaniu.

V montessoriovskej základnej triede matematika nezačína memorovaním, ale pohybom, dotykom a objavovaním. Každý materiál je navrhnutý so zámerom – je vytvorený tak, aby zviditeľnil neviditeľné a zhmotnil abstraktné. Keď dieťa sleduje prstami zlaté korálky alebo usporadúva kruhy zlomkov na podložke, nielenže sa hrá s predmetmi, ale *premýšľa prostredníctvom svojich rúk*. Každá manipulácia vytvára most medzi svetom, ktorý vidí, a myšlienkami, ktoré začína chápať.

Tieto materiály nie sú len učebnými pomôckami – sú sprievodcami dieťaťa na ceste k abstrakcii. Sada koráľkových reťazí môže najskôr pomôcť šesťročnému dieťaťu počítat po dvoch alebo troch, ale s postupom času sa ten istý materiál stáva základom pre pochopenie násobenia, štvorcov a kociek. Tento vývoj prebieha prirodzene, riadený zvedavosťou a pripravenosťou, a nie pokynmi dospelých. Vstavaná kontrola chýb – tak charakteristická pre Montessoriho dizajn – umožňuje deťom všimnúť si a opraviť svoje vlastné chyby. Nie je potrebné vonkajšie hodnotenie; materiály ticho vedú k reflexii a sebakorekcii, čím podporujú nezávislosť a sebavedomie.

Tento proces odzrkadľuje to, čo Maria Montessori nazvala *psychoaritmetika* a

psycho geometria – myšlienky, ktoré vnímajú matematické chápanie ako organickú súčasť ľudského vývoja. Deti nie sú nútené „učiť sa matematiku“; *odkrývajú* ju krok za krokom prostredníctvom zmysluplného zapájania sa do svojho prostredia. Pre každú novú úroveň porozumenia existuje materiál, ktorý je pripravený uspokojiť potreby dieťaťa: od číselných tyčí po desatinné tabule, od geometrických tyčí po binomické kocky. Každý nástroj predstavuje míľnik v ich rastúcej schopnosti abstraktného myslenia.

Ako deti napredujú, fyzické materiály postupne ustupujú čistému uvažovaniu. Jedného dňa si uvedomia, že už nepotrebujú korálky ani kruhy zlomkov – pojmy teraz žijú v nich. Táto transformácia z konkrétneho na abstraktné je jednou z najhlbších ciest v montessori vzdelávaní. Odzrkadľuje víziu Európskej únie o matematických kompetenciách: nie mechanické počítanie, ale hlboké porozumenie, riešenie problémov a prispôsobivosť.

Týmto spôsobom montessori triedy nerobia len to, že učia matematiku – vychovávajú mysliteľov. Materiály otvárajú cestu, na ktorej deti s radosťou zažívajú, ako čísla, vzory a vzťahy formujú svet, a pripravujú ich na to, aby sa s istotou a úžasom orientovali v hmatateľnom aj abstraktnom svete.

Príbeh z triedy

Práca rúk pomáha myslieť vidieť

V druhom roku v prostredí sa skupina študentov zhromaždí na pokračovanie práce. Títo študenti skúmali násobenie prostredníctvom práce s šachovnicou a precvičovali si fakty na prstových tabuľkách. Za posledných niekoľko týždňov tiež skúmali pojmy sčítania a odčítania s koráľkovými tyčami. Usporiadali násobky, vymenili korálky za väčšie množstvá a dokonca vyskúšali komutatívny zákon. Táto práca bola cennou prípravou vedúcou k nezávislým objavom.

Ako skupina, prezentácia začína tým, že učiteľ požiada študentov, aby rozložili červenú tyčinku, keď vyslovia „jedna raz“, potom vezmú zelenú tyčinku „dve raz“ a pokračujú s tyčinkami tri a štyri, než požiadajú študentov, aby pokračovali, až kým nedosiahnu zlatú tyčinku desať. „Ako by to vyzeralo, keby sme vzali jednu dvakrát?“ M, nadšený žiak, vezme dvakrát dv

ké červené tyčinky. „A čo dvakrát dvakrát?“ M, túžiaci ukázať, čo vie, vezme dvakrát dve zelené tyčinky a položí ich na podložku pod dvakrát jednu tyčinku, zatiaľ čo D zakričí ŠTYRI. Ako sprievodcovia pracujeme a berieme stĺpec jednotiek, vytvárajúc rady jedenkrát, dvakrát, trikrát, až kým nevezmeme desaťkrát.

„My len počítame,“ poznamená jeden zo žiakov, „máme jeden, dva, tri, štyri.“

Ako sprievodca som po tejto poznámke požiadal deti, aby pokračovali s každou tyčinkou, ktorú vyberali dvakrát, trikrát, štyrikrát, až kým nedokončili stĺpec alebo rad. Nepýtal som sa žiakov, aby počítali, pretože táto lekcija je zameraná na proces násobenia a na to, aby som každému žiakovi ponúkol samostatné odhalenie.

O desať minút neskôr, keď pracujem s inou skupinou detí, počujem M. zvolať s veľkým úsmevom na tvári: „Robíme násobenie!“

Korálka po korálke, rad po rade, vytvárajú násobiteľskú tabuľku. Materiál ich vedie bez zásahu dospelých. Kontrolu chýb zabezpečuje ich pochopenie čísel a konkrétny materiál, ktorý majú v rukách.

Keď je tabuľka hotová, bez podnetu nasleduje ďalšia akcia. D, ktorý rád hľadá odpovede, ide k skrini s korálikmi, vezme si desiatku a vymení ju za desať desiatok, čím podnieti M, aby si išla po deväťku. Zrazu nastane rušná aktivita, pri ktorej sa vymieňajú samostatné desiatky za trojku a štvoricu. Práca zabrala takmer polovicu pracovného cyklu a študenti, hrdí na svoju prácu, požiadali, aby mohli nechať svoje podložky až do prestávky, aby ostatní mohli obdivovať ich úsilie. Prostredníctvom tejto práce sa prostredníctvom práce ich rúk odhalila sieť vzťahov, geometrických vzorov a pochopenie pravidiel násobenia, čo umožnilo ich mysliam vidieť.

Montessori akademija, Litva

Prepojenie matematiky so skutočným svetom

V montessori základnej škole sa matematika nikdy neobmedzuje na jednu poličku alebo konkrétny čas dňa. Prirodzene preteká každodennými zážitkami detí a ticho spája ich abstraktné objavy s hmatateľným svetom okolo nich. Keď deti začínajú vnímať čísla, tvary a miery nie ako izolované fakty, ale ako nástroje na pochopenie života, matematika ožíva – stáva sa relevantnou, radostnou a zmysluplnou.

Často to začína iskrou zvedavosti. Skupina detí sa po hodine dejepisu môže rozhodnúť postaviť model starovekého rímskeho mesta. Čoskoro sa do hry dostane matematika: deti vypočítajú mierku, prepočítajú miery a upravia proporcie, aby ich model zapadol do priestoru triedy. Iné deti, ktoré pripravujú experiment o raste rastlín, môžu vytvoriť tabuľky na zaznamenávanie údajov, každý deň merať výšku sadeníc a

porovnávať priemery. Každá aktivita jemne vpletá matematické uvažovanie do širšej štruktúry bádania, kreativity a spolupráce.

Praktické aplikácie presahujú steny triedy. Keď deti plánujú výlet do vedeckého múzea, musia si prečítať cestovné poriadky, odhadnúť čas cesty a pracovať v rámci rozpočtu. „Ak pôjdeme vlakom o 10:15, prídeme práve včas na workshop,“ môže povedať jeden, zatiaľ čo druhý skontroluje, koľko stojí každý lístok a či si potom môžu dovoliť občerstvenie. Tieto malé rozhodnutia zo skutočného života rozvíjajú matematické schopnosti spôsobom, aký žiadny pracovný list nikdy nedokáže. V montessori vzdelávaní táto integrácia odzrkadľuje hlboký rešpekt k rozvíjajúcemu sa zmyslu dieťaťa pre nezávislosť a zodpovednosť. Matematika sa stáva dôveryhodným sprievodcom na ich ceste k pochopeniu sveta. Začínajú vidieť, ako čísla podporujú ich ambície – ako pomer, geometria a údaje slúžia ich nápadom, namiesto toho, aby ich obmedzovali.

Tento prístup silne rezonuje s víziou Európskej únie o matematických kompetenciách: využívať vedomosti a uvažovanie na riešenie problémov v rôznych kontextoch. Zapojením sa do matematiky prostredníctvom zmysluplných zážitkov si deti v Montessori nielen osvojujú zručnosti, ale budujú si aj sebavedomie a flexibilitu, aby ich mohli uplatňovať kdekoľvek ich život zavedie. Matematika tak prestáva byť abstraktným predmetom a stáva sa jazykom pre život a učenie.

Príbeh z triedy

ako vznikla naša expedícia do historického mesta Banská Štiavnica

Všetko to začalo celkom neočakávane – pri práci na projekte o sopkách. Keď Albert a Martin skúmali rôzne typy sopiek, spomenuli Banskú Štiavnicu, mesto známe svojou bohatou históriou a vulkanickým pôvodom. Ich zvedavosť bola ako malá iskra, ktorá sa rýchlo premenila na túžbu vidieť všetko v reálnom živote – nielen na obrázkoch alebo v encyklopédiách.

A tak sa zrodila myšlienka expedície. Ale skôr, ako sme mohli vyraziť, chlapci museli vyriešiť najdôležitejšiu časť: prípravu. A práve v tomto momente sme videli, aké neuveriteľné matematické schopnosti môžu deti rozvinúť, keď plánujú skutočný a zmysluplný výlet.

Albert a Martin vyhledali možnosti dopravy, porovnali časy odchodu a příchodu, spočítali přestupy a odhadli délku cesty. Vybrali ubytování – porovnali ceny, kapacitu, vzdálenost od centra a dostupnost. Vypočítali, kolko budú stát lístky, aktivity a stravovanie.

Zrazu matematika už nebola len súborom cvičení v zošite. Stala sa mostom, ktorý potrebovali, aby mohli svoj výlet premeniť na skutočnosť.

Pri plánovaní využili všetko, čo už vedeli – chápanie času, prácu s cestovnými poriadkami, základné operácie a odhadovanie. A každý krok sprevádzali premyslené otázky: Kolko to stojí? Kolko potrebujeme? Aká je najefektívnejšia možnosť? Všetko sa odohrávalo pod dohľadom učiteľov, ale s dôrazom na ich nezávislosť, zodpovednosť a schopnosť rozhodovať sa.

Expedícia dopadla skvele.

Navštívili sme dôležité pamiatky, dozvedeli sme sa o pozoruhodných osobnostiach spojených s Banskou Štiavnicou a čo je najdôležitejšie – deti zažili skutočné, zmysluplné a hlboko prepojené s ich vlastnými záujmami učenie.

Jolly HOME SCHOOL, Slovensko

Prepojenie učenia s realitou v každom veku

Od samého začiatku svojej vzdelávacej cesty sa deti v Montessori učia, že matematika nie je niečo, čo existuje len v knihách – je všade okolo nich. Trojročné dieťa môže počítať, koľko jablák je potrebných na desiatu, alebo si všimnúť, koľko ich zostalo po tom, čo sa podelilo s kamarátmi. Čísla ožívajú prostredníctvom každodenných činností a množstvo nadobúda význam prostredníctvom účelu. To isté sa deje, keď deti starajú o školskú záhradku, merajú pôdu, polievajú rastliny a sledujú ich rast. Aj jednoduchá činnosť, ako je vedenie denného kalendára – zaznamenávanie dátumu, počasia a ročného obdobia – ukotvuje matematické chápanie v reálnom živote.

Keď deti prejdú do základnej školy, toto prepojenie medzi učením a životom sa prehĺbuje. Montessori trieda pre deti vo veku od 6 do 12 rokov ponúka to, čo Maria Montessori nazvala „duálnym prostredím“: prostredím, ktoré existuje ako v triede, tak aj vo svete. V triede materiály a lekcie dávajú deťom kľúče k objavovaniu matematických, vedeckých a sociálnych pojmov. Skutočná mágia sa však udeje, keď tieto vedomosti prenesú za múry triedy.

Nie je nezvyčajné vidieť skupinu detí, ktoré sa vydávajú na malé dobrodružstvo – napríklad na výlet na miestny trh, aby kúpili suroviny na spoločné jedlo. To, čo sa zdá ako jednoduchý výlet, je v skutočnosti lekciami bohatá na učenie: plánujú rozpočet, počítajú ceny, porovnávajú možnosti a dbajú na to, aby ich nákupy neprekročili hranice toho, čo si môžu dovoliť. Po ceste sa orientujú v uliciach pomocou máp, čítajú značky a dokonca robia rozhodnutia na základe informácií o výživovej hodnote. Matematika tu nie je abstraktná – je žitá, vyskúšaná a baví ich.

Táto sloboda objavovať a aplikovať vedomosti v reálnych situáciách pestuje hlboký pocit kompetentnosti a nezávislosti. Dieťa sa začína vnímať nie ako pasívny študent, ale ako schopný člen spoločnosti. Naučí sa, že vedomosti so sebou nesú zodpovednosť a že matematika, logika a organizácia sú nevyhnutnými nástrojmi na prispievanie k svojej komunite.

V triede túto skúsenosť ešte viac umocňujú zmiešané vekové skupiny. Mladšie dieťa môže pozorovať staršieho spolužiaka, ako počíta náklady na materiály pre skupinový projekt, zatiaľ čo starší žiak sa učí trpezlivosti, vodcovstvu a empatii prostredníctvom vedenia ostatných. Tieto interakcie prirodzene pestujú spoluprácu, morálne povedomie a pocit príslušnosti – hodnoty, ktoré matematika sama osebe nemôže naučiť, ale ktoré ticho podporuje prostredníctvom štruktúry a jasnosti.

V každej fáze vývoja montessori vzdelávanie zabezpečuje, že matematika zostáva zakorenená v realite. Či už prostredníctvom počítania jabĺk, sledovania ročných období alebo spravovania reálneho rozpočtu, deti sa učia, že čísla nie sú len symboly – sú jazykom, prostredníctvom ktorého chápeme, staráme sa o svet a zapájame sa do neho.

Príbeh z triedy

Matematika je všade

V našej triede matematika často začína tým najnečakanejším spôsobom. Jedným z obľúbených projektov detí je pečenie sladkostí pre svojich spolužiakov – jednoduchá, radostná činnosť, ktorá sa prirodzene mení na bohaté matematické dobrodružstvo.

Počas roka vždy príde moment, keď niekto zvolá: „Podme piecť!“

A od tej chvíle sa trieda premení na malé plánovacie štúdio. Najskôr deti vytvoria nákupný zoznam: múka, vajcia, cukor... Potom príde skutočná výzva – premeniť tento zoznam na rozpočet.

V obchode porovnávajú ceny, kontrolujú, ktorá značka ponúka viac za menej, a zistia, koľko balení skutočne potrebujú. Spočítajú celkové sumy, odpočítajú to, čo už máme v triede, a rozhodnú sa: „Ak kúpime lacnejšie kakao, môžeme si dovoliť aj jahody.“ Cieľ je jednoduchý: dodržať rozpočet a napriek tomu upiecť niečo chutné. U starších detí je matematické myslenie ešte sofistikovanejšie. Počítajú zľavy, odhadujú cenu za jednotku a hodnotia, ktorá možnosť je skutočne najvýhodnejšia. Zrazu nie sú výpočty percent a pomerov abstraktné – stávajú sa nevyhnutnými nástrojmi pre rozhodovanie v reálnom živote.

Počas celého procesu sa deje niečo krásne. Deti nielen posilňujú zmysel pre čísla a finančnú gramotnosť, ale aj plánujú, vyjednávajú, riešia problémy a spolupracujú. A keď je nákup hotový a ingrediencie sú rozložené na stole, konečne môžu piecť – odmeriavať, počítat', nalievať a podľa potreby upravovať recept.

Ale najväzácnejší moment prichádza na samom konci, keď sa podelia o to, čo upiekli.

Pretože výmena peňazí nie je len o nakupovaní vecí.

Je to o vytváraní radosti – o tom, aby sme urobili šťastným niekoho iného alebo dokonca seba samých.

Jolly HOME SCHOOL, Slovensko

Rozvoj matematického a vedeckého myslenia prostredníctvom praktického bádania

V montessori základnej škole nie sú matematika a prírodné vedy samostatnými predmetmi – sú spôsobmi, ako pochopiť svet. Deti sú prirodzenými experimentátormi a riešiteľmi problémov. Nestačí im len študovať fakty, ale *prežívajú* ich prostredníctvom projektov, ktoré spájajú čísla, pozorovanie, predstavivosť a spoluprácu.

Jedného dňa sa skupina detí môže rozhodnúť, že v chodbe vytvorí model slnečnej sústavy. Spoločne vypočítajú mierky, zmerajú vzdialenosti a naplánujú rozloženie svojho modelu. Čoskoro pracujú s desatinnými číslami, pomermi a geometriou, ale zároveň zostavujú rozpočet na materiály, píšú popisky a pripravujú prezentáciu. To, čo začína ako „matematický projekt“, sa rozvinie do komplexnej skúsenosti s vedeckým modelovaním, tímovou prácou a komunikáciou.

V inom kúte môžu deti stráviť noc v škole, aby pozorovali a zaznamenávali zmeny teploty počas 24 hodín. S teplomermi, tabuľkami a zošitmi spájajú svoje údaje s rotáciou Zeme a objavujú vzorce tepla a svetla. Učebňa sa stáva laboratóriom skutočných javov, kde proces poháňa zvedavosť.

Pedagógovia Montessori môžu takéto projekty zámerne začleniť do svojich hodín. Kľúčom je integrácia – prepojenie matematiky a prírodných vied so skutočnými kontextmi a umožnenie deťom, aby si osvojili objavovanie. Úlohou sprievodcu je ponúknuť nástroje, štruktúru a jemné usmerňovanie, zatiaľ čo deti samy vytvárajú význam.

Zapojením sa do týchto *veľkých diel* deti rozvíjajú nielen matematickú presnosť, ale aj vedecké uvažovanie a schopnosti plánovania. Naučia sa vytvárať hypotézy, testovať, merať, upravovať a komunikovať výsledky – zručnosti, ktoré sú jadrom kompetencií STEM aj montessori vízie vzdelávania pre život.

História, objavovanie a umenie pátrania

Deti prirodzene fascinuje, ako veci vznikli – ako sa ľudia naučili merať čas, prečo sa vyvinuli nástroje a kto ako prvý objavil tajomstvá prírody. Montessori sprievodcovia môžu túto vrodenu zvedavosť rozvíjať prostredníctvom rozprávania príbehov a historického kontextu, čím premenia abstraktné lekcie na zmysluplné cesty objavovania.

Predstavte si, že hodinu matematiky nezačínate číslami, ale príbehom: starovekí ľudia merali svoje polia krokom alebo námorníci používali hviezdy na navigáciu. Tieto príbehy o ľudských vynálezoch ukazujú, že meranie, počítanie a riešenie problémov vyrástli zo skutočných ľudských potrieb. Odtiaľ môžu deti pokračovať v praktickom skúmaní: merajú svoju triedu pomocou rozpätia rúk, porovnávajú výsledky a vymýšľajú si vlastné „štandardné jednotky“, než zistia, prečo sa spoločné systémy ako metre a sekundy stali nevyhnutnými.

Ten istý duch objavovania vedie aj štúdium biológie a geografie. Hra „Kto som?“ s názvom Animal Game napríklad vyzýva študentov, aby rozmýšľali ako vedci – kládli otázky, triedili údaje, identifikovali vzťahy. Začnú vnímať vzory a organizovať vedomosti, čím si osvojujú rané návyky analytického myslenia.

Prostredníctvom takýchto integrovaných lekcí sa trieda stáva miestom, kde sa spájajú história, veda a umenie. Príbeh ceruzky vedie k experimentom s grafitom a kaolínom. Výroba železitých atramentov spája botaniku, chémiu a jazyk, keďže žiaci zbierajú dubové žľazy, miešajú roztoky a píšú básne svojím domáckym atramentom. Každá aktivita je malým odrazom ľudskej zvedavosti – toho, ako civilizácia pokročila prostredníctvom pozorovania, vynálezov a kreativity.

Týmto spôsobom montessori učiteľ pôsobí ako rozprávač a vedec, ktorý deťom ponúka príbeh, ktorý im poskytuje kontext, zmysel a úžas. Učenie sa nestáva povinnosťou, ale objavovaním spoločného intelektuálneho dedičstva ľudstva.

Príbeh z triedy

Matematické myslenie na popoludňajšom čajovom večierku

Jedným z najvzácnejších momentov v našej škole je popoludňajšie čajové posedenie – príjemné stretnutia, kde deti stávajú učiteľmi a rodičia zvedavými žiakmi.

Keď sa rodiny posadia s čajom a sušienkami, deti hrdo vezmú svojich rodičov za ruku:

„Podťe, chcem vám niečo ukázať!“

Rodičia sú často priťahovaní priamo k policám s matematickými pomôckami – zlaté korálky, kruhy na zlomky, reťaze z korálok. To, čo sa dospelým zdá tajomné, je pre deti úžasne jasné.

A potom začína skutočné učenie.

„Pozrite, takto vymením desať jednotiek za jednu desiatku.“

„Vidíte? Tisíc je len kocka desiatok.“

„Ukážem ti, ako premýšľam o tomto probléme...“

Nielenže demonštrujú jednotlivé kroky, ale odhaľujú aj svoje matematické myslenie. Rodičia zrazu vidia, že matematika nie je len počítanie alebo meranie, ale vysvetľovanie, prečo niečo funguje.

V očiach rodičov vidíte obdiv a v hlasoch detí hrdosť.

Na chvíľu sa trieda premení: je pokojná, radostná a plná porozumenia.

Na konci čajového posedenia sú všetci bližší ako pri príchode – rodičia inšpirovaní, deti posilnené a matematika žiari ako niečo zmysluplné, ľudské a spoločné.

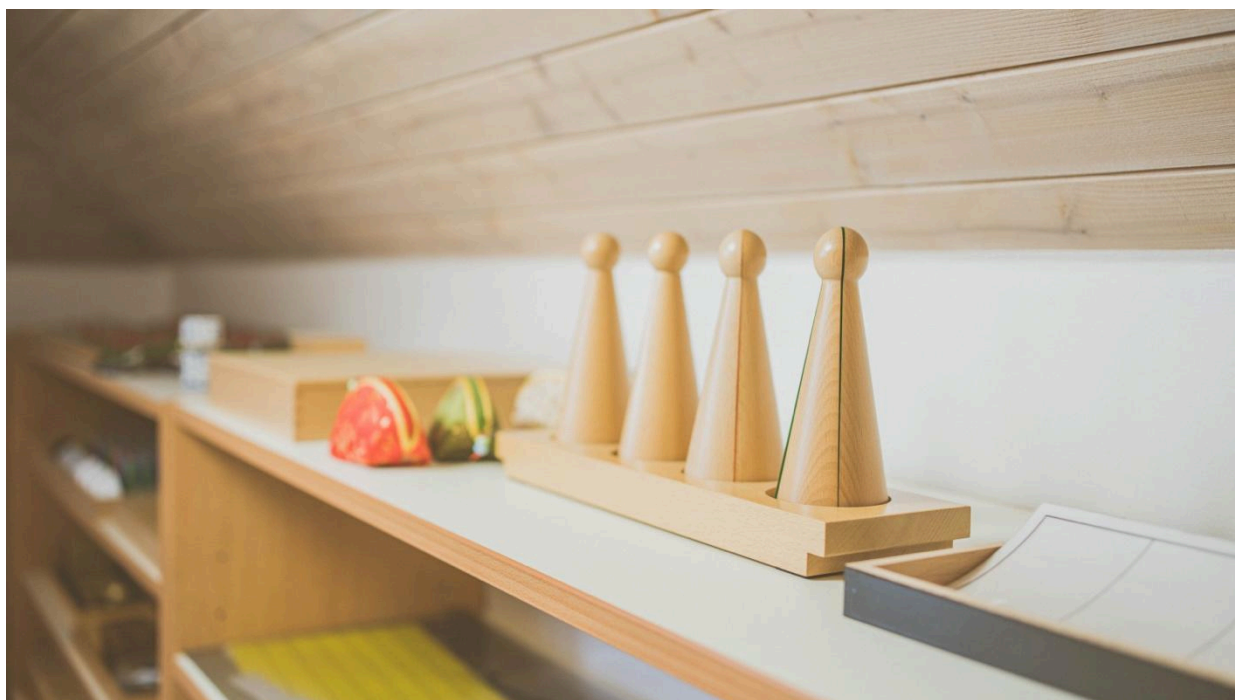

Jolly HOME SCHOOL, Slovensko

Montessori cesta k inžinierstvu a numerickej zdatnosti

Matematické chápanie v Montessori rastie ako strom – od pevných koreňov v konkrétnych skúsenostiach až po rozvetvenú abstrakciu uvažovania. Deti začínajú manipuláciou s koráľkovými reťazami, drevenými hierarchiami a plstenými štvorcami, pričom si pomaly osvojujú vzory a vzťahy, ktoré definujú číselné systémy.

Pri práci s dreveným hierarchickým materiálom vnímajú čísla ako živé veličiny, pričom každý rád – jednotky, desiatky, stovky, tisíce – je stelesnený v dreve a farbe. Skúmajú, ako tieto hodnoty súvisia, a vytvárajú tak základ pre pokročilé nástroje, ako je veľký koráľkový rám. Podobne, prostredníctvom násobenia rádov s plstenými štvorcami, deti chápu štruktúru desiatkovej sústavy a vizualizujú, ako desiatky vynásobené desiatkami vytvárajú stovky a desatiny vynásobené desiatkami vytvárajú stotiny.

Inžinierske myslenie prirodzene vzniká prostredníctvom tohto druhu uvažovania. Keď žiaci merajú obvod kruhu, objavujú geometriu ako umenie aj vedu. Čoskoro vytvárajú plagáty, ktoré porovnávajú priemery a obvody, počítajú π a spájajú tieto objavy s umením a dizajnom.

Vedecké experimenty toto prepojenie ešte prehľbujú. V štúdiu „Rastliny potrebujú minerály“ deti vystupujú ako výskumníci – kontrolujú premenné, zaznamenávajú údaje do svojich pracovných denníkov a vyvodzujú závery o tom, čo udržuje život. Podobne aj geografické kartičky a experimenty „Pôsobenie vzduchu a vody“ podnecujú k pozorovaniu, vytváraniu hypotéz a terénnym štúdiám, pričom spájajú geografiu, fyziku a environmentálne vedy.

Prostredníctvom každodenných úvah v pracovných denníkoch deti dokumentujú nielen to, čo robili, ale aj to, *ako* uvažovali. Tieto denníky im pomáhajú plánovať, pozorovať a hodnotiť – kľúčové zručnosti v procesoch vedy a inžinierstva.

Každá aktivita, od kreslenia čiar inšpirovaných Kandinskom po štúdium sedimentov na brehu rieky, pomáha deťom rozpoznať jednotu všetkých vedomostí. Čísla, sily a formy už nie sú oddelené oblasti – sú vyjadrením toho istého kozmického poriadku. V tomto živom učebnom pláne rastú vedľa seba semená numerickej presnosti, vedeckej metódy a technickej predstavivosti, ktoré pripravujú dieťa nielen na ďalšie štúdium, ale aj na celoživotnú zvedavosť a cieľavedomú tvorivosť.

Inžinierstvo je neoddeliteľnou súčasťou kozmickej výchovy Montessori. Žiaci vo veku 6–12 rokov sa učia prostredníctvom projektov, experimentov a praktických ukážok, čo im umožňuje lepšie pochopiť a aplikovať nadobudnuté vedomosti v reálnom svete.

V Montessori kozmickom vzdelávaní sa žiaci neučia konkrétne informácie naspamäť. Dostávajú kľúčové prezentácie, ktoré im poskytujú základné informácie, ktoré potom spracúvajú svojím vlastným spôsobom do všestranných, inovatívnych a samostatných projektov. Postupne spájajú nové vedomosti s predchádzajúcimi a nachádzajú si vlastné nové výzvy a nápady na ich riešenie. Práca na vlastných projektoch rozvíja

logické myslenie , schopnosti riešiť problémy a v neposlednom rade sa učia, čo znamená spolupracovať a ako to robiť.

Znalosti, ktoré žiak získa v triede, sú prepojené so skutočným životom a po integrácii nových informácií sa žiak vždy snaží tieto znalosti objavovať a skúmať v reálnom svete okolo seba. Hľadajú spôsoby, ako nové znalosti využiť v reálnom svete, a majú neobmedzené pole pôsobnosti pre kreativitu a podporu svojich reálnych projektov alebo výrobu rôznych druhov modelov.

Vytváranie modelov je neoddeliteľnou súčasťou predovšetkým geografie (modely pohorí, krajín, rôznych typov erózie, slnečnej sústavy), biológie (modely buniek, modely funkcie svalov), ale aj histórie, ak si spomenieme, že história v Montessori je históriou vynálezov – žiaci skúmajú všetky ľudské vynálezy od ručnej sekery po najnovšie technológie a pri každom vynáleze majú možnosť vytvoriť alebo aspoň preskúmať a pochopiť jeho model.

Žiaci v montessori základnom cykle (šesť rokov) postupne prechádzajú celou históriou ľudských vynálezov, čím čelia výzvam, ktoré ľudia riešili od svojho prvého objavenia sa na Zemi. Deti študujú príbehy vynálezcov a tak sa sami stávajú vynálezcami. Ľudská bytosť je deťom predstavovaná ako „inžinier“ – zručný, inteligentný a láskavý tvorca tohto sveta. A od tohto momentu sú deti komplexne vedené k tomu, aby sa samy stali takými ľuďmi.

Praktické tipy a návrhy na rozvoj kompetencií

Rozvoj numerických, vedeckých a technických zručností u detí nie je o memorovaní faktov – je to o pestovaní zvedavosti, logického myslenia a lásky k objavovaniu. V montessori vzdelávaní sa tieto zručnosti rozvíjajú prirodzene, keď sú deti vyzvané, aby objavovali reálny svet prostredníctvom zmysluplných zážitkov, a to ako v škole, tak aj doma. Nižšie uvádzame praktické nápady a príklady, ktoré pomáhajú túto víziu pretaviť do reality.

V škole: Pestovanie zvedavosti a porozumenia

- **Pri predstavovaní každej novej témy rozprávajte deťom skutočný príbeh z histórie.**

Príbehy prebúdajú predstavivosť a spájajú abstraktné vedomosti s ľudskou skúsenosťou. Lekcia o geometrii môže začať príbehom o starovekých egyptských zememeračoch, ktorí merali polia po povodniach Nílu, čím ukážete, ako geometria vznikla z praktickej potreby. Pri predstavovaní desiatkovej sústavy môžu učitelia rozprávať príbeh o tom, ako sa ľudia naučili počítat' a obchodovať, prechádzajúc od kamienkov a uzlíkov k písomným číslom. Tieto príbehy pomáhajú deťom pochopiť, že matematika, veda a technika sa vyvinuli z ľudskej zvedavosti a kreativity.

- **Poskytnite deťom relevantné informácie už od prvého dňa v škole.**

Deti nemusia čakať až do vyšších ročníkov, aby mohli objavovať vedecké alebo matematické pojmy. Aj šesťročné deti môžu byť zoznámené so *zákonmi prírody* prostredníctvom jednoduchých experimentov a názorných prezentácií. Napríklad skupina detí z nižších ročníkov základnej školy môže pozorovať odparovanie vody tak, že nechá misku s vodou na parapete, alebo môže sledovať „cestu kvapky vody“ prostredníctvom príbehu Great River Story. Cieľom nie je zvládnuť zložitú teóriu, ale vzbudiť povedomie a nadšenie, ktoré sa každým rokom prehĺbuje.

- **Dajte deťom prehľad a kľúče k odhaleniu sveta.**

Namiesto toho, aby ste deti zahlcovali izolovanými detailmi, ponúknite im „celkový obraz“. Montessori Great Lessons – ako napríklad *The Coming of the Universe*, *The Story of Numbers* a *The Story of Writing* – slúžia ako kľúče, ktoré otvárajú rozsiahle oblasti vedomostí. Napríklad po vypočítaní príbehu o číslach sa deti môžu rozhodnúť preskúmať rímske číslice, číselné systémy rôznych kultúr alebo vynález nuly. Prehľad inšpiruje k nezávislému bádaniu; zvedavosť každého dieťaťa sa stáva hnacou silou hlbšieho učenia.

- **Prepojte lekcie s reálnymi, praktickými projektmi.**

Nechajte deti uplatniť to, čo sa naučili, prostredníctvom projektov, ktoré kombinujú matematiku, vedu a kreativitu. Stavba modelu mosta predstavuje meranie, rozloženie hmotnosti a jednoduchú mechaniku. Pestovanie rastlín spája botaniku a aritmetiku, keďže deti merajú výšku, počítajú listy a zaznamenávajú údaje do tabuliek. Prepojením vedomostí s účelovou činnosťou sa abstraktné pojmy stávajú živou realitou.

Doma: Vnášanie učenia do každodenného života

- **Pozorujte svet okolo seba a rozprávajte sa s deťmi o tom, čo vidíte.**

Jednoduchá prechádzka sa stane lekciami prírodných vied, keď si všimnete tvar listov, vzory mrakov alebo pohyb tieňov. Pýtajte sa otázky ako: „Prečo niektoré stromy strácajú listy, zatiaľ čo iné nie?“ alebo „Ako uhol slnka mení naše tieň?“ Povzbudzujte deti, aby premýšľali, uvažovali a hľadali vysvetlenia v knihách alebo prostredníctvom experimentov.

- **Snažte sa na deti zapôsobiť realitou.**

Ukážte deťom úžas a krásu reálneho sveta – ako stojí most, ako vzniká dúha, ako rastú semená. Venujte čas návšteve múzeí, fariem, stavenísk alebo prírodných chodníkov. Skutočné zážitky dodávajú abstraktným vedomostiam zmysel. Návšteva planetária napríklad môže premeniť hodinu o slnečnej sústave na celoživotný záujem o astronómiu.

- **Používajte odborné výrazy prirodzene.**

Deti milujú presný jazyk. Keď spolu varíte, povedzte „Odmeriame 200 mililitrov

mlieka“ alebo „Táto štruktúra je symetrická“. Používanie správnej terminológie – teplota, hustota, rovnováha, objem – buduje oboznámenosť a istotu s vedeckým a matematickým jazykom.

- **Plánujte spoločne nákupy.**

Nechajte deti pomáhať pri vytváraní rodinného nákupného zoznamu, porovnávaní cien, počítaní súčtov a rozhodovaní, ako zostať v rámci rozpočtu. Staršie deti môžu počítat' zľavy, odhadovať cenu za jednotku a hodnotiť najlepšie ponuky. Tieto skúsenosti zo skutočného života bez námahy rozvíjajú zmysel pre čísla a finančnú gramotnosť.

- **Spoločne plánujte dovolenky a výlety.**

Pozvite deti, aby študovali mapy, počítali vzdialenosti a plánovali trasy. Diskutujte o časových pásmach, výmene mien alebo vede o lietaní. Spoločne vytvorte rozpočet výletu a rozdeľte úlohy: jedno dieťa sleduje výdavky, druhé počíta celkový čas cesty. Tieto úlohy spájajú geografiu, matematiku a zodpovednosť zábavným a praktickým spôsobom.

- **Zapojte deti do plánovania domácnosti.**

Premeňte každodenné rutiny na príležitosti na uvažovanie a organizáciu. Vytvorte tabuľky pre harmonogram upratovania, plánovanie jedál alebo rodinné projekty. Ak varíte spoločne, diskutujte o pomeroch: „Ak je recept pre štyri osoby, koľko potrebujeme pre šesť osôb?“ Spoločné meranie, časovanie a plánovanie posilňuje matematické aj životné zručnosti.

- **Vytvorte zdieľané zbierky a vizuálne záznamy.**

Povzbudzujte deti, aby zbierali a klasifikovali predmety z reálneho sveta – listy, kamene, mušle alebo dokonca viečka od fliaš. Označte ich a usporiadajte podľa typu, veľkosti alebo miesta. Vytvorte mapy navštívených miest alebo naplánujte budúce destinácie a doplňte ich faktami o ich geografii alebo kultúre. Tieto hmatateľné skúsenosti trénujú pozorovanie, kategorizáciu a kritické myslenie – tie isté mentálne návyky, ktoré sú základom vedeckého bádania.

Ako je matematická kompetencia a kompetencia v oblasti vedy, technológií a inžinierstve sú viditeľné v montessori základnej škole?

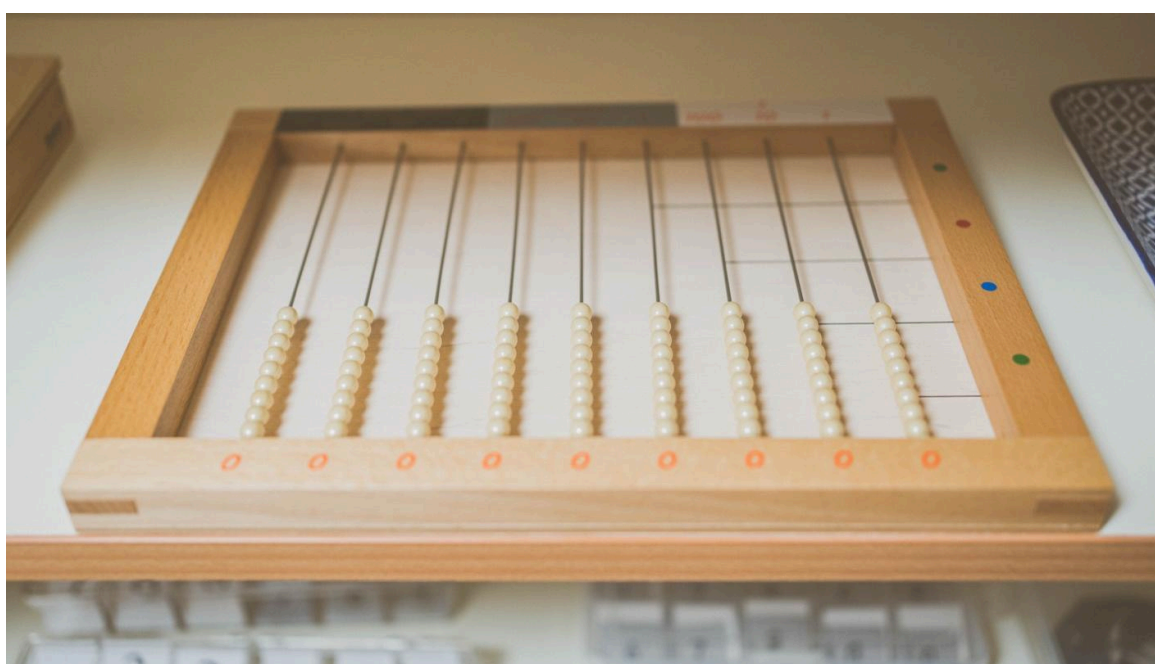
Základné vedomosti (o ktorých by mali žiaci vedieť)

Čísla, miery a štruktúry	Deti pracujú s matematickými materiálmi, ako sú koráľkové reťaze, zlomkové vložky a geometrické telesá, aby preskúmali vzťahy medzi množstvami, vzormi a štruktúrami. V projektoch používajú reálne merania – merajú vzdialenosti na mapách, počítajú mierku pre modely alebo zaznamenávajú teplotu a čas počas experimentov.
Základné operácie a základné matematické prezentácie	Operácie – sčítanie, odčítanie, násobenie a delenie – sa učia prostredníctvom konkrétnych manipulácií s použitím zlatých koráľok, hry s pečiatkami, koráľkových rámov a iných matematických materiálov Montessori. Tieto aktivity postupujú od konkrétneho k abstraktnému, čím sa zabezpečuje hlboké pochopenie pojmov.
Matematické pojmy a koncepty	Matematický jazyk sa zavádza prirodzene a presne. Deti používajú správnu terminológiu v kontexte – hovoria o „štvorcoch“, „tisícoch“, „násobkoch“ alebo „rovnostranných trojuholníkoch“ – a učia sa spájať symboly s významom prostredníctvom konverzácie, rozprávania príbehov a skúmania.
Povedomie o otázkach, na ktoré matematika môže ponúknuť odpovede	Prostredníctvom projektov zo skutočného života, ako je napríklad rozpočtovanie výletu, sledovanie rastu rastlín alebo navrhovanie mapy, deti zistia, že matematika odpovedá na praktické a teoretické otázky. Vidia, že matematika pomáha riešiť problémy, vysvetľovať vzorce a podporovať rozhodovanie.
Základné princípy prírodného sveta	Hodiny geografie, biológie, chémie a fyziky začínajú „veľkými príbehmi“, ktoré predstavujú vznik vesmíru, vznik života a vzájomnú závislosť systémov. Experimenty so vzduchom, vodou a rastlinami umožňujú deťom objavovať fyzikálne zákony prostredníctvom pozorovania.
Základné vedecké pojmy, teórie, princípy a metódy	Vedecké chápanie sa rozvíja prostredníctvom praktických experimentov – štúdiom stavov hmoty, fotosyntézy, erózie a jednoduchých mechanických

	javov. Deti intuitívne používajú vedeckú metódu: kladením otázok, vytváraním hypotéz, experimentovaním a pozorovaním výsledkov.
Veda ako proces skúmania prírody	Veda nie je prezentovaná ako memorovanie faktov, ale ako živý proces. Deti skúmajú prírodu prostredníctvom experimentov, ako napríklad <i>Práca vzduchu</i> alebo <i>Rieka</i> , zaznamenávajú údaje, porovnávajú výsledky a odvodzujú prírodné zákony. Vedú denníky, v ktorých dokumentujú svoje zistenia a úvahy.
Technológia a technologické produkty a procesy	Deti skúmajú jednoduché stroje, nástroje a stavebné procesy prostredníctvom úloh založených na inžinierstve – stavba mostov, testovanie materiálov alebo vytváranie modelov. Technológiu používajú primerane na výskum, zaznamenávanie údajov a prezentáciu, pričom sa riadia bezpečnosťou a účelom.
Vplyv vedy, technológie, inžinierstva a ľudskej činnosti vo všeobecnosti na prírodný svet	Prezentácie o ekológii, ekosystémoch, udržateľnosti a ľudských inováciách pomáhajú deťom pochopiť, ako ľudské konanie formuje životné prostredie. Projekty, ako sú štúdie o energii, recyklácii a skúmanie miestnych ekosystémov, pestujú zodpovednosť voči prírode a spoločnosti.
Kľúčové zručnosti (študenti by mali byť schopní)	
Uplatňovať základné matematické princípy a postupy v každodennom kontexte doma a v práci, vrátane finančných zručností	Žiaci používajú matematiku na reálne účely – plánovanie školských výletov, nákupy pre potreby triedy, spravodlivé rozdelenie skupinovej práce alebo spravovanie rozpočtu triedy. Finančná gramotnosť sa prostredníctvom týchto skúseností zavádza prirodzeným spôsobom.
Sledovať a hodnotiť reťazce argumentov	Prostredníctvom riešenia matematických úloh, geometrických dôkazov a vedeckých experimentov sa deti naučia sledovať logické kroky a hodnotiť uvažovanie. Spoločne diskutujú o výsledkoch, porovnávajú hypotézy a výsledky.
Matematicky uvažovať	Montessori materiály, ako sú koráľkové rámy a geometrická skriňa, podporujú uvažovanie o množstve, tvare a pomere. Deti verbálne vysvetľujú svoje myšlienkové procesy, čím posilňujú analytické zručnosti.

Porozumieť matematickému dôkazu	Hoci formálne dôkazy prichádzajú neskôr, deti si budujú základy objavovaním konzistentných vzťahov – ako je vzorec pre plochu trojuholníka alebo konštantný pomer obvodu kruhu k jeho priemeru – prostredníctvom priameho skúmania a opakovania.
Komunikovať matematickým jazykom	Deti prezentujú svoje zistenia pomocou správnej terminológie, písomných rovníc, grafov a kresieb. Diskutujú o svojom uvažovaní s rovesníkmi a sprievodcami, pričom často používajú vizuálne pomôcky, ako sú grafy alebo geometrické útvary.
Používanie vhodných pomôcok, vrátane štatistických údajov a grafov	V projektoch, ako je zaznamenávanie poveternostných podmienok alebo rastu rastlín, deti zbierajú, organizujú a prezentujú údaje prostredníctvom tabuliek a grafov. Táto vizuálna prezentácia posilňuje analytické myslenie.
Používanie a ovládanie technologických nástrojov a strojov	Žiaci sa naučia používať jednoduché nástroje – kompas, váhy, lupy a mikroskopy – a postupne integrujú digitálne technológie do výskumu a prezentácií, vždy účelovým a praktickým spôsobom.
Skúmajte prírodu prostredníctvom kontrolovaných experimentov	Experimenty ako „ <i>Rastliny potrebujú minerály</i> “ alebo „ <i>Funkcia vzduchu</i> “ učia deti pripravovať spravodlivé testy, kontrolovať premenné a starostlivo zaznamenávať údaje. Naučia sa systematicky predpovedať, pozorovať a vyvodzovať závery.
Používanie a spracovávanie vedeckých údajov na dosiahnutie cieľa alebo na prijatie rozhodnutia alebo záveru založeného na dôkazoch	Žiaci navrhujú malé výskumné projekty – napr. testovanie pevnosti materiálov v modeli mosta alebo porovnávanie typov pôdy na sadenie – a svoje závery zakladajú na zhromaždených dôkazoch.
Byť schopný rozpoznať základné črty vedeckého bádania	Prostredníctvom opakovaných experimentov a vedenia denníka deti pochopia, že výskum zahŕňa kladenie otázok, testovanie, pozorovanie a vyvodzovanie záverov. Naučia sa vnímať vedu ako proces objavovania, a nie ako súbor odpovedí.
Postoj (študenti oceňujú)	
Rešpekt k pravde	Montessori kultúra kladie dôraz na presnosť a čestnosť pri pozorovaní. Deti sa naučia, že údaje a výsledky

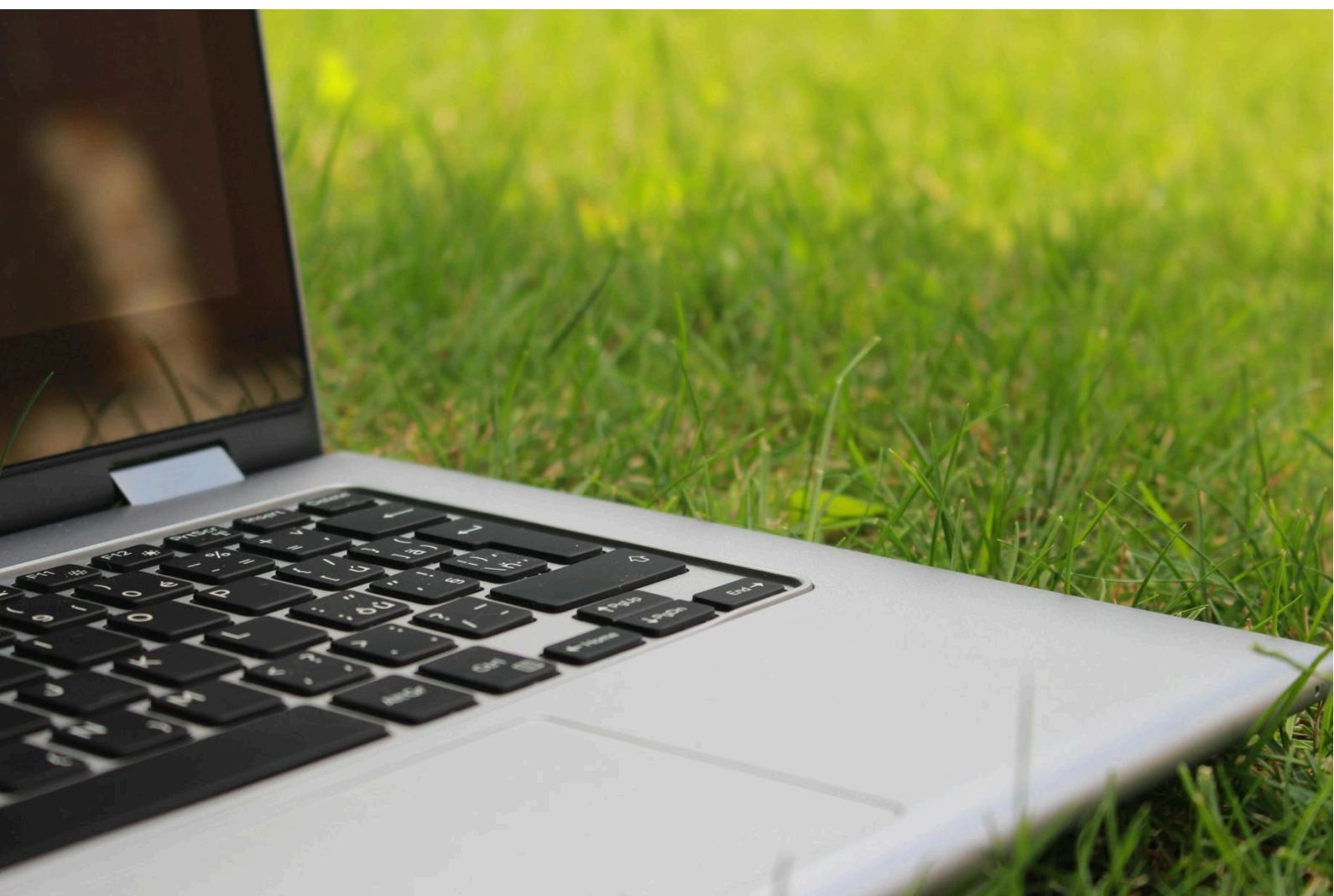
	musia odrážať to, čo skutočne videli, a nie to, čo dúfali, že nájdu.
Ochota hľadať dôvody	Zvedavosť podnecuje učenie: deti neustále kladú otázky „prečo“ a „ako“. Sprievodcovia to podporujú tým, že otázky smerujú k objavovaniu a nezávislému uvažovaniu.
Ochota posudzovať platnosť dôvodov	Prostredníctvom spolupráce s rovesníkmi sa deti naučia hodnotiť vzájomné uvažovanie – kontrolovať výpočty, porovnávať výsledky a zdokonaľovať nápady prostredníctvom rešpektujúcej diskusie.
Kritické ocenenie a zvedavosť	Montessori prostredie podporuje zvedavosť prostredníctvom slobody výberu, praktických materiálov a prepojení so skutočným svetom. Deti sa učia oceniť zložitosť a krásu matematiky aj prírodných vied.
Záujem o etické otázky a rešpektovanie bezpečnosti a udržateľnosti, najmä pokiaľ ide o vedecký a technologický pokrok vo vzťahu k sebe samému, rodine, komunite a globálnym otázkam	Prostredníctvom kozmickej výchovy deti chápu vzájomnú závislosť života a vplyv ľudskej činnosti. Naučia sa zodpovednej inovácii, ochrane a etickému využívaniu zdrojov, čím prepoja vedu s morálnym a ekologickým povedomím.

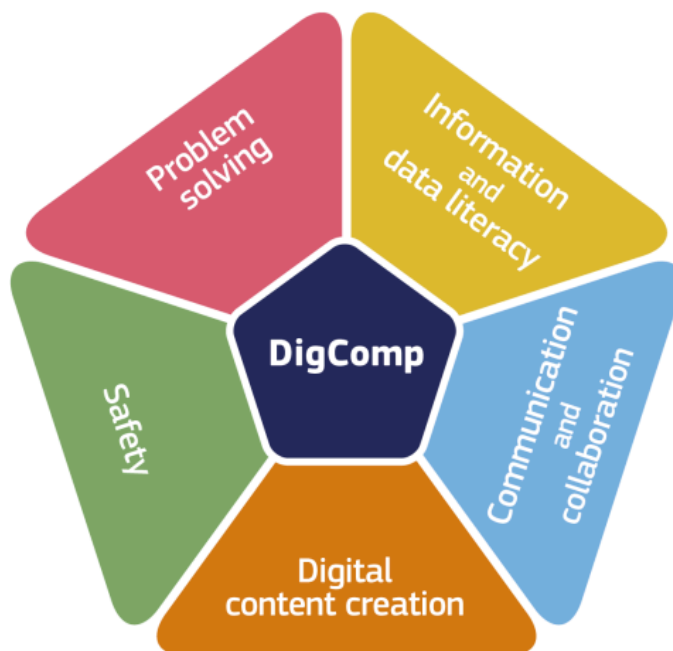
7. KAPITOLA

DIGITÁLNA

KOMPETENCIA

Digitálna kompetencia

Digitálna kompetencia zahŕňa sebavedomé, **kritické a zodpovedné** využívanie digitálnych technológií a **prácu** s nimi na účely vzdelávania, v práci a pri **účasti na živote spoločnosti**. Zahŕňa informačnú a dátovú gramotnosť, komunikáciu a spoluprácu, mediálnu gramotnosť, tvorbu digitálneho obsahu (vrátane programovania), bezpečnosť (vrátane digitálneho blahobytu a kompetencií súvisiacich s kyberbezpečnosťou), otázky súvisiace s duševným vlastníctvom, riešenie problémov a kritické myslenie.

Znalosti

Jednotlivci by mali rozumieť tomu, ako digitálne technológie môžu **podporovať komunikáciu, kreativitu a inovácie**, a mali by si byť vedomí ich príležitostí, obmedzení, účinkov a rizík. Mali by rozumieť všeobecným princípom, mechanizmom a logike, na ktorých sa zakladajú vyvíjajúce sa digitálne technológie, a poznať základné funkcie a používanie rôznych zariadení, softvéru a sietí. Jednotlivci by mali kriticky pristupovať k platnosti, spoľahlivosti a vplyvu informácií a údajov sprístupnených

digitálnymi prostriedkami a mali by si byť vedomí právnych a etických princípov súvisiacich s používaním digitálnych technológií.

Zručnosti

Jednotlivci by mali byť schopní používať digitálne technológie na **podporu svojho aktívneho občianstva a sociálneho začlenenia, spolupráce s ostatnými a kreativity pri dosahovaní osobných, sociálnych alebo komerčných cieľov**. Zručnosti zahŕňajú schopnosť používať, vyhľadávať, filtrovať, hodnotiť, vytvárať, programovať a zdieľať digitálny obsah. Jednotlivci by mali byť schopní spravovať a chrániť informácie, obsah, údaje a digitálne identity, ako aj rozpoznávať a efektívne pracovať so softvérom, zariadeniami, umelou inteligenciou alebo robotmi.

Postoj

Práca s digitálnymi technológiami a obsahom vyžaduje **reflexívny a kritický**, ale zároveň **zvedavý, otvorený a progresívny postoj** k ich vývoju. Vyžaduje si tiež **etický, bezpečný a zodpovedný prístup** k používaniu týchto nástrojov.

Odkazy:

2022: [DigComp 2.2: Rámec digitálnych kompetencií pre občanov – s novými príkladmi vedomostí, zručností a postojov](#)

2017: [DigComp 2.1: Rámec digitálnych kompetencií pre občanov s ôsmimi úrovňami znalostí a príkladmi použitia](#)

2016: [DigComp 2.0: Rámec digitálnych kompetencií pre občanov. Aktualizácia fázy 1: koncepčný referenčný model](#)

2013: [DigComp: Rámec pre rozvoj a pochopenie digitálnej kompetencie v Európe](#)

2012: [Správa o online konzultácii Názory odborníkov na digitálnu kompetenciu](#)

2012: [Digitálna kompetencia v praxi: analýza rámcov](#)

Digitálna technológia v časoch Marie Montessori

„Vzdelávanie, ktoré je schopné zachrániť ľudstvo, nie je malý podnik; zahŕňa duchovný rozvoj človeka, zvýšenie jeho hodnoty ako jednotlivca a prípravu mladých ľudí na pochopenie doby, v ktorej žijú.“

Maria Montessori. Vzdelávanie a mier

Keby Maria Montessori mohla dnes vstúpiť do modernej triedy, bola by možno prekvapená, keby videla deti držať tablety namiesto praktických pomôcok, vyhľadávať informácie pomocou hlasových asistentov namiesto encyklopédií a učiť sa z videí namiesto impresionistických grafov a príbehov. Po počiatočnom prekvapení by sa však takmer určite usadila do svojej známej pozorovateľskej pozície – tichej, pozorné, analytickej. Študovala by deti, nie zariadenia. Robila by si poznámky. A potom by začala klásť otázky – vedecké otázky.

Ako tento nástroj ovplyvňuje koncentráciu dieťaťa?

Podporuje nezávislosť alebo vytvára závislosť?

Podporuje objavovanie alebo pasívnu konzumáciu?

Aký typ človeka pomáha formovať toto prostredie?

Montessori bola predovšetkým vedkyňa. Jej prístup k vzdelávaniu vychádzal z opakovaných cyklov pozorovania, experimentovania a zdokonaľovania. A práve tento vedecký duch môže dnes usmerňovať naše myslenie o digitálnych technológiách v montessori prostredí.

Pohľad na technológiu cez montessoriovskú optiku

Montessori hlboko verila, že vzdelávanie sa musí vyvíjať spolu so spoločnosťou. Pozorovala, že začiatok dvadsiateho storočia sa stal čoraz viac mechanizovaným, a napísala: *„Kdekoľvek je to možné, mechanické zariadenia sa zavádzajú do každého*

detailu praktického života , aby sa naše deti mohli prispôbiť civilizácii, ktorá je úplne založená na strojoch.“

V jej dobe „stroje“ znamenali písacie stroje, automobily alebo telefóny. Dnes sú ich ekvivalentmi smartfóny, platformy na kódovanie, dokumenty založené na cloude a umelá inteligencia. Svet sa dramaticky zmenil, ale jej posolstvo pretrváva: deti musia byť pripravené na svet, v ktorom budú žiť.

Montessori by nás však tiež varovala, že príprava musí rešpektovať vývojové potreby. Obrazovky a digitálne nástroje nie sú samy osebe vzdelávacie len preto, že sú moderné. Musia byť zavádzané zámerne, vždy v súlade s vývojovým štádiom dieťaťa a vždy v službách nezávislosti, zodpovednosti a zmysluplného bádania.

Montessori ako vedkyňa: zvažovanie prínosov a rizík

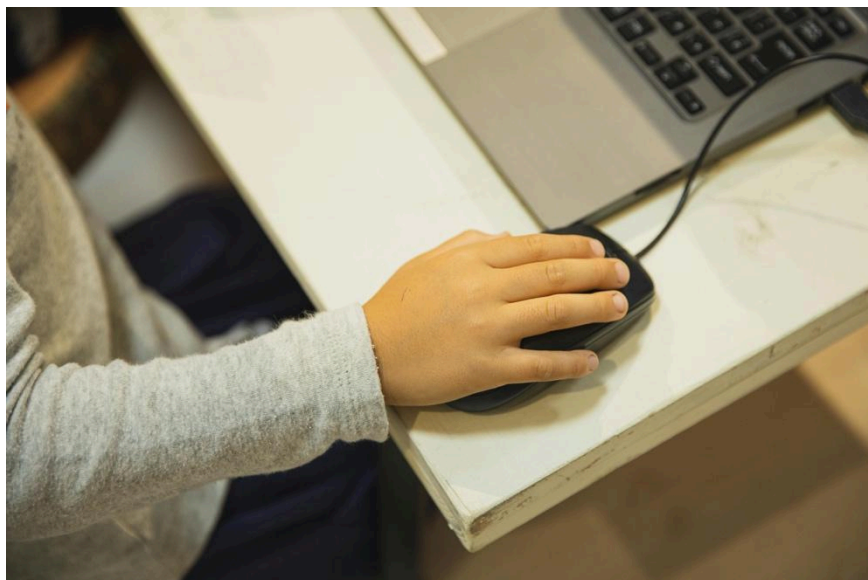
Keby Montessori žila dnes, neponáhľala by sa prijať alebo odmietnuť digitálne zariadenia. Študovala by ich. Pozorovala by ich vplyv na pozornosť, kreativitu, vzťahy a riešenie problémov. Pýtala by sa: *Aké sú merateľné výsledky? Ako to ovplyvňuje ľudský vývoj?*

Moderný vedecký výskum, ako napríklad usmernenia Svetovej zdravotníckej organizácie, pomáha dosiahnuť rovnováhu. WHO odporúča obmedzené používanie obrazoviek u detí, ktoré je primerané ich vývojovému štádiu, a jej zdôvodnenie sa úzko zhoduje s princípmi Montessori: obrazovky by mali podporovať učenie, nie nahrádzať pohyb, hmatové skúmanie alebo ľudskú interakciu.

V montessori triede sa digitálne nástroje môžu používať účelovo, kde digitálny moment vzbudzuje zvedavosť, ale skutočná práca – skúmanie, experimentovanie a internalizácia – prebieha prostredníctvom praktických skúseností. Táto rovnováha medzi mysľou a rukou je typická pre montessori.

Montessori ako pedagogička: technológia ako zmysluplný nástroj

Montessori triedy vždy využívali vedecké nástroje svojej doby – glóbusy, lupy, kompas, barometre a iné nástroje na skúmanie. Boli to „technológie“, ktoré deťom umožňovali hlbšie pochopiť svet. Ak by Montessori dnes navrhovala triedu základnej školy, pravdepodobne by digitálne zariadenia považovala za súčasť tohto kontinuálneho radu nástrojov, ale trvala by na tom, aby sa používali účelovo:

- na výskum
- na písanie a publikovanie správ
- na navrhovanie prezentácií
- na kódovanie jednoduchých algoritmov, ktoré posilňujú logiku
- na skúmanie vedeckých alebo matematických simulácií, ktoré nie je možné fyzicky reprodukovať
- na spoluprácu a komunikáciu s rovesníkmi v iných častiach sveta

Samotný nástroj nie je nikdy v centre pozornosti. V centre pozornosti je *vývoj dieťaťa*.

Ako poznamenáva vedkyňa Angeline Stoll Lillard, digitálna kompetencia v kontexte Montessori nie je len o ovládaní softvéru, ale o „hľadání, analyzovaní, posudzovaní, integrovaní a komunikovaní informácií“. Je to myšlienková práca, nie stláčanie tlačidiel.

Montessori ako antropologička: zachovanie ľudskej dôstojnosti v digitálnom veku

Montessori sa vo svojej práci neobmedzovala len na pedagogiku; bola aj antropologičkou, ktorá sa zaoberala úlohou vzdelávania pri formovaní kultúry a spoločnosti. Jej úvahy nás vedú k dôležitej otázke: Ako digitálna technológia ovplyvňuje rozvoj zmyslu pre seba samého, komunitu a zmysel života u dieťaťa?

V dobe, keď komunikácia čoraz viac prebieha prostredníctvom obrazoviek, sa Montessoriho dôraz na mier, empatiu a ľudské vzťahy stáva ešte dôležitejším. Digitálna kompetencia musí zahŕňať aj etickú kompetenciu: *Ako komunikovať online s rešpektom? Ako overovať informácie pred ich šírením? Ako rozpoznať predsudky, presvedčanie alebo dezinformácie ()? Ako udržiavať zdravé vzťahy s digitálnymi nástrojmi?*

Tieto otázky pomáhajú dieťaťu zachovať si ľudskosť vo svete, kde sa pozornosť, identita a emócie často komodifikujú.

Za hranicami debaty: smerom k skutočnej digitálnej kompetencii

Otázka nie je, či *by* montessori školy *mali* používať technológie.

Skutočná otázka znie: Ako môže technológia slúžiť montessoriovskej vízii vzdelávania pre život?

Digitálna kompetencia v tomto zmysle nie je o ovládaní zariadení, ale o ich pochopení – ako fungujú, kedy ich používať a prečo. Znamená to vychovávať deti, ktoré vedia kriticky myslieť, zodpovedne spolupracovať a tvorivo konať.

V montessori prostredí by to mohlo vyzerať takto:

- výskum strojov Leonarda da Vinciho na tablete,
- stavba fyzického modelu inšpirovaného jeho náčrtmi,
- dokumentovanie procesu prostredníctvom fotografií alebo videí
- a prezentovanie konečného diela rovesníkom.

Digitálna technológia tu obohacuje učenie, ale nikdy nenahrádza základné montessori prvky, ako sú zvedavosť, kreativita, pohyb, spolupráca a zmysluplná práca.

Keby Maria Montessori žila dnes, nebála by sa digitálnych nástrojov – študovala by ich. Pozorovala by ich účinky, analyzovala ich vplyv a riadila ich integráciu s vedeckou prísnosťou a hlbokým rešpektom k vývojovým potrebám dieťaťa.

Tým sa digitálna kompetencia stáva prirodzeným rozšírením montessori vzdelávania: prípravou na život vo fyzickom aj digitálnom svete, zakorenenou v múdrosti, rovnováhe a ľudskosti.

Od zvedavosti k digitálnemu povedomiu: rozvoj kritického myslenia v montessori triede

V každej montessoriovej triede vo vzduchu jemne hučí zvedavosť. Prejavuje sa v tom, ako sa deti skláňajú nad glóbusom, aby sledovali trasy starovekých moreplavcov; v ich nadšení, keď zistia, že skromná húsenica sa mení na motýľa; a v tichom triumfe, keď po prvýkrát vyriešia dlhý deliteľský príklad. Táto zvedavosť nie je náhodná – je podstatou montessori vzdelávania. A práve z tohto prameňa zvedavosti začínajú rásť autentické digitálne povedomie a kritické myslenie.

Sloboda voľby: základ nezávislého bádania

V montessori triede je voľba posvätná. Dieťa pristúpi k polici, vyberie si materiál a začne pracovať – nevedené vonkajšími odmenami, ale vnútornou iskrou motivácie. Ten istý princíp formuje ich vzťah k informáciám. Či už skúmajú sopky, rímske cesty alebo prispôsobenie zvierat, deti sú slobodné vo svojom vlastnom tempe skúmať a objavovať.

So slobodou však prichádza aj zodpovednosť – zodpovednosť myslieť, hodnotiť a rozumieť. Schopnosť nájsť informácie nestačí. Deti sa musia naučiť ich interpretovať.

Od prvých čitateľských skúseností montessorioví sprievodcovia zavádzajú aktivity, ktoré vytvárajú základ pre kritickú gramotnosť. Karty s príkazmi a karty „Kto som?“

povzbudzujú deti, aby sa pozerali za povrch – interpretovali stopy, vyvodzovali význam a spájali myšlienky.

Keď dieťa číta: „Mám tvrdú škrupinu a žijem vo vode aj na súši. Kto som?“, nielenže háda, že je *to korytnačka*. Cvičí sa v dedukcii, odvodzovaní a rozpoznávaní vzorov – v rovnakých mentálnych návykoch, ktoré neskôr použije na rozlišovanie pravdy od dezinformácií v digitálnom svete. Keď deti prejdú do základnej školy, ich zvedavosť sa vyvíja od „čo“ k „prečo“ a „ako“. Začínajú si uvedomovať, že vedomosti sú dynamické a že rôzne zdroje môžu rozprávať rôzne príbehy.

Príbeh z triedy

Porovnávanie zdrojov a perspektív

Jedného popoludnia skupina starších žiakov základnej školy, ktorí výskumovali slnečnú sústavu, narazila na zaujímavý rozpor. Staršia kniha v triednej knižnici stále uvádzala Pluto ako planétu. Novšia encyklopédia – a webové stránky, ktoré neskôr skontrolovali – už nie.

„Prečo táto kniha hovorí, že Pluto je planéta, ale na webovej stránke sa píše, že nie je?“

„Kto rozhoduje o tom, čo je v vede pravda?“ „Menia sa informácie?“

Ich učiteľka neodpovedala. Namiesto toho deti začali pátrať. Prečítali si články o Medzinárodnej astronomickej únii. Dozvedeli sa, ako sa vedecké klasifikácie menia v priebehu času. Diskutovali o tom, či by Pluto malo byť naďalej považované za planétu.

Prostredníctvom tohto jediného objavu deti pochopili niečo podstatné: Poznatky sa vyvíjajú. Zdroje sa líšia. Pravdu treba overovať, nie predpokladať.

Naučili sa kontrolovať dátumy publikovania, spochybňovať autorstvo a hľadať potvrdenie z viacerých perspektív. Tieto návyky tvoria základ digitálnej gramotnosti. Ešte skôr, ako deti vezmú do ruky zariadenie, už praktizujú zručnosti kritického myslenia: porovnávanie, spochybňovanie a hľadanie dôkazov.

Montessori Akademija, Litva

Myslieť, nie memorovať: umenie klásť otázky

V montessori vzdelávaní nie je cieľom memorovanie faktov, ale naučiť sa myslieť. Každý materiál, každá konverzácia a každý projekt povzbudzuje deti k skúmaniu vzťahov, príčin a následkov a zložitosti ľudskej skúsenosti.

Štúdium histórie sa napríklad nikdy nezredukuje na otázku „*Kedy bola priemyselná revolúcia?*“ Namiesto toho sú deti vyzvané k hlbšiemu zamysleniu: *Ako priemyselná revolúcia zmenila spôsob života ľudí? Kto profitoval z týchto zmien a kto zostal pozadu? Ak by ste žili v tej dobe, aké rozhodnutia by ste urobili?*

Neexistuje jediná „správna“ odpoveď. Tieto otázky rozvíjajú empatiu, schopnosť vnímať perspektívu a úsudok – piliere kritického myslenia. Rovnaký spôsob myslenia je nevyhnutný pre orientáciu v digitálnom svete. Keď deti narazia na online obsah, musia sa naučiť pýtať: *Kto to vytvoril a prečo? Aké dôkazy to podporujú? Existuje iná perspektíva?*

Montessori vzdelávanie im dáva sebavedomie – a prax – klásť tieto otázky s odvahou a jasnosťou.

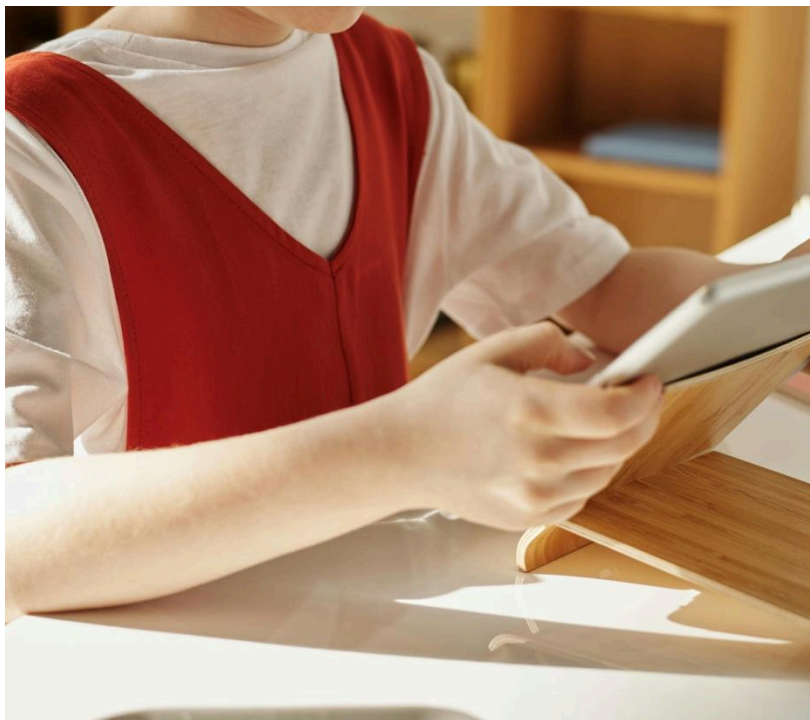
Prepojenie digitálneho povedomia s montessori myslením

Keď v triede rozvíjame kritické myslenie, pripravujeme deti nielen na akademické vzdelávanie, ale aj na život v digitálnej ére. Dieťa, ktoré porovnáva zdroje v knižnici, bude prirodzene spochybňovať to, čo číta online. Dieťa, ktoré skúma zaujatosti v historických naratívach, rozpozna zaujatosti v médiách. Dieťa, ktoré sa počas skupinových projektov učí rešpektovať odlišné názory, bude k digitálnej komunikácii pristupovať s empatiou a zdržanlivosťou.

Montessori vzdelávanie neodmieta technológiu – trvá na jej uvedomelom používaní. Rovnako ako učíme deti bezpečne zaobchádzať s nožnicami, musíme ich viesť k tomu, aby sa v digitálnom svete pohybovali s rozvahou a zodpovednosťou. Pestovaním zvedavosti, nezávislosti a premýšľavého uvažovania pomáhame deťom vyrastať v zodpovedných digitálnych občanov – jednotlivcov, ktorí pristupujú k informáciám kriticky, eticky a kreatívne.

Montessori trieda deti jednoducho nepripravuje na používanie technológií.

Pripravuje ich na jej pochopenie. Naučia sa nielen ako získať prístup k vedomostiam, ale aj ako ich spochybňovať; nielen ako konzumovať obsah, ale aj ako ho hodnotiť a reagovať naň s inteligenciou a integritou.

Príbeh z triedy

Kritické myslenie s digitálnymi nástrojmi

V Montessori škole Andílek sa deti, ktoré používajú digitálne nástroje na výskum, učia kriticky myslieť prostredníctvom jednoduchých, ale účinných postupov:

- *Pri príprave výskumu **vyberte okrem digitálnych zdrojov aspoň dve knihy.***
- ***Vytvorte porovnávacie tabuľky,** v ktorých uvediete zdroj, autora, dátum publikovania, štýl a overiteľnosť informácií.*
- ***Porovnajte učebnice z rôznych krajín** na rovnakú tému, aby ste zistili rozdiely v pohľadoch.*
- ***Nájdite rovnakú tému v troch mediálnych formách** (knihy, online článok, video na YouTube/príspevok na sociálnych médiách).*

Potom zaznamenajte:

- dátum; médium
- autora; hlavnú myšlienku
- účel obsahu

Nakoniec: porovnajte rozdiely a diskutujte o tom, prečo existujú.

- **Fakty a emócie** v recenzii **označte farebnými kódmi**: Ako autor používa každý z nich?
- **Zmeňte pohľad**: porovnajte, ako dva mediálne zdroje opisujú tú istú historickú udalosť, a potom napíšte článok odrážajúci zvolený pohľad alebo záujem.
- **Témy komunitného kruhu**, napríklad:
 - Ako rozpoznáme dôveryhodný zdroj?
 - Existuje viac rizík na internete alebo v knihách?
 - Veril som niekedy niečomu, čo sa neskôr ukázalo ako nepravdivé?
 - Ako rozlíšime informácie od názorov?
- Tieto aktivity robia viac než len učia „digitálnu bezpečnosť“. Pestujú myslenie – spôsob uvažovania, ktorý si cení pravdu, dôkazy a reflexiu.

Montessori škola Andilek, Česká republika

Od reálneho života k digitálnemu životu: naučiť sa vyberať dobré namiesto zlého

Uznanie bezpečnosti ako ľudskej potreby

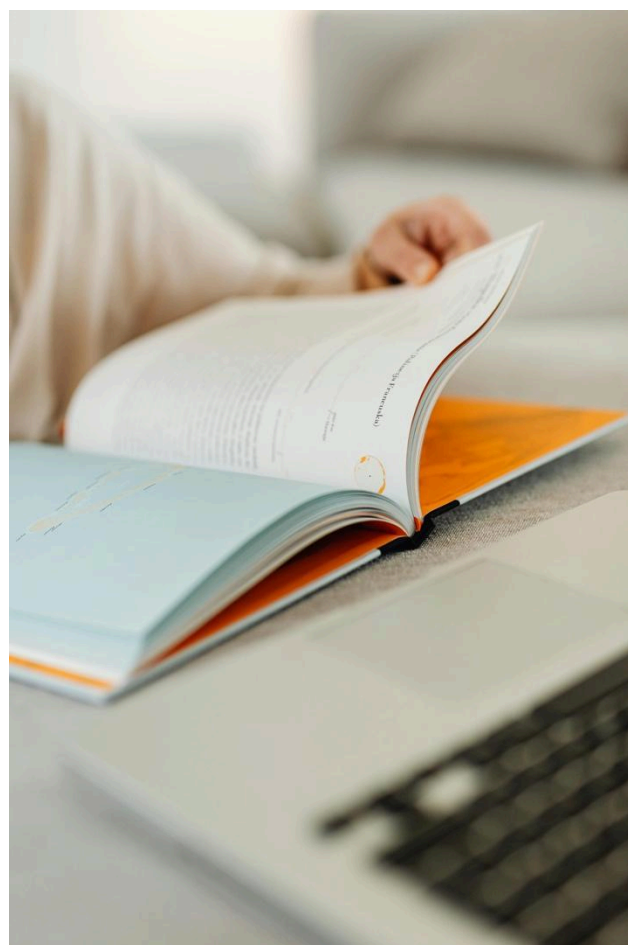
V montessori vzdelávaní prináša lekcia o základných potrebách človeka vždy moment uzemnenia. Deti sedia spolu a premýšľajú o tom, čo každý človek – v minulosti aj v súčasnosti – potrebuje na dôstojný život: jedlo, prístrešie, ochranu, dopravu, komunitu, umenie, duchovné potreby. Ako sa rozhovor nesie cez čas a kultúry, začínajú chápať, že bezpečnosť nie je len absencia nebezpečenstva, ale podmienka, ktorá umožňuje rásť.

Dnes sa deti musia orientovať vo svete, kde sa bezpečnosť rozšírila aj mimo fyzického prostredia. Moderné dieťa sa musí naučiť chrániť svoju digitálnu identitu rovnako, ako predchádzajúce civilizácie chránili svoje osady. To vyvoláva dôležitú otázku pre učiteľov: Ako pomôžeme deťom uvedomiť si, že ich konanie v digitálnom svete má reálne dôsledky a že ochrana ich informácií je teraz súčasťou ochrany ich samých?

Ak digitálnu bezpečnosť predstavíme ako rozšírenie všeobecnej potreby ochrany, deti môžu intuitívnejšie pochopiť, prečo je dôležitá – pretože súvisí s niečím, čo už hlboko poznajú.

Morálny rozvoj presahuje steny učebne

Triedy Montessori sú navrhnuté tak, aby rozvíjali morálnu citlivosť prostredníctvom žitých skúseností. Deti sa učia spravodlivosti prostredníctvom vyjednávania rolí v skupinovej práci, súcitu prostredníctvom pomoci mladším rovesníkom a zodpovednosti prostredníctvom starostlivosti o materiály, ktoré patria celej

komunita . Tieto skúsenosti tvoria základ ich etického vývoja.

Digitálne občianstvo je jednoducho ďalšou kapitolou v tom istom príbehu vývoja. Dieťa, ktoré sa naučilo hovoriť láskavo, dodržiavať poradie a počúvať s rešpektom, je už pripravené na podobné správanie online. Úlohou učiteľa nie je zavádzať nový morálny rámec, ale viesť deti k rozpoznaní kontinuity:

Tie isté hodnoty, ktoré formujú pokojné spolunažívanie v triede, formujú pokojné spolunažívanie online. Keď učitelia vnímajú digitálne správanie cez rovnakú optiku ako každodenné sociálne správanie, je ľahšie podporovať deti v rozvoji konzistentnosti, jasnosti a integrity v oboch svetoch.

Pomáhať deťom analyzovať voľby – nie memorovať pravidlá

Žiaci Montessori prospievajú, keď sa ich pýtame: „Čo si o tom myslíš?“, namiesto „Urob, čo ti hovorím.“ Rovnaký princíp musí riadiť digitálnu kompetenciu. Digitálne dilemy – súkromie, dezinformácie, rešpektujúca komunikácia – nemožno vyriešiť pomocou prísnych zoznamov pravidiel. Namiesto toho vyžadujú premyslenú analýzu. Deti musia byť schopné položiť si otázky: *Je to rešpektujúce? Je to zodpovedné? Je to čestné? Je to bezpečné?*

Nejde o to, aby sme deti učili, čo majú myslieť, ale aby sme ich podporili, aby sa *stali mysliteľmi*. Učitelia môžu podporovať diskusiu a reflexiu rovnakým spôsobom, ako to robíme v prípade historických naratívov alebo vedeckých otázok. Každý digitálny scenár sa stáva príležitosťou na preskúmanie zámeru, dopadu a etického uvažovania – zručností, ktoré sú čoraz dôležitejšie, keďže deti sa stretávajú so zložitejšími digitálnymi prostredím.

Úloha sprievodcu: pestovať reflexiu, nie kontrolovať správanie

Učitelia Montessori už poznajú krehkú rovnováhu medzi slobodou a zodpovednosťou. Digitálny život to nemení, ale posilňuje. Úlohou učiteľa nie je sledovať každé digitálne rozhodnutie, ktoré dieťa urobí, ani vytvárať strach z technológií. Namiesto toho je to pestovanie návykov reflexie, empatie a sebakontroly – zručností, ktoré zabraňujú škodlivému správaniu, skôr ako k nemu dôjde.

Keď deti pochopia, *prečo* je niečo dôležité, už sa nespoliehajú na vonkajšie vynucovanie. Začnú robiť rozhodnutia na základe internalizovaných hodnôt, formovaných rokami života v komunite, vzájomným rešpektom a nezávislou prácou.

Učitelia môžu toto podporovať tým, že:

- Pozorovaním, ako deti diskutujú o spravodlivosti v reálnych situáciách.
- Podporovaním otvorených rozhovorov o dôvere, súkromí a rešpekte.
- zdôrazňovaním súvislostí medzi správaním v triede a digitálnymi interakciami
- Vytvorením priestoru, kde deti môžu bez obáv klásť zložité otázky.

Týmto spôsobom sa digitálna kompetencia stáva pokračovaním vízie Montessori: pomáhať deťom rásť do osobností, ktoré konajú svedomito, súciteľne a jasne.

Prechod od morálky v reálnom živote k digitálnej morálke nie je nakoniec žiadnym skokom – je to jemné rozšírenie toho, čo montessori vzdelávanie už krásne robí.

Deti, ktoré sa cítia v bezpečí, sa budú snažiť, aby sa aj ostatní cítili v bezpečí. Deti, ktoré chápu zodpovednosť, budú konať zodpovedne online. Deti, ktoré kriticky myslia, nebudú slepo nasledovať zavádzajúce informácie. Deti, ktoré zažívajú rešpekt, sa stanú rešpektujúcimi účastníkmi digitálnych priestorov.

Digitálny svet nevyžaduje iný druh detí. Vyžaduje rovnaké vyrovnané, premýšľavé a sebauvedomé osobnosti, ktoré sa montessori vzdelávanie vždy snažilo vychovávať. Ako montessori učitelia je našou úlohou pomáhať deťom prenášať ich dobre vyvinutý morálny kompas do každej časti ich života – vrátane tej, ktorá sa odohráva za obrazovkou.

Príbeh z triedy

Rozhovory o digitálnom živote

V montessori škole **Andílek** sú rozhovory o digitálnom živote prirodzene zakomponované do každodennej školskej kultúry. Vznikajú v komunitných kruhoch, počas hodín informatiky, na pobytoch na farme a v neformálnych momentoch, keď deti prinášajú do skupiny skutočné zážitky. Nie sú to izolované lekcie, ale neustály dialóg, do ktorého sa zapájajú učitelia, žiaci a rodičia.

- úctivé správanie na internete – e-maily, správy, skupiny – toto súvisí a vytvára zdvorilosť v neformálnych situáciách.
- lekcie zdvorilosti a slušnosti: Ako napísať komentár, ktorý nikoho neurazí? Reagovanie na online škádlenie (napr. nereagujte hneď, nepíšte nič, čo by ste nepovedali tvárou v tvár, podporujte osobu, ktorá je terčom škádlenia...)
- ocenenie príspevkov ostatných po spoločnej práci online (oceňujem, že si pridal graf...)
- vnímanie humoru a hraníc – napr. spoločne si pozrite meme – komu je to vtipné, mohlo by to niekoho uraziť, ako spoznám túto hranicu – pravidlo: ak váhate, neposielajte to.
- rešpektovanie súkromia: kedy niečo zdieľať? Mám na to povolenie? Mohlo by to niekoho uraziť? Má zmysel to zverejniť?
- diskusia v komunite: ako by som sa cítil, keby o mne niekto napísal niečo také? Kedy som naposledy prejavil online láskavosť? Ako môžem byť online oporou pre ostatných?
- vzdelávanie v oblasti digitálneho občianstva: overovanie informácií pred ich zdieľaním. Zodpovedné nakladanie s vlastnou digitálnou stopou. Dodržiavanie pravidiel platformy a zásad komunity. Uvedomenie si vplyvu vlastných činov na ostatných. Schopnosť priznať si chybu a napraviť ju, napr. vymazaním zavádzajúceho obsahu
- využívame externé prednášky, odkazujeme na bezplatné webové stránky, ako napr. www.hoax.cz alebo www.snopes.com

Montessori škola Andílek, Česká republika

Od obrazoviek k realite: pomáhame deťom nájsť skutočných hrdinov v digitálnej ére

Každý montessori sprievodca dobre pozná túto situáciu: dieťa vbehne do miestnosti, nadšené niečím neuveriteľným, čo práve videlo na internete. „Nieкто vyriešil Rubikovu kocku za menej ako päť sekúnd!“ „Videla som horolezca, ktorý vyliezol na horu bez akýchkoľvek lán!“ Ich hlasy sa dvíhajú v úžase a za ich slovami cítime úprimný obdiv. V týchto momentoch sme svedkami hlbokaj a krásnej pravdy o deťoch v základnej škole: túžby po hrdinoch. Maria Montessori opísala deti v druhej fáze vývoja ako hľadačov veľkosti. Priťahuje ich mimoriadnosť – odvaha, inteligencia, sila, odhodlanie. Je to vek fantázie a morálneho bádania, keď deti hľadajú vzory, ktoré im môžu ukázať, čoho sú ľudia schopní.

V dnešnom svete však mnohými z „mimoriadnych“ postáv, s ktorými sa najskôr stretávajú, sú YouTuberi, hráči, osobnosti TikToku alebo celebrity. Tieto digitálne postavy sú často vzrušujúce, ale ich prínos môže byť obmedzený, pomínuteľný alebo založený skôr na výkone ako na zmysluplnom úspechu. Obdiv detí je však skutočný – nie preto, že sú „posadnuté obrazovkami“, ale preto, že sa nachádzajú vo vývojovej fáze, v ktorej prirodzene hľadajú inšpiráciu. Otázka pre nás, ako pedagógov a rodičov, je jemná, ale zásadná: Ako pomôžeme deťom rozšíriť ich pohľad na hrdinstvo nad rámec toho, čo ponúka digitálny svet?

**Vedenie detí k
skutočným
hrdinom**

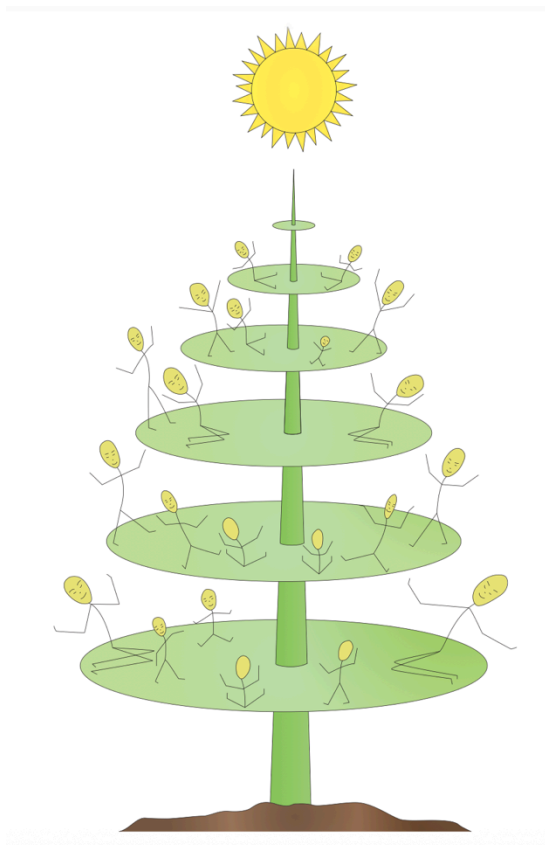
Montessori
vzdelávanie nám

dáva pozoruhodnú výhodu: naše triedy sú už bohaté na skutočné ľudské úspechy. Kozmické vzdelávanie ponúka najmä širokú škálu mimoriadnych osobností a síl, ktoré formovali náš svet.

Deťom predstavujeme:

- **Neviditeľným hrdinom prírody**, ako sú baktérie, ktoré obohacujú pôdu, alebo stromy, ktoré produkujú kyslík.
- **Veľké sily**, ako je vzduch a voda, znázornené v impresionistických grafoch ako mocné sily, ktoré formujú Zem.
- **Priekopníkom vedy a histórie** – Galileovi, ktorý spochybnil tradície, Marie Curie, ktorá riskovala všetko pre objavy, Nelsonovi Mandelovi, ktorý neúnavne bojoval za spravodlivosť.

Tieto príbehy deťom poskytujú nielen *informácie*, ale aj *inšpiráciu*. Pomáhajú deťom pochopiť, že hrdinstvo existuje v mnohých formách a že mimoriadne prínosy často vyplývajú z oddanosti, vytrvalosti a služby.

Deťi začínajú chápať, že svet je plný hrdinov, ktorí formovali civilizácie, zachránili druhy, vyliečili choroby, vytvorili umenie alebo vysvetlili tajomstvá vesmíru. Ich pojem „veľkosť“ sa rozširuje z digitálnych ikon na mimoriadne skutočné postavy, ktoré zmenili svet.

Vyváženie digitálneho života a stretnutí v reálnom svete

Digitálny svet je samozrejme súčasťou života detí. Budú naďalej sledovať videá, sledovať online osobnosti a obdivovať talent, ktorý vidia na internete. Cieľom nie je potláčať tento záujem, ale vyvážiť ho bohatými, skutočnými zážitkami.

Predstavte si, keby čas strávený pred obrazovkami bol nahradený stretnutiami, ako sú tieto:

- Návšteva včelára a zistenie, ako včely udržiavajú celé ekosystémy.
- Stretnutie s miestnym hasičom a počúvanie príbehov o odvahu zakorenenú v službe, nie v zábave.
- Preskúmanie starovekých ruín alebo múzeí, kde ožívajú úspechy civilizácií.
- Sledovanie biológa, ako vypúšťa rehabilitované vtáky späť do voľnej prírody.
- Čítanie o inžinieroch, ktorí navrhujú systémy čistej vody, alebo vedcoch pracujúcich na riešeníach v oblasti klímy.

Deti, ktoré zažívajú skutočných hrdinov v akcii, si vyvinú hlbší, pevnejší a výživnejší obdiv. Naučia sa, že veľkosť nie je len o popularite alebo mimoriadnom talente – je to o prínose, vytrvalosti a túžbe zlepšiť život ostatným.

Táto zmena nevyžaduje dramatické zásahy. Vyvíja sa prirodzene prostredníctvom: úprimných rozhovorov, praktických skúseností, rozprávania príbehov a kultúry komunity, ktorá oslavuje zmysluplné úspechy nad digitálnou slávou.

Ako montessori pedagógovia a rodičia nie je našou úlohou odkláňať deti od digitálnych influencerov, ale otvárať im širší svet. Keď deti majú prístup k skutočným výskumníkom, vedcom, aktivistom, umelcom a každodenným hrdinom vo svojej komunite, niečo sa začína meniť. Začínajú klásť iné otázky:

- Čím *môžem* prispieť?
- Kde sú potrebné moje talenty?
- Kto pomáha ostatným spôsobmi, ktoré nie vždy vidíme?
- Ako sa táto osoba stala tým, kým je?

Keď sa digitálne postavy opäť objavujú v rozhovore – ako sa to stane –, deti k nim pristupujú s vyváženejšou perspektívou. Digitálny svet už nedefinuje ich zmysel pre hrdinstvo; stáva sa jedným z mnohých zdrojov inšpirácie.

Konečným cieľom nie je vybrať hrdinov pre deti, ale pomôcť im rozvinúť vnútorný zmysel, ktorý uznáva: úsilie nad okázalosťou, podstatu nad vzhľadom, prínos nad popularitou.

Základné vzdelávanie podľa Montessori má na to jedinečnú pozíciu. Prostredníctvom kozmických príbehov, vedeckého bádania, historických rozprávání a prepojení s komunitou pomáhame deťom objavovať mimoriadne veci všade – v lesoch, oceánoch, laboratóriách, starovekých civilizáciách a ľudskom srdci.

Tým, že deti odkláňame od obrazoviek späť k bohatstvu reality, pomáhame im nájsť hrdinov, ktorí sú nielen pôsobiví, ale aj zmysluplní. Hrdinov, ktorí im ukazujú, čo skutočne znamená byť človekom. A pri objavovaní týchto hrdinov si deti pomaly začínajú predstavovať, akým hrdinom by sa mohli jedného dňa stať oni sami.

Príbeh z triedy

Diskusie s deťmi

V montessori školách Andílek zvyčajne diskutujeme o týchto témach s deťmi v rámci prednášok z etiky alebo občianskej výchovy.

- *S deťmi sa delíme o príbehy skutočných hrdinov (paralympijských športovcov atď.).*
- *skúste spoznať youtuberov a influencerov v reálnom živote (napr. tých, ktorí natáčajú príbehy a hovoria o zdravom stravovaní...)*

- *pravidelne organizujeme mediálne workshopy – študenti sa snažia vytvoriť vlastný podcast alebo iné aktivity – prenášajú online svet do reality – uvedomujú si, čo stojí za prácou influencerov.*

Montessori škola Andilek, Česká republika

1.

Potreba komunikácie a príslušnosti: od komunity v triede po digitálne prepojenie

V montessori základnej triede deti prirodzene hľadajú spojenie. Spolupracujú na projektoch, zdieľajú objavy a dohadujú sa o úlohách počas skupinovej práce, čím budujú sociálne zručnosti a pocit príslušnosti. Komunitné stretnutia/program alebo kruhy vďačnosti poskytujú deťom bezpečný priestor na vyjadrenie myšlienok, reflexiu zážitkov a precvičovanie empatie, čím sa vytvárajú základy pre komunikáciu založenú na rešpektovaní. Sprievodca modeluje dialóg, pomáha riešiť konflikty a podporuje, aby bol každý hlas vypočutý, čím posilňuje, že komunikácia je o porozumení a byť pochopený.

Tieto princípy sa prenášajú aj do digitálneho sveta. V triedach Montessori sa digitálna komunikácia používa účelovo, často na spoluprácu s rovesníkmi z iných škôl alebo na zdieľanie výskumných projektov. Deti píšú e-maily, vytvárajú zdieľané dokumenty a pripravujú digitálne prezentácie, pričom uplatňujú jasnosť, tón a etiketu, ktoré si nacvičili osobne. Napríklad v spoločnom projekte o miestnych ekosystémoch so žiakmi z inej krajiny musia deti plánovať úlohy, vymieňať si údaje a prezentovať zistenia online. Digitálne nástroje tu nenahrádzajú osobnú interakciu, ale sú mostom, ktorý deťom umožňuje rozšíriť svoje schopnosti spolupráce na globálnej úrovni.

Digitálne interakcie v montessori triedach sa často točia okolo zmysluplných úloh zo skutočného sveta, ktoré vyžadujú starostlivú komunikáciu. Pri plánovaní exkurzie alebo „výletu“ môžu deti napísať e-maily múzeám, prírodným centrom alebo miestnym odborníkom, aby dohodli návštevy, položili otázky alebo požiadali o materiály. Naučia sa jasne vyjadriť svoje zámery, koordinovať logistiku a spolupracovať ako tím, aby sa zohľadnili všetky detaily. Prostredníctvom týchto aktivít si deti precvičujú digitálnu etiketu – písanie zdvorilých, stručných správ, kontrolu zrozumiteľnosti a premyslené odpovede na odpovede. Tieto skúsenosti odzrkadľujú kultúru empatie a zodpovednosti v triede a ukazujú deťom, že digitálna komunikácia nie je len nástrojom na zdieľanie informácií, ale aj spôsobom, ako budovať vzťahy, riešiť problémy a aktívne sa zapájať do širšej komunity.

Integráciou týchto skúseností montessori vzdelávanie pomáha deťom zodpovedne sa orientovať v digitálnom svete. Komunikácia sa stáva nástrojom prepojenia, spolupráce a komunity, čo deťom umožňuje prenášať hodnoty empatie, jasnosti a rešpektu z triedy do akéhokoľvek digitálneho prostredia. Digitálna kompetencia tak nie je len o používaní technológií, ale o udržiavaní sociálnych a morálnych základov, ktoré sú nevyhnutné pre zmysluplné interakcie.

Príbeh z triedy

Budovanie komunity v miestnosti Zoom

Keď Covid náhle zatvoril dvere Montessori akademije, bolo to, ako keby sa srdce školy zastavilo. Triedy, ktoré boli zvyčajne plné tichých rozhovorov, detí pracujúcich s materiálmi a bzučania cieľavedomého pracovného ruchu, stíchli. Avšak už za pár dní našlo to isté srdce nový rytmus – tentoraz v digitálnej Zoom miestnosti.

Nerozhodli sme sa jednoducho „presunúť hodiny online“. Namiesto toho sme sa snažili obnoviť teplo, spojenie a komunitu, ktoré naše montessori deti tak dobre poznali. Prvé Zoom stretnutia boli plné plachých pozdravov a zvedavých úsmevov. Čoskoro sa však digitálna miestnosť stala novým druhom triedy – miestom, kde deti mohli naďalej vidieť svojich spolužiakov, zdieľať svoju prácu a cítiť, že patria do kolektívu. Každé ráno začínalo rovnakými známymi rituálmi. Spievali sme naše uvítacie pesničky, niekedy trochu mimo rytmu kvôli oneskoreniu internetu, a tancovali sme spolu v našich obývačkách. Narodeniny sme oslavovali veselým spevom. Niektoré sedenia sa stali výtvarnými dielňami, kde deti hrdo držali svoje obrázky pred kamerou. Iné dni boli venované hrám – pamäťovým výzvam, hľadaniu pokladov po dome alebo jednoduchým hádankám, ktoré naplnili obrazovku smiechom. Mali sme aj tiché chvíle. Rozhovory, v ktorých deti hovorili o svojich pocitoch, domácich zvieratkách alebo o tom, čo varili so svojimi rodinami. Boli to chvíle, ktoré nám pripomínali, že Zoom nie je len priestorom na učenie, ale aj priestorom na spoločne strávený čas.

Digitálne materiály, príbehy, prezentácie a lekcie pomohli udržať Montessori prácu nažive. Ale bola to práve spolupatričnosť – spoločné pesničky, bláznivé tance, šepkané „chýbaš mi“ – čo skutočne nieslo komunitu ďalej. To, čo začalo ako dočasné riešenie, sa stalo svedectvom odolnosti v duchu Montessori: aj keď bola budova školy zatvorená, du ho zostal otvorený,

prepojený a živý. V tých mesiacoch Montessori akademija nielen učila deti online. Držali sme ich pohromade.

Montessori Akademija, Litva

Kozmická výchova – poskytovanie celku

Srdcom montessori základného vzdelávania je kozmické vzdelávanie, rámec navrhnutý tak, aby deťom poskytol pocit prepojenosti všetkých vedomostí. Namiesto izolovaného vyučovania predmetov kozmické vzdelávanie spája históriu, biológiu, geografiu, vedu, matematiku, geometriu, jazyk a umenie, čím deťom umožňuje vidieť, ako každá disciplína prispieva k lepšiemu pochopeniu sveta. Prostredníctvom tohto prístupu deti začínajú rozpoznávať svoje miesto vo vesmíre a chápu, že každá akcia, objav alebo tvorba je súčasťou väčšieho príbehu. Táto vízia podporuje kritické myslenie, zvedavosť a schopnosť vytvárať prepojenia medzi viacerými oblasťami vedomostí.

V praxi je kozmické vzdelávanie viditeľné v celej montessori triede. Keď sa žiaci učia o slnečnej sústave, nielen si zapamätávajú planéty, ale prostredníctvom modelov skúmajú pohyb planét, pomocou matematiky počítajú vzdialenosti, čítajú historické záznamy astronómov a zamýšľajú sa nad etickými dôsledkami výskumu vesmíru. Podobne, hodiny o poľnohospodárstve môžu integrovať biológiu, klimatológiu, ľudskú históriu a umelecký prejav, čo deťom umožňuje oceniť celé spektrum príčin a následkov. Každý predmet sa stáva súčasťou uceleného príbehu, ktorý deťom pomáha pochopiť nielen fakty, ale aj vzťahy a účel.

Úloha digitálnych technológií v kozmickom vzdelávaní

V dnešnom svete môže digitálna technológia zohrávať podpornú úlohu v kozmickej výchove, ale jej používanie musí byť zámerné a účelové. Ako zdôrazňuje Greg McDonald, otázka nikdy neznie jednoducho „Mali by sme používať technológiu?“, ale skôr: Služi tento digitálny nástroj konkrétnemu vzdelávaciemu účelu? Poskytuje zážitok, ktorý nie je možné dosiahnuť iným spôsobom? Zlepšuje zmysluplným spôsobom skupinový projekt, výskumnú úlohu alebo tvorivé úsilie? Pri premyslenom prístupe môžu digitálne nástroje fungovať ako Montessori materiály – starostlivo vybrané, účelové a vývojovo vhodné.

V montessori triedach sa digitálne zdroje často integrujú ako doplnok praktického bádania. Napríklad žiaci vyšších ročníkov základnej školy môžu použiť digitálny mikroskop na pozorovanie života v rybníku, ktorý nazbierali počas exkurzie, alebo môžu vytvoriť multimediálnu prezentáciu o vodnom cykle, v ktorej skombinujú svoje vlastné pozorovania, fotografie a výskum z renomovaných online zdrojov. Učitelia vedú deti k bezpečnému a kooperatívnemu používaniu týchto nástrojov, pričom kladú dôraz na etické digitálne postupy, rešpektovanie súkromia a zodpovednú komunikáciu. Rovnako ako sa deti učia opatrne zaobchádzať s citlivým vedeckým vybavením, učia sa aj s pozornosťou používať digitálne zariadenia.

Digitálne nástroje by sa mali považovať za učebné pomôcky, rovnako ako Montessori pomôcky, a mali by byť plne v súlade s filozofiou a praxou Montessori. Ich používanie by malo byť zámerné, zmysluplné a vývojovo primerané. Kľúčové aspekty integrácie digitálnych nástrojov do Montessori triedy:

- Starostlivo zostavené prezentácie – Digitálne nástroje by mali podporovať kozmické vzdelávanie poskytovaním dobre zostaveného, zmysluplného obsahu.
- Bezpečnostné hľadiská – Deti musia byť vedené k zodpovednému a bezpečnému používaniu technológií.
- Prístup a používanie moderované účelom a komunitou v triede – Digitálne zariadenia by sa mali používať spoločne a s jasným účelom.
- Prístup a používanie sa zvyšujú súbežne s vekom – Mladšie deti by sa mali najskôr venovať praktickému učeniu a digitálne nástroje by sa mali zavádzať postupne, ako si rozvíjajú schopnosť používať ich premyslene.

Uspokojovanie potrieb dieťaťa v druhom vývojovom štádiu

Deti v druhej fáze vývoja, vo veku 6–12 rokov, sú prirodzene poháňané zvedavosťou, túžbou po intelektuálnom bádani a potrebou zmysluplnej sociálnej interakcie. Digitálny svet môže uspokojiť mnohé z týchto potrieb: ponúka okamžitý prístup k informáciám, príležitosti na spoluprácu s rovesníkmi na diaľku a nástroje na kreatívny prejav a riešenie problémov.

Montessori pedagógovia však zostávajú ostražití: digitálne aktivity by nemali nahrádzať skúsenosti z reálneho sveta, ale skôr ich obohacovať. Lekcia o ekosystémoch môže začať prechádzkou v lese, po ktorej nasleduje digitálny výskum ohrozených druhov a vyvrcholí infografikou vytvorenou žiakmi. Táto postupnosť zachováva integritu praktického učenia a zároveň zavádza technológiu ako premyslené rozšírenie, nie ako náhradu.

Vyváženie celku s digitálnou kompetenciou

Kozmická výchova dáva deťom víziu „celku“ – integrované chápanie sveta a ich miesta v ňom. Digitálne nástroje, ak sa používajú zámerne, môžu túto víziu podporiť tým, že poskytujú prístup k informáciám, platformám pre spoluprácu a kreatívnym výstupom. V montessoriovskej základnej škole učitelia vedú deti k tomu, aby vnímali technológiu ako nástroj na objavovanie, výskum a komunikáciu, nie ako náhradu za zvedavosť alebo angažovanosť v reálnom živote.

Kombináciou kozmickej výchovy a zodpovedného používania digitálnych technológií si deti rozvíjajú široký pohľad na vedomosti a kompetenciu premyslene komunikovať s digitálnym svetom. Naučia sa kriticky pracovať s informáciami, rešpektovať spoluprácu a eticky využívať digitálne zdroje. Kozmická výchova a technológie tak spoločne pripravujú deti nielen na akademický úspech, ale aj na život plný objavovania, zodpovednosti a zmysluplnej účasti v prepojenom svete.

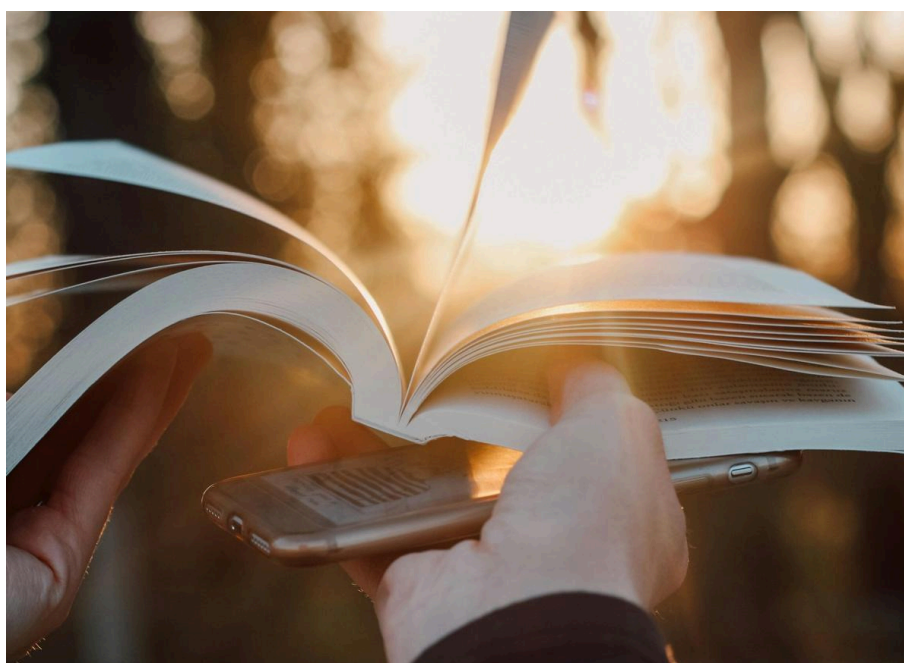
Digitálny svet – nové prostredie pre učenie

„Dnešné deti urobia všetky objavy zajtrajška. Budú poznať všetky objavy ľudstva, vylepšia to, čo bolo doteraz urobené, a urobia nové objavy... Budúca generácia musí nielen vedieť, ako robiť to, čo ich môžeme naučiť, ale musí byť schopná ísť ešte o krok ďalej.“

Maria Montessori, Londýnske prednášky z roku 1946

V montessoriovskej základnej škole sa učí všade. Tradične hovoríme o dvoch hlavných prostrediach: vnútornej triede, starostlivo pripravenej na samostatné objavovanie, a vonkajšom svete, kde deti prenášajú svoje vedomosti do reálnych životných situácií. Dnes však existuje ďalší priestor, ktorý nemožno ignorovať: digitálne prostredie. Nie je oddelené – je prepletené so spôsobom, akým deti pracujú s vedomosťami, ľuďmi a svetom okolo seba.

V triede sa deti voľne pohybujú medzi policami a vyberajú si materiály, ktoré ich zaujímajú. Jedno dieťa môže obkresľovať obrisy mapy, zatiaľ čo druhé meria ingrediencie na pečenie. Vnútorne prostredie ponúka množstvo možností na praktické učenie, sústredenie sa a sociálnu interakciu. Práve tu deti precvičujú nezávislosť, zdokonaľujú zručnosti a objavujú nové myšlienky svojím vlastným tempom. Každý materiál, každá lekcija je zámerne umiestnená tak, aby deti viedla k pochopeniu, pričom im ponecháva priestor na zvedavosť a osobné objavovanie.

Vonku sa učenie rozširuje do sveta za stenami. Montessori nazvala tieto zážitky „výletmi“ a zdôraznila, že sú viac než len jednoduchými exkurziami. Sú to prieskumy riadené žiakmi, ktoré od detí vyžadujú plánovanie, výskum a

zodpovedné konanie. Predstavte si skupinu, ktorá sa pripravuje na návštevu miestneho múzea. Začnú tým, že nájdu kontaktné informácie online, pošlú starostlivo napísaný e-mail s požiadavkou o sprievodcovskú prehliadku, skontrolujú cestovný poriadok autobusov v aplikácii a vypočítajú čas cesty, aby dorazili načas. Môžu zavolať do múzea, aby si ujasnili podrobnosti, alebo použiť navigačné nástroje, aby sa uistili, že dorazia do cieľa. Tieto zážitky učia organizácii, komunikácii a riešeniu problémov a zároveň podporujú pocit autonómie a sebavedomia.

V dnešnom svete sa tieto skúsenosti často spájajú s digitálnymi nástrojmi, čím vzniká to, čo by sme mohli nazvať tretím vzdelávacím prostredím: digitálny priestor. Je to rozšírenie vnútorného aj vonkajšieho vzdelávania, ktoré deťom ponúka nové spôsoby objavovania, spájania sa a tvorenia. Rovnako ako sa deti učia premyslene používať Montessori materiály, môžu byť vedené k navigácii na webových stránkach, hodnoteniu online informácií alebo digitálnej komunikácii s inštitúciami a rovesníkmi. Napríklad žiak, ktorý pripravuje správu o miestnej faune, môže vyhľadávať druhy online, overovať fakty v knihách zo školskej knižnice a potom napísať e-mail odborníkovi na faunu s prosbou o vysvetlenie. Týmto spôsobom dieťa uplatňuje kritické myslenie, etické uvažovanie a komunikačné zručnosti – všetko v zmysluplnom digitálnom kontexte.

Digitálne nástroje môžu tiež podporovať spoluprácu a reflexiu. Deti sa naučia písať zdvorilé e-maily, zúčastňovať sa skupinových diskusií medzi školami alebo zdieľať aktualizácie projektov s rovesníkmi v inej krajine. Preskúmajú digitálne mapy, aby naplánovali výlety, naplánovali stretnutia a zdokumentovali svoje zistenia. Na každom kroku učiteľ pôsobí ako sprievodca, pozoruje, navrhuje a podporuje konverzácie o etickom správaní, presnosti a zodpovednom digitálnom občianstve.

Namiesto toho, aby sme obrazovky vnímali ako rozptýlenie, montessori prístup nás povzbudzuje, aby sme digitálny svet vnímali ako prirodzené rozšírenie učenia. Dopĺňa praktické skúmanie, zážitky v prírode a spoluprácu v triede. Keď sú digitálne zážitky premyslene integrované, umožňujú deťom uplatňovať svoju zvedavosť, nezávislosť a schopnosti riešiť problémy novými spôsobmi, čím ich pripravujú na orientáciu v zložitom a prepojenom svete.

V montessoriovskej základnej škole sa učenie nikdy neobmedzuje na jedno miesto. Vnútorné, vonkajšie a digitálne prostredie ponúkajú jedinečné príležitosti na rast. Tým,

že deti vedieme k zámernému využívaniu všetkých troch priestorov, ich pripravujeme nielen na konzumáciu informácií, ale aj na zmysluplné objavovanie, tvorenie a prispievanie – či už v triede, komunite alebo digitálnom svete.

Príbeh z triedy

Významný výskum prenesený do digitálnej podoby

V našej triede deti pracovali na projekte o starovekých civilizáciách. Počas niekoľkých týždňov deti zbierali fakty, kreslili nájdené artefakty a čítali príbehy o každodennom živote, vynálezoch a vierach týchto dávnych národov. Teraz však prišiel moment, ktorý milovali: premena všetkých svojich objavov do digitálnej prezentácie. PowerPoint sa stal ich nástrojom voľby – dostatočne jednoduchým na to, aby ho mohli používať samostatne, a zároveň dostatočne výkonným na to, aby im pomohol dať tvar ich myšlienkam.

Deti vkladali obrázky do prezentácií, pridávali nadpisy, experimentovali s rozložením a hrdo vkladali svoje vlastné kresby. Digitálny formát im pomohol usporiadať si myšlienky: jedna prezentácia bola venovaná geografie, ďalšia úspechom a ďalšia kultúrnym tradíciám. A počas práce diskutovali – vysvetľovali si navzájom, prečo bol určitý vynález dôležitý alebo ako určitý vládca zmenil históriu.

Na konci týždňa vyzerala trieda ako malé múzeum. Každé dieťa bolo pripravené sprevádzať svojich spolužiakov babylonskými záhradami, mayskými pyramídami alebo zlatým vekom Grécka – tentoraz nielen čítaním z papiera, ale aj ukážkou svojich vedomostí v živých farbách. S digitálnymi snímkami ako javiskom sa ich pochopenie stalo jasnejším, ich komunikácia sebavedomejšou a ich nadšenie nákazlivým. Týmto spôsobom sa digitálna kompetencia rozvíjala prirodzene – prepletená so zmysluplným výskumom, rešpektujúcou spoluprácou a radosťou zo zdieľania vedomostí.

Jolly HOME SCHOOL, Slovensko

Príbeh zo školy: Správa sveta: prijatie udržateľných postupov s technológiou v školskom živote

V našej škole Andilek v Českej republike vnímame digitalizáciu nielen ako cestu k modernému a efektívnemu riadeniu, ale aj ako nástroj, ktorý podporuje udržateľné a zodpovedné fungovanie celej inštitúcie. Technológia je prirodzenou súčasťou nášho každodenného školského života a vedenia, čo nám umožňuje flexibilnejšie reagovať na potreby doby, nášho tímu a rodičov. Budujeme digitálne kompetentnú školskú kultúru, ktorá šetrí čas, energiu a zdroje.

Digitalizácia administratívnych a prevádzkových procesov je jednou z našich hlavných priorít. Všetky administratívne úlohy – dochádzka zamestnancov, pracovné zmluvy, interné požiadavky, registrácia na školenia alebo sledovanie dovoleníek – sa vybavujú elektronicky. Na komunikáciu, plánovanie a riadenie úloh používame nástroje ako **Slack** a **Basecamp**, ktoré umožňujú transparentné rozdelenie úloh, sledovanie termínov a spoluprácu. **Zdieľané kalendáre** a online plánovanie pomáhajú zabezpečiť, aby všetci boli informovaní o tom, čo sa deje. Na rýchlu neformálnu komunikáciu používame aj **WhatsApp**.

Organizujeme **hybridné porady zamestnancov** – niektorí kolegovia sa zúčastňujú osobne, iní sa pripájajú online. Tento flexibilný prístup umožňuje účasť aj tým, ktorí nemôžu byť fyzicky prítomní. **Zápisky z porád** sa generujú pomocou **funkcií umelej inteligencie v Zoom** alebo prepisovaním **hlasových nahrávok** pomocou offline aplikácií, ktoré zabezpečujú **súlad s GDPR**. Tento systém nám umožňuje archivovať kľúčové rozhodnutia a zároveň sa vyhnúť zbytočnému administratívne zaťaženiu.

Pri komunikácii s rodičmi používame **elektronické formuláre**, ktoré šetria čas a zefektívňujú spracovanie údajov – od absencií po registráciu na podujatia. Všetka digitálna dokumentácia sa spravuje pomocou bezpečných nástrojov bez potreby fyzického tlače. Komunikáciu s úradmi riešime tiež predovšetkým **elektronickými prostriedkami**, ako sú **dátové schránky** a šifrované prenosy údajov.

Významným krokom k zjednodušeniu našej administratívy bolo zavedenie **elektronických podpisov**, ktoré umožňujú bezpečne a pohodlne podpisovať dokumenty na diaľku. To šetrí čas aj papier a zároveň výrazne urýchľuje tok dokumentov bez ohrozenia bezpečnosti údajov.

Jedným z najviditeľnejších príkladov nášho digitálneho prístupu je **3D virtuálna prehliadka našej školy**, ktorá je k dispozícii na našej webovej stránke. Umožňuje rodičom a potenciálnym rodinám preskúmať prostredie školy z pohľadia svojich domovov – vrátane tried, vnútorných priestorov a školskej záhrady. Transparentnosť, otvorenosť a prístup k informáciám sú pre nás základnými hodnotami.

Kľúčovým digitálnym nástrojom v našej každodennej práci je **ChatGPT**, ktorý používame na prípravu textov, interných dokumentov, e-mailov a iných materiálov. Hoci šetrí čas a podnecuje inšpiráciu, jeho používanie vždy kombinujeme s vysokou mierou **kritického myslenia a odbornými znalosťami**, aby sme zaistili, že výstupy sú spoľahlivé, relevantné a použiteľné.

Podporujeme náš tím a podporujeme zmysluplnú spoluprácu viacerými spôsobmi:

- Noví kolegovia dostanú **digitálny balík na zapracovanie**, ktorý obsahuje všetky dôležité dokumenty, príručky a prehľady na jednom mieste, aby sa mohli rýchlo a hladko zorientovať.
- Udržíme dobre organizovanú **elektronickú knižnicu** a zdieľané priečinky prostredníctvom **Google Drive**, kde majú zamestnanci prístup k učebným materiálom, metodikám, záznamom zo schôdzí a nahrávkam z workshopov. Každé oddelenie, učebňa a projekt má svoj vyhradený priestor.
- Pravidelne využívame **digitálne prieskumy** pre zamestnancov aj rodičov – zbierame spätnú väzbu, hodnotenia podujatí, sledujeme náladu a anonymné návrhy. To nám pomáha včas identifikovať potreby a predchádzať potenciálnym problémom.
- **Online plánovanie schôdzok** umožňuje rodičom ľahko si rezervovať konzultácie, prijímacie pohovory alebo pozorovanie v triedach, čím sa znižuje potreba komunikácie a zefektívňuje organizácia.

Týmto spôsobom nám technológia pomáha budovať školu, ktorá je **efektívna, udržateľná a hlboko ľudská**. Minimalizujeme zbytočnú administratívu, znižujeme spotrebu papiera a vplyv na životné prostredie () a poskytujeme jasný, bezpečný a včasný prístup k kľúčovým informáciám pre zamestnancov aj rodiny.

Našou víziou je škola, ktorá je nielen moderná a efektívna, ale aj ohľaduplná, otvorená a zodpovedná. Digitálne nástroje nepovažujeme za cieľ, ale za **prostriedok na splnenie nášho poslania** – vytvoriť prostredie, v ktorom ľudia môžu pracovať, rozhodovať sa, komunikovať a spoločne rásť. A často je to práve neviditeľná, ale nevyhnutná digitálna infraštruktúra, ktorá to umožňuje.

Základné usmernenia pre rozvoj digitálnej kompetencie doma: prístup v súlade s Montessori

Rozvoj digitálnych kompetencií u detí začína dlho predtým, ako začnú používať elektronické zariadenia. V domácnosti, ktorá sa riadi montessori metódou, sa kladie dôraz na budovanie vedomostí, zručností, postojov a skúseností, ktoré deťom umožňujú bezpečne, zodpovedne a kreatívne sa pohybovať v digitálnom svete. Rodičia zohrávajú kľúčovú úlohu ako sprievodcovia, ktorí modelujú etické správanie, stanovujú hranice a vytvárajú príležitosti na zmysluplné digitálne zapojenie.

1. Začnite s kritickým myslením a informačnou gramotnosťou

Než deti začnú vyhľadávať informácie na internete, pomôžte im nacvičovať hodnotenie informácií v každodennom živote. Povzbudzujte ich, aby sa pýtali: Odkiaľ pochádzajú tieto informácie? Sú v súlade s inými zdrojmi? Doma to môže zahŕňať spoločné čítanie, porovnávanie kníh, diskusie o článkoch alebo analýzu jednoduchých videí. Tieto rané návyky odzrkadľujú cvičenia v montessoriovskej triede a vytvárajú základ pre zodpovedné prechádzanie online obsahom.

2. Podporujte zmysluplnú komunikáciu a spoluprácu

Deti potrebujú rozvíjať rešpektujúce a zodpovedné komunikačné zručnosti. Podporujte

ich v písaní e-mailov, vytváraní zdieľaných dokumentov alebo účasti na online diskusiách s rovesníkmi, učiteľmi alebo inštitúciami, ako sú múzeá. Kládte dôraz na jasnosť, zdvorilosť a uvedomenie si, ako slová ovplyvňujú ostatných. Povzbudzujte ich, aby uznávali príspevky, aktívne počúvali a premyslene spolupracovali – rovnako ako pri skupinových aktivitách Montessori.

3. Podporujte zodpovednú digitálnu tvorbu

Digitálne nástroje môžu byť mocným prostriedkom na vyjadrenie sa a riešenie problémov. Doma naučte deti používať aplikácie alebo programy na vytváranie príbehov, prezentácií alebo multimedialných projektov. Naučte ich o autorských právach, duševnom vlastníctve a etickom zdieľaní. Vysvetlite im, že tvorba digitálneho obsahu je ako akákoľvek iná tvorivá práca – vyžaduje starostlivosť, zodpovednosť a rešpekt k príspevkom ostatných.

4. Zdôrazňujte bezpečnosť a súkromie

Deti musia pochopiť dôležitosť súkromia a bezpečnosti na internete. Diskutujte o tom, čo je bezpečné zdieľať, kedy požiadať o povolenie a ako chrániť osobné informácie. Posilňujte myšlienku, že ich digitálna stopa je trvalá a že by mali vždy premýšľať o potenciálnych dôsledkoch svojich online činností. Filozofia Montessori podporuje tieto lekcie prepojením etického povedomia a rešpektu voči ostatným z učebne do digitálneho prostredia.

5. Rozvíjajte schopnosti riešiť problémy

Povzbudzujte deti, aby k digitálnym nástrojom pristupovali so zvedavosťou a sebedovetím, aby ich skúmali, experimentovali s nimi a riešili problémy, keď veci nejdú podľa plánu. Tento montessori princíp učenia sa pokusmi a omylmi pomáha deťom stať sa flexibilnými a kreatívnymi pri riešení digitálnych výziev, čím sa podporuje ich nezávislosť a odolnosť.

6. Stanovte jasné hranice a vyvažujte čas strávený pred obrazovkou

V triedach Montessori sa obrazovky zavádzajú selektívne a účelovo, zvyčajne v vyšších ročníkoch základnej školy, na výskumné a kreatívne projekty. Doma stanovte jasné pravidlá používania obrazoviek a zdôrazňujte rovnováhu s praktickými činnosťami, hrou vonku a sociálnou interakciou. Diskutujte o rizikách nadmerného času

stráveného pred obrazovkou, dezinformáciách a online rozptýleniach a pomáhajte deťom pochopiť výhody aj obmedzenia technológií.

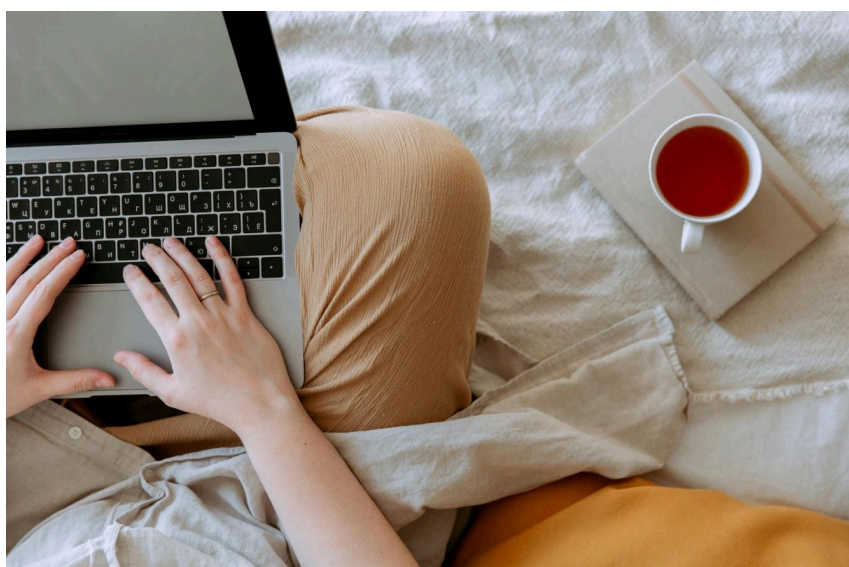
7. Zamyslite sa a diskutujte o etickom digitálnom správaní

Vytvorte príležitosti na rozhovory o online interakciách. Opýtajte sa: Ako by sa vám táto správa páčila, keby bola o vás? Ako reagujeme na posmešky alebo dezinformácie online? Ako možno technológiu využiť na pomoc iným alebo na riešenie problémov? Tieto diskusie spájajú etické uvažovanie, empatiu a morálny rozvoj – základné prvky montessori vzdelávania – s reálnymi digitálnymi skúsenosťami.

8. Využívajte technológiu na zmysluplné projekty

Podporujte deti v uplatňovaní digitálnych zručností v zmysluplnej práci. Príklady zahŕňajú spoločenské školské projekty, komunitné iniciatívy alebo kreatívne rozprávanie príbehov. Tento prístup je v súlade s filozofiou Montessori, ktorá technológiu považuje za nástroj na objavovanie, učenie sa a prispievanie, nie za pasívnu spotrebu.

Tým, že rodičia vedú deti podľa týchto princípov, pomáhajú im rozvíjať digitálnu kompetenciu, ktorá odzrkadľuje hodnoty Montessori: nezávislosť, kritické myslenie, etické povedomie a zmysluplné zapojenie. Digitálne nástroje sa stávajú doplnkom reálnych skúseností a podporujú rast bez toho, aby nahrádzali praktické, skúsenostné učenie, ktoré tvorí základ Montessori vzdelávania.

Ako sa digitálna kompetencia prejavuje v montessori základnej škole?	
Základné vedomosti	
Ako môžu digitálne technológie podporovať komunikáciu, kreativitu a inovácie	Deti používajú e-mail alebo detské bezpečné kolaboratívne platformy na kontaktovanie múzeí, plánovanie výletov alebo komunikáciu so žiakmi v partnerských školách v zahraničí. Môžu vytvárať digitálne prezentácie, videá alebo spravodajské bulletinov o projektoch z oblasti vedy, histórie alebo životného prostredia. Učitelia ich vedú k používaniu digitálnych nástrojov na vyjadrenie myšlienok, nie len na konzumáciu obsahu. Digitálne nástroje používajú na výskum.
Príležitosti, obmedzenia, účinky a riziká spojené s digitálnymi technológiami	Študenti diskutujú o výhodách technológií pre výskum a spoluprácu, obmedzeniach online informácií (predsudky, dezinformácie) a potenciálnych negatívnych účinkoch nadmerného používania. Cvičenia s hraním rolí a rozprávaním príbehov ilustrujú kyberšikanu, obavy o súkromie a dôsledky zdieľania osobných údajov.
Všeobecné princípy, mechanizmy a logika, na ktorých sa zakladajú vyvíjajúce sa digitálne technológie	Študenti sa venujú kódovaniu jednoduchých algoritmov, ktoré posilňujú logiku, čo predpokladá pochopenie základných princípov programovania.
Základné používanie a funkcie rôznych zariadení, softvéru a sietí	Študenti sa zoznámia s tabletmi, počítačmi, fotoaparátmi a aplikáciami na spoluprácu. Cvičia si základné funkcie: písanie, vyhľadávanie informácií, ukladanie dokumentov a používanie digitálnych máp na aktivity „vonku“. Učitelia ukazujú, ako internet funguje ako globálna sieť spájajúca ľudí a informácie.
Platnosť, spoľahlivosť a vplyv informácií a údajov sprístupnených digitálnymi prostriedkami	Deti porovnávajú viacero zdrojov k danej téme, pričom si všímajú autora, dátum publikovania, formát a účel. Analyzujú obsah z hľadiska zaujatosti alebo presnosti prostredníctvom diskusií v triede a cvičení, ako je porovnanie učebníc, webových stránok a videí. Rôzne aktivity v triede rozvíjajú rané zručnosti v overovaní a krížovom porovnávaní informácií a kritickom myslení.
Právne a etické zásady súvisiace s používaním digitálnych technológií	Žiaci sa prostredníctvom rôznych aktivít v rámci programu Grace and Courtesy učia o autorských právach, duševnom vlastníctve a dôležitosti požiadania o povolenie pred zdieľaním prác iných. Učitelia podporujú diskusie o etickom správaní v digitálnom prostredí, rešpektujúcej komunikácii online a digitálnych stopách. Žiaci sa učia zodpovednému zdieľaniu a opravovaniu chýb.
Základné zručnosti	

Prístup, používanie, filtrovanie, spracovanie a hodnotenie digitálneho obsahu	Deti používajú vyhľadávače, databázy schválené školou alebo kurátorské webové stránky na zhromažďovanie informácií. Vyberajú relevantné informácie, porovnávajú viaceré zdroje a zamýšľajú sa nad ich presnosťou, spoľahlivosťou a účelom.
Tvorba, programovanie a zdieľanie digitálneho obsahu	Žiaci navrhujú prezentácie, digitálne príbehy, školské spravodajstvá, videá alebo jednoduché aplikácie pre triedne projekty. Naučia sa uvádzať zdroje, parafrázovať a rešpektovať duševné vlastníctvo.
Spravovať a chrániť informácie, obsah, údaje a digitálne identity	Deti diskutujú o súkromí a verejnom zdieľaní, používajú bezpečné heslá a zamýšľajú sa nad tým, aké informácie je vhodné zdieľať. Lekcie o denníkoch a online práci im pomáhajú pochopiť hranice a digitálnu identitu.
Používajte digitálne nástroje na vytváranie, prezentovanie a pochopenie zložitých informácií	Študenti používajú aplikácie (napríklad Canva) alebo prezentácie na syntézu výskumu, vytváranie grafov alebo komunikáciu zistení v rámci spoločných projektov. Na jasnú prezentáciu môžu kombinovať vizuálne prvky, text a multimédiá.
Rozpoznávanie a efektívne využívanie softvéru a zariadení, umelej inteligencie a robotov	V závislosti od situácie deti skúmajú programovacie roboty, digitálne mikroskopy a interaktívne simulácie. Experimentujú s nástrojmi umelej inteligencie na výskumné alebo kreatívne účely, pričom sú vždy vedené k kritickému posudzovaniu výsledkov.
Používať digitálne technológie na podporu svojej kreativity a na spoluprácu s ostatnými pri dosahovaní osobných, sociálnych alebo komerčných cieľov	Deti pracujú v pároch alebo skupinách na digitálnych projektoch, ako sú školské spravodajstvá, environmentálne kampane alebo prezentácie pre komunitné kruhy. Digitálne nástroje môžu byť použité na spoluprácu s medzinárodnými montessori školami online.
Postoje (hodnoty študentov)	
Uplatňovanie reflexívneho a kritického myslenia	Žiaci diskutujú o spoľahlivosti informácií, vplyve svojich digitálnych činností a možných alternatívnych riešeniach. Reflektujú nad chybami a hodnotia svoje digitálne výtvary.
Byť zvedavý, otvorený a orientovaný na budúcnosť	Deti objavujú nové aplikácie, nástroje a výskumné metódy. Kladú otázky, porovnávajú zdroje a experimentujú s technológiami v kontexte reálnych projektov.
Etický, bezpečný a zodpovedný prístup k používaniu digitálneho obsahu a nástrojov	Všetky digitálne aktivity sa riadia rešpektovaním súkromia, bezpečným zdieľaním, zodpovednou komunikáciou online a uvedením si dôsledkov. Učitelia diskutujú o online šikanovaní, bezpečnosti údajov a rešpektujúcom správaní.
Zapájanie sa do komunít a sietí na kultúrne, sociálne a/alebo profesionálne účely	Žiaci spolupracujú s rovesníkmi z iných škôl alebo online komunít, zúčastňujú sa spoločných projektov alebo komunikujú s odborníkmi. Digitálne interakcie rozširujú ich pocit spolupatričnosti a sociálnej zodpovednosti aj mimo učebne.

8. KAPITOLA

OBČIANSKA KOMPETENCIA

Občianska kompetencia

Občianska kompetencia je schopnosť konať ako zodpovední občania a plne sa zapájať do občianskeho a spoločenského života na základe pochopenia sociálnych, ekonomických, právnych a politických pojmov a štruktúr, ako aj globálneho vývoja a udržateľnosti.

Znalosti

Občianska kompetencia je založená na poznatkoch základných pojmov a javov týkajúcich sa jednotlivcov, skupín, pracovných organizácií, spoločnosti, ekonomiky a kultúry. Zahŕňa to pochopenie spoločných európskych hodnôt, ako sú vyjadrené v článku 2 Zmluvy o Európskej únii a v Charte základných práv Európskej únie. Zahŕňa to poznatky o súčasných udalostiach, ako aj kritické pochopenie hlavných vývojových trendov v národnej, európskej a svetovej histórii. Okrem toho zahŕňa povedomie o cieľoch, hodnotách a politikách sociálnych a politických hnutí, ako aj o udržateľných systémoch, najmä o klimatických a demografických zmenách na globálnej úrovni a ich základných príčinách. Zásadné sú znalosti o európskej integrácii, ako aj povedomie o rozmanitosti a kultúrnych identitách v Európe a vo svete. Zahŕňa to pochopenie multikultúrnych a socioekonomických rozmerov európskych spoločností a toho, ako národná kultúrna identita prispieva k európskej identite.

Zručnosti

Zručnosti pre občiansku kompetenciu sa týkajú schopnosti efektívne spolupracovať s ostatnými v spoločnom alebo verejnom záujme, vrátane udržateľného rozvoja spoločnosti. Zahŕňa to kritické myslenie a integrované zručnosti v riešení problémov, ako aj zručnosti potrebné na rozvíjanie argumentov a konštruktívnu účasť na komunitných aktivitách, ako aj na rozhodovaní na všetkých úrovniach, od miestnej a národnej až po európsku a medzinárodnú úroveň. Zahŕňa to aj schopnosť pristupovať k tradičným aj novým formám médií, kriticky ich chápať a interagovať s nimi, ako aj pochopiť úlohu a funkcie médií v demokratických spoločnostiach.

Postoje

Zručnosti pre občiansku kompetenciu sa týkajú schopnosti efektívne spolupracovať s ostatnými v spoločnom alebo verejnom záujme, vrátane udržateľného rozvoja spoločnosti. To zahŕňa kritické myslenie a integrované zručnosti v riešení problémov, ako aj zručnosti potrebné na rozvíjanie argumentov a konštruktívnu účasť na komunitných aktivitách, ako aj na rozhodovaní na všetkých úrovniach, od miestnej a národnej až po európsku a medzinárodnú úroveň. Zahŕňa to aj schopnosť prístupu k tradičným aj novým formám médií, ich kritické chápanie a interakciu s nimi, ako aj pochopenie úlohy a funkcií médií v demokratických spoločnostiach.

Posilňovanie úlohy aktívneho občianstva v montessori základných školách

V 21. storočí nie je vzdelávanie len o prenose vedomostí, ale o posilňovaní postavenia študentov, aby sa stali premýšľavými, angažovanými a zodpovednými občanmi sveta. Aktívne občianstvo – chápané ako schopnosť a ochota zúčastňovať sa na občianskom a komunitnom živote na základe demokratických hodnôt, kritického myslenia a globálneho povedomia – je kľúčovou kompetenciou pre budúcnosť. Ako hlboko vyjadrila Maria Montessori: *„Musíme prehodnotiť naše koncepcie, naše postoje, naše vzdelávacie systémy, ak chceme pomôcť človeku stať sa kultivovanejším, disciplinovanejším, otvorenejším abstraktným myšlienkam; ak je naším cieľom skutočne pomôcť mu vyrásť a stať sa občanom sveta.“* (Citizen of the World, s. 79)

Táto kapitola skúma, ako môže montessoriovské prostredie základnej školy – charakteristické dôrazom na autonómiu, zodpovednosť a sociálnu súdržnosť – zohrávať kľúčovú úlohu pri podporovaní európskej kľúčovej kompetencie občianstva. Kompetencia občianstva, zakotvená v rámci EÚ pre celoživotné vzdelávanie, je definovaná prostredníctvom troch vzájomne prepojených zložiek: vedomostí, zručností a postojov. Tieto tri piliere tvoria základ pre rozvoj demokratických princípov, etického úsudku a občianskeho angažovania sa u mladých študentov.

Montessori vzdelávanie ponúka jedinečný prístup k hlbokému a prirodzenému zakotveniu týchto pilierov do vzdelávacieho procesu dieťaťa. Deti v montessori triedach vnímajú demokraciu nie ako abstraktný pojem, ale ako žitú realitu. Od spoločného rozhodovania a rešpektujúceho dialógu až po aktívne zapájanie sa do života komunity sú deti vybavené nástrojmi na skutočnú účasť a sú vyzývané, aby sa podieľali na vytváraní kultúry svojej triedy a školy.

Táto kapitola je rozdelená do štyroch hlavných častí:

- princípy demokracie a aktívneho občianstva zakotvené v montessori vzdelávaní

- koncepčná definícia kompetencie občianstva prostredníctvom vedomostí, zručností a postojov, obohatená o príklady zo skutočného života z Montessori školy Andílek
- praktický pohľad na to, ako sa každý z týchto rozmerov rozvíja v montessoriovských triedach základných škôl, tiež s príkladmi zo skutočného života z montessoriovskej školy Andílek
- záverečná časť s odporúčaniami pre pedagógov a vedúcich škôl, ktorí sa snažia ďalej posilňovať aktívne občianstvo vo svojich vzdelávacích zariadeniach

Montessori pedagogika so svojou globálnou a humanistickou víziou sa silne zhoduje s cieľmi demokratického vzdelávania. Vo svete, ktorý čelí ekologickým, sociálnym a politickým výzvam, nie je výchova generácie mladých ľudí, ktorí nielen chápu svoje práva a povinnosti, ale sú aj ochotní a schopní podľa nich konať, len pedagogickým cieľom – je to spoločenská nevyhnutnosť.

Princípy demokracie a aktívneho občianstva zakotvené v montessori vzdelávaní

„Ako môžeme hovoriť o demokracii alebo slobode, keď od samého začiatku života formujeme dieťa tak, aby podliehalo tyranii a poslúchalo diktátora? Ako môžeme očakávať demokraciu, keď sme vychovali otrokov? Skutočná sloboda začína na začiatku života, nie v dospelosti. ... ako môžeme očakávať, že po skončení školského života budú akceptovať a využívať práva slobody?“

Maria Montessori – Výchova pre nový svet, s. 72

Vzdelávanie môže byť metódou prekonávania prekážok demokracie prostredníctvom priamej práce s deťmi, rodičmi a širšou komunitou s cieľom podporovať hodnoty demokracie v každodennom živote, ako aj prostredníctvom učebných osnov. Filozofia montessori vzdelávania je zakorenená najmä v myšlienke, že dieťa je občan, ktorého prínos je vo veľkej miere podceňovaný a nepochopený. Je to dieťa, ktoré sa stáva dospelým, ktorý ovplyvňuje spoločnosť a je ňou ovplyvňovaný. Základy, ktoré položíme v ranom veku a na ktorých potom budujeme charakteristické črty, ktoré podporujú demokratickú kultúru, inštitúcie a spoločnosť, sú dôležitou súčasťou montessori vzdelávania a filozofie.

Montessori verila, že vzdelávanie zahŕňa rozvoj ja, ako aj pochopenie ja v kolektíve. V každej fáze vývoja je dieťa nezávislým činiteľom svojho učenia a vývoja a zároveň aktívnym, nevyhnutným členom kolektívu jednotlivcov. Konceptia sociálnej súdržnosti je základom efektívneho zavádzania montessori pedagogiky a musí byť zavedená, aby deti mohli v montessori prostredí prosperovať. Môže sa interpretovať ako spoločenská zmluva, pochopenie „ako sme spolu“, ktoré sa opiera o funkčnú nezávislosť každého jednotlivca. Montessori chápala, že dôverou v intelekt a charakter dieťaťa, ich obohacovaním a vierou v ich potenciál môžeme vytvoriť novú spoločnosť. Demokratický prístup je zakotvený v tejto filozofii a je nevyhnutný pre jej autentické uplatňovanie.

Definícia demokracie Európskej únie sa odvoláva na tri kľúčové pojmy. Písomné diela Marie Montessori jasne podporujú demokratické princípy nielen v teoretickej rovine, ale aj prostredníctvom konania učiteľov a detí.

Rovnosť

„Myseľ dieťaťa prijíma prvky z okolia a stelesňuje ich vo svojej bytosti. To sa nedeje prostredníctvom dedičnosti, ale je to dôsledok tvorivého potenciálu v dieťati... Tvorivý potenciál dieťaťa nie je výsadou jednej alebo druhej rasy; je to vlastnosť, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou povahy dieťaťa.“ Maria Montessori – Prednášky v San Remo, s. 28

Reprezentácia

„Je to on, kto vytvára normálnosť inteligencie; od neho závisí sila charakteru, fyzické zdravie, telesná krása a jednota osobnosti, ktoré sa dajú alebo nedajú nájsť u dospelého. Nemá sa teda považovať za občana, za prispievateľa k všeobecnému blahu?“ Maria Montessori – Občan sveta, s. 66

Montessori sa zasadzovala za medzinárodnú politickú stranu pre deti, ktoré považovala za občanov hodných práv a schopných prispievať.

Účasť

„Dieťa, ktoré sa nikdy nenaučilo konať samostatne, riadiť svoje vlastné činy, ovládať svoju vlastnú vôľu, vyrastie v dospelého, ktorý sa ľahko nechá ovplyvniť a musí sa vždy spoliehať na ostatných.“

Maria Montessori – Občan sveta, s. 118

V praxi sa účasť prejavuje prostredníctvom rozvoja nezávislého myslenia a konania. Nezávislosť je úspechom a agentúra je jedným z nástrojov, ktoré uľahčujú jej rozvoj. Oxfordský slovník médií a komunikácie definuje sociologické použitie agentúry ako „centrálnu tematickú opozíciu so štruktúrou reprezentujúcou rozsah ľudskej slobody konania – oproti spôsobom, akými môžu byť konania určované sociálnymi štruktúrami“.

Montessori vzdelávanie podporuje pozitívne výsledky vývoja tým, že využíva hlboké pochopenie vývoja dieťaťa, jeho jedinečných fáz a charakteristík. Maria Montessori nevyvinula prezentácie ani materiály, ktoré by priamo spomínali alebo sa zameriavali na aktívne občianstvo. Demokratické hodnoty sú však prepletené spôsobom, akým sa učitelia v rámci vzdelávania učia pracovať s deťmi. Povaha vzťahov, ktoré sa rozvíjajú v prostredí a triedovej Montessori, odzrkadľuje predispozíciu k demokratickým

postojom, ktoré zastávajú učitelia a ktoré si deti osvojujú. Prostredníctvom svojich činností a interakcií v zámerne náročnom a stimulujúcom prostredí deti budujú to, čo Montessori nazvala spoločnosťou založenou na súdržnosti. To poskytuje deťom skutočné skúsenosti, ktoré rozvíjajú ich charakter, hodnoty a pochopenie ich úlohy v komunite. Ako dieťa rastie, vytváranie a používanie sociálnej zmluvy, ktorá podporuje správne fungovanie ich kolektívu, sa stáva zodpovednosťou jednotlivca a skupiny. Vplyv dospelých sa vyvíja s každou ďalšou fázou vývoja, hoci zostávajú vzormi a sprievodcami, keďže dieťa rozvíja pochopenie svojej úlohy v udržiavaní dobre fungujúcej komunity.

Dá sa povedať, že v autentickom, plne implementovanom montessori prostredí demokratická kultúra prirodzene prekvitá vďaka spôsobu, akým deti interagujú s prostredím, učiteľmi, rovesníkmi a vďaka spôsobu, akým sa správajú. Učiteľ verí, že deti majú určité práva a zaslúžia si rešpekt. V rámci prípravy učiteľov sa výslovne uvádza, že dieťa má slobodu voľby, pohybu, myslenia a vyjadrovania. Dospelí pripravujú prostredie, v ktorom sú deti aktívnymi občanmi v mikrospráve, kde slobody a ich príslušné obmedzenia sú zodpovednosťou každého. Začína to už v najskorších fázach skúseností dieťaťa v montessori prostredí, v komunite dojčiat. Kombinácia pochopenia toho, čo je pre dieťa vývojovo vhodné a možné, a zváženia toho, ako podporiť jeho cestu k tomu, aby sa stalo zodpovedným, angažovaným a premýšľavým dospelým občanom, je niťou, ktorá sa tiahne celým montessori prístupom. V každej fáze vývoja je dieťa schopné pracovať s materiálmi a v triede a ťažiť zo svojich vlastných činov a skúseností a rásť na nich. Interaguje tiež s inými deťmi a dospelými, aby získalo skúsenosti s rozhodovaním, ktoré prospieva jemu samému, kolektívu a samotnému prostrediu. Dospelý je tu ako pozitívny vzor, sprievodca prostredím a opora pre dieťa ako jednotlivca a pre skupinu ako komunitu. Na dosiahnutie tohto cieľa používajú montessori učitelia rad techník, stratégií a metód, ktoré umožňujú prirodzené budovanie základov demokratickej kultúry. Tento vývoj závisí od špeciálneho a vzájomného vzťahu medzi vyškoleným učiteľom, pripraveným prostredím a dieťaťom.

Budovanie základov občianstva

Občianstvo nie je zručnosť, ktorú človek nadobudne zo dňa na deň – je zakorenené v hlbokých a nuansovaných znalostiach o spoločnosti, histórii a mieste jednotlivca v oboch. V kontexte montessori základného vzdelávania nie je nadobúdanie takýchto znalostí iba akademické; je založené na skúsenostiach, integrované a osobne zmysluplné. Deti sú povzbudzované k tomu, aby skúmali prepojenosť sveta okolo seba a budovali si pochopenie, že občianstvo je zároveň právom aj zodpovednosťou.

Porozumenie spoločnosti a ľudskej kultúre

V montessori triedach sa deti zoznamujú s pojmami komunita, spolupráca a úlohy, ktoré jednotlivci zohrávajú v širšej sociálnej štruktúre. Prostredníctvom príbehov, diskusií a interdisciplinárnych lekcií sa žiaci učia, ako vznikajú spoločnosti, ako fungujú a aké hodnoty a systémy podporujú ich súdržnosť.

Deti študujú rôzne kultúry, zvyky, systémy viery a historické obdobia, najmä tie, ktoré sa týkajú ľudských inovácií, spolupráce a konfliktov. Tento komparatívny a nehodnotiaci pohľad im pomáha oceniť rozmanitosť aj spoločné črty a podporuje ich identitu ako európskych občanov s globálnym pohľadom na svet.

Kľúčové vzdelávacie ciele:

- Porozumenie politickým, sociálnym a ekonomickým štruktúram.
- Oboznámenie sa s národnými a medzinárodnými inštitúciami, vrátane EÚ a OSN.
- Povedomie o občianskych právach a povinnostiach.
- Zoznámenie sa s konceptom ľudskej solidarity a vzájomnej závislosti v priebehu času.

Historický kontext a európske hodnoty

„Veľké lekcie“ Montessori poskytujú historický a filozofický základ pre občianske porozumenie. Tieto príbehy deti zoznamujú s pôvodom vesmíru, života na Zemi, ľudských bytostí, jazyka a matematiky. Poskytujú nielen vedecké a kultúrne vedomosti, ale aj etický kontext pre skúmanie spolupráce, inovácie a spravodlivosti.

V súlade s usmerneniami EÚ sa deti oboznamujú s:

- európskym hodnotám, ako sú uvedené v Charte základných práv.
- Míľniky v národnej a európskej histórii.
- Vplyvu kolonizácie, vojny, migrácie a globalizácie.
- Rozvoju demokracie a občianskej spoločnosti.

Globálne povedomie a udržateľnosť

Prostredníctvom tematických úloh deti skúmajú globálny vplyv ľudských činností. Učia sa o klimatických zmenách, ekonomických nerovnostiach, populačnej dynamike a udržateľnosti. Geografia, biológia a environmentálne štúdie sú prepojené s diskusiami o ľudskej zodpovednosti a spoločných výzvach našej planéty.

Aktivity podporujúce globálne povedomie:

- Projekty OSN v oblasti cieľov udržateľného rozvoja.
- Kultúrne festivaly a medzinárodné oslavy.
- Prezentácie založené na výskume o globálnych výzvach.
- Spolupráca s Amnesty International alebo podobnými mimovládnyimi organizáciami.

Zdieľam s vami príbeh: Ako sa v našej triede učíme o svetových konfliktoch

V rámci jedného projektu sa žiaci vyšších ročníkov základnej školy venovali vojne na Ukrajine. Zamerali sa nielen na samotný konflikt, ale aj na jeho historický a geopolitický kontext. Rozprávali sa s členmi komunity, vrátane ukrajinských rovesníkov a ich rodín, vytvárali mapy, čítali správy v viacerých jazykoch a písali správy, v ktorých sa zamýšľali nad spravodlivosťou, slobodou a vysídlením. Výsledok? Hlboko osobné pochopenie

nákladov vojny, dôležitosťi demokracie a empatie voči druhým – zakorenené nie v strachu, ale v zvedavosti a vedomostiach.

Aktívne občianstvo prostredníctvom skúseností

Zatiaľ čo vedomosti tvoria intelektuálny základ občianstva, deti začínajú svoju úlohu v spoločnosti naplňať prostredníctvom zručností. V montessori vzdelávaní sa zručnosti neučia izolovane. Vznikajú organicky prostredníctvom zmysluplných skúseností, samostatného učenia sa a sociálnej spolupráce. Základná škola ponúka obzvlášť veľa príležitostí na rozvoj nástrojov potrebných na účasť v reálnom svete, od komunikácie a spolupráce až po kritické myslenie a občiansku angažovanosť.

Komunikácia a dialóg

Jednou z kľúčových zručností aktívneho občana je schopnosť jasne sa vyjadrovať a s rešpektom počúvať ostatných. V montessoriovskej základnej škole sa tieto zručnosti rozvíjajú každý deň prostredníctvom štruktúrovaného a neštruktúrovaného dialógu. Deti sú povzbudzované, aby zdieľali svoje myšlienky, viedli diskusie a riešili nezhody s empatiou a logikou.

Postupy, ktoré rozvíjajú komunikačné zručnosti:

- Denné skupinové stretnutia a „komunitné kruhy“.
- Moderované diskusie o etických alebo sociálnych témach.
- Tréningenie nenásilnej komunikácie a aktívneho počúvania.
- Písanie úvah, listov a presvedčivých textov (napr. listy miestnym vodcom, rovesníkom alebo fiktívnym postavám).

Kritické myslenie a mediálna gramotnosť

V ére informačného preťaženia je rozlišovanie faktov od názorov kľúčovou demokratickou zručnosťou. Montessori učitelia povzbudzujú žiakov, aby kládli otázky, výskumovali a hodnotili zdroje. Deti sa učia, ako overovať informácie, rozpoznávať predsudky a formulovať dobre odôvodnené argumenty.

Toho sa dosahuje prostredníctvom:

- Projektové učenie a nezávislý výskum.
- Vedených diskusií a protokolov spravodlivej diskusie.
- Mediálnych workshopov vedených novinármi a pedagógmi.
- Simulovaných súdnych procesov, etických dilem a hier zameraných na rozhodovanie.

Zdieľam s vami príbeh: Odhaľovanie falošných správ

V rámci mediálneho vzdelávacieho workshopu naši študenti skúmali, ako sociálne médiá šíria falošné informácie. S podporou rodiča, ktorý je profesionálnym novinárom, analyzovali titulky, overovali fakty v článkoch a diskutovali o tom, prečo je kritické myslenie v demokratickej spoločnosti nevyhnutné. Táto aktivita podnietila spontánný projekt: študenti vytvorili triedny spravodajský bulletin s redakčnými štandardmi a postupmi vzájomného hodnotenia.

Spolupráca a účasť

Schopnosť spolupracovať pre spoločné dobro je kľúčová pre občianstvo. V montessoriovskom prostredí základných škôl podporujú triedy s rôznym vekom spoluprácu medzi rôznymi vývojovými fázami. Deti spoločne plánujú projekty, spravujú zdroje triedy a kolektívne prijímajú rozhodnutia. Prostredníctvom týchto postupov získavajú skutočné skúsenosti s rokovaním, kompromisom a vedením.

Príklady z praxe:

- Žiaci plánujú výlety, vytvárajú rozpočet a koordinujú logistiku.

- Základný parlament umožňuje deťom navrhovať zmeny v živote triedy.
- Striedanie zodpovedností (napr. knihovník, záhradník, riešiteľ konfliktov).
- Spoločné rozprávanie príbehov, výskumné projekty a vedecké experimenty.

Riešenie problémov a občianska angažovanosť

Deti v Montessori sú aktívnymi riešiteľmi problémov, nie pasívnymi príjemcami vedomostí. Či už ide o poškodený materiál alebo nehodu v komunite, sú vyzvané, aby posúdili situáciu, navrhli riešenia a implementovali ich. Tieto rané cvičenia odzrkadľujú riešenie problémov v občianskom živote.

Projekty občianskej angažovanosti:

- Organizovanie čistenia životného prostredia alebo recyklačných systémov.
- Organizovanie charitatívnych akcií na miestne účely alebo pomoc pri katastrofách.
- Účasť na demokratických simuláciách, ako sú voľby alebo referendá.
- Písanie petícií alebo organizovanie celoškolských hlasovaní o relevantných otázkach.

Digitálne a globálne zapojenie

V súlade s kľúčovými kompetenciami EÚ pre celoživotné vzdelávanie sú montessori študenti tiež vedení k tomu, aby sa konštruktívne zapájali do digitálneho a medzinárodného kontextu. Na vyššom stupni základnej školy deti začínajú používať digitálne nástroje na výskum, komunikáciu a prezentácie, vždy pod vedením etického a rešpektujúceho správania.

Prax digitálneho občianstva:

- Online spolupráca na zdieľaných dokumentoch alebo prezentáciách.
- Lekcie o ochrane údajov, súhlase a rešpektujúcej online komunikácii.
- Virtuálna výmena s montessori školami v zahraničí.
- Používanie digitálnych máp, videí a simulácií na pochopenie globálnych systémov.

Pestovanie demokratických postojov a hodnôt

Zatiaľ čo vedomosti poskytujú obsah a zručnosti ponúkajú prostriedky, je to práve postoj, ktorý formuje to, ako sa občan prezentuje vo svete. V montessori základnom vzdelávaní sa postoje neučia didakticky. Namiesto toho vyplývajú zo životných skúseností, komunitnej praxe a vzorov správania. Rešpekt, empatiu, zodpovednosť, zvedavosť a integritu tvoria základ každodenných interakcií v triede aj mimo nej.

Tieto postoje sa nielen pestujú prostredníctvom priamych skúseností, ale sú zakorenené v štruktúre montessori prostredia, úlohe dospelých a neustálej interakcii detí s pripraveným priestorom a ich rovesníkmi.

Rešpekt k sebe samému, ostatným a životnému prostrediu

Rešpekt je základom všetkých ostatných postojov. V Montessori sa praktizuje prostredníctvom lekcií zdvorilosti a slušného správania, techník riešenia konfliktov a zdieľania zodpovednosti. Rešpekt sa očakáva a prejavuje – zo strany detí, sprievodcov, asistentov aj rodičov.

Postupy, ktoré podporujú rešpekt:

- Triedne dohody, ktoré deti spoločne vytvorili a dodržiavajú.
- Miesta pokoja na upokojenie alebo riešenie nezhôd.
- Dodržiavanie poradia, hlasovej úrovne a rešpektujúcej spätnej väzby.
- Starostlivosť o triedu a školský areál.

Podelím sa s vami o príbeh: Rozbitá váza

Jedného rána bola na polici nájdená rozbitá sklenená váza s kvetmi. Namiesto toho, aby hľadali vinníka, deti sa zišli, aby pokojne diskutovali o tom, čo sa stalo. Mladší žiak priznal, že ju náhodou prevrhol a nevedel, čo má robiť. Trieda spoločne premýšľala,

ako zabrániť podobným incidentom. Navrhli novú úlohu „pomocníka kvetín“, ktorý bude kontrolovať, či sa nerozlieva voda, a prešli si, ako bezpečne prenášať sklo. Dieťa, ktoré rozbilo vázu, ponúklo, že prinesie novú z domu. Zodpovednosť bola doplnená empatiou.

Zvedavosť a údiv

Občianstvo začína kladením otázok – o svete, spoločnosti a mieste človeka v nej. Dieťa v montessoriovskej základnej škole s rozvíjajúcim sa rozumom túži pochopiť „prečo“ za všetkým. Sprievodcovia podporujú tento postoj nie tým, že dávajú odpovede, ale tým, že povzbudzujú k skúmaniu, vytváraniu hypotéz a experimentovaniu.

Spôsoby, ako sa podporuje zvedavosť:

- Veľké lekcie (napr. príbeh o vesmíre) vzbudzujú úžas a zvedavosť.
- Povzbudzovanie k „vychádzkam“ a výskumu javov reálneho sveta.
- Prístup k bohatým materiálom, knihám, mapám a grafom na podporu objavovania.
- Čas a sloboda na hlboké a zmysluplné sledovanie osobných záujmov.

Zodpovednosť a konanie

Byť občanom znamená pochopiť, že vaše činy ovplyvňujú ostatných a že máte úlohu pri formovaní komunity. Od riadenia každodenných úloh v triede až po navrhovanie zlepšení v rutine triedy, montessori študenti si osvojujú hlboký zmysel pre iniciatívu a zodpovednosť.

Konkrétne príklady zodpovednosti v praxi:

- Správa rozpočtu a výdavkov triedy.
- Organizovanie kultúrnych podujatí alebo celoškolských iniciatív.
- Príprava výletov, písanie povolení a vedenie debriefingov.

- Týždenné stretnutia komunity, na ktorých sa diskutuje o tom, čo sa podarilo a čo by sa mohlo zlepšiť.

Podelím sa s vami o príbeh: Udržateľnosť pod vedením študentov

Po diskusii o zmene klímy niekoľko študentov navrhlo kompostovací systém pre potravinové zvyšky v triede. Zistili, aké materiály sa dajú kompostovať, ako postaviť kompostovací kontajner a ako ho strieďať. Svoj plán predstavili sprievodcovi, napísali riaditeľovi školy žiadosť o povolenie a zapojili rodičov do zberu materiálov. Iniciatíva sa stala dlhodobým projektom, ktorý riadili výlučne študenti, čím preukázali iniciatívu, zodpovednosť a dôslednosť.

Empatia a solidarita

Demokratické spoločnosti prosperujú, keď jednotlivci vnímajú svet očami druhých. V montessori triede s deťmi rôzneho veku sa empatiu buduje prirodzene: staršie deti pomáhajú mladším rovesníkom, nováčikovia sú vítaní a otvorene sa diskutuje o sociálnej dynamike.

Montessori učitelia vytvárajú priestor pre:

- Zdieľanie osobných príbehov a počúvanie bez súdenia.
- Návštevy starších susedov alebo pomoc s potrebami komunity.
- Reflexii konfliktov s empatiou voči pohľadu každého človeka.
- Literatúru a rozprávanie príbehov, ktoré zdôrazňujú rôzne perspektívy a kultúry.

Zdieľam s vami príbeh: Návšteva domova dôchodcov

Skupina detí pripravila básne a ručne vyrobené darčeky pred návštevou neďalekého domova dôchodcov. Počas návštevy čítali

nahlas, počúvali príbehy a dokonca pomáhali podávať čaj. Jedno dieťa potom povedalo: „Myslel som si, že budú smutní alebo tichí, ale boli plní života a mali toľko vecí, o ktoré sa mohli podeliť. Donútilo ma to zamyslieť sa nad tým, že každý človek má svoj príbeh.“

Integrita a morálny vývoj

V druhej fáze vývoja (vek 6–12 rokov) sa deti stávajú obzvlášť citlivé na spravodlivosť, čestnosť a konzistentnosť. Chcú vedieť: „Čo je správne?“ a „Prečo?“ Učitelia montessori základných škôl využívajú túto príležitosť tým, že predstavujú etické dilemy, zapájajú sa do historických diskusií a vytvárajú priestor pre uplatňovanie hodnôt v reálnom živote.

Morálne bádanie prebieha prostredníctvom:

- Skupinové diskusie o etických otázkach (napr. spravodlivosť, práva, ublíženie).
- Hranie rolí, debaty a rozhodnutia komunity.
- Čítanie životopisov ľudí, ktorí menia svet, aktivistov a inovátorov.
- Simulácií školského parlamentu a skutočných volieb.

Podelím sa s vami o príbeh: Pravidlá spravodlivej diskusie

Počas hodiny venovanej etike študenti spoločne vytvorili pravidlá „spravodlivej diskusie“. Tieto pravidlá zahŕňali počúvanie bez prerušovania, hovorenie o myšlienkach – nie o ľuďoch – a striedanie sa v úlohe moderátora. Neskôr, pri diskusii o tom, či by sa zvieratá mali používať v cirkusoch, sa aj tí najtichší študenti cítili bezpečne a vyjadrili svoje názory. Kultúra počúvania a rešpektovania nesúhlasu sa ukázala ako silný nástroj pri budovaní demokratických návykov srdca.

Ako sa prejavuje občianska kompetencia v základnej škole – integrovaný pohľad

Občianska kompetencia v montessori prostredí základnej školy sa neučí izolovane. Je naopak začlenená do každodenného života v triede – prostredníctvom učebných osnov, materiálov, vzťahov, rutín a skúseností zo skutočného života. V tejto časti sa zaoberáme tým, ako trojica **vedomostí, zručností a postojov** synergicky funguje v triede základnej školy a ponúka deťom skutočnú možnosť konať a zapájať sa do demokratického života.

Montessori prostredie základnej školy ako mikrospráva

Maria Montessori často hovorila o triede ako o „spoločnosti založenej na súdržnosti“, kde sa dieťa učí byť nezávislé a zároveň vzájomne závislé. Prostredie základnej školy je pripravené tak, aby odzrkadľovalo štruktúru komunity – so zdieľanými zodpovednosťami, vzájomnými dohodami, stratégiami riešenia konfliktov a slobodou v rámci určitých hraníc.

Kľúčové črty, ktoré robia triedu demokratickou komunitou:

- **Zmiešané vekové skupiny (6–9, 9–12)**, ktoré umožňujú vzájomné učenie sa, striedanie vedúcich úloh a prirodzené napodobňovanie.
- **Sloboda pohybu a voľby**, učenie osobnej zodpovednosti a time managementu.
- **Komunitné stretnutia**, na ktorých sa vyjadrujú obavy, oslavujú úspechy a premýšľa sa.
- **Zodpovednosť za prostredie**, vrátane upratovania, organizovania a udržiavania spoločných priestorov.

„Prostredie musí byť bohaté na motívy, ktoré vzbudzujú záujem o činnosť a podnecujú dieťa k vlastným skúsenostiam.“

Maria Montessori „Absorbujúca myseľ“

Integrácia vedomostí: Demokratické témy v učebných osnovách

Učebný plán Montessori ponúka deťom **kozmicke vzdelávanie** – komplexný pohľad na to, ako sú ľudia, príroda a vesmír prepojení. Tento holistický rámec zahŕňa históriu, geografiu, biológiu, matematiku a jazyk, ktoré sa spájajú a vytvárajú hlboký pocit príslušnosti a zodpovednosti vo svete.

Príklady:

- **Veľké lekcie** predstavujú príbeh vesmíru, života, ľudí a civilizácie – podnecujú otázky o spolupráci, inováciách a spravodlivosti.
- **Dejepis a občianska náuka** skúmajú systémy vlády, práva a povinnosti, revolúcie a sociálne hnutia.
- **Geografia a ekológia** odhaľujú globálnu vzájomnú závislosť a dôležitosť udržateľnosti.

Deti sa učia:

- Prečo existujú voľby.
- Ako rôzne spoločnosti štruktúrujú moc.
- Ako konflikty a mier formujú históriu.
- Čo znamená zmena klímy pre planétu a akú úlohu zohrávajú v reakcii na ňu.

Cvičenie zručností: Vedenie, dialóg a konanie

Deti nie sú len pasívnymi príjemcami občianskych vedomostí. Zapájajú sa do rozhodovania v reálnom svete a každý deň praktizujú demokratické zručnosti:

- **Hlasovanie o záležitostiach triedy** a výber zástupcov do študentského parlamentu.
- **Vedenie triednych schôdzí** a moderovanie debát.
- **Vytváranie a presadzovanie dohôd v komunite.**
- **Organizovanie podujatí, výletov a projektov** (napr. iniciatíva kompostovania, výstava umenia o klimatickom spravodlivosti).

- **Aktivity zamerané na kritickú mediálnu gramotnosť** (napr. analýza zdrojov, identifikácia dezinformácií).

Tieto skúsenosti podporujú:

- Sebavedomie pri verejnom vystupovaní.
- Schopnosti vyjednávať a spolupracovať.
- Reflexívne myslenie a empatiu.
- Zvyk zapájať sa do občianskej diskusie – aj v prípade nesúhlasu.

„Musíme sa zaoberať štúdiom človeka nielen ako jednotlivca, ale aj ako člena komunity v kontexte jeho vzťahov a sociálnej funkcie.“

Maria Montessori – Prednášky v San Remo, s. 12

Žitie postojov: každodenné občianstvo

Každodenné interakcie – výber rešpektujúceho tónu, čakanie na rad, mierové riešenie konfliktov – sú miestom, kde sa pestujú postoje občianstva.

Okrem toho:

- Deti slúžia ako **veľvyslanci** počas návštev školy.
- **Vítame nových žiakov** a zoznamujeme ich s rutinami a materiálmi.
- **Služba v rámci vzdelávania** (napr. písanie Amnesty International, sadenie stromov) buduje návyky prispievania.
- **Reflexie a vedenie denníka** podporujú vnútorný rozvoj a etické uvažovanie.

Zdieľam s vami príbeh: Parlament v praxi

Po semestri prípravy volebných programov, prednesu prejavov a riadenia spravodlivých volieb bol vytvorený študentský parlament. Stal sa aktívnym orgánom s týždennými zasadnutiami a zodpovednosťami, ako sú diskusie o rozpočte, schvaľovanie návrhov nových projektov a mediácia sporov medzi rovesníkmi. To, čo bolo spočiatku simuláciou, sa stalo skutočnou skúsenosťou s fungovaním demokracie – vlastnenou a formovanou samotnými deťmi.

Odporúčania pre implementáciu a rast

Hoci Montessori metóda vo svojej podstate podporuje rozvoj demokratickej kultúry, zámerné a konzistentné implementovanie občianskych kompetencií vyžaduje vedomé úsilie, strategické plánovanie a profesionálne reflexie. Táto časť ponúka konkrétne odporúčania, nástroje a zdroje inšpirácie na posilnenie občianskej výchovy v prostredí základných škôl.

Od filozofie k praxi: kľúčové stratégie implementácie

Aby sa občianska kompetencia dostala z filozofického zámeru do každodenného školského života, odporúčame:

1.1. Ujasniť víziu a jazyk

- Vytvorte **spoločný slovník** pre celú školskú komunitu, aby ste mohli opisovať a diskutovať o aktívnom občianstve.
- Definujte, ako vyzerá *občianstvo* v každej fáze vývoja – od detského domova po program pre dospelých.
- Túto víziu konzistentne komunikujte **rodičom**, zamestnancom a deťom.

1.2. Zakotvíte občianstvo do prostredia

- **Zviditeľnite prácu žiakov** v triedach a na chodbách (napr. projekty týkajúce sa cieľov udržateľného rozvoja, triedne dohody, pravidlá diskusie).
- Zahrňte **priestory na zamyslenie** pre individuálne a skupinové rozjímanie.
- Vystavte **symboly spravodlivosti, mieru a rozmanitosti**, ktoré podnecujú k diskusií.

1.3. Zosúladiť učebné osnovy s občianskym zámerom

- Použite **veľké lekcie** ako základ pre diskusie o spolupráci, zodpovednosti a ľudskom pokroku.
- Vytvorte **projektové vzdelávacie jednotky**, ktoré skúmajú občianske témy zo skutočného sveta.

- Prepojte **matematiku, prírodné vedy a jazykové** vzdelávanie s otázkami komunity, spravodlivosti a životného prostredia.

1.4. Podporujte autentické vodcovstvo študentov

- Zriadte **študentské parlamenty, projektové tímy a výbory**.
- Zapojte študentov do skutočného **rozhodovania** (rozpočet, harmonogramy, dohody).
- Podporujte iniciatívy v oblasti **mediácie medzi rovesníkmi** a riešenia konfliktov.

1.5. Zapojte rodičov a širšiu komunitu

- Ponúkajte **rodičom workshopy** o demokracii, komunikácii a zodpovednosti.
- Využite **otvorené hodiny v triedach** a **komunitné podujatia** na propagáciu účasti.
- Zapojte miestnych lídrov, aktivistov a odborníkov do **rozhovorov a diskusií vedených študentmi**.

Profesijný rozvoj pedagógov

Rozvoj občianskych kompetencií u študentov vyžaduje dospelých, ktorí sami myslia a konajú demokraticky. Školy musia podporovať zamestnancov v prehĺbovaní ich občianskeho angažovania, reflexie a facilitačných zručností.

Učители sa môžu zamerať na nasledujúce oblasti

Oblasť	Témy a zdroje
Demokratická facilitácia	Konštruktívny dialóg, komunitné kruhy, budovanie konsenzu
Základy občianskej výchovy	Hodnoty EÚ, ľudské práva, environmentálna gramotnosť
Mediálna gramotnosť	Porozumenie dezinformáciám, výučba hodnotenia zdrojov

Emocionálna inteligencia	Metóda RULER , nenásilná komunikácia, sebakontrola
---------------------------------	--

Inšpiratívne programy:

- [Educateurs sans Frontières](#) (AMI)
- [Čítanie a písanie pre kritické myslenie](#) (Univerzita v Manchestri)
- [Fórum pre zážitkové vzdelávanie](#) alebo v češtine [Fórum pro prožitkové vzdělávání](#)
- Národné demokratické vzdelávacie siete (napr. [české workshopy občianskej výchovy NPI](#))
- [Priamy odkaz na materiály EÚ](#)
- [Kurzy pre učiteľov \(príklad z Univerzity v Manchestri – online\)](#)

Nástroje hodnotenia a reflexie

Na podporu neustáleho rastu a zosúladenia s hodnotami občianskej kompetencie odporúčame:

Pre učiteľov:

- **Formuláre na reflexiu** po kľúčových lekciách: Aké občianske hodnoty boli podporené? Aké zručnosti boli precvičované?
- **Tímové diskusie** o príkladoch občianskeho rastu a výzvach v správaní študentov.
- **Rubriky** na hodnotenie spolupráce žiakov, etického myslenia a komunikácie.

Pre študentov:

- **Deníky sebahodnotenia** s otázkami ako:
 - Aké rozhodnutia som dnes urobil, ktoré pomohli mojej komunite?
 - Ako som vyjadril svoj názor s rešpektom?
 - Kedy som vyriešil problém mierovou cestou?

- **Portfóliá**, ktoré obsahujú práce súvisiace so spravodlivosťou, zodpovednosťou a spoluprácou.

Prípadová štúdia: Rozvoj občianstva prostredníctvom školských projektov – v montessori školách Andílek

Projekt	Zameranie kompetencií	Popis
Simulované prezidentské voľby	Zručnosti a postoje	Študenti vytvorili kampane, usporiadali debaty, hlasovali a zamýšľali sa nad spravodlivosťou a integritou.
Listy Amnesty International	Znalosti a postoje	Deti skúmali prípady porušovania ľudských práv a ako aktívni občania písali presvedčivé listy.
Školský parlament	Všetky dimenzie	Skutočná demokratická štruktúra s volenými zástupcami, ktorí prijímajú rozhodnutia a predkladajú návrhy.
Výlet do Viedne	Zručnosti	Žiaci plánovali, rozpočtovali, koordinovali logistiku, zastupovali školu – získali zodpovednosť, sebavedomie a medzikultúrne povedomie.

Dlhodobé rozvojové ciele školy

Aby sme rozvíjali občiansku kompetenciu ako trvalú súčasť školskej kultúry, odporúčame:

- **Ročná téma občianstva** vo všetkých triedach (napr. sloboda a zodpovednosť, spravodlivosť, komunita).
- **Týždeň demokracie** – projekty naprieč triedami, návštevníci, výstavy, diskusie.

- **Rozšírený model mentorstva** – starší študenti vedú mladších v modelovaní demokratických postupov.
- **Dokumentácia a rozprávanie príbehov** – zbieranie príbehov o demokratickom raste, ktoré sa budú zdieľať s širšou komunitou.

Inšpirácia od komunity Montessori

Čo a ako si ostatné školy a organizácie myslia o demokratickej kultúre? V závislosti od kultúry a spoločnosti, z ktorej čerpáme inšpiráciu, sa nám niektoré nápady môžu zdať nepohodlné alebo nezlučiteľné, ale s najväčšou pravdepodobnosťou ich môžeme prispôbiť alebo sa nimi inšpirovať.

Medzinárodná inšpirácia o demokratickej kultúre vo vzdelávaní

- [Montessori vzdelávanie pre aktívne občianstvo](#)
- [Digitálne občianstvo](#)

Vedenie a účasť rodičov

[Montessori škola v Tokiu](#) – vytváranie školského spoločenstva, spolupráca s rodičmi

[Montessoriho inštitút v San Diegu](#) – kurz o inkluzívnej montessoriovskej výchove

[Socioekonomická politika](#) – výskumný článok o montessori vzdelávaní a občianskej výchove

[Educateurs Sans Frontières](#) – Montessori a ľudské práva

[Nórsku Montessori spoločnosť](#) – Implementácia cieľov OSN v oblasti udržateľného rozvoja v prostredí Montessori – Montessori 2030

[Global Schools Programme](#) – Debata o cieľoch udržateľného rozvoja so študentmi z montessori organizácie v Manile

Konferencie a podujatia s účasťou študentov a sprievodných učiteľov

- [Konferencia Montessori model OSN](#)
- [Montessori Europe Adolescent Forum](#)

Reflexia: Montessori vzdelávanie ako živná pôda pre demokraciu

Sila montessori vzdelávania spočíva v dôvere v dieťa ako schopné, inteligentné a morálne. Zaradením občianskej výchovy do života v triede – nie ako samostatný predmet, ale ako živú skúsenosť – pripravujeme deti nielen na *pochopenie* demokracie, ale aj na jej *praktizovanie*.

„Musíme vnímať jednotlivca na jeho mieste v spoločnosti, pretože žiadny jednotlivec sa nemôže rozvíjať bez vplyvu spoločnosti.“

Maria Montessori – Dieťa, spoločnosť a svet, s. 77

V montessori základných školách nie je výchova k aktívnemu občianstvu dodatočnou myšlienkou. Je to *základ*, na ktorom sa budujú vedomosti, schopnosť konať a etika – pripravuje deti nielen na ich budúce úlohy v spoločnosti, ale aj na ich aktívnu a zmysluplnú účasť na dianí vo svete *už teraz*.

Odporúčané montessori texty pre výchovu k občianstvu a demokracii

[Občan sveta](#)

[Vzdelávanie pre nový svet](#)

[Vzdelávanie a mier](#)

[Londýnske prednášky z roku 1946](#)

[Dieťa, spoločnosť a svet](#)

Ako je občianstvo viditeľné v montessoriovskej základnej škole?

Základné vedomosti	
Pojmy demokracie, spravodlivosti a rovnosti	Deti spoluvytvárajú triedne dohody, zapájajú sa do komunitných kruhov, diskutujú o spravodlivosti počas etických debát a praktizujú demokratické procesy, ako je hlasovanie v triede a študentský parlament.
Občianstvo a občianske práva, vrátane Charty základných práv Európskej únie a medzinárodných deklarácií	Prostredníctvom kozmickej výchovy deti študujú ľudské práva, skúmajú skutočné príbehy, spolupracujú s organizáciami ako Amnesty International a zamýšľajú sa nad občianskymi právami a povinnosťami.
Súčasnú udalosť	Žiaci pracujú s aktuálnymi udalosťami prostredníctvom výskumných projektov (napr. vojna na Ukrajine), analyzujú správy, porovnávajú zdroje a vytvárajú vlastné triedne noviny.
Hlavné udalosti a trendy v národnej, európskej a svetovej histórii	Veľké lekcie a nadväzujúca práca oboznamujú deti s hlavnými historickými udalosťami, ako sú civilizácie, migrácia, demokracia, revolúcie a globálne zmeny.
Ciele, hodnoty a politiky sociálnych a politických hnutí	Deti študujú ekologické, mierové a občianske hnutia, oboznamujú sa s príbehmi aktivistov a vytvárajú vlastné kampane alebo projekty zamerané na zvyšovanie povedomia.
Európska integrácia	Práca s mapami, časovými osami a európskymi inštitúciami pomáha žiakovi pochopiť históriu a účel EÚ, ako aj význam spoločných európskych hodnôt.
Klimatické a demografické zmeny na globálnej úrovni a ich základné príčiny	Projekty zamerané na udržateľnosť, kompostovanie, recykláciu, ekosystémy a populačnú dynamiku, vrátane prepojení na Ciele udržateľného rozvoja OSN.
Rozmanitosť a kultúrne identity v Európe a vo svete	Kultúrne oslavy, rodinné prezentácie, literatúra z rôznych kultúr a medzinárodná spolupráca pomáhajú študentom oceniť rozmanitosť aj spoločnú ľudskosť.
Spoločné európske hodnoty (článok 2 Zmluvy o Európskej únii a Charta základných práv Európskej únie)	Hodnoty ako dôstojnosť, sloboda, rovnosť, solidarita a spravodlivosť sa každodenne uplatňujú prostredníctvom rešpektujúcej komunikácie, riešenia konfliktov a spolupráce v komunite.
Multikultúrne a sociálno-ekonomické rozmery	Aktivity zamerané na migráciu, simulácie „globálnej dediny“, porovnávanie životných

európskych spoločností a ako národná kultúrna identita prispieva k európskej identite	štýlov a skutočné príbehy rodín s rôznym zázemím.
Kľúčové zručnosti	
Efektívne komunikovať s ostatnými vo verejnej sfére	Komunitné stretnutia, študentský parlament, moderované diskusie, verejné prezentácie a mediácia medzi rovesníkmi.
Prejavovať solidaritu a záujem o riešenie problémov, ktoré ovplyvňujú miestnu a širšiu komunitu	Povinnosti v triede, čistenie životného prostredia, charitatívne projekty, podpora mladších rovesníkov a listy o ľudských právach.
Kriticky a kreatívne premýšľať o aktivitách komunity činnosti	Reflexné denníky, hodnotenie v triede, sebahodnotenie po projektoch a skupinové diskusie o vplyve.
Konštruktívne sa zapájať do aktivít komunity	Organizovanie výletov, vedenie projektov, koordinácia kultúrnych podujatí a vytváranie systémov, ktoré podporujú komunitu v triede.
Účasť na rozhodovaní na miestnej, národnej a európskej úrovni, najmä prostredníctvom hlasovania	Hlasovanie v triede, voľby do študentského parlamentu, simulácie volieb alebo referendum a debaty.
Prístup, kritické chápanie a interakcia s tradičnými aj novými formami médií	Workshopy mediálnej gramotnosti, analýza falošných správ, vytváranie triedneho spravodajstva a hodnotenie viacerých zdrojov.
Postoje (hodnoty študentov)	
Ľudské práva a rovnosť	Každodenná prax rešpektu, spravodlivé riešenie konfliktov, diskusie o právach detí a inkluzívne interakcie.
Byť zodpovedný a konštruktívny	Úlohy v triede, spravovanie materiálov, samostatné riadenie projektov a prispievanie k skupinovej práci.
Príslušnosť k vlastnej lokalite, krajine, EÚ, Európe a svetu	Kultúrne projekty, práca s mapami, medzinárodné výmeny a diskusie o globálnom občianstve.
Demokratické princípy	Pravidlá spravodlivej diskusie, hlasovacie procesy, skupinové dohody a oceňovanie každého hlasu v komunite.
Účasť na demokratickom rozhodovaní	Pravidelné hlasovanie, zasadnutia študentského parlamentu, navrhovanie zmien a spoluvytváranie pravidiel komunity.
Sociálna a kultúrna rozmanitosť	Práca s deťmi rôzneho veku, kultúrne oslavy, heterogénna skupinová práca a rozprávanie príbehov z rôznych tradícií.
Rodová rovnosť a sociálna súdržnosť	Boj proti stereotypom, rovnaké príležitosti pre všetky role a spoločenské riešenie problémov.

Udržateľný rozvoj	Kompostovanie, záhradníctvo, recyklácia, projekty zamerané na klímu a zodpovednosť za životné prostredie.
Hodnoty a súkromie druhých	Rešpektujúca komunikácia, ochrana osobného priestoru a majetku a učenie sa o hraniciach.
Medzikultúrna komunikácia	Rodinné príbehy, kultúrne prezentácie, viacjazyčná interakcia a globálne projekty.
Zodpovednosť za životné prostredie	Každodenná starostlivosť o vnútorné a vonkajšie priestory, ekologické projekty, práca v prírode a iniciatívy v oblasti udržateľnosti.

(Tento text napísali Zuzana Kašparová a Hana Chramostová s využitím textu „Posilňovanie demokratickej kultúry v škole Andílek Montessori“, ktorý napísala Kavita Doodnauth pre projekt „Rozvoj demokratickej kultúry v školách Andílek Montessori“).

9. KAPITOLA

PODNIKATEĽSKÁ KOMPETENCIA

Kompetencia v oblasti podnikania

Kompetencia v oblasti podnikania sa týka schopnosti reagovať na príležitosti a nápady a premeniť ich na hodnoty pre ostatných. Je založená na kreativite, kritickom myslení a riešení problémov, iniciatíve a vytrvalosti a schopnosti spolupracovať s cieľom plánovať a riadiť projekty, ktoré majú kultúrnu, sociálnu alebo finančnú hodnotu.

Znalosti

Kompetencia v oblasti podnikania vyžaduje vedomie, že existujú rôzne kontexty a príležitosti na premenu nápadov na činy v osobných, sociálnych a profesionálnych aktivitách, a pochopenie toho, ako tieto vznikajú. Jednotlivci by mali poznať a rozumieť prístupom k plánovaniu a riadeniu projektov, ktoré zahŕňajú procesy aj zdroje. Mali by rozumieť ekonómii a sociálnym a ekonomickým príležitostiam a výzvam, ktorým čelí zamestnávateľ, organizácia alebo spoločnosť. Mali by si byť vedomí etických princípov a výziev udržateľného rozvoja a mať sebauvedomenie o svojich silných a slabých stránkach.

Zručnosti

Podnikateľské zručnosti sú založené na kreativite, ktorá zahŕňa predstavivosť, strategické myslenie a riešenie problémov, ako aj kritické a konštruktívne premýšľanie v rámci rozvíjajúcich sa tvorivých procesov a inovácií. Zahŕňajú schopnosť pracovať individuálne aj v tíme, mobilizovať zdroje (ľudí a vecí) a udržať činnosť. Patrí sem aj schopnosť prijímať finančné rozhodnutia týkajúce sa nákladov a hodnoty. Schopnosť efektívne komunikovať a rokovať s ostatnými a vyrovnávať sa s neistotou, nejednoznačnosťou a rizikom ako súčasťou informovaného rozhodovania je nevyhnutná.

Postoj

Podnikateľský postoj sa vyznačuje zmyslom pre iniciatívu a konanie, proaktivitou, predvídavosťou, odvahou a vytrvalosťou pri dosahovaní cieľov. Zahŕňa túžbu motivovať ostatných a oceňovať ich nápady, empatiu a starostlivosť o ľudí a svet, ako aj prijímanie zodpovednosti a etický prístup počas celého procesu.

Podnikanie je dôležité: pohľad cez Montessoriho optiku

Európska únia označuje podnikavosť za jednu z ôsmich kľúčových kompetencií celoživotného vzdelávania – a to z dobrého dôvodu. V svete, ktorý sa mení rýchlejšie ako kedykoľvek predtým, musia byť mladí ľudia prispôsobiví, zvedaví a odvážni. Musia robiť premyslené rozhodnutia, orientovať sa v neistote a premeniť nápady na zmysluplné činy. Kompetencia podnikavosti im poskytuje tieto nástroje, pomáha im formovať zmysluplný život a prispievať k blahobytu svojich komunit.

Sama Maria Montessori bola v mnohých ohľadoch globálnou sociálnou podnikateľkou. Iniciovala celosvetové hnutie, ktoré vedú prevažne ženy – učiteľky, zakladateľky škôl a rodičky –, ktoré naďalej vytvárajú vzdelávacie prostredia, ktoré vyvažujú poslanie s udržateľnosťou. Dokonca aj naše triedy odrážajú tento podnikateľský duch: učitelia Montessori vedú mikrokommunity s starostlivosťou a víziou, zakladatelia škôl inovujú, aby uspokojili meniace sa potreby, a deti Montessori často vyrastú do dospelosti a vytvárajú nové cesty v oblasti technológií, umenia, sociálnej spravodlivosti a ďalších oblastiach.

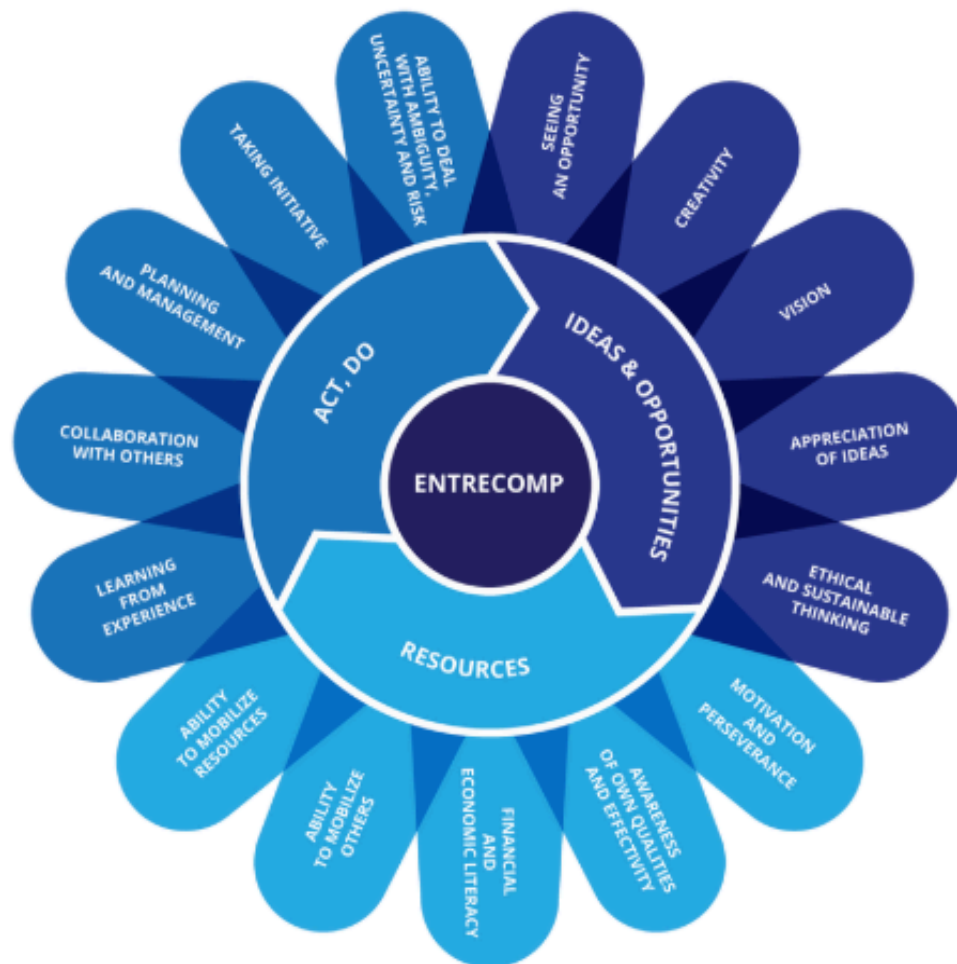
V Montessori je podnikavosť vždy spojená s účelom. Úspech sa nemeria len ziskom, ale aj pozitívnym vplyvom, ktorý človek vytvára – sociálne, kultúrne a environmentálne. To odzrkadľuje chápanie podnikavosti v EÚ ako formy tvorby hodnôt, ktorá slúži ľudstvu.

Podnikanie v podstate zahŕňa schopnosť:

- Premeniť nápady na činy – všímať si príležitosti, predstaviť si možnosti a prejať iniciatívu, aby sa stali skutočnosťou.
- Vytvárať hodnotu pre ostatných – či už prostredníctvom ekonomických príspevkov, alebo prostredníctvom sociálnej, kultúrnej alebo komunitnej práce.

- Využívanie kreativity, inovácie a odolnosti – riešiť problémy, prijímať zodpovedné riziká a učiť sa zo skúseností.

Tieto schopnosti prirodzene korešponujú s montessori prístupom. Naše prostredie deti motivuje k tomu, aby objavovali svoje záujmy, iniciovali projekty, spolupracovali a prevzali zodpovednosť za svoju prácu. Tým si precvičujú práve tie schopnosti, ktoré im jedného dňa pomôžu viesť, tvoriť a zmysluplne prispievať k svetu.

Cielený podnikateľský duch v pripravenom prostredí

Podnikanie v Montessori nezačína s podnikateľskými plánmi alebo modelmi zisku. Začína sa tým, že dieťa vstúpi do priestoru určeného na cieľavedomé konanie. Príprava prostredia je našim tichým partnerom pri pestovaní podnikateľského ducha. Vyjadruje dôveru, zodpovednosť, krásu a možnosti. Podnecuje dieťa k činom, rozhodovaniu, riešeniu problémov, spolupráci a premene nápadov na skutočnosť. Týmto spôsobom sa základy podnikavosti „neučia“ – žijú sa každý deň.

Sloboda v rámci limitov vytvára iniciatívu

V montessori základnej škole nie je sloboda prázdny pojem. Je štruktúrovaná, zámerná a hlboko posilňujúca. Prostredie ponúka jasné hranice – len jeden kus každého materiálu, spoločný rozvrh, základné pravidlá komunity. Ale v rámci týchto hraníc sú deti slobodné vo výbere svojej práce, plánovaní svojho času a nasledovaní svojej zvedavosti.

Táto sloboda spojená so zodpovednosťou je kolískou iniciatívy. Deti sa naučia identifikovať príležitosti vo svojom prostredí: *Čo ma dnes láka? Čo potrebujem na realizáciu svojej myšlienky? Ktoré zdroje sú k dispozícii a ktoré musím nájsť inde?* Tieto voľby napodobňujú skutočné podnikateľské myslenie. Dieťa sa stáva hnacou silou svojho vlastného učenia a rozvíja schopnosť konať – nie preto, že mu to prikázal dospelý, ale preto, že niečo v ňom ho poháňa k zmysluplnej práci.

Voľba ich učí spravovať svoju vlastnú energiu. Obmedzenia ich učia robiť to zodpovedne. Táto rovnováha ich pripravuje na reálny svet, kde musia koexistovať autonómia a zodpovednosť.

Kontrola chýb buduje odolnosť a schopnosť riešiť problémy

V Montessori dospelí neopravujú každú chybu; to robia materiály. Prostredie je plné nástrojov, ktoré odhaľujú vlastné nepresnosti: nesprávne vypočítaná plocha, ktorá nezodpovedá geometrickej kontrolnej karte, vedecký experiment, ktorý zlyhá, pretože voda nebola správne odmeraná, časová os, ktorá sa nezhoduje, keď sú dátumy nesprávne.

Tento zabudovaný systém spätnej väzby vytvára tichú dohodu s dieťaťom: *dôveruj si natoľko, aby si skontroloval svoju prácu, a dôveruj si natoľko, aby si to skúsil znova.*

Podnikatelia chápu, že neúspech je informácia. Deti v Montessori túto pravdu absorbujú už v ranom veku. Keď chybu odhalí materiál a nie dospelý, hanba zmizne. Nahradí ju zvedavosť. Vzniká nová otázka: *Čo sa tu stalo? Ako to môžem napraviť? Čo skúsím ďalej?*

To je odolnosť v akcii – to, čo moderná kultúra inovácie nazýva „rýchlo zlyhať a rýchlejšie sa učiť“. Postupom času si deti osvojujú štandardy excelentnosti. Prechádzajú od vonkajšej korekcie k vnútornému hodnoteniu: *Je to pravda? Je to vždy pravda? Prečo to funguje takto?*

V základnej škole sa kontrola chýb stáva aj sociálnou záležitosťou. Deti si navzájom kontrolujú prácu, ponúkajú návrhy, diskutujú o dôvodoch a poskytujú spätnú väzbu. Naučia sa brániť svoje nápady a spoločne ich revidovať – presne tie praktiky, ktoré podporujú tímovú kreativitu v dospelosti.

Skutočná práca vytvára hodnotu pre komunitu

V montessori triedach sa stiera hranica medzi „školskými úlohami“ a skutočnými prínosmi. Deti pripravujú spoločné občerstvenie, starajú sa o rastliny a zvieratá, organizujú materiály, vítajú návštevníkov, vydávajú triedne noviny, prevádzkujú knižničné systémy a vytvárajú malé služby, ktoré podporujú život v triede. Ich činy majú okamžitý a viditeľný vplyv.

Nie je to symbolická práca, ale skutočné vytváranie hodnoty.

Dieťa, ktoré nakupuje ovocie na týždeň po tom, čo si zistilo ceny, zorganizovalo rozpočet a koordinovalo čas so spolužiakom, stelesňuje základné podnikateľské schopnosti: plánovanie, rozhodovanie, spoluprácu, zodpovednosť, orientáciu na služby.

Dieťa, ktoré každý deň polieva rastliny, chápe, že blahobyt komunity závisí od dôslednosti.

Skupina, ktorá organizuje výlet „Going Out“, musí písať e-maily, volať inštitúciám, zabezpečiť dopravu a robiť sociálne rozhodnutia, ktoré odzrkadľujú riešenie problémov v reálnom svete.

Prostredníctvom týchto skúseností sa deti naučia podstatu podnikania:

Moje úsilie môže zlepšiť život ostatným. Toto pochopenie rozvíja zmysel pre cieľavedomosť a občiansku zodpovednosť, ktoré žiadna abstraktná lekcija nedokáže poskytnúť.

Poriadok, krása a precíznosť inšpirujú k dokonalosti

Montessori prostredie je zámerne krásne. Materiály sú uložené na policiach v logickom poradí. Nástroje sú kompletne, dobre udržiavané a esteticky príjemné. Každý je len jeden – nikdy viac. Táto úmyselná vzácnosť učí deti plánovať, rokovať a spolupracovať:

Ak niekto používa materiál, ktorý potrebujem, ako môžeme spolupracovať? Od koho sa môžem učiť, kým čakám? Ako si môžeme rozdeliť zodpovednosť?

Poriadok sa stáva tichým sprievodcom. Krása sa stáva motivátorom. Presnosť sa stáva zvykom mysle.

Prostredie základnej školy prehĺbuje túto skúsenosť. Materiály ponúkajú len „kľúče“ – nie úplné odpovede. Karta chémie môže poskytovať zložky, ale vyžaduje, aby dieťa zhromaždilo kadičky, váhy a zdroje tepla. Experiment z geografie môže poskytovať pokyny, ale spolieha sa na to, že dieťa nájde vybavenie a zorganizuje priestor. Tento „neúplný“ dizajn je zámerný. Učí podnikateľskú vynaliezavosť: schopnosť mobilizovať zdroje, plánovať kroky a dotiahnuť nápad do konca.

Keď prostredie komunikuje, že dokonalosť je možná – a očakávaná –, deti sa jej snažia dosiahnuť. Naučia sa starať o materiály, múdro využívať zdroje a vytvárať kvalitnú prácu. Tieto návyky sa stávajú základom pre premyslené a zodpovedné podnikanie v budúcnosti.

Dvojité prostredie: trieda a svet

V Montessori sa prostredie nekončí za dverami triedy. Samotný svet sa stáva materiálom na učenie. Skúsenosti „Going Out“ rozširujú dosah dieťaťa za známe steny: návštevy múzeí, rozhovory s odborníkmi, objavovanie historických pamiatok, cestovanie verejnou dopravou alebo kontaktovanie komunitných organizácií.

Tieto zážitky vyžadujú skutočnú iniciatívu. Deti musia plánovať, komunikovať, posudzovať riziká, spravovať peniaze a konať nezávisle. Svet sa stáva tréningovým ihriskom pre zodpovedné konanie. Naučia sa, že príležitosti existujú všade – a že sú schopné ich využiť.

Tento most medzi chráneným prostredím a konaním v reálnom svete je jedným z najväčších darov Montessori v oblasti podnikania. Buduje sebavedomie, prispôsobivosť a odvahu objavovať neznáme.

Prostredie ako prvý podnikateľský učiteľ

Podnikaví dospelí často opisujú momenty z detstva, keď sa cítili schopní, dôveryhodní alebo inšpirovaní. V Montessori nie sú tieto momenty náhodné – sú prirodzeným výsledkom prostredia navrhnutého pre cieľavedomé konanie.

Podporuje deti v objavovaní, že sú aktívnymi činiteľmi vo svojej komunite a vo svete. A s týmto pochopením vyrastú do dospelosti, kde dokážu predstaviť si, vytvárať, spolupracovať a realizovať zmysluplné nápady.

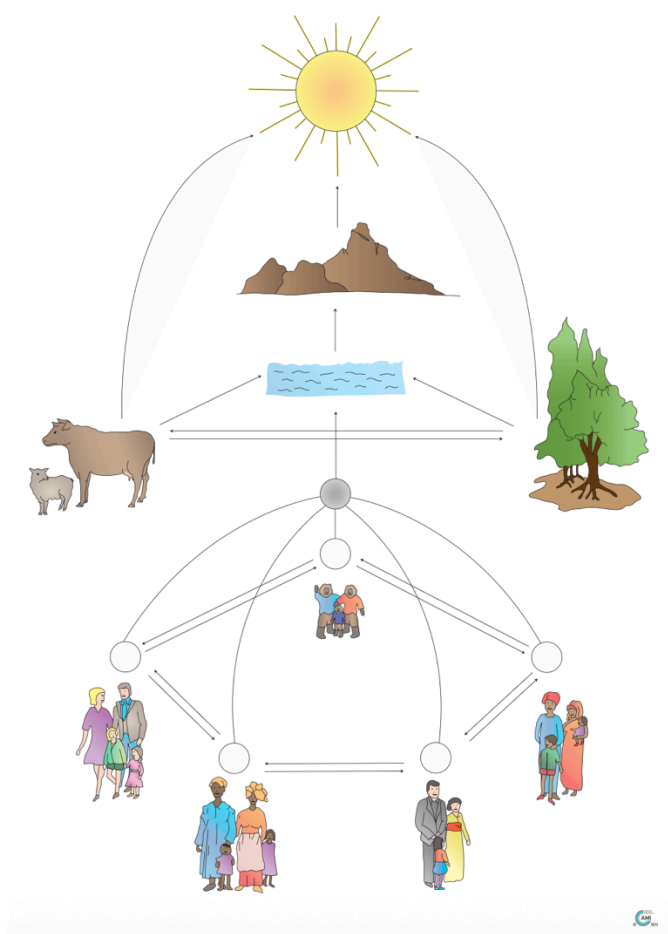
Príprava prostredia podľa Montessori nie je len miestom na učenie. Je to prvý podnikateľský ekosystém dieťaťa – miesto, kde sa zakoreňujú zmysel, kreativita a iniciatíva.

Budovanie porozumenia tomu, ako ľudia vytvárajú hodnotu

V montessori základnej škole sa podnikavosť začína rozvíjať dávno predtým, ako dieťa vôbec počuje toto slovo. Vyrastá z hlbokého pochopenia toho, ako ľudia uspokojujú svoje potreby, spolupracujú a vytvárajú hodnotu jeden pre druhého. Toto pochopenie sa neučí prostredníctvom abstraktných definícií – buduje sa pomaly, prostredníctvom príbehov, materiálov a skutočných pozorovaní sveta. Keď deti vidia, ako ľudia spolupracujú, aby dostali do rúk aj tú najjednoduchšiu vec, začínajú chápať podstatu ekonomického systému: ľudia spolupracujú, aby vytvorili hodnotu, ktorú by nikto nedokázal vytvoriť sám.

Začíname s **tabuľkou vzájomných závislostí**, kľúčovou lekciou Montessori, ktorá deťom jemne otvára oči na sieť vzťahov, ktoré udržujú ľudský život. Ukazuje, že poľnohospodári potrebujú nástroje vyrobené kováčmi, kováči sa spoliehajú na baníkov, baníci na inžinierov a inžinieri na učiteľov, ktorí ich kedysi naučili čítať a myslieť. Tento diagram sa stáva živou mapou ľudskej spolupráce. Pre dieťa je to často prvý pohľad na myšlienku, že hodnota nevzniká izolovane – ekonomické systémy sú siete ľudí, ktorí sa navzájom podporujú.

Odtiaľ sa skúmanie stáva konkrétnejším. Deti sú vyzvané, aby sledovali cestu jedného produktu. *Odkiaľ pochádza náš chlieb?* To, čo sa zdá ako jednoduchá otázka, sa stáva bohatým výskumom: pšeničné polia, mlynári, pekári, vodiči, obchodníci, dizajnéri

obalov n , výrobcovia nástrojov, výrobcovia nákladných áut. Keď deti sledujú tento reťazec, získavajú nový rešpekt k neviditeľným rukám, ktoré umožňujú každodenný život. Začínajú chápať, že hodnotu nevytvára len jedna osoba, ale mnoho ľudí, ktorí spolupracujú s úmyslom, zručnosťou a úsilím.

Ďalšou bránou k pochopeniu ekonomiky je rozprávanie príbehov. Montessori učitelia často rozprávajú príbeh o „**výmene za používanie peňazí**“, ktorý pomáha deťom predstaviť si, ako prví ľudia vymieňali tovar – drevo za obilie, látky za nástroje – a aké výzvy vznikali, keď sa potreby nezhodovali. Prostredníctvom príbehov o starovekých mušliach, kovových minciach, papierových bankovkách a dnešných digitálnych transakciách deti vstúpia do dlhého ľudského úsilia zjednodušiť výmenu. Vidia, ako sa peniaze vyvíjali, aby riešili skutočné problémy: uchovávanie hodnoty, uľahčenie obchodu, pomoc spoločnosti rásť. A tiež si uvedomujú, že peniaze sú dnes často neviditeľné – idea, číslo na obrazovke – čo vyvoláva nové otázky o tom, čo je skutočná hodnota.

Tieto lekcie podnecujú prirodzené rozhovory. *Čo sú peniaze? Kto rozhoduje o hodnote vecí? Prečo niektoré veci stoja viac ako iné? Je možné vytvoriť hodnotu bez peňazí?* Deti začínajú chápať, že hodnota môže pochádzať aj z času, pozornosti a starostlivosti. Pomoc spolužiakovi, príprava desiaty alebo príspevok k projektu komunity sa stáva súčasťou ich ekonomického chápania. Vzniká myšlienka, že môžeme „vymieňať“ nielen tovary, ale aj služby – hodinu pomoci, prejav láskavosti, ochotu prispieť.

Prostredníctvom týchto príbehov, skúmania a diskusií si deti v Montessori rozvíjajú ucelený, na človeka zameraný pohľad na ekonomiku. Chápu, že za každým predmetom stojí sieť skutočných ľudí, že výmena začala ako spôsob, ako uspokojiť potreby komunity, že peniaze sú nástrojom, ktorý ľudia vynájdený a neustále zdokonaľujú, a že hodnotu možno merať mnohými spôsobmi – nielen v mene, ale aj v prínose.

Tento základ ich pripravuje na to, aby sa zapájali do sveta ako budúci tvorcovia a prispievatelia. Naučia sa, že podnikanie nie je len o biznise, ale o pochopení toho, ako ľudia spolupracujú, aby realizovali nápady a zlepšovali si navzájom život.

Cvičenie iniciatívy, plánovania a spolupráce

Podnikateľské zručnosti sa neobjavujú náhle v dospievaní alebo dospelosti – budujú sa pomaly, prostredníctvom nespočetných malých skúseností v každodennom živote. V prostredí Montessori Elementary sú tieto zručnosti zakomponované do každodenných rutín. Deti sa učia preberať iniciatívu, plánovať svoje konanie a spolupracovať s ostatnými nie preto, že sú k tomu nabádané, ale preto, že to prostredie vyžaduje, podporuje a odmeňuje.

V detskom domove sú materiály úhľadne uložené na tákach, kompletne a pripravené na použitie. V základnej škole sa však svet rozširuje – a s ním aj zodpovednosť. Keď sa dieťa rozhodne uskutočniť geografický experiment, napríklad, nič nie je vopred pripravené. Musí sa rozhliadnuť po miestnosti, zistiť, aké nástroje potrebuje, nájsť materiály a samostatne ich zhromaždiť: misy, piesok, džbány na vodu, meracie nástroje, handry, mapy. Tento jednoduchý akt prípravy sa stáva lekciami **mobilizácie zdrojov** – základným kameňom podnikateľského konania.

Tento vzor sa opakuje všade: vedecké výskumy, geometrické konštrukcie, umelecké projekty, výskumná práca. Každá úloha vyzýva dieťa, aby preskúmalo svoje okolie, predvídalo potreby, zhromaždilo potrebné veci a udržiavalo svoj pracovný tok. Postupom času si vyvinie intuitívny zmysel pre plánovanie: *Čo potrebujem? Kde to nájdem? Kto mi môže pomôcť? Ako môžem pokračovať vo svojom projekte?* Tieto rané návyky tvoria základ projektového manažmentu a strategického myslenia.

Rovnako dôležitá je schopnosť **pracovať s ostatnými**. V montessori základnej škole sa takmer všetky hodiny vyučujú v malých skupinách. Dospelý predstaví kľúčovú myšlienku a potom deti povzbudí, aby pokračovali v spoločnej práci – ako spolupracovníci, ktorí spoločne skúmajú rovnaký svet vedomostí. Samotná trieda podporuje toto sociálne učenie, s veľkými spoločnými stolmi, kde sa prirodzene zdieľajú nápady, nástroje a zodpovednosti.

Prostredníctvom týchto spoločných zážitkov sa deti naučia komunikovať, rokovať, počúvať a robiť kompromisy. Zistia, že ostatní môžu byť zdrojmi, partnermi a spolupracovníkmi pri vytváraní. Zažijú radosť – a niekedy aj výzvu – zo spoločného

budovania niečoho. Tieto rané skúsenosti s tímovou prácou vytvárajú základ pre kooperatívne myslenie potrebné v budúcich podnikateľských projektoch.

Jednou z najbohatších príležitostí na precvičovanie iniciatívy a plánovania je možno **program Going Out**, ktorý je základnou súčasťou základnej školy. Tu deti vychádzajú za hranice triedy, aby preskúmali múzeá, rozhovorili sa s odborníkmi, nazbierali prírodné materiály alebo navštívili miestne obchody. Tieto výlety sa však nedejú samy od seba. Deti musia iniciovať proces, určiť jeho účel a zorganizovať každý detail.

Zoberme si napríklad takú bežnú činnosť, ako je zásobenie stola v triede čerstvým ovocím a zeleninou. Deti najprv urobia prieskum v triede, aby zistili, aké potraviny majú deti najradšej. Potom porovnajú ceny online alebo v miestnych obchodoch, vypočítajú rozpočet, naplánujú čas výletu a zorganizujú dopravu. Po zakúpení potravín preberajú zodpovednosť za to, aby sa všetko zjedlo a nič sa nevyhodilo. Prostredníctvom tohto procesu sa vyrovnávajú s reálnymi otázkami: *Koľko máme kúpiť? Je táto cena primeraná? Ako rozdelíme náš čas? Čo ak sa niečo pokazí?*

Tieto skúsenosti rozvíjajú schopnosť rozhodovať sa, finančnú gramotnosť, time management a zodpovednosť – a to všetko v zmysluplnom kontexte reálneho sveta.

Prostredníctvom každodenných rituálov, skupinovej práce a výletov do komunity si deti v montessori základnej škole osvojujú základné zručnosti, ktoré podporujú podnikavosť. Naučia sa, že nápady si vyžadujú konanie, že plánovanie podporuje úspech a že spolupráca robí prácu bohatšou a radostnejšou. Keď dospejú do dospelosti, nesú v sebe nielen vedomosti o tom, ako začať a organizovať, ale aj sebavedomie, že to dokážu.

Príbeh z triedy

Podnikatelia na veľtrhu sv. Kazimíra

V dňoch pred veľtrhom sv. Kazimíra žiaci základnej školy s nadšením pripravovali svoje ručne vyrobené výrobky – náramky, záložky, miniknihy, umelecké diela a dokonca aj vrecká s teplým popcornom. Veľtrh však nebol len o remeselnej výrobe, stal sa komplexným podnikateľským projektom, ktorý bol súčasťou ich práce v triede.

Každý žiak alebo malý tím si prenajal stôl od školy a hneď sa naučil, že prevádzkovanie podniku je spojené s nákladmi. Nasledovalo praktické plánovanie: tí, ktorí predávali popcorn, skontrolovali, či potrebujú elektrinu, ostatní spočítali, koľko vrecúšok alebo etikiet je potrebných, a všetci diskutovali o spravodlivej cene na základe času, úsilia a materiálov.

V deň veľtrhu sa škola premenila na veselé trhovisko. Deti vítali návštevníkov, využívali svoje vlastné marketingové nápady – nápisy, plagáty, špeciálne ponuky – a cvičili sa v vydávaní drobných. Niektoré produkty sa predali rýchlo, iné potrebovali dodatočnú reklamu a žiaci to všetko so zvedavosťou pozorovali.

Po veľtrhu sa zišli, aby zhodnotili svoje skúsenosti: Ktoré marketingové stratégie fungovali? Ktorý produkt bol najúspešnejší? Čo by zmenili nabudúce?

Nakoniec čelili najvýznamnejšiemu rozhodnutiu – čo urobiť so svojimi ziskami. V posledných rokoch sa žiaci rozhodli venovať svoje zisky ukrajinským deťom, čo bolo veľkorysé rozhodnutie, ktoré ukázalo, ako môže podnikanie podporovať empatiu a sociálnu zodpovednosť.

Prostredníctvom tohto jednoduchého školského veľtrhu deti získali praktické skúsenosti v oblasti plánovania, rozpočtovania, kreativity, reflexie a darčovstva.

Pestovanie zmyslu, empatie a zodpovedného konania

Pestovanie podnikateľských kompetencií v montessori základnej škole je neoddeliteľné od pestovania hlbokého zmyslu pre cieľ, empatiu a zodpovedné konanie. Tieto vlastnosti nerastú prostredníctvom abstraktného vyučovania, ale prostredníctvom každodenných skúseností v komunite, kde každý jednotlivec má význam a každá akcia má zmysel.

V montessori základnej škole tvoria veľké príbehy základ pre tento morálny a emocionálny rozvoj. Podnecujú deti k zamysleniu sa nad zákonmi, ktoré riadia vesmír, nad dlhou históriou adaptácie života a nad jedinečnými ľudskými darmi, akými sú predstavivosť, intelekt a láska. Od začiatku sú deti povzbudzované, aby sa vnímali ako súčasť oveľa väčšieho príbehu, v ktorom ich voľby a príspevky formujú ich komunitu aj širší svet. Toto chápanie príslušnosti prirodzene prebúdzá empatiu a zmysel pre zodpovednosť.

Účel a starostlivosť sa praktizujú prostredníctvom konkrétnych, zmysluplných činností. Deti sa starajú o prostredie v triede, leštia police, utierajú prach z materiálov, záhradkujú a starajú sa o zvieratá – malé činy, ktoré im dávajú najavo, že svet závisí od ich pozornosti. Tento pocit zodpovednosti sa rozširuje aj mimo triedy, keď deti spolupracujú s miestnou komunitou, napríklad navštevujú domovy dôchodcov, venujú im svoj čas, prítomnosť a láskavosť. Tieto skúsenosti posilňujú pochopenie, že ich činy môžu priniesť útechu, radosť a spojenie s ostatnými.

Zodpovedné konanie sa formuje aj prostredníctvom rastúcej iniciatívy detí na základnej škole. Deti si vyberajú svoju prácu, plánujú projekty a začínajú deň rozhodnutím, ako strávia svoj čas. Ich motivácia nepochádza z vonkajších požiadaviek, ale z vnútornej motivácie. Tento zvyk iniciatívy sa stáva základom podnikateľského ducha – schopnosti vidieť možnosti, konať a dotiahnuť veci do konca.

Skupinová práca zohráva významnú úlohu pri formovaní spolupráce zameranej na cieľ. Dieťa vo veku 6–12 rokov je prirodzene spoločenské a trieda sa stáva živým priestorom, kde sa vytvárajú tímy, vynárajú sa lídri a dohadujú sa role. To odzrkadľuje rannú ľudskú spoluprácu – spolupráca bola nevyhnutná pre prežitie a naďalej je nevyhnutná pre inovácie. Prostredníctvom tohto „sociálneho laboratória“ deti praktizujú tímovú prácu, komunikáciu a riešenie konfliktov, čím rozvíjajú interpersonálne kompetencie potrebné na vytváranie hodnôt s ostatnými.

Počas citlivého obdobia pre morálku deti aktívne formujú svoj etický rámec. Konflikty, triedne schôdze a restoratívne praktiky im pomáhajú naučiť sa spravodlivosť, zodpovednosť a empatiu. Tieto reálne skúsenosti ich učia základnú podnikateľskú pravdu: vytváranie hodnoty znamená zodpovedne slúžiť ostatným a konať čestne. Etika sa stáva nie lekciou odovzdávanou dospelými, ale živou skúsenosťou formovanou prostredníctvom riešenia problémov komunity.

Každodenné príspevky komunity ďalej prehlbujú ich pocit zodpovednosti. Úlohy v triede, pomoc rovesníkom, plánovanie výletov alebo príprava niečoho pre spoločný prospech menia deti z pasívnych účastníkov na aktívnych prispievateľov. Začínajú si uvedomovať, že ich činy majú vplyv – že môžu zlepšiť svoju komunitu, reagovať na potreby a zlepšiť život ostatným. Tento spôsob myslenia tvorí základ sociálneho podnikania, kde cieľom nie je osobný prospech, ale zmysluplný príspevok.

Cnosti ako odvaha, vytrvalosť, integrita, zodpovednosť a spolupráca sa nielen diskutujú, ale aj praktizujú. Deti ich využívajú na zvládanie akademických výziev, sociálnej dynamiky a dlhodobých projektov. Tieto cnosti podporujú rozvoj charakterových predností, ktoré sú nevyhnutné pre podnikanie: odolnosť voči neúspechom, odvaha skúmať nové nápady, čestnosť pri rozhodovaní a zodpovednosť za dôsledky svojich činov.

Kozmické vzdelávanie to ešte posilňuje odhalením dlhého oblúka prínosu ľudstva. Deti začínajú chápať, že ľudia formovali svet prostredníctvom zvedavosti, kreativity a kooperatívnej práce. Myšlienka „superprírody“ – sveta vytvoreného človekom – im pomáha uvedomiť si, že aj oni sú tvorcami s mocou ovplyvňovať budúcnosť. Toto pochopenie v nich pestuje hlboký zmysel pre účel: ich práca má význam a ich voľby majú význam v rozvíjajúcom sa príbehu ľudstva.

Na rozdiel od Detského domu, kde práca podporuje osobný rozvoj, deti v základnej škole pracujú v prospech komunity. Starajú sa o spoločné priestory, aby ostatní mohli dobre fungovať, vytvárajú výskumné materiály pre svojich rovesníkov alebo učia nové zručnosti tým, ktorí potrebujú pomoc. Táto zmena predstavuje dôležitý vývojový krok: túžbu prispieť k blahu skupiny. Deti zažívajú, že ich úsilie vytvára skutočnú hodnotu – čo je základný pohľad na budúce podnikateľské myslenie.

Nakoniec, výlety a dlhodobé projekty spájajú učenie v triede s autentickými potrebami spoločnosti. Keď deti testujú kvalitu miestnej vody, organizujú darcovskú iniciatívu alebo pestujú a zdieľajú potraviny, učia sa, že vedomosti nadobúdajú zmysel, keď sa uplatňujú v reálnom živote. Zisťujú, že nápady sa musia premeniť na činy, aby mali vplyv – čo je základom zodpovedného podnikania.

Dokonca aj rotujúci systém úloh v triede, kde sa malé skupiny stávajú „odborníkmi“ a odovzdávajú svoje vedomosti ďalšiemu tímu, posilňuje zodpovednosť, kontinuitu a zdieľané vlastníctvo. Deti sa učia, že udržanie poriadku, krásy a funkčnosti vyžaduje neustále, organizované úsilie. Začínajú si ceniť službu ako zmysluplnú prácu a chápu, že dlhodobý úspech závisí od zodpovednosti, nielen od počiatočného nadšenia.

Prostredníctvom týchto skúseností si žiaci Montessori Elementary pestujú nielen empatiu a zmysel, ale aj zodpovedné konanie, ktoré im dáva silu stať sa budúcimi inovátormi, spolupracovníkmi a súcitnými lídrami, ktorí vytvárajú hodnotu pre svoje komunity a svet.

Do akcie: pestovanie rovnováhy a sebariadenia

Rozvoj podnikateľských kompetencií v triedach Montessori Elementary vyžaduje viac než len precvičovanie iniciatívy alebo pochopenie ekonomickej vzájomnej závislosti. Zahŕňa aj pestovanie schopnosti sebariadenia, strategického plánovania a vyváženého rozhodovania – zručností, ktoré sú pevne spojené s podnikateľskými kompetenciami EÚ, ako je sebauvedomenie, mobilizácia zdrojov, plánovanie a riadenie a učenie sa prostredníctvom skúseností. Montessori pedagogika podporuje tieto kompetencie nie prostredníctvom vonkajšej kontroly, ale prostredníctvom štruktúr, ktoré pomáhajú deťom porozumieť samým sebe, riadiť svoje povinnosti a prevziať zodpovednosť za svoju cestu učení.

Pracovný denník: sebariadenie a zodpovednosť

Kľúčovým nástrojom je pracovný denník. Deti zaznamenávajú, na čom pracovali, zaznamenávajú rovnováhu medzi rôznymi predmetmi a pozorujú vzorce vo svojich záujmoch, silných stránkach a úsilí. Nie je to systém učiteľského dohľadu – je to prax sebapoznania. Ako poznamenáva Montessori: „Pracovný denník pomáha dieťaťu rozvíjať dobré pracovné návyky... uvedomenie si organizácie času... rovnováhu medzi prezentáciami a samostatnou prácou.“

Tu sa deti učia podnikateľskú kompetenciu sebaovládania: monitorovanie vlastnej práce, hodnotenie toho, čo ešte vyžaduje pozornosť, a zámerné rozhodovanie. Podnikatelia musia byť svojimi vlastnými manažérmi – tento každodenný zvyk buduje práve túto schopnosť.

Individuálne konferencie: Spoločné vytváranie cesty k učeniu

Pravidelné konferencie učiteľov a detí prehlbujú tento reflexívny proces. Tieto momenty nie sú kontrolnými zoznamami dodržiavania pravidiel, ale stretnutiami zameranými na spoločný rozvoj. Deti prinášajú svoju prácu, vyjadrujú výzvy, s ktorými sa stretli, zamýšľajú sa nad svojimi záujmami a pomáhajú určiť ďalšie kroky.

Prostredníctvom tohto procesu deti precvičujú strategické myslenie, kľúčovú podnikateľskú zručnosť: hodnotenie svojej súčasnej pozície, identifikovanie zdrojov,

ktoré potrebujú, formulovanie smeru „ “ a prevzatie zodpovednosti za svoj rozvoj. Naučia sa, že ich učebná cesta je niečo, čo aktívne formujú – nie je to niečo, čo im bolo dané.

Zoznamy úloh verzus hlboký výber: vyvažovanie požiadaviek a vášne

Kľúčovou podnikateľskou schopnosťou je naučiť sa vyvažovať vonkajšie očakávania s vnútornou motiváciou. V triede musia deti spĺňať požiadavky učebných osnov a plniť základné úlohy, ale majú tiež veľkú slobodu venovať sa osobným projektom a oblastiam, ktoré ich hlboko zaujímajú.

Táto dynamika odzrkadľuje skutočné podnikateľské rozhodovanie: riadenie priorít, plnenie povinností a zároveň vytváranie priestoru pre inovácie a vášeň. Deti sa učia, že disciplína a kreativita nie sú protiklady – sú partnermi v zmysluplnej práci.

Od „kedy a ako“ k „prečo a čo keby“: rastúca intelektuálna nezávislosť

Prechod z detského domu do základnej školy ďalej podporuje túto vývojovú trajektóriu. Kým deti v detskom dome dostávajú presné prezentácie, deti v základnej škole dostávajú „kľúče k objavovaniu“ – široké, inšpirujúce lekcie, ktoré majú podnietiť ďalšie bádanie. Po lekcii násobenia si dieťa vytvorí vlastné úlohy; po veľkej lekcii o civilizáciách si vyberie, čo chce skúmať.

Montessori zdôrazňuje, že deti vo veku 12 rokov „by mali byť schopné používať svoj rozum a zdôvodňovať svoje správanie, názory a myšlienky“. Táto schopnosť – nezávislé uvažovanie, kladenie otázok, generovanie nápadov – je kľúčová pre podnikateľskú inováciu. Prostredie základnej školy povzbudzuje deti nielen k tomu, aby nasledovali pokyny, ale aj k tomu, aby kriticky premýšľali, kládli otázky „Prečo?“ a predstavovali si „Čo keby?“.

Prostredníctvom týchto praktík si žiaci základnej školy Montessori budujú vnútorné štruktúry potrebné na zodpovednú, vyváženú a samostatnú prácu. Naučia sa plánovať, monitorovať seba samých, hodnotiť pokrok, robiť informované rozhodnutia, spolupracovať s mentormi a konať s cieľom. Nie sú to len akademické zručnosti – sú to životné zručnosti, ktoré pripravujú deti na zvládanie zložitosti, sledovanie zmysluplných cieľov a podnikateľské konanie vo svete s jasnosťou, sebavedomím a etickým základom.

Predstavovanie si možností: Predstavivosť ako motor inovácie

Predstavivosť nie je v triede Montessori Elementary ozdobou – je to nástroj uvažovania, abstrakcie a kreatívneho riešenia problémov. Kým dieťa v Children's House buduje porozumenie prostredníctvom rúk, dieťa v Elementary čoraz viac rozumie prostredníctvom mysle, ktorá si dokáže predstaviť to, čo nie je viditeľné. Táto vývojová zmena je nevyhnutná pre podnikateľské kompetencie, kde schopnosť predstaviť si možnosti, predstaviť si riešenia a navrhnuť to, čo ešte neexistuje, tvorí jadro inovácie.

Predstavivosť ako cesta k porozumeniu

V každodennej práci sa predstavivosť stáva mostom medzi konkrétnymi skúsenosťami a abstraktným myslením. Prostredníctvom príbehov, experimentov a otvoreného bádania dieťa cestuje časom, aby spoznalo staroveké civilizácie, zostúpi do zeme, aby pochopilo geologické procesy, a predstavuje si matematické vzťahy, ktoré ďaleko presahujú to, čo dokážu fyzicky manipulovať rukami.

Pripravené prostredie zámerne podporuje túto schopnosť. Veľké príbehy pozývajú dieťa do vesmíru plného nezodpovedaných otázok a odhaľujúcich sa tajomstiev. Materiály a lekcie ponúkajú kľúče, nie uzavreté systémy: poukazujú na možnosti, namiesto toho, aby diktovali postupy. Deti sú pravidelne povzbudzované, aby sa pýtali „Čo keby?“ a hľadali odpovede prostredníctvom výskumu, experimentovania a tvorby.

To je presne podnikateľská kompetencia kreativity a vízie: schopnosť pozeráť sa za súčasnú realitu, predstaviť si alternatívne budúcnosti a preskúmať ich so zvedavosťou a sebavedomím.

Predstavovať si to, čo ešte neexistuje

Podnikatelia premieňajú predstavivosť na hodnotu prostredníctvom cieľavedomého konania. Deti v Montessori sa túto súvislosť naučia už v ranom veku. Zakaždým, keď

navrhujú experiment, vytvárajú model, píšú divadelnú hru alebo plánujú výlet, precvičujú si základnú zručnosť premeniť myšlienku na niečo reálne – niečo, čo môžu zdieľať, otestovať, vylepšiť a čo môžu používať aj ostatní.

Montessori to hlboko pochopila. Poznamenala, že ľudstvo prišlo na Zem nie s ostrými pazúrami alebo inštinktmi iných druhov, ale s niečím oveľa silnejším: tromi darmi, ktoré umožňujú ľudský pokrok.

- Mysel', ktorá si dokáže predstaviť to, čo ešte neexistuje,
- Srdce schopné starať sa o druhých a nadväzovať s nimi vzťahy,
- a ruky, ktoré budujú, vytvárajú a menia prostredie.

Tieto tri dary predstavujú podstatu ľudskej inovácie – a odzrkadľujú víziu EntreComp o podnikavosti ako schopnosti premeniť nápady na činy, ktoré vytvárajú hodnotu pre ostatných.

Integrácia mysle, srdca a rúk

V montessori vzdelávaní fantázia nepláva voľne, ale je zakorenená v účele, riadená etickým vedomím a smerovaná k zmysluplnej práci. Prostredie základnej školy harmonicky rozvíja všetky tri ľudské dary:

- Mysel' sa rozširuje smerom von, vytvára hypotézy, predstavuje si systémy a vytvára nové riešenia.
- Srdce poskytuje motiváciu, empatiu a uvedomenie si, že nápady musia slúžiť ostatným.
- Ruka dáva predstavivosti formu – stavia modely, vykonáva experimenty, píše prezentácie alebo plánuje komunitné projekty.

Táto integrácia pripravuje deti nielen na akademickú abstrakciu, ale aj na kreatívne a zodpovedné konanie, ktoré definuje podnikateľské myslenie. Ukazuje im, že nápady sú silné nie preto, že sú múdre, ale preto, že ich možno premeniť na zmysluplné činy.

Dieťa ako občan budúceho sveta: tvorca a prispievateľ

„Dieťa je pre ľudstvo nádejou aj sľubom.“

—Maria Montessori

Podnikanie v montessori vzdelávaní nie je úzka príprava na podnikanie – je to kultivovanie spôsobu bytia vo svete. Vybavuje deti myslením, schopnosťami a morálnou orientáciou potrebnými na to, aby sa stali riešiteľmi problémov, tvorcami a prispievateľmi počas celého svojho života. Montessori vzdelávanie im pomáha vyrastať v jednotlivcov, ktorí si vedia predstaviť lepšiu budúcnosť a podniknúť zmysluplné kroky na jej vytvorenie.

Cesta rozvoja smerom k prispievaniu

V rámci vývojových fáz montessori vzdelávanie sleduje jasnú ľudskú trajektóriu: od budovania seba samého po prispievanie spoločnosti. Každá fáza prehlbuje schopnosť dieťaťa myslieť nezávisle, konať cieľavedome a brať zodpovednosť za svoje miesto vo svete.

6–12 rokov: Rozumový bádateľ

V základnej škole sa dieťa stáva mysliteľom – schopným klásť otázky, uvažovať, predstaviť si a pochopiť, ako fungujú zložité systémy.

Kľúčový úspech: „Viem myslieť sám za seba.“

Projektová práca, spoločný výskum, výlety a zodpovednosť voči komunite vytvárajú základ pre iniciatívu, plánovanie, vodcovstvo a zmysluplné konanie. Dieťa objavuje svoju nezávislosť aj vzájomnú závislosť od širšieho sveta.

12–18 rokov: Sociálne novorodenec

Počas dospievania si mladý človek začína budovať sociálnu a ekonomickú nezávislosť.

Kľúčový úspech: „Môžem prispievať a stáť na vlastných nohách.“

Programy Montessori Erdkinder, mikroekonomika a práca na farme poskytujú adolescentom priamu skúsenosť s vytváraním hodnoty prostredníctvom skutočnej práce – vyvažovaním zdrojov, reagovaním na potreby komunity, riešením praktických problémov a učením sa z dôsledkov svojich rozhodnutí.

18–24 rokov: Vek duchovnej a morálnej nezávislosti

Na začiatku dospelosti hľadá jednotlivec hlbší zmysel a slobodu konať podľa neho.

Kľúčový úspech: „Môžem sa odvdáčiť a formovať svet.“

Tu sa semená zasadené v detstve – iniciatíva, empatiu, predstavivosť a odolnosť – stávajú kompasom pre zodpovedné dospelé obdobie.

Schopnosti, ktoré potrebuje naša budúcnosť

Kreativita, inovácie, riešenie problémov, ochota riskovať, iniciatíva, zodpovednosť a odolnosť – to sú kompetencie, ktoré EÚ opisuje ako nevyhnutné pre podnikanie. Sú to tiež vlastnosti, ktoré montessori vzdelávanie organicky rozvíja od raného detstva. Podnikanie v montessori zmysle však presahuje rámec zakladania firiem:

- Zahŕňa sociálne podnikanie, kde nápady riešia skutočné ľudské a environmentálne potreby.

- Zahŕňa intrapreneurship, schopnosť inovovať v rámci tímov, organizácií a komunit.
- Zahŕňa kultúrne podnikanie, tvorbu zmyslu, krásy a spoločného porozumenia.
- A zahŕňa budovanie komunity, kde jednotlivci spolupracujú na zlepšení spoločného života.

Montessori deti vyrastú s pochopením, že práca nie je len osobným úsilím – je to príspevok k neustálemu vytváraniu nášho spoločného sveta.

Nádej a sľub

Keď Montessori napísala, že dieťa je pre ľudstvo nádejou aj sľubom, opisovala presne toto: budúcnosť formovanú jednotlivcami, ktorí vedia predstaviť si lepšie možnosti, spolupracovať s ostatnými, riešiť zložité problémy a konať zodpovedne pre spoločné dobro.

Dieťa, ktoré vyrastá v takomto prostredí, nečaká na dospelosť, aby sa stalo občanom – občianstvo praktizuje každý deň prostredníctvom svojich rozhodnutí, zodpovednosti, ktorú preberá, a starostlivosti, ktorú preukazuje ostatným a Zemi.

Toto sú občania budúcnosti:

inovátoři s predstavivosťou, lídri s empatiou a tvorcovia, ktorí chápu, že ich práca môže – a musí – slúžiť celej ľudskej rodine.

Ako je podnikanie viditeľné v montessoriovskej základnej škole?	
Základné vedomosti	
Rôzne kontexty a príležitosti na premenu nápadov na činy v osobných, spoločenských a profesionálnych aktivitách a pochopenie, ako tieto vznikajú	Deti si vyberajú osobné projekty, zúčastňujú sa výletov a spolupracujú na komunitných iniciatívach, ako sú podujatia v triede, príprava občerstvenia alebo environmentálne projekty. Vidia, ako môžu nápady vytvárať hodnotu, ktorá presahuje ich samotných.
Plánovanie a riadenie projektov, vrátane procesov a zdrojov	Deti organizujú experimenty, výskumné projekty alebo prezentácie: zhromažďujú materiály, pridávajú čas, koordinujú sa s rovesníkmi a sledujú kroky od koncepcie až po dokončenie.
Ako funguje ekonomika	Prostredníctvom príbehov od barterového obchodu po moderné peniaze, sledovania cesty produktov (napr. odkiaľ pochádza chlieb) a diskusií v triede o obchode, dodávkach a vzájomnej závislosti zdrojov.
Sociálne a ekonomické príležitosti a výzvy, ktorým čelí zamestnávateľ, organizácia alebo spoločnosť	Deti skúmajú mikroekonomiku, projekty komunitných služieb alebo simulácie kolektívnej práce, ktoré vyžadujú riadenie zdrojov, spoluprácu a pochopenie sociálnych potrieb.
Finančná gramotnosť: spravovanie osobných financií, úspor, investícií a pôžičiek	Plánovanie nákupov pre triedu (desiate, materiály), výpočet rozpočtu na výlety, porovnávanie cien, hodnotenie nákladov a prínosov projektov.
Etické zásady	Každodenný život v triede, spolupráca, pravidlá komunity, praktiky restoratívnej justície, diskusie o spravodlivosti, čestnosti a zodpovednosti.
Svoje silné stránky a výzvy	Pravidelné sebareflexie v pracovných denníkoch, individuálne konzultácie s učiteľmi, identifikácia oblastí záujmu, zručností, ktoré chcú zlepšiť, a stratégií rastu.
Kľúčové zručnosti	
Využívanie predstavivosti v kreatívnych procesoch a inováciách	Navrhovanie experimentov, vymýšľanie modelov, vytváranie výskumných prezentácií, navrhovanie nových spôsobov prístupu k projektom, otázky typu „Čo keby?“, ktoré podnecujú k skúmaniu.
Strategické myslenie a riešenie problémov	Plánovanie krokov pre výlety, riešenie konfliktov počas skupinovej práce, prispôbovanie projektov, keď sú zdroje alebo informácie obmedzené.
Riadiť projekty: plánovať, organizovať, riadiť, viesť a delegovať	Deti vedú malé skupiny, pridávajú úlohy, stanovujú poradie činností, sledujú pokrok a zabezpečujú dokončenie spoločných projektov.

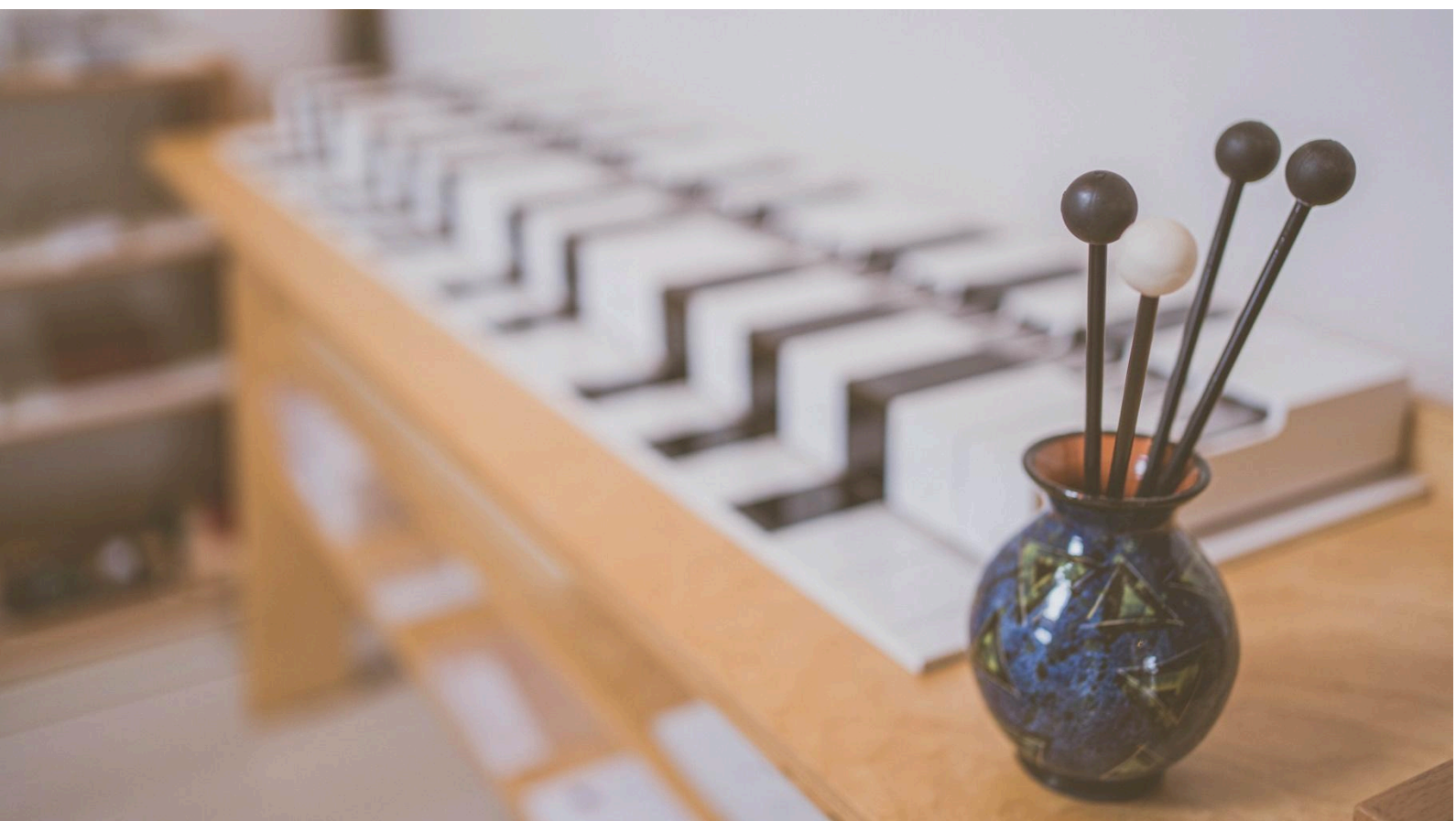
Prijímať finančné rozhodnutia týkajúce sa nákladov a hodnoty a odhadovať náklady na premenu nápadu na činnosť vytvárajúcu hodnotu	Rozpočtovanie potrieb triedy, plánovanie nákupov pre vedecké experimenty, hodnotenie materiálov potrebných pre výtvarnú výchovu, zemepis alebo iné projekty.
Plánovanie, zavádzanie a hodnotenie finančných rozhodnutí	Preverovanie výsledkov výdavkov, kontrola, či nákupy spĺňali potreby bez plytvania, reflexia vplyvu využívania zdrojov.
Vyrovňavanie sa s neistotou, nejednoznačnosťou a rizikom ako súčasťou informovaného rozhodovania	Prevzatie zodpovednosti za výlety, experimenty, ktoré môžu zlyhať, alebo skupinové projekty s nepredvídateľnými výsledkami, naučiť sa prispôbovať a revidovať plány.
Samostatná práca	Výber práce, zhromažďovanie materiálov, dokončovanie nezávislých projektov, sledovanie vlastných výskumných tém.
Spolupracovať s ostatnými	Práca v malých skupinách, výučba mladších študentov, vzájomné hodnotenie, spoluvedenie projektov, dohodovanie sa o striedaní pri nedostatkových materiáloch.
Identifikovať svoje silné stránky a obmedzenia	Reflexia v denníkoch, konferencie s učiteľmi, spätná väzba od rovesníkov, stanovovanie cieľov na základe minulých skúseností a výziev.
Postoj (študenti oceňujú)	
Prejavovanie iniciatívy	Výber projektov, dobrovoľníctvo pri úlohách v triede, navrhovanie nových nápadov alebo experimentov atď.
Byť proaktívny a predvídavý	Predvídanie, aké materiály sú potrebné na projekt, plánovanie krokov vopred pre experimenty alebo aktivity mimo triedy.
Odvaha a vytrvalosť pri dosahovaní cieľov	Dokončenie dlhodobých projektov, vytrvalosť po chybách v experimentoch, riešenie náročných výskumných otázok.
Byť motivovaný a odhodlaný	Sledovanie osobných záujmov v rozsiahlych projektoch, dôsledná starostlivosť o povinnosti v triede a komunite.
Nápady ostatných	Počúvanie rovesníkov, zapracovávanie spätnej väzby, prispôbovanie projektov na základe návrhov, účasť na skupinových rozhodnutiach.
Empatia a starostlivosť o ľudí a svet	Práca v triede, záhradníctvo, starostlivosť o zvieratá, návštevy komunity a projekty zamerané na služby.

Zodpovednosť a etika

Udržovanie spoločných priestorov, uvedomé využívanie zdrojov, čestnosť pri zaznamenávaní experimentov a finančných rozhodnutí, spravodlivosť pri skupinovej práci.

10. KAPITOLA

KOMPETENCIA: KULTÚRNE POVEDOMIE A VYJADROVANIE

Kompetencia v oblasti kultúrneho povedomia a vyjadrovania

Kompetencia v oblasti kultúrneho povedomia a vyjadrovania zahŕňa pochopenie a rešpektovanie toho, ako sa myšlienky a významy kreatívne vyjadrujú a komunikujú v rôznych kultúrach a prostredníctvom rôznych umeleckých a iných kultúrnych foriem. Zahŕňa zapájanie sa do pochopenia, rozvoja a vyjadrovania vlastných myšlienok a pocitu miesta alebo úlohy v spoločnosti rôznymi spôsobmi a v rôznych kontextoch.

Znalosti

Táto kompetencia vyžaduje znalosť miestnych, národných, regionálnych, európskych a globálnych kultúr a prejavov, vrátane ich jazykov, dedičstva a tradícií, ako aj kultúrnych produktov, a pochopenie toho, ako sa tieto prejavy môžu navzájom ovplyvňovať, ako aj myšlienky jednotlivca. Zahŕňa pochopenie rôznych spôsobov komunikácie myšlienok medzi tvorcom, účastníkom a publikom v písomných, tlačných a digitálnych textoch, divadle, filme, tanci, hrách, umení a dizajne, hudbe, rituáloch a architektúre, ako aj v hybridných formách. Vyžaduje si pochopenie vlastnej rozvíjajúcej sa identity a kultúrneho dedičstva v rámci sveta kultúrnej rozmanitosti a toho, ako umenie a iné kultúrne formy môžu byť spôsobom, ako vnímať a formovať svet.

Zručnosti

Zručnosti zahŕňajú schopnosť vyjadrovať a interpretovať figuratívne a abstraktné myšlienky, skúsenosti a emócie s empatiou a schopnosť robiť tak v rôznych umeleckých a iných kultúrnych formách. Zručnosti zahŕňajú aj schopnosť identifikovať a realizovať príležitosti pre osobnú, sociálnu alebo komerčnú hodnotu prostredníctvom umenia a iných kultúrnych foriem a schopnosť zapájať sa do tvorivých procesov, a to ako individuálne, tak kolektívne.

Postoj

Je dôležité mať otvorený postoj k rozmanitosti kultúrneho vyjadrovania a rešpektovať ju, spolu s etickým a zodpovedným prístupom k duševnému a kultúrnemu vlastníctvu. Pozitívny postoj zahŕňa aj zvedavosť o svete, otvorenosť predstaviť si nové možnosti a ochotu zúčastňovať sa na kultúrnych zážitkoch.

Budovanie základov v prvej fáze vývoja

V prvej fáze vývoja žije dieťa hlboko vo svete svojej vlastnej kultúry. Jeho dni sa odohrávajú medzi domovom a Montessori detským domom, dvoma miestami, ktoré ticho formujú to, kým sa stáva. Všetko okolo neho – ako sa pripravuje jedlo, piesne, ktoré dospelí spievajú pri práci, spôsob, akým sa ľudia pozdravujú, miestne umenie na stenách – tvorí kultúrnu krajinu, ktorú dieťa bez námahy vstrebáva prostredníctvom svojej absorpčnej mysle. Neučí sa kultúru tak, ako staršie deti; jednoducho ju vníma prostredníctvom života.

V materskej škole Montessori je kultúra jemne vpletená do každodenného života. Praktické životné činnosti odrážajú tradície a zvyky miestnej komunity: leštenie drevených predmetov vyrobených miestnymi remeselníkmi, aranžovanie kvetov v štýle typickom pre daný región. Sú to malé činy, ale pre malé dieťa majú hlboký význam. Dieťa svoju kultúru „nestuduje“ – zúčastňuje sa na nej. Prostredníctvom týchto zážitkov sa jeho kultúrna identita začína hlboko zakoreňovať v ňom.

Popri tomto základe mu prostredie otvára okno do širšieho sveta. Kultúrne zložky, mapy, vlajky a príbehy z rôznych kontinentov nabádajú dieťa, aby si všimlo, že ľudstvo sa vyjadruje nespočetnými spôsobmi. Dieťa môže umiestniť malý obrázok japonského chrámu vedľa fotografie litovského kostola alebo si vypočuť príbeh o tom, ako deti v Južnej Amerike oslavujú sviatok. Tieto jednoduché momenty rozširujú jeho predstavivosť a zasievajú semienka globálnej zvedavosti. Učí sa, že hoci patrí k jednej kultúre, existuje mnoho iných, z ktorých každá je svojím spôsobom krásna.

Vyjadrovanie je podstatnou súčasťou kultúry a v Detskom dome sa dieťa učí slobodne vyjadrovať. Začína to niečím, čo sa často prehliada: postojom k chybám. V montessori prostredí sa chyby považujú za priateľov. Nikto sa neponáhľa opravovať alebo súdiť. Namiesto toho dieťa zistí, že jeho nápady, pokusy a experimenty sú vítané. Táto sloboda buduje sebavedomie – podstatný prvok kultúrneho vyjadrovania v neskoršom živote.

Praktické zručnosti prichádzajú prirodzene. Dieťa sa učí, ako ľahko držať ceruzku, ako zámerne používať štetec, ako strihať, lepiť, skladať a citlivo vyberať farby. Senzorické

materiály zdokonaľujú jeho vnímanie veľkosti, zvuku, textúry a tónu, čím mu poskytujú umelecký slovník, ktorý neskôr použije na tvorbu. A tak sa dieťa začína vyjadrovať. V hudbe experimentuje prostredníctvom montessori zvončekov s tónmi, rytmom a piesňami, ktoré sa rozliehajú po triede. V umení kreslí, maľuje, navrhuje vzory a mieša farby, pričom objavuje radosť z tvorenia niečoho, čo vychádza z jeho vnútra. V ranom štádiu písania vytvára malé ručne vyrobené brožúrky, najskôr vyjadruje svoje myšlienky pomocou pohyblivého abecedného systému, potom ich pomaly prenáša na papier plynulým kurzívnym písmom.

Každá z týchto skúseností je kľúčom – kľúčom k kreativite, sebavedomiu a pocitu, že sa cíti doma vo svojej vlastnej kultúre aj vo svete. Keď prejde do základnej školy, nesie si tieto kľúče so sebou. Kráča vpred pripravené nielen pochopiť kultúru, ale aj sa na nej podieľať, vyjadrovať ju a jedného dňa prispieť niečím novým, čo je jeho vlastné.

Sadenie semienok globálneho občianstva

V srdci montessori vzdelávania leží tiché, ale silné pozvanie: aby každé dieťa spoznalo samo seba nielen ako jednotlivca, ale aj ako dôležitého účastníka veľkého rozvíjajúceho sa príbehu ľudstva. Nie je to príbeh viazaný na čas alebo geografiu – je to príbeh, ktorý sa tiahne cez storočia, kultúry a kontinenty. Je to príbeh o ľudskej zvedavosti, vynaliezavosti, odvahy, kráse a prepojení. V montessoriovskej základnej škole robíme viac, ako len učíme fakty – ponúkame deťom kľúče k pochopeniu ich miesta v tomto obrovskom, prepojenom svete.

Jadrom tejto vízie je princíp *kultúrneho povedomia*. Práve tu si dieťa začína uvedomovať, že nie je len členom rodiny alebo miestnej komunity, ale občanom sveta. V dnešnej globalizovanej spoločnosti, kde myšlienky, tovary a skúsenosti bez problémov prekračujú hranice, nie je kultúrne povedomie už luxusom ani abstraktným pojmom. Je nevyhnutné. Podporuje empatiu. Oslavuje rozmanitosť nie ako odlišnosť, ale ako žiarivý prejav spoločnej ľudskosti. Pripravuje deti na to, aby sa v zložitom, vzájomne prepojenom svete pohybovali s rešpektom, zvedavosťou a mierom.

Montessori vzdelávanie vníma dieťa ako tvorca budúcnosti. Prostredníctvom kultúrnych štúdií nielen informujeme, ale aj inšpirujeme. Poskytujeme kontext a kľúče, aby deti mohli objavovať civilizácie, tradície, viery a hodnoty – nie aby si ich zapamätali, ale aby ich cítili, spojili sa s nimi a ctili ich. Pomáhame im pochopiť, že za každým jazykom, každým artefaktom, každým rituálom stojí človek – rovnako ako oni – hľadajúci zmysel, krásu a príslušnosť.

Kultúrne povedomie, hlboko zakorenené v montessori filozofii, sa stáva mocným nástrojom pri výchove globálnych občanov: *detí, ktoré nielen chápu svet, ale aj sa oň starajú a sú pripravené formovať ho s múdrosťou a súcitom.*

Rozvoj vedomostí prostredníctvom hodín dejepisu: Základné potreby – univerzálne zrkadlo

Začnime otázkou. *Kedy ste naposledy zažili kultúrne nedorozumenie?* Možno ste sa cítili nepochopení... alebo ste to boli vy, kto niečo zle pochopil – slová, gestá alebo spôsob konania niekoho iného. Ako ste sa cítili? Vytvorilo to medzi vami vzdialenosť? Donútilo vás to zastaviť sa a zamyslieť? Teraz si predstavte, že ste dieťa – stále sa učíte pomenúvať emócie, stále objavujete svoje miesto vo svete – a stretávate sa s takými momentmi. Montessori vzdelávanie pripravuje dieťa, aby sa týmto zážitkom nevyhýbalo, ale aby ich pochopilo a pristupovalo k svetu s zvedavosťou, empatiou a prepojením.

Ale ako pomôžeme deťom zvýšiť ich povedomie o *univerzálnosti* toho, čo znamená byť človekom? Nezačíname samotnou kultúrou, ale niečím hlbším: tým, čo majú všetci ľudia spoločné. Východiskovým bodom sú *základné potreby človeka*.

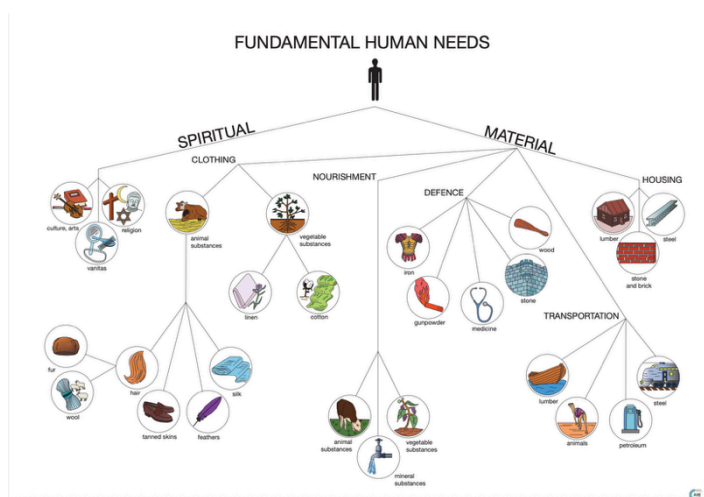
V montessoriovskej základnej škole sa štúdium kultúry a histórie začína veľmi ľudským spôsobom: nie faktami alebo časovými osami, ale samotným dieťaťom. Zídeme deti do kruhu, vedľa nás máme tabuľku základných potrieb a vyzývame ich, aby sa na chvíľu zastavili a pozreli sa dovnútra, než sa pozrú von. Tabuľka je na prvý pohľad jednoduchá – dve široké kategórie, materiálna a duchovná –, ale obsahuje kľúč k pochopeniu každého ľudského príbehu, ktorý kedy existoval.

Začíname niečím známym. „Čo ste mali dnes na raňajky?“

Zdvihne sa ruka. „Chlieb.“

A potom spoločne sledujeme niť: „Odkiaľ pochádza chlieb? Kto pestoval pšenicu? Kto ju zožal? Kto ju zomlel na múku? Kto ju upiekol?“

Zrazu sa krajec chleba stáva bránou do celej ľudskej komunity. Deti začínajú chápať, že ich každodenný život

ovplyvňujú nespočetné ruky – ľudia, ktorých nikdy nestretnú, žijúci na miestach, ktoré možno nikdy nenavštívia. To je zvyčajne moment, keď sa trochu nakloní bližšie. Vzájomná závislosť prestáva byť morálnou lekciou alebo vzdialenou myšlienkou; stáva sa niečím, čo môžu cítiť.

Odtiaľto prejdeme k tabuľke. „Čo všetci ľudia potrebujú na život?“ spýtame sa.

Deti rýchlo vymenujú výživu, prístrešie, ošatenie, dopravu. Potom sa na chvíľu zamyslia nad druhou polovicou tabuľky – nad duchovnými potrebami, ktoré sú menej viditeľné, ale rovnako dôležité: umenie, láska, pocit príslušnosti, náboženstvo, krása, zmysel. Tieto potreby presahujú rámec prežitia. Definujú to, kým sme. A tu deti začínajú vnímať niečo hlboké: bez ohľadu na to, kde žijeme, bez ohľadu na vek alebo kultúru, tieto potreby patria nám všetkým. Sú to univerzálne odtlačky prstov ľudstva.

Na tomto základe sa štúdium histórie odvíja prirodzene. Obraciame sa k starovekým Egyptanom alebo ľuďom z Arktídy, alebo civilizácii ukrytej hlboko v dažďovom pralese. Ale namiesto memorovania dátumov alebo kráľov sa deti pozerajú cez inú optiku:

„Ako títo ľudia uspokojovali rovnaké potreby ako my?“ „Ako im pomáhalo alebo sťažovalo ich prostredie?“ „Aké riešenia vymysleli? Akú krásu vytvorili?“

História sa stáva dlhým, rozvíjajúcim sa príbehom ľudskej kreativity. Kultúra prestáva byť niečím „odlišným“ alebo „iným“ a namiesto toho sa stáva oslavou ľudskej vynaliezavosti. Dieťa už nehovorí: „To je divné“, ale skôr: „To je múdre... To je krásne... To je ľudské.“

Táto zmena je transformatívna. Prostredníctvom základných potrieb deti objavujú, že každá kultúra je odpoveďou – nápaditou, odvážnou, inteligentnou odpoveďou – na rovnaké základné životné podmienky. A v tomto uvedomení sa začína rozvíjať tichý rešpekt. Začínajú vidieť seba v druhých a druhých v sebe.

To je jadro kultúrneho povedomia v montessori prístupe. Nezačína to geografickými lekciami alebo historickými sekvenciami – začína to empatiou. Úžasom. Uznáním spoločnej ľudskej histórie. A z tohto základu dieťa vykročí vpred, pripravené stretnúť sa so svetom nie s odsúdením alebo odstupom, ale so zvedavosťou, obdivom a pocitom príslušnosti.

Príbeh z triedy

Odkiaľ pochádza chlieb?

Máme karty, ktoré ilustrujú vzájomné závislosti ľudí v miestnej komunite. Keď sa napríklad pozrieme na niečo tak jednoduché ako chlieb, skúmame, odkiaľ pochádza. Chlieb potrebuje vodu a pšenicu, takže sa pýtame, odkiaľ pochádza pšenica? Ako sa k nám dostane? A to nás vedie späť k farmárovi, ktorý ju pestuje. Týmto spôsobom deti začínajú vidieť zložitú sieť vzťahov a závislostí, ktoré podporujú aj tie najbežnejšie veci. Je to účinný spôsob, ako im ukázať, ako sme v našich komunitách navzájom závislí.

Ale tým to nekončí. Študujeme aj medzinárodné a globálne výmeny, ako je obchod medzi krajinami. Pre staršie deti vytvárame špeciálnu mapu, ktorá ukazuje obchod našej krajiny s inými krajinami, pričom používame dve farby – modrú a červenú – na znázornenie dovozu a vývozu. Hoci deťom nevysvetľujeme všetky podrobnosti, pre nás pedagógov je to ako sledovať ľudské telo v akcii – krv transportuje všetko, čo každá časť potrebuje – rovnako ako globálny obchod presúva zdroje po celom svete.

Tu nadväzujeme na naše prezentácie o ľudskom tele, aby sme deťom túto paralelu ešte viac objasnili. Globálny obchod pripomína krvný obeh zásobujúci celé telo a internet, ktorý dnes prenáša vedomosti a informácie, funguje ako nervový systém. Týmto spôsobom pomáhame deťom pochopiť, že sme vlastne jeden fascinujúci, prepojený organizmus – takmer ako jedno telo, kde každý systém závisí od druhého. Je to krásny kľúč, ktorý deťom umožňuje objaviť, ako hlboko sme všetci prepojení a závislí jeden od druhého – nielen lokálne, ale aj v globálnom meradle.

Jolly HOMESCHOOL, Slovensko

Kozmická vízia: Všetko je prepojené

Aby sme deťom pomohli skutočne pochopiť kultúru, musíme im pomôcť pochopiť aj svet, z ktorého vyrastá. Kultúra neexistuje izolovane – vzniká z podnebia, krajiny, zvierat, zdrojov, histórie a potrieb komunit. Formujú ju rieky a hory, pôda a dážď, slnečné svetlo a ročné obdobia. A tak v montessori prostredí základnej školy ponúkame deťom ďalší dôležitý kľúč: tabuľku vzájomnej závislosti.

Keď túto tabuľku rozložíme pred triedou, je to, ako keby sme otvorili okno do sveta, ako ho videla Maria Montessori. Dlho predtým, ako moderná veda opísala ekosystémy a systémové myslenie, pozorovala život ako veľký kozmický tanec – každá bytosť sa riadi zákonmi, plní úlohu a prispieva k harmónii celku. Pozorovala mravca, strom, rieku, vtáka a videla zmysel. Pozorovala deti vo svojej triede a videla to isté: potrebu pochopiť, prečo všetko existuje a ako všetko do seba zapadá.

Dieťa v druhom vekovom období, vo veku 6–12 rokov, je naplnené touto túžbou po zmysle. Pomenovanie už nestačí. Ich oči sa rozžiaria hlbšími otázkami: „Prečo je slnko dôležité?“ „Čo by sa stalo, keby včely zmizli?“ „Ako pomáhajú hory životu?“ „Kto je závislý od koho?“

A tak ich jemne vedieme cez sieť života. „Pozrite sa na slnko,“ hovoríme. „Dodržiava zákony. Dáva energiu.“ „Pozrite sa na hory. Dodržiavajú zákony. Tvarujú rieky.“ „Pozrite sa na vtáky, stromy, vodu – aj oni dodržiavajú zákony a plnia svoju úlohu.“

Deti pomaly začínajú chápať, že nič neexistuje samo osebe. Každý život je prepojený s iným životom, každý systém podporuje iný systém. Aj ľudia, ktorí sa často považujú za samostatných, sú zapletení do tej istej siete zákonov – nielen prírody, ale aj spoločnosti, kultúry a morálky.

Tento kozmický pohľad mení všetko. Keď predstavujeme kultúru, nikdy nejde len o zoznam tradícií alebo artefaktov. Namiesto toho sa stáva príbehom ľudskej reakcie – ako ľudia v rôznych časoch a na rôznych miestach vnímali svoje okolie a formovali svoj život v harmónii s ním. Kultúra sa stáva príspevkom, darom pre rovnováhu sveta: ako ľudia stavajú domy prispôbené podnebiu, vyvíjajú potravinové systémy založené na

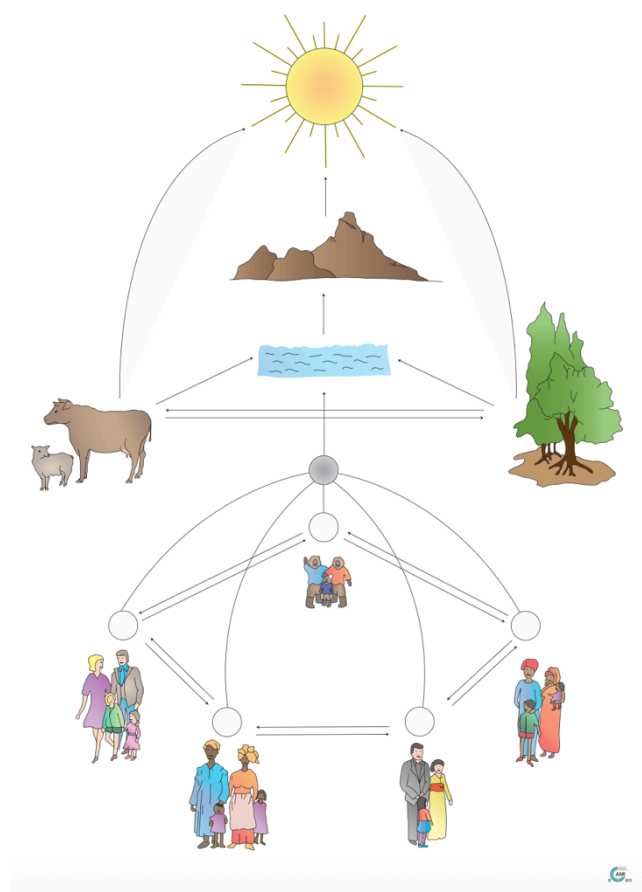
miestnej ekológii, vytvárajú nástroje, ktoré spĺňajú spoločné potreby, a vyjadrujú krásu inšpirovanú ich okolím.

Prostredníctvom tabuľky vzájomnej závislosti deti vidia, že ľudia nie sú mimo prírody – sme jej súčasťou. Naše kultúrne voľby zanechávajú odtlačky na Zemi, rovnako ako Zem zanecháva odtlačky na našom kultúrnom vývoji.

A keď deti pochopili toto, kultúra sa stala viac ako akademickým predmetom. Stala sa živým uvedomením si,

- že patríme do sveta, kde všetko závisí od všetkého ostatného,
- že naše voľby majú význam
- a že rovnako ako slnko, hora, včela a rieka, aj my máme úlohu, ktorú musíme splniť v harmónii celku.

Toto je kozmická vízia, ktorá formuje Montessoriho prístup – pochopenie, že všetko je prepojené a že ľudská kultúra je jednou z mnohých krásnych nití vo veľkej tapisérii života.

Príbeh z triedy

Časová os ľudstva

Jedného rána malá skupina detí rozvinula časovú os ľudstva na podlahe triedy. Dlhá stuha s obrázkami a symbolmi sa tiahla po celej miestnosti a pozývala deti, aby sa ponorili do pomalého rozvíjajúceho sa príbehu ľudstva. Deti sa okolo nej zhromaždili s tichým očakávaním a sledovali najskoršie stopy ľudského života – jednoduché nástroje, oheň, prístrešky vyrobené z materiálov nájdených v prírode. Ako deti postupovali po časovej osi, neboli vedené k tomu, aby sa zameriavali na konkrétne národy alebo izolované udalosti. Namiesto toho pozorovali, ako sa ľudské spoločnosti postupne stali zložitejšími, keď ľudia reagovali na svoje prostredie a pracovali na uspokojení svojich základných potrieb. S pomocou svojej fantázie a príbehov, ktoré počuli, si všimli opakujúci sa vzor na časovej osi: ako prví ľudia tvarovali kamene na nástroje, vytvárali pigmenty, aby maľovali svoje zážitky, a sledovali stáda zvierat alebo ročné obdobia, aby našli potravu, predstavovali si migrácie cez púšte, lesy a oceány, pozorovali a usudzovali, že pohyb bol často poháňaný výskumom, prežitím alebo hľadaním komunity. Časová os už nevyzerala ako zbierka vzdialených kultúr alebo podivných zvykov, ale ako súvislý prúd ľudskej kreativity a adaptácie.

Ako pokračovali po dlhej papierovej ceste, deti videli, ako sa odkrýva univerzálnosť ľudských tendencií – naša túžba objavovať, tvoriť, predstaviť si, patriť. Po tisíce rokov a v nespočetných krajinách každá skupina ľudí používala svoje ruky, mysle a srdcia, aby vytvorila životy, ktoré spĺňali rovnaké základné potreby. Keď sa dostali na koniec, skupine bolo jasné, že príbeh neskončil. Časová os ich jemne umiestnila do rovnakého príbehu – ďalšej generácie so schopnosťou prispievať, vynájsť a vyjadriť, čo znamená byť človekom. A to je tichá sila časovej osi v montessori vzdelávaní: zakladá kultúrne povedomie nie na rozdieloch, ale na spoločnej ľudskosti. Pozýva deti, aby vstúpili do histórie s pocitom jednoty, vďačnosti a príslušnosti – aby sa videli ako súčasť rozsiahlej a prepojenej ľudskej cesty.

Jolly HOMESCHOOL, Slovensko

Príslušnosť k celku a budovanie identity

Ako deti prechádzajú týmito kultúrnymi lekciami, v nich sa začína odohrávať niečo jemné, ale silné. Najskôr počúvajú so zvedavosťou – o starovekých národoch, vzdialených krajinách, rôznych zvykoch. Postupne sa však zakoreňuje hlbšie pochopenie. Prestávajú vnímať ľudské bytosti ako vzdialené kmene, exotické kultúry alebo izolované civilizácie. Namiesto toho začínajú vnímať tichú pravdu, ktorá tu vždy bola: všetci sme ľudia, formovaní rôznymi krajinami, ale spájaní rovnakými potrebami, rovnakou planétou, rovnakým veľkým príbehom.

Táto zmena nie je len intelektuálna. Je emocionálna. Je osobná. Dieťa začína pociťovať príslušnosť – nielen k svojej rodine alebo komunite, ale k rozsiahlej rodine ľudstva. Začína sa formovať pocit identity, založený na vedomí, že „pochádzam odniekiaľ“ a rovnako „som súčasťou niečoho oveľa väčšieho“.

A ako toto uvedomenie rastie, objavuje sa nový druh vyjadrovania. Deti začínajú tvoriť nie ako napodobitelia, ale ako jednotlivci, ktorí objavujú svoj vlastný hlas. Ich umenie sa stáva zámernejším, ich písanie premyslenejším, ich projekty zmyslupnejšími. Už sa nevyjadrujú, aby potešili dospelých; vyjadrujú sa, aby komunikovali, kým sú.

„Toto je môj pohľad.“ „Toto je môj príbeh.“ „Takto chápem svet.“

To je podstata kultúrneho povedomia – nielen učiť sa o kultúre, ale internalizovať základ identity, ktorý je zakorenený, sebavedomý a otvorený. Montessori vzdelávanie smeruje k tomuto cieľu: identita, ktorá môže hrdo povedať: „Patrím k svojej rodine a svojmu ľudu“, a zároveň s rovnakým presvedčením šepkať: „Patrím k ľudstvu.“

Keď spojíme všetky vlákna montessori kultúrneho vzdelávania – lekcie základných potrieb, ktoré ukazujú našu spoločnú ľudskosť, tabuľku vzájomnej závislosti, ktorá odhaľuje naše miesto v kozmickej sieti, veľké lekcie, ktoré vzbudzujú úžas, a prirodzenú túžbu dieťaťa porozumieť – nedávame odpovede. Dávame kľúče.

- Kľúče k údivu: „Ako žili?“
- Kľúče k prepojeniu: „Sú ako ja.“
- Kľúče k mieru: „Všetci sme súčasťou jedného sveta.“

Maria Montessori verila, že ľudstvo je už zjednotené – prostredníctvom prírody, pohybu tovaru a myšlienok, neviditeľných vlákien, ktoré spájajú ekosystémy a komunity.

Skutočnou výzvou je podľa nej to, že sa ešte nesprávame tak, ako keby sme boli zjednotení. Vzdelávanie preto musí deťom ponúknuť nový pohľad: pohľad, ktorý nezatláča rozdiely, ale oslavuje ich ako krásne prejavy toho istého ľudského ducha.

A tak v našich montessori triedach s úmyslom a starostlivosťou zasievame tieto semená. Rozprávame veľké príbehy sveta. Skúmame, ako ľudia uspokojujú svoje základné potreby. Sledujeme línie vzájomnej závislosti, ktoré sa tiahnu naprieč kontinentmi a storočiami. A ako deti rastú vo vedomostiach, rastie aj ich uvedomenie – rozvíjajú empatiu, pokoru a tichú istotu, že aj oni majú zmysluplnú úlohu v tomto spoločnom svete.

To je srdce montessori kultúrneho vzdelávania. Takto sa porozumenie stáva identitou. A takto začíname vychovávať deti, ktoré nie sú len občanmi svojich krajín, ale občanmi sveta.

„Je potrebné pochopiť, že každý národ má svoju vlastnú úlohu, a napriek tomu sú všetky tieto úlohy súčasťou jedného diela – vytvorenia mierového sveta.“

Maria Montessori, Vzdelávanie a mier,
kapitola 13

Budovanie základných zručností na zviditeľnenie identity

V Montessori nie je kreatívny prejav mimoškolskou aktivitou – je prirodzeným rozšírením vnútorného života dieťaťa a dôležitou súčasťou pripraveného prostredia. Učebňa ponúka množstvo možností: materiály, nástroje a prezentácie, ktoré deti vyzývajú, aby objavovali, kým sú a ako vnímajú svet. Príručka ponúka lekcie, ktoré otvárajú dvere k viacerým formám vyjadrovania. Kaligrafia sa napríklad stáva viac než len písaním; je to objavovanie štýlu, zámeru a posolstva, ktoré chceme odovzdať. Lekcie výtvarnej výchovy idú ďaleko za jednoduché kreslenie. Deti sa zoznámia s linorytovou tlačou, háčkovaním, keramikou, akvarelom a inými technikami, ktoré ponúkajú rôzne textúry a jazyky vyjadrovania.

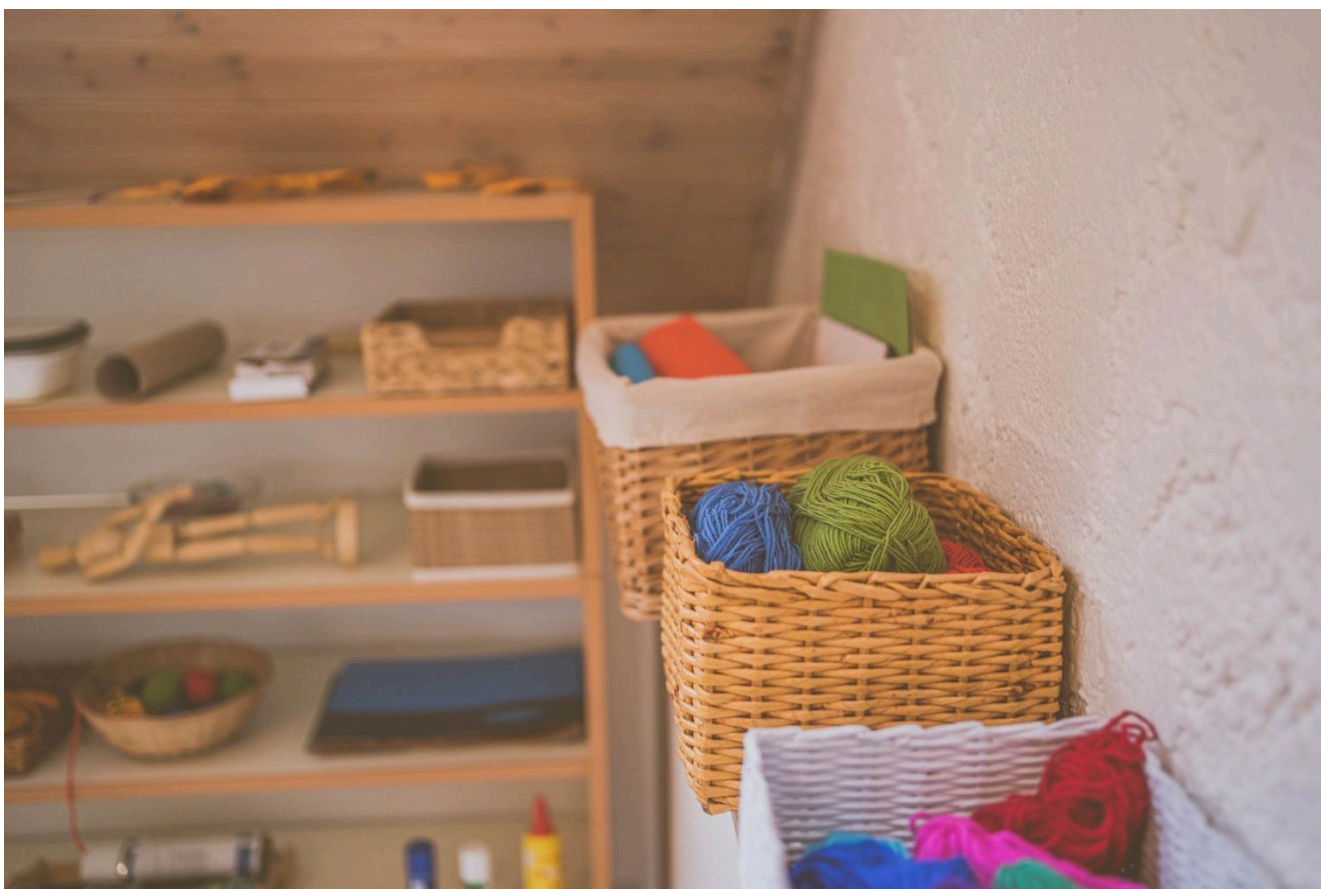
Prostredníctvom týchto zážitkov deti zdokonaľujú svoje schopnosti a objavujú hodnotu ručnej práce – niečo, čo sa v dnešnom rýchlom meniacom svete často prehliada. Či už vyrábajú ručne robenú knihu, šijú tašky na školské pomôcky alebo navrhujú svoje vlastné pohľadnice, nielenže si precvičujú zručnosti, ale do svojich výtvorov vkladajú svoju identitu, svoje voľby a svoju víziu.

Rozširujeme tiež ich chápanie tým, že ich pozývame do sveta skutočného umenia a hudby. Hudba sa neobmedzuje len na to, čo hrá v autorádiu; deti počúvajú mongolský hrdelný spev, tradičné piesne z rôznych kultúr, klasické skladby a súčasné inštrumentálne diela. V oblasti výtvarného umenia sa stretávajú s majstrovskými dielami v múzeách, objavujú galérie a pracujú so súbormi umeleckých kariet zoradených podľa štýlu, témy alebo techniky. Naučia sa napríklad, ako rôzni umelci interpretujú more – každý obraz je jedinečný, každý pohľad je platný. Stáva sa to tichou, ale silnou lekciami: svet môžete formovať podľa toho, ako ho vidíte.

Takéto vystavenie umeniu nielenže kultivuje ocenenie, ale prebúdza kreativitu a pomáha deťom nájsť svoj vlastný hlas. Tieto zručnosti prehlbujú aj prostredníctvom

spoločných projektov „“. Spoločne diskutujú, rojú a rozhodujú, ako by niečo malo vyzerat' alebo aký príbeh by malo rozprávať. Aj jednoduchá otázka ako „Čo si mal na raňajky?“ sa môže stať bránou do kultúry, ktorá ich vedie k objavovaniu poľnohospodárstva, geografie, obchodu a technologických inovácií v priebehu histórie.

Výskum, dialóg a rozprávanie príbehov sa odvíjajú prirodzene, keď sa pýtajú: *Ako sa Egypťania ochladzovali v púšti? Aké ovocie rástlo na miestach, kde neboli jablká? Ako rôzne kultúry vyjadrovali radosť alebo živil svoj duchovný život?* Prostredníctvom takýchto výskumov deti posilňujú základné akademické zručnosti – kritické myslenie, porovnávanie, analýzu, syntézu – a zároveň rozvíjajú empatiu a kultúrne povedomie. Začínajú vnímať svet nie ako miesto rozdelené rozdielmi, ale ako mozaiku spoločných ľudských potrieb vyjadrených krásne rozmanitými spôsobmi.

Príbeh z triedy

Cesta k tvorivosti

V Montessori Akademija má polička s umeleckými a remeselnými potrebami svoje vlastné čaro. Zakaždým, keď lektor predstaví novú techniku – ako navliecť ihlu, miešať vodové farby, miešať pastelky alebo skladať papier do jednoduchých tvarov – trieda sa zhromaždí v tichom polkruhu. Deti pozorne sledujú každý pohyb. Prezentácia nie je len o naučení sa zručnosti, je to pozvánka vstúpiť do tvorivého procesu s dôverou a nezávislosťou.

Po skončení prezentácie sa v triede opäť rozbehne pokojná činnosť. Deti sa jedna po druhej začínajú hrnúť k poličke s umením a remeslami. Niektoré

prichádzajú s jasným plánom – náramok, ktorý chcú dokončiť, kresba, ktorú začali včera. Iné prichádzajú jednoducho preto, že ich priťahujú materiály: mäkká priadza, farebné ceruzky, čistý papier, malé nožnice, ktoré sa perfektne hodia do ich rúk. Tu sa kreativita stáva súčasťou každodenného života. Pre niektorých tento kútik triedy prináša hlboký pocit pokoja. Uspokojujú sa v tichej koncentrácii, starostlivo vyberajú farby a usporadúvajú svoje nástroje. Rytmus strihania, lepenia alebo maľovania im pomáha sústrediť sa. Ich dýchanie sa spomaľuje. Ich plecia sa uvoľňujú.

Pre iných sa polička stáva miestom radostného experimentovania. Skúšajú nové techniky, nečakane kombinujú materiály alebo hrdo ukazujú kamarátom, ako práve objavili nový vzor. Ich práce majú jednoduchú krásu – estetiku, ktorá sa jemne šíri po triede, keď hotové diela zdobia poličky, visia pri oknách alebo sa stávajú darčekom pre spolužiakov.

To, čo začína ako krátka ukážka od učiteľa, sa pre deti mení na dlhú, rozvíjajúcu sa cestu – priestor, kde sa kreativita, pokoj a nezávislosť prirodzene prepletajú do ich každodenného montessori života.

Montessori Akademija, Litva

Rozvoj postojov Uznávanie človeka v každej kultúre

V montessori vzdelávaní sa rozvoj postojov nedeje prostredníctvom prednášok alebo morálnych pripomienok. Rastie ticho – prostredníctvom príbehov, ktoré rozprávame, materiálov, ktoré ponúkame, umenia, ktoré objavujeme, a slobody, ktorú majú deti na vyjadrenie svojho vnútorného života. V centre toho všetkého je jedna základná pravda: **každá kultúra je vyjadrením univerzálnych ľudských potrieb**. Keď deti začnú toto chápať, už sa na kultúrne rozdiely nepozerajú so zmätením alebo odsúdením, ale so zvedavosťou, vďačnosťou a rešpektom.

Účasť na kultúrnych zážitkoch: vstúpiť do príbehu, nielen ho študovať

Deti v montessori základnej škole sa o kultúrach len neučia – *zažívajú* ich. Objavujú západoafrické rytmy, študujú islamský geometrický dizajn a skúmajú, ako krajinu maľovali desiatky umelcov v priebehu storočí. Manipulujú so skutočnými artefaktmi, navštevujú múzeá, zúčastňujú sa festivalov, ochutnávajú a pripravujú jedlá, čítajú ľudové rozprávky a učia sa tance alebo hry z rôznych častí sveta. Účasťou, a nie pozorovaním z diaľky, si deti vytvárajú otvorený postoj. Kultúrny život sa stáva niečím, k čomu patria – nie niečím cudzím alebo oddeleným. Pochopia, že ľudská kreativita žije všade a že vstup do vyjadrenia inej kultúry je prejavom rešpektu.

Ocenenie rozmanitosti kultúrneho vyjadrenia: Vidieť ľudstvo v mnohých podobách

Keď deti objavujú staroveké aj moderné civilizácie, začínajú rozpoznávať univerzálne ľudské tendencie – našu potrebu orientovať sa, budovať, komunikovať, oslavovať, vytvárať krásu, hľadať posvätné. Tieto poznatky menia ich postoj: rozdiely medzi

národmi () už nie sú „podivné“, ale jednoducho **odlišné prejavy toho istého ľudského srdca.**

Prostredníctvom veľkých lekcií, tabuliek základných potrieb, časových osí, príbehov o pôvode a výskumných projektov deti začínajú vnímať rozmanitosť nie ako kontrast, ale ako bohatstvo. Toto pestovanie postoja presahuje toleranciu – stáva sa ocenením, ba dokonca vďačnosťou.

Etické a zodpovedné kultúrne vlastníctvo:

Uctievanie práce a múdrosti druhých

Deti vychovávané podľa Montessori metódy vyrastajú obklopené výtvormi ľudských civilizácií: indickým číselným systémom, arabským astroláboom, čínskou výrobou papiera, mezopotámskeho písma, egyptskou architektúrou, gréckou filozofiou. Učia sa, odkiaľ pochádzajú myšlienky, kto ich objavil a ako sa šírili po kontinentoch. To buduje morálny postoj k samotnému poznaniu:

myšlienky sú darom odovzdanými ľudstvom, nie vecami, ktoré si môžeme prisvojiť.

Keď študujú hudbu, naučia sa pripisovať zásluhy skladateľovi; keď reprodujú umelecké dielo, uznávajú umelca; keď zdieľajú informácie, citujú svoje zdroje. Rešpekt k duševnému a kultúrnemu vlastníctvu sa stáva prirodzeným – pretože chápu, že sa podieľajú na rozsiahlom ľudskom príbehu, a nie zbierajú izolované fakty.

Zvedavosť o svete a predstavovanie si nových možností: Od „Prečo?“ k „Čo keby?“

Montessori prostredie vedie deti k celoživotnému postojú údivu. Či už skúmajú, ako prví ľudia prežili v púšti, prečo rôzne jazyky vyvinuli jedinečné písma alebo ako sa

semená dostali cez obchodné cesty, deti sa učia, že svet je plný nezodpovedaných otázok. A nezodpovedané otázky sa stávajú pozvánkami.

Táto zvedavosť je zámerná: *deťom nedávame všetky odpovede – dávame im kľúče*. Kľúče k objavovaniu, kladeniu otázok, predstavovaniu si rôznych budúcností. Zvedavosť sa stáva nielen akademickou zručnosťou, ale aj postojom k životu. Dieťa začína prechádzať svetom nie so strachom z neznámeho, ale s nadšením z toho, čo sa z neho môže naučiť.

Umelecké sebavyjadrenie a účasť na kultúrnom živote: hľadanie vlastného hlasu

Vyjadrovanie sa v Montessori nie je samostatným predmetom – je zakomponované do každého kúta triedy. Deti si vyskúšajú rôzne spôsoby kreslenia, píšú príbehy, skladajú hudbu, vytvárajú mapy, časové osy a dokonca si viažu vlastné knihy. Tieto zručnosti sa neučia, aby deti mohli kopírovať štandard, ale aby mohli vyjadriť, kým sú. Ako objavujú rôznorodé umelecké tradície, začínajú si vytvárať aj svoje vlastné.

To v nich pestuje hlboko osobný postoj: **Môj hlas je dôležitý. Môj pohľad má hodnotu. Aj ja prispievam ku kultúre.** Tvorivá práca sa stáva mostom medzi vedomosťami a identitou, medzi osobným vyjadrením a globálnym povedomím.

Kultúrna výchova podľa Montessori v konečnom dôsledku buduje postoje, ktoré ďaleko presahujú akademické chápanie. Formuje to, ako deti *vnímajú* ľudí. Keď sa stretnú s neznámym, reagujú súdom alebo zvedavosťou? Strachom alebo záujmom? Lhostejnosťou alebo rešpektom?

Tým, že deti zakotvujeme v univerzálnych ľudských tendenciách, vystavujeme ich „nadvedomiu“ spoločnej ľudskej múdrosti a poskytujeme im nekonečné možnosti autenticky sa vyjadrovať, pestujeme v nich pokoru, vďačnosť a úžas.

To je základ kultúrneho povedomia:

srdce, ktoré všade rozpoznáva ľudskosť,

mysel, ktorá si cení rozmanitosť,

duch, ktorý sa zúčastňuje na kultúre so zodpovednosťou a radosťou,

a identita, ktorá vie:

„Patrím k svojmu ľudu... a patrím k ľudstvu.“

To je postoj, ktorý pestujeme – jeden tvorivý čin, jeden príbeh, jeden okamih úžasu za druhým.

Nepriama príprava na vyjadrovanie: Vytváranie podmienok pre hlas dieťaťa

V montessori vzdelávaní nie je vyjadrovanie nikdy vynútené, inscenované ani vynútené. Nie je to niečo, čo od detí vyžadujeme – „Vyjadri sa teraz!“ –, pretože čokoľvek, čo vznikne pod tlakom, zriedka odráža vnútorný svet dieťaťa. Skutočné vyjadrenie sa vynára jemne, ako dych, keď sú správne podmienky. Preto Montessori tak vášnivo hovorila o slobode: slobode v čase, priestore a voľbe. Táto sloboda nie je nejasným ideálom; je podstatnou súčasťou prípravy dieťaťa na autentické vyjadrenie.

Priestor, kde sa môže vyjadrovanie voľne rozvíjať

V triedach základnej školy sa dlhé úseky neprerušenej práce stávajú živnou pôdou pre kreativitu. Dieťa, ktoré komponuje melódiu, vyrezáva linoryt alebo píše mytologický príbeh, potrebuje dostatok času – času, ktorý nekončí zvončením zvončeka ani nie je prerušovaný neustálymi prechodmi. Vyjadrenie sa nemôže rozvíjať v uponáhľanom prostredí. Potrebuje priestor, pocit, že „môžem pri tom zostať tak dlho, ako mi srdce káže“.

Deti si vyberajú, na čom chcú pracovať a ako k tomu pristupovať. Štúdium sopiek sa môže premeniť na ručne kreslenú brožúrku, trojdielny komiks, divadelné predstavenie alebo malý dokumentárny film natočený na tablete. Keď „ako“ patrí dieťaťu, vyjadrovanie sa stáva prirodzeným, nie vynúteným.

Schopnosti ako semená, nie scenáre

Zatiaľ čo sloboda otvára dvere, vedomosti a zručnosti dávajú vyjadreniu krídla. Z tohto dôvodu sú triedy základnej školy bohaté na malé, tiché prezentácie, ktoré učia techniky oddelené od akéhokoľvek konkrétneho projektu. Deti sa môžu naučiť, ako vytvoriť mozaiku, ako háčkovať malé vrečko, ako viazať brožúru, ako používať akvarelové farby alebo ako vyrezávať vzory do hlíny. Môžu cvičiť kaligrafické písanie a skúmať, ako rôzne písma vyjadrujú rôzne nálady. Tieto lekcie sú darmi – kľúčmi, ktoré sa im

jemne vkladajú do rúk. Deti ich nemusia používať okamžite; odložia ich, kým ich neosloví inšpirácia.

Pretože prezentácie sa zameriavajú skôr na techniku ako na hotové výrobky, deti nenapodobňujú lekora. Lekcia akvarelu môže začať vedou o pigmentoch alebo spôsobom, akým voda prenáša farbu po papieri. Potom sa miestnosť zaplní krajinami, víriacimi abstraktnými tvarmi, jemnými portrétmi, súhvezdiami – každé dielo nepochybne patrí svojmu tvorcovi.

To isté platí aj pre hudbu. Namiesto toho, aby deti začínali s kompozíciami iných ľudí, najskôr skúmajú, čo *dokáže* zvuk – ako opakujúce sa vzory vytvárajú rytmus, ako ticho vytvára napätie, ako jednoduchá trojnotová fráza môže vyvolávať radosť alebo smútok. Najskôr *komponujú* a vyjadrujú sa a až potom sa učia čítať hudbu iných. Rovnako ako v jazyku, písanie (vyjadrovanie vlastných myšlienok) predchádza čítaniu (prístup k myšlienkam iných).

Prostredie inšpirácie a poriadku

Vyjadrovanie sa darí tam, kde krása a poriadok podporujú myseľ. V montessori triedach sú materiály usporiadané zámerne: farby roztriedené podľa odtieňov, papiere uložené podľa textúry, nástroje pripravené na vyskúšanie, nite a ihly čakajúce v malých košíkoch. Takéto prostredie komunikuje odkaz: *Tvoje nápady sú tu dôležité. Tvoje výtvary majú svoje miesto.*

Trieda ožíva aj rozprávaním príbehov – kozmických príbehov, historických príbehov, príbehov o vedeckých objavoch, kultúrnych príbehov. Každý príbeh sa stáva iskrou. Dieťa, ktoré počuje o starovekom jaskynnóm umení, môže začať miešať prírodné pigmenty, aby vytvorilo vlastnú nástennú maľbu. Lekcia o počiatkoch poľnohospodárstva môže inšpirovať iné dieťa, aby uplietlo malé košíky alebo postavilo miniatúrnu sýpku. Vyjadrovanie rastie, keď je fantázia živená úžasom.

Vnútoraná sloboda tvoriť

Sloboda, zručnosť a inšpirácia pripravujú pôdu – ale semienko vyjadrovania spočíva v duši dieťaťa. Aby sa vyjadrovanie mohlo prejavovať, dieťa sa musí cítiť v bezpečí. Nie v bezpečí pred fyzickým ujmou, ale pred odsúdením. Ak je každá práca príliš intenzívne opravovaná, hodnotená alebo chválená, dieťa sa naučí tvoriť skôr pre uznanie ako pre

pravdu. Na začiatku mnoho detí stále hľadá potvrdenie – „Páči sa ti môj obrázok?“ –, ale s časom, reflexiou a jemným nasmerovaním objavujú niečo cennejšie: tiché uspokojenie z vlastného vnútorného uznania.

Vyjadrovanie by nikdy nemalo byť motivované výkonnosťou. Jeho hodnota spočíva v samotnom čine. Niekedy dieťa kreslí nie preto, aby ukázalo obrázok, ale aby spracovalo pocit. Niekedy píše báseň, aby pochopilo myšlienku. Niekedy trávi dni tkaním tašky, nie preto, že tašku potrebuje, ale preto, že tento proces upokojuje dušu. Tieto momenty sú dôležité. Sú to činy integrácie, uzdravenia a rastu.

Mnoho dverí k vyjadreniu

V montessori komunite sa vyjadrovanie nikdy neobmedzuje na jednu oblasť – ponúka sa prostredníctvom mnohých dverí. Jedno dieťa nájde svoj hlas prostredníctvom divadla, keď s spolužiakmi stvárňuje mýtus. Iné dieťa zaujme geometrické umenie a skúma, ako sa kruhy menia na mandaly. Ďalšie dieťa objaví ako svoje obľúbené médium tkanie alebo keramiky. Niektoré deti využívajú rozprávanie príbehov, pohyb, matematiku alebo tiché pozorovanie.

Ponúkame vizuálne, verbálne, hudobné, matematické, fyzické a sociálne formy vyjadrenia, pretože nevieme, ktorú cestu si vnútorný hlas dieťaťa vyberie. Čím viac ciest je k dispozícii, tým viac detí nájde svoju vlastnú autentickú cestu.

Vyjadrovanie zakorenené v kultúrnom povedomí

Vyjadrovanie sa nerozvíja vo vákuu. Kultúrne príbehy, historické tabuľky a kľúče k pochopeniu civilizácie sa stávajú paletou dieťaťa. Prostredníctvom týchto lekcií deti spoznávajú, ako rôzne kultúry uspokojovali rovnaké univerzálne ľudské potreby – a ako kreativita formovala každú odpoveď.

Historické karty zobrazujúce vývoj osvetlenia, od ohňa cez lucerny až po elektrinu, odhaľujú vynaliezavosť naprieč storočiami. Tabuľky základných potrieb ukazujú, že oblečenie, bývanie, doprava, vzdelávanie a náboženstvo sa krásne líšia v závislosti od času a miesta, ale vychádzajú z rovnakých vnútorných pohnútok.

Keď deti skúmajú tieto vzory, začínajú vnímať kultúru nie ako dekoráciu alebo trivialitu, ale ako živý prejav tendencií ľudstva: našu potrebu patriť, tvoriť, rozumieť. Toto

uvedomenie prehľbuje ich vlastný prejav. Ich práca začína odrážať vďačnosť, zvedavosť a spojenie s širším ľudským príbehom.

Dieťa ako tvorca, nie ako výkonný umelec

Montessori učitelia nevytvárajú umelcov. Vytvárame *podmienky*, v ktorých umelci vznikajú. Nevytvárame hudobníkov, básnikov, vedcov ani vynálezcov. Ponúkame kľúče, nástroje a slobodu – a deti sa formujú prostredníctvom svojej práce.

Vyjadrenie sa prenáša do každého predmetu: geometrická veta ilustrovaná umením, geologický príbeh premenený na diorámu, kultúrna štúdia premenená na pieseň. Deti spolupracujú, diskutujú, kladú otázky, revidujú. Vyjadrujú sa sociálne rovnako ako umelecky, spájajú nápady v komunite.

Svet ako ich dielňa

V konečnom dôsledku sa vyjadrovanie najplnšie prejavuje, keď sa svet stane súčasťou dielne dieťaťa. Dieťa v druhej fáze túži preskúmať svet mimo triedy – navštíviť múzeá, zúčastniť sa koncertov, stretnúť sa s remeselníkmi, rozhovoriť sa s odborníkmi a prejsť históriou vlastnými nohami. Prostredníctvom týchto zážitkov sa ich predstavivosť zakoreňuje v realite. Ich srdcia sa otvárajú empatii a ich identita je formovaná pocitom príslušnosti k rozsiahlemu, prepojenému svetu.

Kde sa stretáva vedomosti s predstavivosťou a vyjadrovanie s identitou

Keď sa všetky tieto podmienky spojí – sloboda, zručnosti, krása, rozprávanie príbehov, kultúrne kľúče a skutočné zážitky – vyjadrovanie sa stáva viac než len školskou činnosťou. Stáva sa spôsobom, akým dieťa chápe samo seba a svoje miesto vo vesmíre.

V tomto posvätnom tanci medzi vedomosťami a predstavivosťou sa pomaly odкрýva identita dieťaťa. Stávajú sa tvorcami významu, strážcami kultúry a prispievateľmi k ľudskému príbehu. Ich vyjadrovanie sa stáva cestou k príslušnosti, empatii a mieru.

A tak v Montessori vychovávame nielen študentov, ale celé, živé duše – pripravené vstúpiť do sveta s jasnosťou, zvedavosťou a nekonečným pocitom možností.

Ako je kultúrne povedomie a vyjadrovanie viditeľné v montessori základnej škole?

Základné vedomosti

Miestne, národné, európske a globálne kultúry a prejavy, vrátane ich jazykov, dedičstva a tradícií a kultúrnych umeleckých diel	Deti objavujú kultúrne diela prostredníctvom materiálov v triede, kultúrnych zložiek, veľkých projektov, návštev múzeí a rozprávania príbehov. Učia sa o hudbe, umení, architektúre, rituáloch, tradíciách a jazykoch z rôznych období a miest.
Ako môžu tieto kultúrne prejavy ovplyvniť myšlienky jednotlivca a ostatných	Deti pozorujú a diskutujú o tom, ako rôzne kultúry riešia rovnaké základné potreby – jedlo, bývanie, umenie a duchovný prejav – a zamýšľajú sa nad tým, ako tieto myšlienky inšpirujú inovácie, riešenie problémov alebo osobnú kreativitu. Diskutujú o tom, ako umenie alebo vynález jednej kultúry môže ovplyvniť inú, a spájajú historické myšlienky s modernými aplikáciami.
Rôzne spôsoby komunikácie myšlienok medzi tvorcom, účastníkom a publikom v písomných, tlačенých a digitálnych textoch, divadle, filme, tanci, hrách, umení a dizajne, hudobných rituáloch a architektúre, ako aj v hybridných formách	Deti vytvárajú prezentácie, plagáty, krátke filmy, piesne alebo predstavenia, aby sa podelili o svoje chápanie kultúrnych tém. Skúmajú, ako rôzne médiá – text, hudba, umenie, divadlo – vyjadrujú význam a vyvolávajú emócie, a učia sa prispôbovať svoju komunikáciu publiku a kontextu.
Ich vlastná rozvíjajúca sa identita vo svete kultúrnej rozmanitosti	Prostredníctvom projektov, časových osí a diskusií deti rozpoznávajú univerzálne ľudské tendencie a potreby a vnímajú seba samých ako súčasť väčšieho ľudského príbehu. Spájajú svoje osobné skúsenosti s históriou a zvykom iných národov, čím posilňujú empatiu a sebauvedomenie.
Úloha umenia a kultúry ako spôsobu, ako vnímať a formovať svet	Deti vidia, ako kultúra odráža ľudské potreby, hodnoty a predstavivosť. Naučia sa, že umenie, architektúra, hudba a tradície môžu ovplyvňovať spoločnosť, vyjadrovať myšlienky a inšpirovať zmeny, čo ich povzbudzuje k tvorivému a zodpovednému zapájaniu sa do sveta.
Význam estetických faktorov v každodennom živote	V triedach a pri aktivitách sa kladie dôraz na krásu a poriadok: kaligrafia, ilustrované brožúrky, umelecké projekty, ručne vyrobené materiály učiteľov a dobre pripravené pracovné priestory učia deti vážiť si estetiku ako súčasť kultúry a sebauvedomenia.

Základné zručnosti

Vyjadrovať a interpretovať figuratívne a abstraktné myšlienky, skúsenosti a emócie s empatiou v rôznych umeleckých a iných kultúrnych formách	Deti vytvárajú rôzne produkty: maľby, hudobné kompozície, divadelné hry alebo projekty rozprávania príbehov, ktoré komunikujú myšlienky, emócie, a kultúrne koncepty. Zamýšľajú sa nad tým, ako rôzne kultúry vyjadrujú podobné skúsenosti rôznymi spôsobmi.
Vychutnávať si/oceniť umelecké diela	Materiály z histórie a umenia, počúvanie rôznej hudby, návštevy galérií, múzeí a kultúrnych podujatí kultivujú ocenenie umeleckého vyjadrenia naprieč kultúrami a časovými obdobiami.
Vyjadrujú sa prostredníctvom rôznych médií – využívanie/zdokonaľovanie svojich vrodenných schopností	Deti používajú rôzne techniky: kreslenie, maľovanie, sochárstvo, keramiku, akvarel, hudbu, pohyb, rozprávanie príbehov a písanie, aby vyjadrili svoje chápanie kultúry a identity, pričom integrujú vedomosti a osobnú kreativitu.
Identifikovať a realizovať príležitosti pre osobnú, sociálnu alebo komerčnú hodnotu prostredníctvom umenia a iných kultúrnych foriem	Spoločné projekty, výstavy v triedach a komunitné podujatia umožňujú deťom verejne zdieľať svoju prácu, čím sa posilňuje ich sebavedomie, sociálna zodpovednosť a pochopenie kultúrneho vplyvu.
Zapájať sa do tvorivých procesov, individuálne aj kolektívne	Deti pracujú samostatne alebo v skupinách na projektoch, ako sú nástenné maľby, predstavenia, prezentácie výskumných projektov alebo rôzne mediálne projekty, pričom sa učia plánovať, rokovať a kreatívne spolupracovať.
Postoje (hodnoty študentov)	
Účasť na kultúrnych zážitkoch	Deti sa aktívne zapájajú do rozprávania príbehov, výletov „Going Out“, návštev múzeí a galérií, hudobných vystúpení, kultúrnych workshopov a podujatí v triedach, ktoré oživujú kultúru.
Rozmanitosť kultúrneho vyjadrenia	Študenti objavujú umenie, hudbu, rituály a tradície rôznych kultúr a učia sa vážiť si odlišnosti ako prejavy spoločných ľudských potrieb a kreativity.
Etický a zodpovedný prístup k intelektuálnemu a kultúrnemu vlastníctvu	Vyučovanie kladie dôraz na uvádzanie zdrojov, rešpektovanie autorských práv a žiadanie o povolenie pred použitím cudzích diel, a to ako v každodennej práci v triede, tak aj v projektoch.
Zvedavosť o svete a predstavivosť nových možností	Veľké projekty, kultúrne výskumy a výskumné úlohy povzbudzujú deti klásť otázky, objavovať neznáme tradície a

	predstaviť si nové spôsoby vyjadrenia myšlienok.
Umelecké sebavyjadrenie a účasť na kultúrnom živote	Deti sú povzbudzované k tvorbe, vystupovaniu a prezentácii v rôznych umeleckých formách, pričom integrujú svoje kultúrne vedomosti a osobný pohľad do autentických prejavov.

11. KAPITOLA

OSOBNÁ, SOCIÁLNA A KOMPETENCIA V OBLASTI UČENIA SA

Financované Európskou úniou. Uvedené názory a stanoviská sú však výlučne názormi autora (autorov) a nemusia nevyhnutne odzrkadľovať názory Európskej únie alebo národnej agentúry. Európska únia ani národná agentúra za ne nenesú žiadnu zodpovednosť.

Osobná, sociálna a kompetencia učiť sa

Osobná, sociálna a schopnosť učiť sa je schopnosť reflektovať na seba samého, efektívne spravovať čas a informácie, konštruktívne spolupracovať s ostatnými, zostať odolný a riadiť svoje vlastné vzdelávanie a kariéru. Zahŕňa schopnosť vyrovnávať sa s neistotou a zložitou, učiť sa učiť, podporovať svoje fyzické a emocionálne blaho, udržiavať fyzické a duševné zdravie a viesť zdravý, na budúcnosť orientovaný život, vcítiť sa do druhých a riešiť konflikty v inkluzívnom a podporujúcom prostredí.

Vedomosti

Pre úspešné medziľudské vzťahy a sociálnu participáciu je nevyhnutné pochopiť kódexy správania a pravidlá komunikácie, ktoré sú všeobecne akceptované v rôznych spoločnostiach a prostrediach. Osobná, sociálna a schopnosť učiť sa vyžaduje aj znalosť zložiek zdravého duševného a telesného stavu a životného štýlu. Zahŕňa poznanie svojich preferovaných stratégií učenia, poznanie svojich potrieb v oblasti rozvoja kompetencií a rôznych spôsobov rozvoja kompetencií a hľadanie dostupných vzdelávacích, odborných a kariérnych príležitostí a poradenstva alebo podpory.

Zručnosti

Zručnosti zahŕňajú schopnosť identifikovať svoje schopnosti, sústrediť sa, riešiť zložité situácie, kriticky uvažovať a prijímať rozhodnutia. Patrí sem schopnosť učiť sa a pracovať spoločne aj samostatne, organizovať a vytrvalo sa venovať učeniu, hodnotiť a zdieľať svoje vedomosti, vyhľadávať podporu, keď je to potrebné, a efektívne riadiť svoju kariéru a sociálne interakcie. Jednotlivci by mali byť odolní a schopní vyrovnávať sa s neistotou a stresom. Mali by byť schopní konštruktívne komunikovať v rôznych prostrediach, spolupracovať v tímoch a rokovať. To zahŕňa prejavovanie tolerancie, vyjadrovanie a chápanie rôznych názorov, ako aj schopnosť budovať dôveru a prejavovať empatiu.

Postoj

Táto kompetencia je založená na pozitívnom postoji k osobnému, sociálnemu a fyzickému blahu a celoživotnému vzdelávaniu. Je založená na postoji spolupráce, asertivity a integrity. Zahŕňa rešpektovanie rozmanitosti druhých a ich potrieb a pripravenosť prekonať predsudky a dosiahnuť kompromis. Jednotlivci by mali byť schopní identifikovať a stanoviť si ciele, motivovať sa a rozvíjať odolnosť a dôveru, aby mohli pokračovať v celoživotnom vzdelávaní a dosahovať v ňom úspechy. Postoj zameraný na riešenie problémov podporuje proces vzdelávania aj schopnosť jednotlivca zvládnuť prekážky a zmeny. Zahŕňa túžbu uplatňovať predchádzajúce vzdelanie a životné skúsenosti a zvedavosť hľadať príležitosti na vzdelávanie a rozvoj v rôznych životných situáciách.

Úvod: „Pomôž mi to urobiť sám“

V montessori filozofii sa podpora osobných a sociálnych kompetencií a schopnosti učiť sa nachádza pod známym mottom „Pomôž mi to urobiť sám“. Základom tohto motto je dobre pripravené prostredie. Iba v takomto prostredí môžu deti skutočne prevziať zodpovednosť za seba, svoje vzťahy a svoje učenie. Vďaka tejto príprave, ktorú zabezpečujú dospelí, môžu deti konať na základe svojej vnútornej motivácie a zároveň prevziať zodpovednosť za svoje činy, za seba samých a za svoje interakcie s ostatnými.

Prvým predpokladom pre prípravu vhodného prostredia je hlboké pochopenie vývojových potrieb dieťaťa. Druhým predpokladom úspechu je uvedomenie si, že dieťa samo má najlepší prístup k informáciám o svojich pocitoch a zážitkoch. Inými slovami, dieťa nepriamo, ale lepšie ako ktokoľvek iný, „vie“ najviac o svojich nenaplnených potrebách. Je veľmi dôležité naučiť deti, aby zostali v vedomom kontakte so svojimi vnútornými zážitkami. Aj malé deti v prostredí Montessori často vedia pomenovať svoje pocity alebo potreby. Často počujú otázku od sprievodcu: „Čo by ti teraz pomohlo?“ To im tiež dáva príležitosť vnímať samých seba a prevziať zodpovednosť za seba v malých krokoch.

Z pohľadu dospelého je dieťa nezávislá, jedinečná bytosť a relevantný partner pre konverzáciu. Dospelý zámerne pozoruje deti, vníma ich a počúva ich názor, čím im pomáha zostať v kontakte s ich vlastnou vnútornou motiváciou. Pri pozorovaní využíva sprievodca svoje poznatky a vedomosti o psychosociálnom vývoji, čo mu umožňuje zohľadniť potreby dieťaťa a v prípade potreby prispôbiť prostredie. V pripravenom prostredí akceptácie a slobody, v rámci jasných hraníc a pravidiel, môžu aj malé deti konať nezávisle, zodpovedne a dokonca úprimne láskavo a ohľaduplne. Je dôležité pochopiť, že každý člen komunity, rovnako ako ja, má svoje jedinečné potreby a presne takú istú túžbu, aby boli naplnené.

Pocit vlastnej sily a kompetentnosti uspokojovať svoje potreby nezávisle prirodzene vedie k empatii, rešpektu a zodpovedným, láskyplným vzťahom v rámci skupiny. Keď deti cítia, že sú kompetentné uspokojovať svoje potreby, vnímajú svoju silu ovplyvňovať svoj vlastný život () – to je najlepšia motivácia pre ďalšiu rast a rozvoj. Ak

cítia svoju vlastnú silu, sú ochotné preukázať svoje schopnosti a kompetentnosť, čeliť výzvam, vynakladať úsilie a stať sa aktívnymi tvorcami svojho vlastného života. Slová Marie Montessoriovej: „Dieťa je tvorcom človeka“ tak nadobúdajú hlbší význam, keď sa dieťa skutočne stáva tvorcom seba samého – aktívnym účastníkom budovania svojho vlastného života.

Je dôležité vnímať každé dieťa ako nezávislú bytosť s jedinečnými potrebami a jedinečnou schopnosťou prevziať zodpovednosť za ich identifikáciu a naplnenie. Deti dostávajú presne toľko podpory, koľko potrebujú – ani menej, ani viac. Preto je montessori prístup založený na optimálne pripravenom prostredí. Dospelí ich vedú a vytvárajú bezpečné prostredie, ale nepreberajú zodpovednosť za to, aby deti vnímali svoje vlastné pocity alebo hľadali spôsoby, ako uspokojiť svoje potreby. V Montessori to nazývame: „Pomáhať deťom zostať v kontakte s ich vnútornou motiváciou.“ Je dôležité v deťoch podporovať schopnosť vnímať svoje potreby a presvedčenie, že majú silu ich uspokojiť.

Zameranie sa na vnútornú motiváciu vo vzdelávaní a výchove je kľúčom k rozvoju pocitu kompetentnosti u detí. To im umožňuje vnímať svoje skúsenosti, pocity a potreby, vyjadriť ich a nájsť spôsoby, ako ich uspokojiť. Od raného veku sú deti tak vedené k sebestačnosti, nezávislosti a prevzatiu zodpovednosti za seba, svoje správanie a svoje činy. Sú vedené k zodpovednosti za seba, zodpovednosti voči ostatným a zodpovednosti voči životnému prostrediu. Takýto postoj k sebe a k ostatným je v podstate osobnou a sociálnou kompetenciou a jeho dôsledkom je aj schopnosť prevziať zodpovednosť za svoje vlastné vzdelávanie. Ak je človek sebauvedomelý a vie, že dokáže uspokojiť svoje potreby, necíti sa ohrozený ostatnými – verí v seba a stará sa o seba rovnako ako o ostatných. Ak verí sám sebe, verí aj tomu, že ostatní dokážu uspokojiť jeho potreby. Preto je táto kompetencia – skutočné sebauvedomenie – postavená na hlbokých základoch montessori pedagogiky.

Poznať seba samého, poznať svet: základy osobného a sociálneho uvedomenia

V Montessori Elementary často hovoríme, že vo veku šiestich rokov sme „dali dieťaťu celý svet“. Čo to znamená? Znamená to, že dieťa vstupuje do druhej fázy vývoja s myslou pripravenou predstaviť si, uvažovať a spájať myšlienky. Našou úlohou je ponúknuť im *celkový obraz* – príbeh vesmíru, života, ľudstva a vývoja vedomostí –, aby mohli začať chápať nielen to, ako funguje svet, ale aj *to*, kde v ňom patria.

Možno to znie ambiciózne. Ale práve to je vízia Montessori pre deti vo veku 6–12 rokov. A samozrejme, nedosiahne sa to jednou lekciou alebo jednou inšpirujúcou vetou. Začíname od samého začiatku – od vzniku vesmíru – a postupne odhaľujeme súvislosti. Vrstva po vrstve, príbeh po príbehu, kľúčový pojem po kľúčovom pojme si dieťa buduje mapu vedomostí. Začína vidieť vzory, vzájomné závislosti a význam.

A zatiaľ čo sa učia o svete, pomáhame im spoznávať *samých seba*. Keď je dieťa neustále vyzývané, aby pozorovalo svoje pocity, voľby, pokrok a zodpovednosti, pomaly prichádza k hlboko osobnej otázke:

„Kto som a aké je moje miesto v celku?“

Podporovať dieťa v tejto vnútornej práci – jemne, s rešpektom a bez tlaku – je jedným z hlavných cieľov pripraveného prostredia Montessori.

V montessori vzdelávaní sa osobnosť dieťaťa nevyvíja prostredníctvom priameho poučovania, ale prostredníctvom starostlivo pripraveného prostredia a nepriameho vedenia. Vyberáme materiály, navrhujeme rutiny a kultivujeme atmosféru komunity, ktorá podnecuje k reflexii, nezávislosti, spolupráci a sebauvedomeniu. Vedomosti sa vždy prezentujú spolu s postojom – našou zvedavosťou, úžasom, rešpektom k pravde. Deti to cítia. Napodobňujú to. Robia si to svojím.

Týmto spôsobom sa dospelý stáva nielen prezentátorom informácií, ale aj vzorom toho, ako pristupovať k učeniu a životu: s starostlivosťou, pokorou a radosťou. Keď my dospelí vnímame svet ako prepojený celok, v ktorom má každý človek zmysluplnú úlohu, tento pohľad na svet sa ticho prenáša na dieťa – lekciami po lekcii, rozhovor po rozhovore, okamih po okamihu.

Pre deti vo veku 6–12 rokov nie je vzdelávanie nikdy len o *tom*, čo vedia. Je rovnako dôležité, *ako* sa k týmto vedomostiam stavajú – ako vnímajú seba samých, svojich rovesníkov, svoju komunitu a širší svet. Montessori prístup ich podporuje v rozvoji:

- **osobnej kompetencie** (sebaúcty, emocionálneho uvedomenia, nezávislosti),
- **sociálnej kompetencie** (spolupráca, empatiu, zodpovednosť voči skupine) a
- **schopnosti učiť sa učiť** (metakognitívne schopnosti, zvedavosť a schopnosť plánovať, premýšľať a zdokonaľovať svoje vlastné učenie).

Montessori je jedinečne vhodný na budovanie týchto kľúčových kompetencií EÚ, pretože vedomosti sú vždy ponúkané v kontexte a vždy spojené so skutočným postojom. Výsledkom je učebná skúsenosť, pri ktorej dieťa nielen získava informácie, ale aj rozvíja vnútorné nástroje – osobné, sociálne a kognitívne – aby mohlo prechádzať životom s dôverou, uvedomením si a silným pocitom príslušnosti k svetu.

Príbeh z triedy

Objavovanie kultúr

V triede Montessori Elementary deti začínajú svoje objavovanie ľudstva jednoduchým, ale výstižným obrázkom: **tabuľkou základných ľudských potrieb**. Keď sedia spolu okolo tohto obrázku, rýchlo objavujú niečo hlboké – že každý človek, ktorý kedy žil, bez ohľadu na to, kde a kedy, mal rovnaké základné potreby: jedlo, prístrešie, ochranu, pocit príslušnosti a zmysel. Toto uvedomenie sa stáva ich bránou k pochopeniu kultúry.

V priebehu roka sa deti zoznámia s **tabuľkami historických otázok** a ich zvedavosť sa prehlbuje. Začnú sa zamýšľať: Ako si ľudia v staroveku stavali svoje domovy? Aké nástroje vynájdené? Ako spolu žili? Čomu verili? Každá tabuľka otvára ďalšiu vrstvu otázok a vedie dieťa k porovnávaniu toho, ako rôzne spoločnosti uspokojovali rovnaké univerzálne potreby úžasne rozmanitými spôsobmi.

Od prvých dní v základnej škole deti prejavujú prirodzený záujem o ľudské príbehy – tie, ktoré sú im blízke, aj tie z dávnych čias a vzdialených miest. Znova a znova sa vracajú k rovnakému základu: že **všetci ľudia majú rovnaké potreby** a že kultúry sú jednoducho mnohé kreatívne stratégie, ktoré ľudia vyvinuli, aby ich uspokojili.

Prostredníctvom týchto lekcií deti pozorujú úspešné aj neúspešné pokusy o uspokojenie ľudských potrieb. Študujú vynálezy, ktoré zmenili spôsob života ľudí, a skúmajú sociálne štruktúry, ktoré pomohli komunitám prosperovať – alebo niekedy aj bojovať.

Všetko toto prezentujeme s úmyselným postojom: ukazujeme ľudí ako tvorivých a schopných, ako riešiteľov problémov, ktorí formujú svoj svet inteligenciou, úsilím a spoluprácou. Ukazujeme tiež ľudstvo ako hlboko vzťahové – schopné láskavosti, krásy a lásky.

Týmto spôsobom dieťa začína chápať kultúru nie ako niečo vzdialené alebo abstraktné, ale ako odraz ľudských rozhodnutí, kreativity a hodnôt. A ticho, takmer neviditeľne, táto práca buduje v dieťati niečo podstatné:

pocit osobnej zodpovednosti a dôveru vo vlastnú schopnosť prispievať k svetu.

Príbeh z triedy

Predstavovanie ľudskej bytosti

V montessori základnej škole sa deti už od raného veku zoznamujú s ľudskou bytosťou – nielen ako s postavou z histórie, ale ako s bytosťou obdarenou **inteligenciou (mysel)**, **zručnosťou (ruky)** a **schopnosťou milovať (srdce)**. Tieto tri dary sa stávajú základom pre ďalšie historické bádanie. Ako deti prechádzajú časovými osami, príbehmi a výskumom, začínajú vnímať históriu ako rozvíjajúci sa príbeh o tom, ako ľudia využili tieto dary na formovanie svojho sveta.

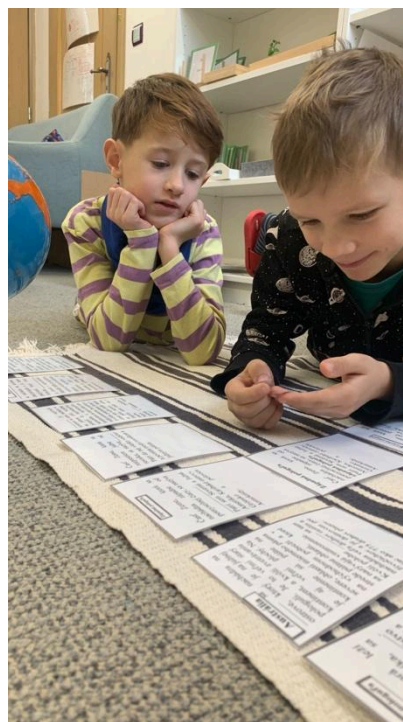
Tento pohľad jemne spája osobný a sociálny rozvoj s procesom samotného učenia. Keď deti pozorujú, ako minulé generácie riešili problémy, vytvárali nástroje, budovali komunity a starali sa o seba navzájom, začínajú chápať, že tieto rovnaké schopnosti žijú aj v nich samých. Osobná kompetencia, sociálne povedomie a schopnosť učiť sa sa stávajú neoddeliteľnou súčasťou ich chápania toho, čo znamená byť človekom.

Úloha dospelých je byť trpezliví a rešpektovať deti. Nehovoríme deťom, čo majú myslieť alebo kým majú byť. Namiesto toho čakáme na tichý moment, keď dieťa začne rozpoznávať, že tento veľký príbeh – príbeh ľudského potenciálu – je aj ich príbehom. Takéto uvedomenie si nemožno vynútiť ani nariadiť. Musí vzniknúť prirodzene z vlastných skúseností dieťaťa.

Sebavedomie veriť sebe samému, veriť ostatným a konať kooperatívne vyrastá z každodenného života v montessori komunitě. Prostredníctvom zmysluplnej práce, spolupráce a zdieľanej zodpovednosti si deti postupne budujú vnútorné presvedčenie:

Aj ja mám tieto ľudské dary. Aj ja som schopný formovať svoj život a prispievať k svetu.

To je podstata prezentácie človeka v montessori vzdelávaní – lekcia, ktorá živí nielen myseľ, ale aj rozvíjajúcu sa identitu a zmysel pre cieľ dieťaťa.

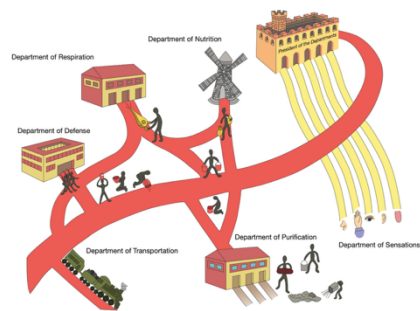

Príbeh z triedy

Príbeh o veľkej rieke

V biológii je jedným z najvýznamnejších príbehov, ktoré deťom rozprávame, príbeh o veľkej rieke. Spočiatku si dieťa neuvedomuje, že tento príbeh je o jeho vlastnom tele. Je to zámerné – montessori vzdelávanie často volí nepriamu cestu a podnecuje prirodzený rast postojov a poznatkov zvnútra.

Príbeh začína v živom kraji, ktorým tečie mohutná rieka. Na jej brehoch žije nespočetné množstvo obyvateľov, z ktorých každý neúnavne pracuje pre dobro celej komunity. Ich potreby sú vždy uspokojené, pretože rieka prináša všetko potrebné pre život. Na oplátku každý obyvateľ prispieva tým, že robí presne to, na čo bol stvorený – nič viac, nič menej. Každý s oddanosťou vykonáva svoju jedinečnú úlohu a vďaka tejto dokonalé spolupráci celý kraj prosperuje.

Až neskôr príbeh odhalí, že „veliteľské centrum“ je mozog, „ministerstvá“ sú systémy tela a nespočetní usilovní obyvateľia sú bunky, ktoré umožňujú život. Ako sa spojitost' stáva jasnou, deti začínajú hlboko oceňovať túto pozoruhodnú harmóniu vo svojom vnútri. Vidia, ako každá bunka pracuje s cieľom a ako zdravie celku závisí od príspevku každej časti.

Na konci príbehu sa v nich zrodí jemná vnútorná otázka:

„Ako môžem pomôcť?“

Deti začínajú chápať, že ich voľby – ako sa pohybujú, dýchajú, jedia, odpočívajú a vzťahujú sa k ostatným – buď podporujú, alebo brzdia túto krásnu vnútornú spoluprácu. Začínajú sa vnímať nie ako pasívni pasažieri, ale ako zodpovední strážcovia svojho vlastného blaha.

Prostredníctvom tohto príbehu deti objavujú silnú pravdu:

Sú schopné ovplyvňovať svoje vlastné životy.

Ich činy majú význam, ich rozhodnutia formujú ich zdravie a oni majú schopnosť starať sa o pozoruhodnú „zem“ vo svojom vnútri.

Tento príbeh sa stáva základom osobnej zodpovednosti, sebauvedomenia a rešpektu k zázraku ľudského tela – tichým, ale hlbokým krokom na ich ceste k učeniu sa a stávaniu sa správcami samých seba.

Nástroje pre život: Rozvoj zručností na orientáciu v sebe samom a spoločnosti

V montessori základnej škole sa deti učia oveľa viac ako len akademické vedomosti – učia sa, ako sa orientovať v sebe samých, vo svojich vzťahoch a vo svete okolo seba. Samotné prostredie sa stáva živou komunitou, v ktorej sa každý deň prirodzene rozvíja osobný rast, sociálna zodpovednosť a nezávislé učenie.

Charakteristickým znakom prostredia pre deti vo veku 6–12 rokov je jeho vekovo zmiešaná štruktúra: živá skupina detí, ktoré sa líšia vekom, osobnosťou, záujmami a fázami vývoja. Táto rozmanitosť je zámerná. Vytvára dynamický sociálny ekosystém, v ktorom má každý svoje miesto a účel. Mladšie deti pozorujú možnosti, ktoré ich čakajú, zatiaľ čo staršie deti si osvojujú vodcovské schopnosti, mentorstvo a láskavosť. Spoločne sa učia, že komunita prosperuje, keď každý prispieva svojím spôsobom.

Pripravené prostredie podporuje túto rovnováhu. Materiály sú vždy k dispozícii na otvorených policiach, čo deťom umožňuje samostatný prístup k vedomostiam namiesto čakania, kým im ich poskytne dospelý. Vďaka tomu sa úloha učiteľa mení z „strážcu informácií“ na sprievodcu, pozorovateľa a podporovateľa. Oslobodený od potreby viesť celú skupinu cez rovnakú lekciu v rovnakom čase, dospelý sa môže sústrediť na to, čo je skutočne dôležité: spojiť každé dieťa s zmysluplnou prácou, prispôbiť prostredie podľa potreby a ponúknuť podporu v správnom momente.

V takejto komunite deti rastú do rolí, ktoré odrážajú ich silné stránky aj rozvíjajúce sa zručnosti. Naučia sa spontánne si navzájom pomáhať – nie preto, že im to niekto prikazuje, ale preto, že je to prirodzený rytmus triedy. Spolupracujú na projektoch, učia sa a učia sa od seba navzájom, dohadujú sa o zodpovednostiach a praktizujú empatiu počas každodenných interakcií. Dieťa, ktoré potrebuje dodatočnú podporu, ju nájde nielen u dospelých, ale aj u rovesníkov. Dieťa s pokročilými zručnosťami objavuje, aké zmysluplné je veľkoryso zdieľať vedomosti.

Táto štruktúra dáva deťom skutočnú zodpovednosť za svoje učenie. Robia rozhodnutia, plánujú svoju prácu, premýšľajú o svojom pokroku a v prípade potreby sa prispôbujú. Dospelí im túto zodpovednosť neberú, ale dôverujú vnútornej motivácii a

kompetencii dieťaťa (). Vďaka tejto dôvere sa prirodzene rozvíjajú osobné a sociálne zručnosti: sebauvedomenie, sebakontrola, tímová práca, riešenie problémov, vytrvalosť a sebavedomie potrebné na prejavenie iniciatívy.

V konečnom dôsledku sa trieda stáva komunitou, kde sa učenie nie je niečo, čo sa *deje* dieťaťu, ale niečo, čo sa prežíva s ostatnými. Prostredníctvom slobody, zodpovednosti a premysleného vedenia dospelých získavajú deti základné nástroje na pochopenie seba samých, prispievanie k svojej komunite a orientáciu v širšom svete s dôverou a súcitom.

Príbeh z triedy

Zaznamenávanie každodenných činností a riadenie vlastnej práce

V triede Montessori Elementary si každé dieťa vedie denník – osobný záznam o svojom každodennom učení, objavoch a úvahách. Tieto denníky nie sú určené na kontrolu alebo hodnotenie dospelými, ale pre samotné deti. Sú nástrojmi sebauvedomenia, ktoré pomáhajú deťom pozorovať svoje vlastné voľby, premýšľať o svojich rozhodnutiach a vidieť, ako ich činy vedú k výsledkom.

Od prvého dňa si deti začínajú vytvárať svoje vlastné portfóliá – zbierky poznámok, kresieb, výsledkov výskumu a pozorovaní. Každé portfólio sa stáva osobnou mapou porozumenia: miestom, kde dieťa zaznamenáva, čo sa naučilo, aké otázky ešte má a ako rozvíja svoje zručnosti. V tomto procese deti postupne získavajú prehľad o svojich vlastných schopnostiach a dôsledkoch svojich rozhodnutí.

Krása tohto prístupu spočíva v zodpovednosti. Deti si stanovujú vlastné ciele, plánujú svoju prácu a rozhodujú sa, ako ju zaznamenať. Dospelí im túto zodpovednosť nikdy neberú, ale namiesto toho zabezpečujú prostredie bohaté na materiály, usmernenia a príležitosti na objavovanie. Úlohou dospelých je podporovať, pozorovať a prezentovať vedomosti – ale vždy s rešpektom k autonómii dieťaťa.

Prostredníctvom vedenia denníka sa deti naučia, že vedomosti si musia osvojiť samy. Cvičia sa v premene rozhodnutí na činy a rozvíjajú sebavedomie potrebné na riadenie vlastného učenia. Keď premýšľajú o úspechoch a výzvach, začínajú chápať, že ich pokrok závisí od ich úsilia a rozhodnutí.

Týmto spôsobom deti v Montessori systéme nenasledujú len pokyny – stávajú sa architektmi svojho vlastného učenia. Objavujú umenie sebaorganizácie, uspokojenie z dosahovania cieľov a nezávislosť z vedomia, že ich rast je v ich vlastných rukách. Denníky a portfóliá nie sú len záznamami – sú zrkadlom cesty dieťaťa, zachytávajú vedomosti, ktoré nadobúda, aj návyky myslenia, ktoré si pestuje na celý život.

Príbeh z triedy

Konferencie učiteľ – dieťa

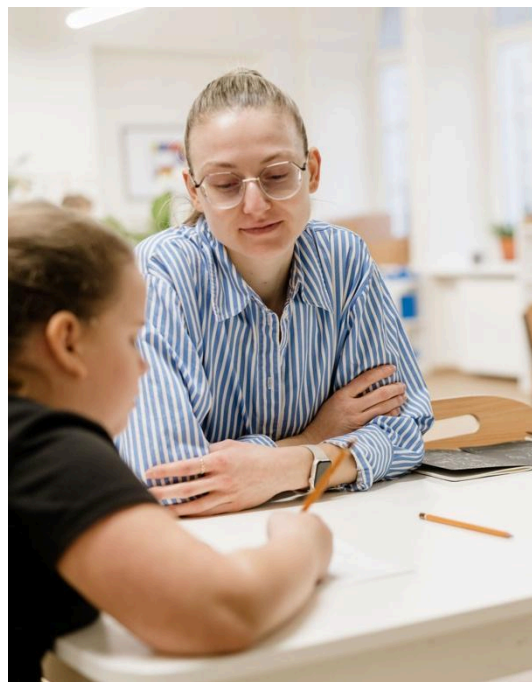
V montessori triede sú zmysluplné rozhovory medzi dieťaťom a dospelým, ktorý ho vedie, prirodzene zapracované do rytmu každodenného života. Tieto výmeny prebiehajú na viacerých úrovniach. Počas samotnej práce dospelý poskytuje jemné, okamžité spätné väzby – jemné usmernenia, ktoré pomáhajú dieťaťu zdokonaľiť zručnosti, objasniť pochopenie alebo preskúmať nový prístup.

Okrem týchto každodenných momentov poskytujú hlbšiu podporu pravidelné reflexívne rozhovory. Raz za niekoľko týždňov sa dieťa a dospelý môžu posadiť a zhodnotiť pokrok, diskutovať o výzvach a zvážiť ďalšie kroky. Tieto rozhovory nie sú hodnoteniami v tradičnom zmysle; sú príležitosťou na reflexiu, sebapoznávanie a usmerňovanie.

V dlhších intervaloch – napríklad na konci semestra alebo školského roka – pomáha celkový rozhovor dieťaťu vidieť oblúk svojho vlastného rastu, zručnosti, ktoré si osvojilo, a poznatky, ktoré získalo. V každej fáze však dieťa nikdy neposkytuje dospelému správy, ako keby mu bolo zodpovedné. Zodpovednosť za učenie zostáva pevne v rukách dieťaťa.

Úloha dospelého je úloha kouča, zrkadla a sprievodcu. Prostredníctvom starostlivého pozorovania, povzbudzovania a premysleného dialógu dospelý vytvára vzor rešpektu k učeniu a dôvery v schopnosť dieťaťa rásť. Jeho viera v kompetentnosť dieťaťa je nákazlivá a ticho formuje dieťaťu vlastnú sebadôveru a sebariadenie.

V týchto rozhovoroch sa dieťa učí premýšľať, stanovovať si ciele a robiť zámerné rozhodnutia. Zisťuje, že učenie nie je o výkone pre niekoho iného – je to osobná cesta. Vedenie dospelého mu pomáha na tejto ceste a podporuje rozvoj jeho nezávislosti, sebaovládania a schopností celoživotného učenia.

Príbeh z triedy

Práca s chybami

V triede Montessori nie je chyba nikdy zlyhaním – je to jednoducho súčasť učenia. Každý materiál, každá aktivita obsahuje zabudovaný spôsob, ako dieťa môže objaviť svoje vlastné chyby. Niekedy je to kontrolný graf, inokedy samotný dizajn materiálu odhalí výsledok, keď niečo nie je na svojom mieste, inokedy je to kritické myslenie.

Učiteľ verí, že dieťa tieto nástroje využije. Nie je potrebné ich opravovať, ani sa báť, že sa pozrú do „kľúča s odpoveďami“. Namiesto toho je dieťa vyzvané, aby skúmalo, testovalo a premýšľalo. Táto sloboda učí dôležitý postoj: chyby sú prirodzené, očakávané a dokonca radostné.

Deti sa naučia pristupovať k výzvam so zvedavosťou namiesto strachu. Testujú svoje vedomosti, prispôbujú svoje konanie a vidia okamžité výsledky svojich rozhodnutí. V priebehu času to buduje odolnosť, sebavedomie a nezávislosť.

V tomto prostredí sa chyba stáva učiteľom. Dieťa sa učí pozorovať, opravovať a zlepšovať. Zisťuje, že zvládnutie je proces, nie okamžitý úspech, a že samotné učenie je odmenou.

Chyby nie sú prekážkami – sú pozvánkou k rastu. A s každou z nich sa ticho rozvíja sebavedomie a láska dieťaťa k učeniu.

Stať sa žiakom života: Pestovanie rešpektu, zodpovednosti a sebavedomia

Ak by sme mali vybrať jeden hlavný princíp pre všetky vedomosti, zručnosti a postoje, ktoré pestujeme v triedach Montessori Elementary, bolo by to pomáhať dieťaťu rozvíjať pozitívny postoj k sebe samému – základ sebaúcty, zodpovednosti a sebavedomia. Keď sa dieťa naučí vážiť si svoje osobné, sociálne a emocionálne blaho, prirodzene to v ňom vzbudí motiváciu k objavovaniu, tvoreniu a učeniu sa. Z tejto vnútornej iskry vyrastá nielen schopnosť orientovať sa v živote, ale aj skutočný osobný, emocionálny a kognitívny rast.

Budovanie tohto pozitívneho postoja je pre pedagóga najväčšou príležitosťou aj najväčšou výzvou. Nemôže sa dieťaťu odovzdať len slovami alebo chválou – musí vyplynúť z jeho vlastných skúseností. Tajomstvo spočíva v tom, že zodpovednosť zostáva tam, kde patrí: v rukách dieťaťa. Naša úloha je pripraviť prostredie, poskytovať vedenie a vytvárať príležitosti, pričom deťom umožňujeme, aby prevzali zodpovednosť za svoje učenie a konanie.

Prvým rizikom, ktorému čelíme ako dospelí, je prevzatie zodpovednosti za šťastie alebo úspech dieťaťa. Keď zasahujeme príliš, neúmyselne vysielame odkaz: „Nie si dosť silný, aby si to zvládol.“ To môže vyvolať pocit bezmocnosti, frustrácie a závislosti. Montessori vzdelávanie nás namiesto toho vyzýva, aby sme ponúkali výzvy, ktoré sú reálne, zmysluplné a zvládnuteľné, a umožnili deťom otestovať svoju silu, prekonať prekážky a zažiť úspech na vlastnej koži. Tým si budujú hlboké vedomie o svojej vlastnej kompetencii a moci nad svojím životom.

Druhým rizikom je spoliehanie sa na prázdnu chválu. Hovoriť dieťaťu, že je výnimočné alebo talentované, nemá veľký zmysel, ak to nie je podložené skutočnými skúsenosťami. Skutočné sebavedomie rastie z činov, objavov a zvládnutia úloh. V montessori triede to podporujeme starostlivou prípravou prostredia a premysleným

vedením. Deti sa najskôr zamilujú do svojich vlastných schopností, potom do sveta okolo seba – do poriadku prírody, súvislostí medzi vecami, úloh, ktoré ľudia zohrávajú v spoločnosti. V priebehu času tieto skúsenosti vytvárajú hlboký vnútorný pocit hodnoty a kompetentnosti. Keď sa dieťa vedome opýta: „Kto som? Aká je moja úloha vo svete?“, už má základy vybudované rokmi nepriameho vedenia, skúmania a reflexie.

Konečný vývoj dieťaťa závisí od postojov dospelých v jeho okolí. Rešpekt, zvedavosť a sebavedomie, ktoré im dávame príkladom vo svojom vlastnom živote, deti absorbujú v jemných rytmoch každodenného života. Keď im ukážeme, ako si vážiť samých seba, rešpektovať druhých a pristupovať k svetu s opatrnosťou a zodpovednosťou, deti prirodzene vyrastú v žiakov života – schopných, sebauvedomelých a pripravených zmysluplne prispievať k svojim komunitám a ďalej.

Príbeh z triedy

Sloboda voľby v práci, mieste, skupine alebo partnerovi

V montessori triede nie je sloboda o tom, že dieťa robí, čo chce – je to o tom, že mu dáme šancu robiť zmysluplné rozhodnutia a naučiť sa zvládať ich dôsledky. Každý deň si deti môžu vybrať svoju prácu, rozhodnúť sa, kde chcú pracovať, vybrať si partnera alebo skupinu a dokonca rozhodnúť, koľko času stravia na úlohe. Každé rozhodnutie so sebou nesie zodpovednosť a práve prostredníctvom týchto rozhodnutí deti začínajú rozumieť sebe samým, svojim potrebám a schopnostiam.

Niekedy je dieťa pripravené na úplnú slobodu: samostatne prechádza z jednej činnosti do druhej, vyberá si vlastné materiály a pracuje s rovesníkmi, ktorí majú podobné ciele. Inokedy dieťa potrebuje vedenie. Možno mu ponúknu len dve možnosti úlohy alebo mu dospelý pomôže štruktúrovať čas

tak, aby bola práca zvládnuteľná. V každom prípade dostane dieťa len takú slobodu, s akou je schopné narábať, pričom sa vždy vyvažuje voľba so zodpovednosťou.

Ako deti rastú v sebaorganizácii, učia sa pozorovať svoje vlastné schopnosti a limity. Všímajú si, ktoré úlohy upútavajú ich pozornosť, ako dlho sa dokážu sústrediť a ako spolupráca ovplyvňuje ich prácu. Úlohou dospelých nie je kontrolovať, ale podporovať – poskytovať vedenie, keď je to potrebné, ustúpiť, keď je dieťa pripravené, a pomáhať mu premýšľať o výsledkoch svojich rozhodnutí.

Postupom času táto starostlivá rovnováha medzi slobodou a zodpovednosťou podporuje nezávislosť, sebadisciplínu a sebavedomie. Deti zistia, že ich voľby sú dôležité, že sú schopné riadiť samy seba a že môžu zmysluplne prispievať k životu v triede. Týmto spôsobom sa sloboda stáva nielen výsadou, ale aj nástrojom na rozvoj sebauvedomenia, zodpovednosti a schopnosti organizovať si vlastné vzdelávanie a život.

Príbeh z triedy

Nepretržitý pracovný cyklus

V montessori triede je jedným z najcennejších darov, ktoré deťom dávame, čas – sloboda ponoriť sa do práce bez prerušenia, bez prísneho rozvrhu, ktorý by im diktoval, kedy majú prestať alebo pokračovať. Tomu hovoríme „nepretršovaný pracovný cyklus“ a je to základ hlbokkej koncentrácie, vnútornej motivácie a skutočného osobného rastu.

Keď si dieťa vyberie úlohu, ktorá rezonuje s jeho zvedavosťou alebo záujmom, vstúpi do stavu sústredeného zapojenia. Aj malé deti, keď im dôverujeme, že budú nasledovať svoju vnútornú motiváciu, dokážu udržať pozornosť po pozoruhodne dlhú dobu. Starostlivo manipulujú s materiálmi, pozorujú výsledky, zdokonaľujú svoj prístup a opakovane sa vracajú, aby zdokonalili zručnosť alebo preskúmali myšlienku. Toto trvalé úsilie nie je vynútené, ale vyplýva prirodzene z vlastnej túžby dieťaťa porozumieť, tvoriť alebo dosiahnuť.

Počas týchto okamihov sústredenej práce deti zažívajú uspokojenie a hrdosť – nie preto, že ich niekto pochválil, ale preto, že vidia svoj vlastný rast. Uvedomujú si výsledky svojho úsillia, zvládnutie novej zručnosti alebo riešenie problému, ktorý vyriešili samostatne. Toto sebauvedomenie posilňuje ich vnútornú motiváciu, posilňuje ich sebavedomie a rozvíja osobné aj sociálne kompetencie. Naučia sa trpezlivosti, vytrvalosti a radosti z dosiahnutia niečoho vlastnou iniciatívou.

Naopak, prísny rozvrh, ktorý narúša ich tok, môže tento citlivý proces narušiť. Keď sa deťom neustále hovorí, aby prestali, prešli na niečo iné alebo sa ponáhľali, bráni im to plne sa venovať vlastnému učeniu. Tlak nahrádza zvedavosť a z neschopnosti pracovať tempom, ktoré

vyhovuje ich individuálnemu rytmu, môže vzniknúť frustrácia. Skutočné učenie však vyrastá zo slobody – slobody sledovať vlastné záujmy, zdržiavať sa, objavovať a robiť chyby.

Voľná práca tiež kultivuje hlbšie chápanie času a zodpovednosti. Deti sa naučia odhadovať, ako dlho môže úloha trvať, ako spravovať materiály a ako vyvažovať rôzne činnosti počas dňa. Rozvíjajú sebadisciplínu organicky, nie prostredníctvom vonkajšieho vynucovania, ale prostredníctvom prirodzených dôsledkov riadenia vlastnej práce.

Tým, že sa im poskytne táto sloboda, sa trieda stáva miestom, kde deti môžu zažiť radosť z ovládnutia danej veci, uspokojenie z dosiahnutého úspechu a sebavedomie z vedomia, že môžu riadiť svoje vlastné učenie. Sústredenie sa stáva nielen zručnosťou, ale aj bránou k sebazpoznaniu, nezávislosti a radosť z budovania vlastných schopností. V montessori prostredí základnej školy nie je voľná práca len činnosťou – je to dôležitá cesta k výchove schopných, premýšľavých a motivovaných žiakov, ktorí prenášajú svoju vnútornú motiváciu a sebavedomie do všetkých oblastí života.

Príbeh z triedy

Prezentácie idú ruka v ruke s postojmi Rozvoj zručností

V montessori triede je spôsob, akým sa materiál predstavuje, oveľa viac než len jednoduchá ukážka – je to subtilný, ale účinný spôsob, ako súčasne rozvíjať vedomosti, zručnosti a postoje. Každý pripravený materiál je navrhnutý tak, aby ho deti mohli skúmať samostatne, čo umožňuje učiteľovi upustiť od tradičného „prednášania“ a namiesto toho sa sústrediť na usmerňovanie detí pri práci.

Skutočná sila prezentácie spočíva v schopnosti učiteľa vyjadriť svoj vlastný postoj k materiálu. Nadšenie, zvedavosť a rešpekt k predmetu sa ticho odovzdávajú, keď učiteľ demonštruje, a zasievajú tak do dieťaťa semienka uznania a záujmu. Akonáhle dieťa začne s praktickou prácou, nielenže vstrebáva informácie, ale zároveň rozvíja praktické zručnosti, uplatňuje svoje chápanie a internalizuje postoje k učeniu. Tento holistický prístup prirodzene buduje osobné a sociálne kompetencie, ako aj schopnosť učiť sa nezávisle.

V triede pre deti vo veku 6–12 rokov sa prezentácie zvyčajne konajú v malých skupinách po dvoch až piatich deťoch, pričom optimálny počet je tri deti. Učiteľ začne tým, že nadviaže na to, čo dieťa už vie, a jemne mu pripomenie známe veci, než predstaví nové. Odtiaľ učiteľ ponúka

stručnú, jasnú ukážku, v ktorej zdôrazňuje podstatu materiálu a spôsob, akým sa dá použiť. Tento krok je vždy zakotvený v kontexte a dieťaťu ukazuje nielen to, ako materiál funguje, ale aj prečo je dôležitý.

Záver prezentácie je rovnako dôležitý ako samotná ukážka. Učiteľ a dieťa spoločne skúmajú relevanciu materiálu: Čo to môže dieťaťu pomôcť pochopiť? Ako to môže kreatívne alebo prakticky využiť? Aké ďalšie otázky vyvstávajú a aké cesty skúmania môžu nasledovať? Dieťa je vyzvané, aby sa rozhodovalo, experimentovalo a prevzalo zodpovednosť za svoju prácu, čím si buduje sebavedomie a kompetencie.

Vďaka tejto starostlivej rovnováhe medzi vedením a slobodou sa každý materiál stáva bránou nielen k vedomostiam, ale aj k rozvoju zručností a postojov, ktoré dieťaťu umožňujú orientovať sa v učení, živote a vzťahoch s zvedavosťou, zodpovednosťou a radosťou.

Ako je viditeľná osobná, sociálna a schopnosť učiť sa v montessori základnej škole?	
Základné vedomosti	
Zložky zdravého ducha, tela a životného štýlu	Deti sa učia o svojom tele prostredníctvom príbehov, ako je <i>Príbeh veľkej rieky</i> , v ktorom objavujú výživu, cvičenie a návyky, ktoré podporujú dobré zdravie. Denné rutiny a úlohy v oblasti starostlivosti o seba im pomáhajú rozvíjať povedomie o svojom fyzickom, emocionálnom a duševnom zdraví.
Kódexy správania a pravidlá komunikácie pre sociálnej participácie	Prostredníctvom lekcií o zdvorilosti a slušnosti, skupinových projektov, spolupráce s rovesníkmi a konferencií učiteľov a detí sa deti učia rešpektovať komunikáciu, striedať sa a konštruktívne komunikovať.
Inklúzia a rovnosť	Viacvekové triedy a heterogénna skupinová práca podporujú pochopenie, že každé dieťa má jedinečné silné stránky a zodpovednosti. Všetky deti sú povzbudzované k účasti a prispievaniu podľa svojich schopností.
Proces učenia a stratégie učenia	Deti vedú denníky, portfóliá a záznamy o projektoch, v ktorých reflektujú svoje vlastné učenie, stratégie a pokrok, budujú metakogníciu a sebariadené učenie.
Ich vlastné potreby rozvoja kompetencií a rôzne spôsoby rozvoja kompetencií	Sloboda voľby práce, materiálov a skupín umožňuje deťom rozpoznať svoje záujmy, silné stránky a oblasti, v ktorých sa môžu zlepšovať. Učitelia vedú deti k výberu práce, ktorá rozvíja ich zručnosti a postoje.
Ako hľadať vzdelávacie, odborné a kariérne a dostupného poradenstva alebo podpory	Učitelia modelujú stratégie výskumu a prieskumu počas výletov, kultúrnych štúdií a veľkých pracovných projektov, pričom ukazujú, ako identifikovať zdroje, zhromažďovať informácie a hľadať mentorstvo.
Riadenie času a informácií	Nepretržité pracovné obdobia a samostatne organizované projekty učia deti plánovať, tempovať a stanovovať priority svojej vlastnej práce. Denníky a portfóliá pomáhajú sledovať pokrok.
Motivácia, sebavedomie a sebadisciplína	Deti zažívajú prirodzené dôsledky svojich rozhodnutí, dostávajú pravidelnú podpornú spätnú väzbu počas konferencií a učia sa vytrvalo prekonávať prekážky, čím si budujú vnútornú motiváciu a sebakontrolu.
Základné zručnosti	
Identifikovať svoje vlastné schopnosti, sústrediť sa a stanoviť si ciele	Deti si stanovujú osobné ciele pre projekty, reflexie v denníku a úlohy v rámci veľkých projektov, hodnotia svoj vlastný pokrok a upravujú stratégie.

Motivovať samy seba	Sloboda výberu práce v súlade so záujmami podporuje vnútornú motiváciu; úspešné splnenie úloh buduje vnútornú motiváciu.
Vyrovnávať sa so zložitou	Viacfázové projekty, výskum ľudskej histórie a integrované aktivity kozmickej výchovy motivujú deti k analýze, syntéze a riešeniu problémov.
Kriticky premýšľať a robiť rozhodnutia	Denníky, portfóliá a konferencie učiteľov a detí poskytujú príležitosti na sebareflexiu a vedomé rozhodovanie o učení.
Učiť sa a pracovať samostatne a spolupracovať	Individuálne projekty, vzájomné mentorovanie a práca v malých skupinách podporujú nezávislosť a zároveň učia spolupráci a tímovej práci.
Organizovať a vytrvalo pracovať na vlastnom učení, a hodnotiť a zdieľať ho	Portfóliá, prezentácie veľkých prác a plánovanie projektov pomáhajú deťom rozvíjať vytrvalosť, organizáciu a schopnosť reflexie.
Sebahodnotenie	Pravidelné reflexie v denníkoch a konzultácie s učiteľmi umožňujú deťom úprimne hodnotiť svoj pokrok.
Rozvíjanie odolnosti a sebavedomia, aby mohli pokračovať a dosahovať úspechy v učení sa počas celého života	Práca s chybami, úlohy zamerané na riešenie problémov a dlhodobé projekty učia deti, že chyby sú súčasťou učenia a že vytrvalosť vedie k dokonalému zvládnutiu.
Hľadať podporu, keď je to vhodné, a efektívne riadiť svoje vzdelávanie, kariéru a sociálne interakciami	Deti sú vedené k tomu, aby v prípade potreby požiadali o pomoc, poradili sa s rovesníkmi a vyhľadali radu učiteľov, bez toho aby stratili zodpovednosť za svoje vzdelávanie.
Vyrovnávanie sa s neistotou a stresom	Pracovné obdobia, dlhšie obdobia sústredenia a spoločenské riešenie problémov pomáhajú deťom zvládnuť neistotu, nejednoznačnosť a zložité úlohy.
Konštruktívne komunikovať a spolupracovať v tímoch	Triedne projekty, prezentácie a spoločný výskum rozvíjajú tímovú prácu, diskusné zručnosti a konštruktívny dialóg.
Efektívne rokovať a vyjadrovať a chápať rôzne názory	Vekovo zmiešané skupiny a kooperatívne projekty poskytujú prirodzené situácie na vyjednávanie rolí, rešpektovanie názorov druhých a hľadanie kompromisov.
Vcítte sa do druhých, preukazujte toleranciu a budujte	Každodenné interakcie v komunite, kooperatívna práca a kontakt s rôznymi kultúrami prostredníctvom

dôveru	kozmickej výchovy podporujú empatiu, porozumenie a sociálne povedomie.
Postoj (študenti oceňujú)	
Starostlivosť o svoje osobné, sociálne a fyzické blahobyt	Každodenné rutiny, úlohy v oblasti starostlivosti o seba, reflexné cvičenia a projektová práca posilňujú zodpovednosť za vlastné blaho.
Spoločné učenie a práca	Projekty pre viacero vekových skupín, kooperatívny výskum a vzájomné mentorovanie podporujú spoluprácu a zdieľanú zodpovednosť.
Riešenie problémov	Integrované projekty, veľké projekty a nezávislý výskum vyžadujú, aby deti identifikovali výzvy, plánovali stratégie a testovali riešenia.
Asertivita	Sloboda voľby, samostatná práca a reflexívne konferencie povzbudzujú deti, aby sebavedome vyjadrovali svoje potreby a názory.
Integrita	Žiaci sa učia brať zodpovednosť za svoje rozhodnutia, úprimne plniť úlohy a rešpektovať pravidlá komunity.
Medzikultúrne povedomie a komunikácia	Kultúrne štúdiá, historické projekty, hudba, umenie a kozmická výchova učia deti oceniť rozmanitosť a komunikovať s rešpektom medzi kultúrami.
Rozmanitosť	Kontakt s viacerými kultúrami, históriami a perspektívami posilňuje akceptáciu a oslavu odlišností.
Prejavovanie rešpektu voči ostatným, prekonávanie predsudkov a kompromisy	Skupinové projekty, diskusie a hodiny zdvorilosti a slušného správania učia deti vážiť si prínos druhých a praktizovať kompromisy.
Hľadanie príležitostí na učenie sa a rozvoj v rôznych životných situáciách	Pracovný cyklus, výlety a projektové učenie podporujú zvedavosť, iniciatívu a samostatné bádanie mimo učebne.